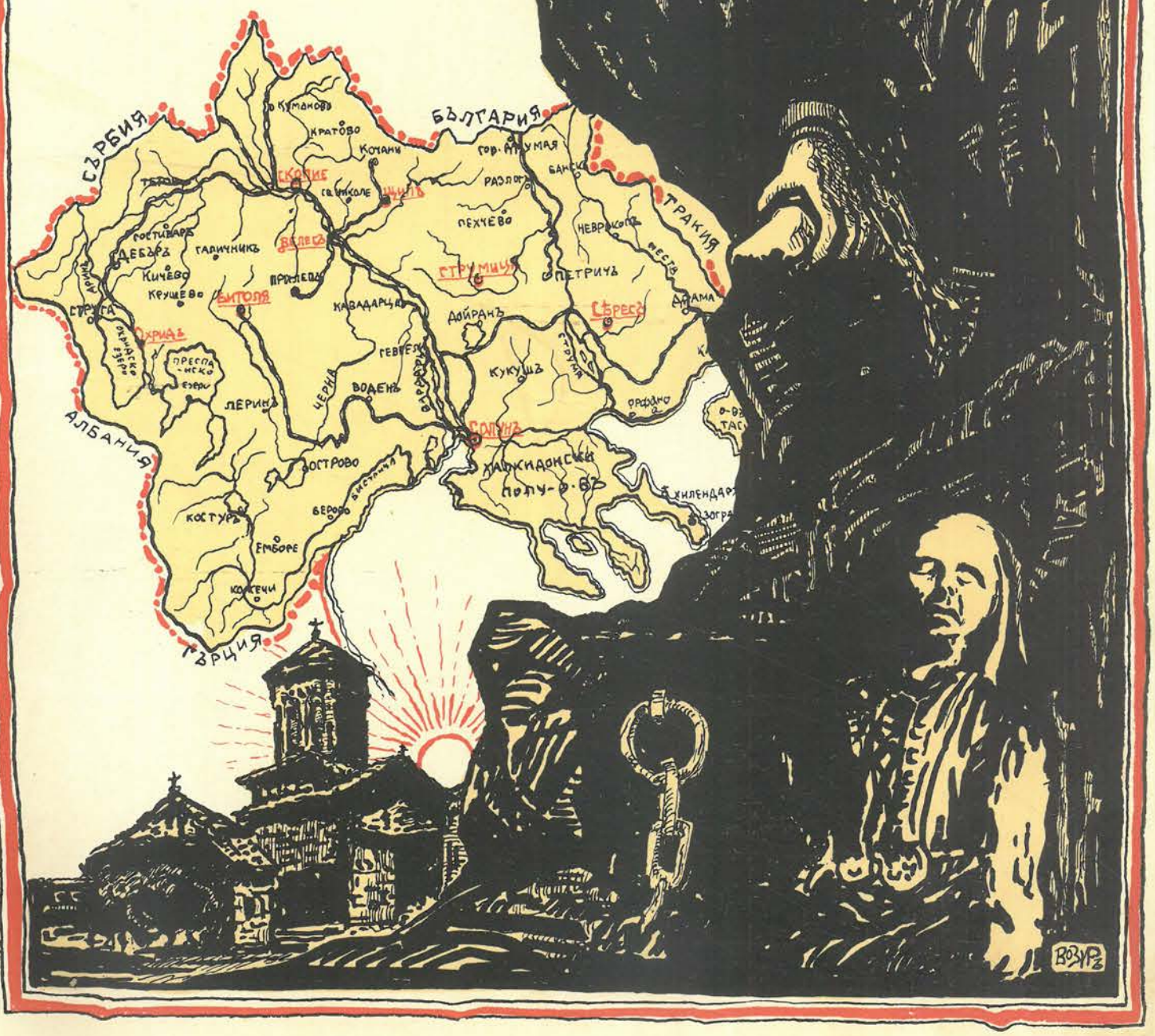

Македония

La Macédoine

АЛБУМЪ

БОРЧЕСКА МАКЕДОНИЯ

СОФИЯ
1931

Предговоръ

Настоящето издание е една часть отъ **Албумъ-алманахъ „Македония“**, а именно: отдѣлъ IX — Македонскиятъ въпросъ.

Подъ последното име обикновено се разбиратъ борбитѣ на македонеца за свобода и самостоятеленъ политически животъ на неговата родина.

Като казваме македонецъ, ние отождествяваме това понятие съ името българинъ, който по своя брой господствува надъ броя на всички други етнически групи, събрани заедно, а по ролята, която е игралъ и играе въ историческото развитие на Македония, въ всѣко отношение дава български обликъ и характеръ на последната.

Отъ тука следва, че македонскиятъ въпросъ е въпросъ за свободното сжществуване на македонския българинъ въ границитѣ на неговата родина — Македония, безъ да изключва или игнорира правата за самостоятеленъ народностенъ животъ на другитѣ небългарски македонски етнически групи.

Ние смѣтаме за необходимо едно подобно изяснение на понятието македонски въпросъ, за да може да се разбере историческия ходъ на последния и връзката му по време съ другитѣ прояви отъ обществения животъ на македонеца и на българския народъ изобщо.

Само преди единъ вѣкъ и половина цѣлиятъ български народъ, като обществена група, почти несжществуваше; той бѣше единъ мълчаливъ робъ, потиснатъ подъ двойно иго: духовно и политическо, фанариотско и турско. У него бѣше заспало всѣко народностно чувство.

Атонскиятъ отшелникъ Паисий, македонецъ, разтржби първия зовъ къмъ цѣлокупния български народъ и го канѝ за събуждане. Неговата мисия подеха достойни български синове: Софроний Вратчански, д-ръ Беронъ и други отъ Мизия; хаджи Иоакимъ, Кирилъ Пейчиновичъ и др. — отъ Македония.

Българинътъ отъ Мизия, Добруджа, Моравско, Тракия и Македония се свести и заживѣ съ съзнанието, че е недѣлимо цѣло съ свое минало, съ родна история. Той видѣ, че е срѣдство въ чужди ржце и служи на чужди интереси, които го одушваха.

Щомъ това съзна, поде упорита борба най-напредъ срещу потисника на народностьта му — срещу фенерската патриаршия, която му натрапваше чуждъ езикъ. Борбата, започнала най-първо въ Македония (Скопйе 1830 година), постепенно обхвана цѣлото българско отечество, продължи 40 години и се увѣнча съ победа— възстановяване на българска самостоятелна черква — Българска екзархия (1870).

Чрезъ писано родно слово българинътъ (История славяно-българска — О. Паисия) бѣше повиканъ къмъ животъ, и чрезъ книги (Софронието, Первое ученіе, Рибния букваръ, Огледало и пр, и пр.), бѣше кърменъ и подкрепванъ духа му за отпоръ и борба.

Съ това велико събитие отъ българската обща история завършва една свѣтла епоха — епохата на възраждането и черковнитѣ борби.

Книгата или просвѣтата, която се даваше въ училища, родени и кърмени отъ българска воля и българска поть, безъ ничие чуждо опекунтство освенъ надзора на българското око, бѣше великия лостъ, съ помощьта на който българскиятъ народъ се издигна за новъ животъ. Ето защо веднага следъ създаването на Българската екзархия, българскиятъ народъ се втурна да отваря просвѣтни огнища — училища.

До преди учредяване на Екзархията, Македония броеше 73 народни училища, а къмъ 1876-77 год. (преди руско-турската война) броятъ имъ стигна до 118 училища.

Руско-турската война (1877-1878 год.) спре хода на бурния устремъ къмъ просвѣта и нейното дѣло се свърши — уви! — съ разпокжсването на българския народъ, което отъ своя страна донесе и разпокжсване на историческия животъ на последния.

Българинътъ отъ освободенитѣ части на българското отечество продължи устрема си къмъ просвѣта и тръгна по свой пжть.

За македонския българинъ, който отново попадна въ робство подиръ миража отъ свѣтли надежди, настанаха тежки времена.

Разочарованъ отъ европейската дипломация, македонскиятъ българинъ рече да си върне силомъ грабнатата му свобода. Възстана. Достопаметни сж събитията, известни въ политическата македонска история съ имената: кресненско възстание, разложко възстание (1878 г.), охридското съзаклятие (1880 г.). Тия събития сж прелюдията на великата драма — македонското революционно движение — рожба на Берлинския договоръ.

Сждено било, кървавиятъ султански режимъ да продължи днитѣ си. Сега той се разяри съ невидена бѣснота въ гонение на българския народъ и въ стремежъ да се спре и унищожи културното дѣло на тоя народъ.

Презъ 1881-82 година султанското правителство направи опити да се игнорира фермана, съ който се учредяваше Българската екзархия, и да се пренесе седалището на Екзархията въ освободенитѣ земи, та по тоя начинъ да се обезглави българския народъ въ Македония.

После, налегна да се измѣни облѣклото на българското духовенство, като съ това искаше косвено да утвърди схизмата. Закри много училища подъ разни предлози и учителитѣ или интернирваше, или заточваше, или арестуваше.

Българскитѣ общини не се припознаваха.

Рухсатнамета за нови училища можаха да се даватъ, ако само поржчителствуваше гръцкия владика.

Разбойничеството стигна до ужасни размѣри — на бѣлъ день и срѣдъ голѣмитѣ селища се вършеха зулуми.

Пждаритѣ и кяитѣ по селата станаха по-страшни отъ нѣкогашнитѣ делии.

Спахилъкътъ отнимаше и кожата на голия сиромахъ.

Ангарията стана непоносима и разори хиляди селски семейства. На българскитѣ търговци се правеха неимовѣрни прѣчки и явно се ограбваха отъ власти и неотговорни фактори.

Турското правителство развърза ржцетѣ на гръцката пропаганда и я подпомагаше най-усилено въ ущърбъ на българския народъ. Не се минаха и петь години отъ освобождението на България. Сърбия взе да рови въ Македония за смѣтка на българското черковно-училищно дѣло съ явната подкрепа на турското правителство.

Настжпиха тежки изпитания за македонския българинъ.

Неговитѣ по-събудени синове, подъ знака на вѣчно подозрение отъ страна на властитѣ, бѣха принудени да напускатъ родината си. Българска Македония осиротяваше отъ просвѣтени дейци. Единъ черенъ повратъ бавно, но сигурно, се чувствуваше въ народното дѣло.

И стана ясно като бѣлъ день, че културно издигане е невъзможно подъ сѣнката на тиранията, която държи смѣтка само за свои интереси. Свобода липсваше, за да можеше да диша и расте обществения животъ на македонския българинъ.

Това се разбра вече отъ всички македонски българи и идеята за извоюване на свобода се носѣше изъ въздуха, толкозъ повече, че задъ Рила живѣеше свободенъ братъ.

Пжтищата за осжществяване на тази идея начерта единъ великъ македонски синъ — Дамянъ Груевъ и тръгна изъ народа да проповѣдва и да сѣе семето на свободата, изкупена съ свои жертви и съ свои мишци, а не подарена по благоволение и смѣтки.

Така се постави началото на оная тайна организация, която по-късно доби името Вжтрешна Македонска Революционна Организация. (1893 год.) и която целѣше освобождението на Македония отъ кървавия султански режимъ съ помощьта на нейнитѣ синове безъ разлика на вѣра и народность.

За навременността на тази организация служи факта, че въ продължение само на 5—6 години тя пустна корени въ всички македонски селища.

А за нейната животоспособность говорятъ нейнитѣ дѣла, които я въздигнаха като най-важенъ факторъ въ обществения животъ на Македония и създадоха отъ нея държава въ държава, на чиито закони и предписания мълчаливо се подчиняваха и враговетѣ ѝ.

Презъ турския режимъ Македонската Революционна Организация претърпѣ 7—8 крушения:

Още твърде млада (1897 год.) винишката афера ѝ нанесе първия ударъ.

Вториятъ ударъ дойде следъ горно-джумайското възстание (1902 година), което костува толкова много жертви и внесе тежко опустошение въ редоветѣ на организацията.

Но скоро тя се съвзе и духътъ на нейнитѣ крепители се издигна до последна степень на борчеството и самопожертвованието. Плодъ на тоя духъ бѣше великата епопея известна съ името Илинденско възстание (1903 год.)

Пакъ настжпи новъ още по страшенъ погромъ — опустѣ цѣла възстаническа Македония срѣдъ ужаситѣ на масови изтрѣбления.

Враговетѣ на македонската свобода ликуваха и вѣрваха, че е дошелъ момента за обезбългаряване на Македония.

Турското правителство широко разтвори вратитѣ и щедро помагаше на враговетѣ на българския народъ.

Последниятъ се намѣри лице съ лице срещу три врага — турци, гърци и сърби. Презъ годинитѣ 1904—1906 г. гърци и сърби зарегистрираха голѣмъ успѣхъ.

Презъ реченото време бѣха прибрани въ лоното на дветѣ пропаганди около 300 селища.

Но скоро настжпи разочарование у посегателитѣ.

В. М. Р. О. оживѣ и взе старото си положение. Тя откри безпощадно преследване на враговетѣ и тѣ мълчеливо почти капитулираха. Презъ 1907 година силомъ погърченитѣ или посърбени селища се отмѣтнаха отъ натрапницитѣ. Нѣщо повече, къмъ края на годината и въ началото на 1908 год. младотурцитѣ захванаха да проявяватъ жива дейность въ борбата съ деспотизма и на първо време тѣ гледаха да осигурятъ помощьта на В. М. Р. О. заради това преговаряха съ нея като равенъ съ равенъ. Хуриетътъ (10 юли 1908 год.) показа колко високо ценѣха младотурцитѣ мощьта на последната. Оказванитѣ почести презъ меденитѣ месеци на младотурския режимъ къмъ българскитѣ четници — бѣше знакъ на почитъ къмъ революционната организация.

Но младотурцитѣ скоро измѣниха на тържественитѣ обещания за свобода, братство и равенство. Тѣ станаха ултрашовинисти и почнаха да гонятъ нетурскитѣ народности.

Съ най-голѣма ревность гонѣха българскитѣ видни революционни дейци. Върхъ на ненавистьта бѣше младотурската акция — обезоржаването (1910 г.) Това бѣше новъ ударъ върху В. М. Р. О., която бѣше свила знамето на борбата въ очакване развоя на събитията.

Тоя развой се оказа враждебенъ и тя отново се изправи на крака да реагира. Нейниятъ отпоръ, нейнитѣ борби докараха Балканската война (1912 год.), която донесе нови поробители за Македония.

Следъ Букурещкия миръ всички повѣрваха, какво съ В. М. Р. О. е вече ликвидирано. Твърдѣха, че тя е вече покойница.

Четнишкитѣ движения презъ 1914 г. и 1915 година доказаха, че не се гаси това що не гасое. ВМРО пакъ живѣеше.

Свѣтовната война роди Ньойския договоръ. Поробителитѣ на Македония сега ликуваха повече отъ всѣкога, защото тѣхното грабителство се узакони отъ свѣтовния аеропагъ въ околноститѣ на Парижъ. Мѣродавни държавници, голѣми общественици, ржководители на общественото мнение високо заявиха, че е погребанъ на вѣчни времена македонскиятъ въпросъ и който би се осмѣлилъ да отвали камъка отъ гроба, ще се счита нарушитель на свѣтовния миръ.

Въпрѣки тия закани, ВМРО пакъ възкръсна и заживѣ по-интензивенъ животъ.

Никога презъ 40-годишното сжществуване на революционната организация не сж правени тъй многобройни и настоятелни постжпки предъ Европа и предъ българското правителство за нейното унищожаване, както презъ последнитѣ години.

Да си припомнимъ само нахлуването на Гърция презъ 1924 година и нападението на петричко, колективниятъ натискъ отъ страна на Гърция, Югославия,

Ромъния предъ българското правителство за унищожението на ВМРО и легалнитѣ македонски организации.

ВМРО е страшилището за поробителитѣ на Македония. Тя живѣе мощно и нейния животъ дразни гузната съвесть на другитѣ.

Утешителенъ фактъ е пробуждането на общественото мнение въ Европа и Америка въ полза на македонската кауза. Никога Македония не е имала толкова много авторитетни защитници, както презъ сегашно време.

Мѣродавниятъ европейски печатъ не е преставалъ да издига гласъ противъ присѫдата отъ Ньой и да посочва, че македонскиятъ въпросъ сѫществува и съ своята мощь заплашва свѣтовния миръ.

Въ голѣмото издание на албумъ-алманахъ Македония даваме мѣсто на часть отъ политическата анкета и тамъ посочваме мнението на европейския печатъ по македонския въпросъ.

И тъй, Вѫтрешната македонска революционна организация сѫществува ето 40 години и не дава признаци за никакъвъ отпадъкъ, въпрѣки тежкитѣ удари, нанасяни ѝ отъ всѣкѫде.

Презъ дългото си сѫществуване тя е дала нѣколко десетохиляди жертви, заровила е хиляди свѣтли македонски чеда и е принесла въ жертва на свободата несмѣтни материални блага.

Прелистете всемирната история и вие не ще намѣрите по-свѣтли страници отъ ония, що е написала борческа Македония.

Тази величава драма се развива ето 40 години и краяятъ ѝ не е далеченъ, защото свѣтовната съвесть се пробужда, защото правдата и истината сѫ по-мощни отъ интригитѣ, пристрастията и насилията, защото македонецътъ е живъ и способенъ да твори свободенъ животъ.

Македонскитѣ революциони борби представятъ най-възвишения развой отъ историята на македонския българинъ частно и на Македония изобщо. Грамадно е възпитателното значение на тоя дълъгъ периодъ отъ борби, пълни съ подвизи и самопожертвования.

За пощаденитѣ отъ смъртьта борци е една утеха, че тѣ сѫ скромнитѣ творци на тази недовършена епопея, и не ще съмнение, че ехото отъ тая бурна епоха, макаръ и бледо предадено въ насрещния трудъ, е скѫпо за тѣхъ.

Приятелитѣ на македонската кауза ще намѣратъ необорими доказателста въ тоя скроменъ нашъ трудъ, че македонецътъ е способенъ за самостоятеленъ животъ, понеже неговата воля за свобода е непреклонна и неговата упоритость да брани правата си е непреодолима.

За нашата младежь, за нашитѣ живи борци, за нашитѣ приятели издаваме отдѣлно тоя отдѣлъ отъ **албумъ-алманахъ Македония**.

Ние смѣтаме за потрѣбно да дадемъ нѣкои освѣтления относно реда, мѣстото, качеството и количеството на портретитѣ и обяснителния текстъ.

При нареждането на портретитѣ водихме се по хронологически методъ: илюстрациитѣ на събитията сѫ класирани по периоди и вървятъ по времето на появата си до колкото това е било възможно да се спази. Сѫщото е и съ ония личности, на които сме гледали да избираме мѣстото имъ споредъ времето на най-интензивната имъ дейность или при развоя на нѣкое бележито събитие, дето тѣхното участие ясно е подчертано.

И когато едно и сѫщо лице е факторъ въ повече събития, ние повтаряме портрета му за спазване връзката между дейци и действия.

Въ други случаи портретътъ се помѣства само по датата на смъртьта.

Но и въ тоя редъ има изключения. Много портрети ни се изпратихи къмъ края на работата и ние бѣхме принудени да имъ дадемъ мѣсто, неотговоряще на хронологическия редъ. Такива сѫ образитѣ поставени въ Т. CXXXI, CXXXII и др. на отдѣла.

Що се отнася до количеството на образитѣ, ще кажемъ, че гледахме да бѫдатъ застѫпени въ албума всички покрайнини отъ родината, всички дейци, макаръ и съ най-скромна заслуга. И ако отсѫтствуватъ образитѣ на по-видни нѣкои ратници, не е цѣлата вина у насъ. Апелирахме, молихме, просехме и нѣмахме щастието да бѫдемъ удостоени съ отговоръ или пъкъ много късно биваше даванъ такъвъ.

За качествената страна на албума или, по-право, за художествената му стойность, ние направихме най-голѣмитѣ жертви. Ала постиженията въ това отно-

шение не отговарятъ на жертвитѣ и желанието ни. Това се дължи главно на обстоятелството, че бѣхме принудени да оперираме съ стари клишета, а нови не можаха да се правятъ поради липса на снимки — оригинали, ликоветѣ на мнозина дейци, макаръ оригинални, бѣха доста повредени отъ времето и небрежностьта, много ликове сѫ възпроизведени отъ втора ржка — отъ образи въ книги и вестници. А така трѣбваше да се постѫпи, за да се не лишимъ отъ важни снимки на лица, изгледи и пр.

При техническото състояние на печатарското изкуство въ България не можеше да се постигне по-голѣмо съвършенство безъ рискъ да пропадне изданието или да стане недостѫпно.

Пъкъ и нашата цель не е да дадемъ чисто художествено издание — за това е много още рано. Ние предлагаме единъ по-скроменъ трудъ — единъ илюстрованъ приносъ къмъ историческия животъ на македонския българинъ.

Ние вѣрваме, че тоя приносъ може да послужи като справочникъ, въ чиито страници има много напоръ, великъ стремежъ къмъ единъ свещенъ заветъ, още по велики жертви, и главно, избликъ на вѣра въ бѫдещето; а всичко това е ценно срѣдство за възпитание и подкрепа на борческия духъ.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.

РЕВОЛЮЦИОННО ДВИЖЕНИЕ

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
Предговоръ	—	—	3	—
Приложение: Посвещение	—	—	—	—
Приложение: Цвѣтна картина	—	—	—	—
Илюстрация				
Знаме		корица	3	корица
1. Клетвата	I	1	3	1
Предтечи				
2. Хайдушко гнѣздо	II	2	3	2
3. Стою войвода	II	3	3	3
4. Зюмбюлъ войвода	II	4	3	4
5. Дончо Златковъ	III	5	4	5
6. Ванчо Карасулията	III	6	4	6
7. Осоговскиятъ монастиръ	III	7	4	7
8. Василъ Левски	III	8	4	8
9. Иеромонахъ Аверкий	III	9	4	9
10. Илю войвода	IV	10	4	10
11. Икономъ Ангелъ	IV	11	5	11
12. Спиро Джеровъ	IV	12	5	12
Кресненско възстание	V	—	5	—
13. Константинъ Георгиевъ	V	13	5	13
14. Станислава Караиванова	V	14	5	14
15. Никола Ивановъ	V	15	5	15
Началото на Македонския въпросъ				
16. Берлинския конгресъ	VI	16	5	16
17. Слѣпченскиятъ монастиръ	VII	17	6	17
18. Попъ Ристе	VII	18	6	18
19. Ангелъ Спространовъ	VII	19	6	19
20. Тодоръ Милевъ	VII	20	6	20
21. Чакревци	VII	21	6	21
22. Димитъръ Ризовъ	VIII	22	6	22
23. Диме Коровъ	VIII	23	6	23
24. Н. Рокановъ	VIII	24	7	24
25. Четата на Коне Павлевъ	VIII	25	7	25
Начало на В. М. Р. О.				
26. Дамянъ Груевъ	IX	26	7	26—31
27. Д-ръ Христо Татарчевъ	IX	27	7	
28. Петъръ п. Арсовъ	IX	28	7	
29. Антонъ Димитровъ	IX	29	7	
30. Христо Батанджиевъ	IX	30	7	
31. Иванъ хаджи Николовъ	IX	31	7	
32. Черквата „св. Кирилъ и Методи въ Ресенъ	X	32	7	32—33
33. Освещаването на черквата „св. Кирилъ и Методи“ въ Ресенъ	X	33	7	
34. Трайко Китанчевъ	XI	34	7	34
35. Ефремъ Карановъ	XI	35	8	35
36. Поручикъ Начевъ	XI	36	8	36
37. Градъ Мелникъ	XI	37	8	37
Апостоли на В. М. Р. О.				
38. Дамянъ Груевъ	XII	38	8	38—42 (249)
39. Пере Тошовъ	XII	39	—	—
40. Гоце Дѣлчевъ	XII	40	—	—
41. Христо Матовъ	XII	41	—	—
42. Борисъ Сарафовъ	XII	42	—	—
43. Георче Петровъ	XIII	43	8	43
44. М. Попето	XIII	44	8	44

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
45. Павелъ Христовъ	XIII	45	8	45
46. Тодоръ Лазаровъ	XIII	46	8	46
47. Тома Давидовъ	XIII	47	9	47
48. Ан. Лозанчевъ	XIV	48	9	48
49. Георги Пешковъ	XIV	49	9	49
50. Григоръ Попевъ	XIV	50	10	50
51. Д. Груевъ и Ал. х. Пановъ	XIV	51	10	51
1897 — 1902 год.				
52. с. Виница	XV	52	10	52
53. Йосифъ Даскаловъ	XV	53	10	53
54. Мише Развигоровъ	XV	54	28	269
55. Мицо Дѣлчевъ	XVI	55	10	55
56. Стоянъ Лазовъ	XVI	56	10	56
57. Юрданъ Гавазовъ	XVI	57	10	57
58. Христо Чемковъ	XVI	58	10	58
59. Комитетътъ на Борисъ Сарафовъ	XVII	59	11	59
60. Христо Станишевъ	XVII	60	11	60
61. Пантелей Урумовъ	XVII	61	11	61
62. Антонъ П. Стояновъ	XVII	62	11	62
63. Светославъ Мерджановъ	XVIII	63	11	63
64. Петъръ Соколовъ	XVIII	64	11	64
65. Георги Ивановъ (М. Леринski)	XVIII	65	11	65
66. Александъръ Малинковъ	XVIII	66	11	66
67. Методи Патчевъ	XVIII	67	11	67
68. Яне Сандански	XIX	68	11	68
69. Четата на Сѣрския революционенъ окржгъ	XIX	69	—	—
70. Мѣстото дето бѣше пленена мисъ Стонъ	XIX	70	—	—
71. Кръстю Асеновъ	XIX	71	12	71
72. Христо Чернопѣевъ	XX	72	12	72
73. Поручикъ Каназиревъ	XX	73	12	73
74. Майоръ Д. Ат. Думбалаковъ	XX	74	12	74
75. Хр. Чернопѣевъ всрѣдъ народа въ гората	XX	75	—	—
76. Мирче Ацевъ	XXI	76	12	76
77. Диме Абдурахмановъ	XXI	77	13	77
78. Рампо Сп. Пешковъ	XXI	78	13	78
79. Кузо П. Стефовъ (Блатски)	XXI	79	13	79
Горно-Джумайско революционно движение				
80. Стоянъ Михайловски	XXII	80	13	80
81. Генералъ Ив. Цончевъ	XXII	81	13	81
82. Заклинане на кореспондентитѣ	XXII	82	14	82
83. Четата на генералъ Ив. Цончевъ	XXIII	83	—	—
84. Мичманъ Т. Саевъ	XXIII	84	14	84
85. Четата на Саевъ и Левтеровъ	XXIII	85	—	—
86. Полковникъ Анастасъ Янковъ	XXIV	86	14	86
87. Полковникъ Стефанъ Николовъ	XXIV	87	14	87
88. Четата на генералъ Ив. Цончевъ	XXIV	88	—	—
89. Щабъ на чет. на Йор. Стояновъ	XXV	89	15	89—90
90. Четата на Йор. Стояновъ	XXV	90	15	89—90
91. Н. Левтеровъ	XXVI	91	15	91
92. Подопоручикъ Настевъ	XXVI	92	15	92
93. Илия Балтовъ	XXVI	93	15	93
94. Софрони Стояновъ	XXVI	94	15	94
95. Иванъ Станковъ	XXVI	95	15	95
96. Иванъ Ботушановъ	XXVI	96	15	96
1903 година				
97. Иванъ Гарвановъ	XXVII	97	27	266
98. Солунската мжжка гимназия	XXVII	98	15	98
99. Гоце Дѣлчевъ	XXVIII	99	15	99
100. Кивотътъ на Гоце Дѣлчевъ	XXVIII	100	16	100

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
101. Ник. Дѣлчевъ, баща на Г. Дѣлчевъ	XXVIII	101	16	101
102. Миланъ Дѣлчевъ	XXVIII	102	16	102
103. Гоце Дѣлчевъ на хладовина	XXIX	103	—	—
104. Факс. отъ писмо на Г. Дѣлчевъ	XXIX	104	—	—
1903 г. — Солунскитѣ атентати			16 — XXXI	
105. Параходътъ „Гвадилквивиръ“	XXX	105	16	105
106. Отоманската банка въ гр. Солунъ	XXX	106	16	106
107. Илия Тръчковъ	XXXI	107	17	107
108. Константинъ Ив. Кирковъ	XXXI	108	17	108
109. Орцето	XXXI	109	17	109
110. Миланъ Арсовъ	XXXI	110	17	110
111. Г. Богдановъ	XXXI	111	18	111—112
112. Г. Бошнаковъ	XXXI	112	18	
1903 г. — Илинденското възстание				
113. Дамянъ Груевъ	XXXII	113	—	—
114. Борисъ Сарафовъ	XXXII	114	—	—
115. Ан. Лозанчевъ	XXXII	115	—	—
1903 г.—Илинденско възстание—Битолски районъ				
116. Георги Сугаревъ	XXXIII	116	18	116
117. Евстатий Мъгленски	XXXIII	117	18	117
118. Георги Павловъ	XXXIII	118	18	118
119. Четата на Георги Сугаревъ	XXXIII	119	—	—
120. Миселъ Дупенски	XXXIV	120	18	120
121. Спиро Олчевъ	XXXIV	121	18	121
122. Славко Арсовъ	XXXIV	122	18	122
123. Четата на Славко Арсовъ	XXXIV	123	—	—
124. Капитанъ Христо Саракиновъ	XXXV	124	18	124
125. Лука Ивановъ	XXXV	125	19	125
126. Георче Петровъ	XXXV	126	—	—
127. Четата на Лука Ивановъ	XXXV	127	—	—
1903 г. — Илинденско възстание—Кичевски районъ				
128. Лука Джеровъ	XXXVI	128	19	128
129. Стоянъ Донски	XXXVI	129	19	129
130. Ванчо Сърбака	XXXVI	130	19	130
131. Пешо Паша	XXXVI	131	19	131
132. Четата на Смиле войвода	XXXVI	132	—	—
1903 г. — Илинденско възстание — Крушовски районъ				
133. Изгледъ на градъ Крушово	XXXVII	133	19	133
134. Революционни дейци въ гр. Крушово	XXXVII	134	19	134
135. Крушово — кжщата, дето се прогласи възстанието	XXXVIII	135	19	135
136. Ржководното мѣсто на възстанието	XXXVIII	136	—	—
137. Изгорѣла турска казарма	XXXVIII	137	—	—
138. Никола Каревъ	XXXIX	138	19	138
139. Велю Марковъ	XXXIX	139	20	139
140. Пито Гулевъ	XXXIX	140	20	140
141. Иванъ Наумовъ Алябака	XXXIX	141	20	141
142. Андрей Димовъ	XXXIX	142	20	142
143. Мѣстностьта „Куличе“	XL	143	20	143
144. Гюрчинъ войвода	XL	144	20	144
145. Йорданъ Пиперковъ	XL	145	20	145
146. Дяконъ Евстатий	XL	146	20	146
147. Четата на Пито Гулевъ	XLI	147	—	—
148. Четата на Иванъ Наумовъ	XLII	148	—	—
149. Блаже Кръстевъ	XLII	149	20	149
150. Четата на Коста войвода	XLII	150	—	—
151. Четата на М. Христовъ	XLIII	151	20	151
152. Спилитѣ, дето сж били боеветѣ	XLIII	152	—	—
153. Опожарено Крушово	XLIV	153	—	—
154. Историчес. черква въ гр. Крушово	XLIV	154	20	154

		Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
1903 г. — Илинденско възстание — Костурски районъ					
155	Б. Сарафовъ и Чакаларовъ	XLV	155	—	—
156	Василъ Чакаларовъ	XLV	156	20	156
157	Щабъ при В. Чакаларовъ	XLV	157	—	—
158	Лазаръ п. Трайковъ	XLV	158	20	158
159	Пандо Кляшевъ	XLV	159	21	159
160	Полковникъ Ан. Янковъ	XLVI	160	—	—
161	В. Чакаларовъ	XLVI	161	—	—
162	Митре Влаха	XLVI	162	21	162
163	Иванъ Поповъ (подпоручикъ)	XLVI	163	21	163
164	Никола Андреевъ	XLVI	164	21	164
165	Ат. Кършяковъ	XLVII	165	21	165
166	Стерйо Стерйовски	XLVII	166	21	166
167	Пандо Сидовъ	XLVII	167	21	167
168	Христо Цвѣтковъ	XLVII	168	21	168
169	Петъръ Погончевъ	XLVII	169	21	169
170	Марко Ивановъ	XLVIII	170	21	170
171	Кузо Стефовъ	XLVIII	171	21	171
172	Г. Д. Икономовъ	XLVIII	172	21	172
173	Илия Димитровъ	XLVIII	173	21	173
174	Манолъ Розовъ	XLVIII	174	21	174
175	Стефо Настевъ	XLIX	175	22	175
176	Костурски четници	XLIX	176	—	—
177	Четата на Митре Влаха	XLIX	177	—	—
178	Н. Андреевъ	L	178	—	—
179	Четата на Н. Андреевъ	L	179	—	—
1903 г. — Илинденско възстание —Лерински районъ					
180	Михаилъ Чековъ	LI	180	22	180
181	Н. П. Русински	LI	181	22	181
182	А. Турунджовъ	LI	182	22	182
183	Илия Леринъски	LI	183	22	183
184	Лечо Гйошевъ-Церовски	LI	184	22	184
185	Пандилъ Шишковъ	LII	185	22	185
186	Дѣдо Кочо Цонката	LII	186	22	186
187	Леринъски войводи	LII	187	—	—
1903 год. — Илинденско възстание — Охридски районъ					
188	Ант. Кецкаровъ	LIII	188	22	188
189	Наумъ Цвѣтиновъ	LIII	189	22	189
190	Хр. Узуновъ	LIII	190	22	190
191	Александъръ Чакъровъ	LIII	191	22	191
192	Н. Златаревъ	LIII	192	22	192
193	Лазаръ Димитровъ	LIV	193	22	193
194	Смиле Войдановъ	LIV	194	22	194
195	Войводи отъ рѣканско	LIV	195	23	195
196	Цвѣтко Христовъ	LIV	196	23	196
197	Д. Матлиевъ	LIV	197	23	197
Революционни дейци (1903—1907 г.)					
198	Дим. Гущановъ	LV	198	23	198
199	Димитъръ Ив. Милевъ	LV	199	23	199
200	Борисъ Сугаревъ	LV	200	23	200
201	Георги Папанчевъ	LV	201	23	201
202	Тале Христовъ	LVI	202	23	202
203	Юлий Розенталъ	LVI	203	23	203
204	Дим. Дечевъ	LVI	204	23	204
205	М. Марковъ	LVI	205	23	205
206	Романъ Мишайковъ	LVI	206	23	206
207	Йорданъ Варналиевъ	LVII	207	23	207
208	Александъръ Соколовъ	LVII	208	23	208
209	Коце Арсовъ Лазаровъ	LVII	209	23	209
210	Тимо Ангеловъ	LVII	210	24	210
211	Георги Хр. Корубиновъ	LVII	211	24	211
212	Христо Ив. Дулевъ	LVIII	212	24	212
213	Максимъ Костовъ Неновъ	LVIII	213	24	213
214	Иванъ Ципорановъ	LVIII	214	24	214

		Илюстрация		Обяснителенъ текстъ
		Табло	№	стр.	№
215	Василъ Поповъ	LIX	215	24	215
216	Стоянъ Божовъ	LIX	216	24	216
217	Григоръ Манасиевъ	LIX	217	24	217
218	Четата на Григоръ Манасиевъ	LIX	218	—	—
219	Никола Дечевъ	LX	219	24	219
220	Четата на Ник. Дечевъ	LX	220	—	—
221	Симеонъ Витановъ Молеровъ	LXI	221	24	221
222	Парашкевъ Цвѣтковъ	LXI	222	24	222
223	Коце Мазнейковъ	LXI	223	24	223
224	Войводитѣ на съветъ	LXI	224	25	224
225	Лазаръ п. Трайковъ	LXII	225	—	—
226	Никола Каранджуловъ	LXII	226	25	226
227	Четата Кръсто България	LXII	227	—	—
228	Гоно Яневъ	LXII	228	25	228
229	Димитъръ п. Стаматовъ	LXII	229	25	229
230	Скопско горско ржководно дѣло	LXIII	230	—	—
231	Четата на Мише Развигоровъ	LXIII	231	—	—
232	Сава Михайловъ	LXIV	232	25	232
233	Атанасъ Бабата	LXIV	233	25	233
234	Четата на Ат. Бабата	LXIV	234	—	—
235	Христо Узуновъ	LXV	235	—	—
236	Андрей Казеповъ	LXV	236	25	236
237	Ангелъ Андреевъ	LXV	237	25	237
238	Константинъ Нунковъ	LXVI	238	26	238
239	Атанасъ Тешовалията	LXVI	239	26	239
240	Четата на Ив. Карасулията	LXVI	240	—	—
241	Иванъ Карасулията	LXVI	241	—	—
242	Четата на Стефанъ Думитровъ	LXVI	242	26	242
243	Христо Димитровъ	LXVI	243	26	243
244	Четата на Хр. Димитровъ	LXVII	244	—	—
245	Четата на П. Самарджиевъ	LXVII	245	26	245
246	Четата на Д. Димитровъ	LXVIII	246	26	246
247	Четата на П. Радевъ	LXIX	247	—	—
248	Съединенитѣ чети	LXIX	248	—	—
249	Даме Груевъ	LXX	249	26	249
250	Факсимиле отъ писмо на Д. Груевъ	LXX	250	—	—
251	Д. Груевъ на смъртно легло	LXXI	251	—	—
252	Санде Китановъ	LXXI	252	26	252
253	Гробътъ на Даме Груевъ	LXXI	253	—	—
254	Панихида за Д. Груевъ	LXXI	254	—	—
255	П. Милевъ	LXXII	255	26	255
256	Петъръ Юруковъ	LXXII	256	26	256
257	Четата на Петъръ Юруковъ	LXXII	257	—	—
258	Георги Ацевъ	LXXIII	258	27	258
259	Четата Георги Ацевъ	LXXIII	259	—	—
260	Велю Марковъ	LXXIV	260	—	—
261	Четата на П. Константиновъ	LXXIV	261	27	261
262	Пейо Р. Гарваловъ	LXXV	262	27	262
263	Ионъ Пашата	LXXV	263	27	263
264	Махаилъ Даевъ	LXXV	264	27	264
265	Павелъ Наумовъ	LXXV	265	27	265
266	Иванъ Г. Гарвановъ	LXXVI	266	27	266
267	Борисъ Сарафовъ	LXXVI	267	27	267
268	Факсимиле отъ писмото на Б. Сарафовъ	LXXVI	268	—	—
269	Мише Развигоровъ	LXXVII	269	28	269
270	Бащата на М. Развигоровъ	LXXVII	270	—	—
271	Дана Развигорова—майка на Мише	LXXVII	271	—	—
272	Гробътъ на Мише Развигоровъ	LXXVIII	272	—	—
273	Домътъ на М. Развигоровъ	LXXVIII	273	—	—
274	Развалини отъ кжщата на М. Развигоровъ, дето е загиналъ	LXXVIII	274	—	—
275	Трендафилъ Ат. Думбалаковъ	LXXIX	275	29	275
276	„Ножотъ“	LXXIX	276	29	276

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
277. Тома Николовъ	LXXX	277	29	277
278. Симеонъ Денковъ	LXXX	278	29	278
279. Петъръ Васковъ	LXXX	279	29	279
280. Лазаръ Маджаровъ	LXXX	280	30	280
281. Четата на Ал. Симеоновъ	LXXXI	281	—	—
282. Ал. Станоевъ	LXXXI	282	30	282
283. Гйоре Ленищанецъ	LXXXI	283	30	283
Реформи 1902—1908				
284. Султанъ Абдулъ Хамидъ	LXXXII	284		
285. Хилми паша	LXXXII	285		
286. Австрийски мандатьоръ	LXXXII	286		
287. Руски мандатьоръ	LXXXII	287		
288. Австр. мандатьоръ Рапопортъ	LXXXIII	288		
289. Френски жандарм. инструкторъ	LXXXIII	289		
290. Шефътъ на рускитѣ жандарм. инструктори	LXXXIII	290		284—290
Хуриетъ — 1908 год.				288—290
291. Ниази бей	LXXXIV	291	30, 31, 32, 33, 34 и 35	288—290 287
292. Енверъ бей	LXXXIV	292		288—290
293. Султанъ Мехмедъ Решадъ V	LXXXIV	293		288—290
294. Махмудъ Шевкетъ паша	LXXXIV	294		
295. Яне Сандански, глава на българскитѣ доброволци	LXXXIV	295		
296. Войводи отъ битолски окржгъ	LXXXV	296		
297. Панихида за паднали четници	LXXXV	297		
298. Войвода Кръстю Лазаровъ	LXXXVI	298		
299. Войводата Кр. Лазаровъ, тържествено влиза въ Куманово	LXXXVI	299		
300. Кимонъ Георгиевъ	LXXXVII	300	35	300
301. Спиро Келемановъ	LXXXVII	301	35	301
302. Гаврилъ Стоилковъ	LXXXVII	302	35	302
303. Петъръ Хр. Германчето	LXXXVII	303	35	303
304—305. Българскитѣ конституционни клубове въ Македония	LXXXVIII	304—305	35	304—305
306. Четата на Христо Цвѣтковъ	LXXXIX	306	—	—
307. Добри Даскаловъ	LXXXIX	307	37	307
308. Четата на Добри Даскаловъ	LXXXIX	308	—	—
309. Тодоръ Александровъ	XC	309	—	—
310. Пейо Яворовъ	XC	310	37	310
311. Четата на В. Аджаларски	XC	311	—	—
312. Василъ Аджаларски	XCI	312	37	312
313. Георги Мучитановъ Касапчето	XCI	313	37	313
314. Кръстю Льондевъ	XCI	314	37	314
315. Апостолъ Петковъ	XCI	315	37	315
316. Четата на Апостолъ Петковъ	XCII	316	—	—
317. Площадъ въ Кочани, дето стана бомбения атентатъ	XCIII	317	37	317
318. Четата на Даме Мартиновъ	XCIII	318	—	—
319. Пере Тошовъ	XCIV	319	37	319
320. Факсимиле отъ писмо на П. Тошовъ	XCIV	320	—	—
Периодъ 1912 — 1915				
321. Димитъръ Ивановъ	XCV	321	38	321
322. Кръстю България	XCV	322	38	322
323. Георги Мончевъ	XCV	323	38	323
324. Леко Джорлевъ	XCV	324	39	324
325. Владимиръ Сланковъ	XCVI	325	39	325
326. Четата на Владимиръ Сланковъ	XCVI	326	39	326
327. Мостътъ въ гр. Велесъ	XCVI	327	—	—
328. Четата на Кръсто Трайковъ	XCVII	328	—	—
329. Кръсто Трайковъ	XCVII	329	39	329
330. Даме Поповъ	XCVII	330	39	330
331. Ангелъ Б. Джаневъ	XCVIII	331	39	331
332. Ефремъ Миладиновъ	XCVIII	332	39	332
333. Четата на Ефремъ Миладиновъ	XCVIII	333	—	—
334. Т. Александровъ и П. Яворовъ	XCIX	334	—	—
335. Илия Йосифовъ	XCIX	335	39	335

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
336. Иванъ Делчевъ	XCIX	336	39	336
337. Калъчевъ	XCIX	337	39	337
338—339. Убити четници въ Кумановско въ мѣстностьта „Орловецъ“	C	338	39	338
	C	339	39	339
	C	340	39	340
340. Мѣстностьта „Орловецъ“	CI	341	—	—
341. Село Валандово	CI	342	—	—
342. Четитѣ, които нападнаха село Валандово	CII	343	—	—
343. Четата на майоръ Д. Думбалаковъ	CII	344	—	—
344. Четата на М. Думбалаковъ				
1916 — 1917 год.				
345. Полков. Борисъ Дранговъ	CIII	345	—	—
346. Факсимиле отъ писмо на Борисъ Дранговъ	CIII	346	—	—
347. Гробътъ на Борисъ Дранговъ	CIII	347	39	347
Нови времена — до последни дни				
348. Христо Матовъ	CIV	348	40	348—349
349. Факсимиле отъ писмо на Хр. Матовъ	CIV	349	40	
350. Вънде войвода (стариятъ)	CV	350	40	350
351. Лазаръ Дивлянецъ	CV	351	40	351—352
352. Четата на Лазаръ Дивлянецъ	CV	352		
353. Стоянъ Мълчанковъ	CVI	353	40	353
354. Ефремъ Чучковъ	CVI	354	41	354
355. Гроба на Любомиръ Весовъ	CVI	355	41	355—356
356. Любомиръ Весовъ	CVI	356	41	355—356
357. Илия Кушевъ	CVI	357	41	357
358. Майката на Тодоръ Александровъ	CVII	358		
359. Бащата на Тодоръ Александровъ	CVII	359		
360. Тодоръ Александровъ на младини	CVII	360		
361. Дъщерята на Тодоръ Александровъ	CVII	361		
362. Синътъ на Тодоръ Александровъ	CVII	362		
363. Тодоръ Александровъ	CVIII	363		
364. Факсимиле отъ писмо на Т. Александровъ	CVIII	364		
365. Т. Алаксандровъ на работа въ гората	CVIII	365	41	358 – 372
366. Т. Александровъ на работа	CVIII	366		
367. Кжщата, дето е билъ Т. Александровъ преди да е убитъ	CIX	367		
368. Мѣстото, дето е убитъ Тодоръ	CX	368		
369. Гробътъ на Т. Александровъ	CX	369		
370. Черквицата, дето е гроба на Тодоръ Александровъ	CX	370		
371. Тодоръ Александровъ	CXI	371		
372. Паметникъ на Т. Александровъ	CXI	372		
373. Панзо Зафировъ	CXI	373	—	
374. М. Велиновъ	CXII	374	42	
375. М. Трайковъ	CXII	375	42	
376. М. Недѣлковъ	CXII	376	42	378
377. Илия Стойчевъ	CXII	377	42	
378. Ст. Бичиклиевъ	CXII	378	42	
379. Димитъръ Домазетовъ	CXIII	379	42	379
380. Петъръ Станчевъ	CXIII	380	—	—
381. Анг. Димитровъ	CXIII	381	42	381
382. Саздо Гручински	CXIV	382	42	382
383. Мите Церски	CXIV	383	42	383
384. В. Ихчиевъ	CXIV	384	—	—
385.	CXIV	385	—	—
386. Миланъ Тачевъ	CXV	386	—	—
387. П. Костовъ	CXV	387	—	—
388. Н. Гулевъ	CXV	388	—	—
389. Траянъ Ивановъ	CXV	389	42	389

	Илюстрация Табло	Обяснителенъ текстъ №	стр.	№
390. Иванъ Момчиловъ	CXVI	390	—	—
391. Ипократъ Развигоровъ	CXVI	391	43	391
392. Крумъ Бановъ	CXVI	392	—	—
393. М. Колевъ	CXVI	393	—	—
394. Тодоръ Димковъ	CXVII	394	43	394
395. Йосифъ Кировъ	CXVII	395	43	395
396. Сп. Станковъ	CXVII	396	43	396
397. М. Атанасовъ	CXVII	397	43	397
398. Тр. Поцковъ	CXVIII	398	43	398
399. Чупариновъ	CXVIII	399	43	399
400. Славко Судички	CXVIII	400	43	400
401. Цвѣтко Спасовъ	CXVIII	401	43	401
402. Стоянъ Лековъ	CXIX	402	43	402
403. Шаренъ Ампо	CXIX	403	43	403
404. Стефанъ Петковъ—Сиркето	CXX	404	43	404
405. Ст. Ивановъ	CXX	405	43	405
406. Ципушевъ	CXX	406	43	406
407. Лилинковъ	CXX	407	43	407
408. Тодоръ Йордановъ	CXXI	408	43	408
409. Тома Куюмджиевъ	CXXI	409	44	409
410. Благой Моневъ	CXXI	410	44	410
411. Алексо Стефановъ Симеоновъ	CXXII	411	44	411
412. Христо Петровъ	CXXII	412	44	412
413. Велешката чета на Петъръ Сиркето	CXXIII	413	—	—
414. Лакавишката чета на Траянъ Лакавишки	CXXIII	414	—	—
415. Кратовската чета на Мите Опилски	CXXIV	415	—	—
416. Кочанската чета	CXXIV	416	—	—
417. Скопската чета на Кръстю Кратовски и Величко Веляновъ	CXXV	417	—	—
418. Паланечката чета	CXXV	418	—	—
419. Кумановска и скопска чети	CXXVI	419	—	—
420. Четата на Давко Данаиловъ	CXXVI	420	—	—
421. Прилепската чета на Петре Пашата	CXXVII	421	44	421
422. Струмишката чета на Г. Въндевъ и Миланъ Постоларски	CXXVII	422	43	422
423. Тиквешката чета	CXXVIII	423	—	—
424. Царевоселска чета	CXXVIII	424	—	—
425. Турска чета на Шабанъ Облешевски	CXXIX	425	—	—
426. Цвѣтанъ Спасовъ Орешевски	CXXIX	426	44	426
427. Димитъръ Георгиевъ Неревски	CXXIX	427	44	427
Отъ разни времена				
428. П. Ацевъ	CXXX	428	44	428
429. Ат. Д. Бѣлчевъ	CXXX	429	44	429
430. Джоджо Хр. Баничановъ	CXXX	430	44	430
431. Диме Стояновъ Берберчето	CXXX	431	44	431
432. Стефанъ Н. Аврамовъ	CXXXI	432	44	432
433. Наумъ Буфчето	CXXXI	433	44	433
434. Славчо Абазовъ	CXXXI	434	44	434
435. Аргиръ (Шакиръ) Гермовъ	CXXXI	435	44	435
436. М. Георгиевъ Струмишки	CXXXI	436	44	436
437. Христо Куслевъ	CXXXII	437	44	437
438. Христо Гавазовъ	CXXXII	438	44	438
439. Иванъ Гюрлуковъ	CXXXII	439	45	439
440. Иванъ Атанасовъ	CXXXII	440	45	440
441. Данчо. Т. Джангалозовъ	CXXXII	441	45	441
442. Ат. Ивановъ	CXXXIII	442	45	442
443. Александъръ Ефтимовъ	CXXXIII	443	45	443
444. Константинъ Кондовъ	CXXXIII	444	45	444
445. Димко Могилчето	CXXXIII	445	45	445
456. Трайко Кральо	CXXXIII	446	45	446
447. Атанасъ Мурджевъ	CXXXIV	447	45	447
448. Д. Стояновъ	CXXXIV	448	45	448
449. Славе Младеновъ	CXXXIV	449	46	449
450. Наумъ Димитровъ	CXXXIV	450	46	450
451. Шерифъ Сюлимановъ.	CXXXV	451	46	451
452. Стою Хаджийски	CXXXV	452	46	452
453. Димитъръ Филдишевъ	CXXXV	453	46	453

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
454. Табло на заслужили дейци отъ Тик-вешъ	CXXXV	454	46	454
455. Атанасъ Нивички	CXXXV	455	46	455
456. Иванъ Гърчето	CXXXVI	456	46	456
457. Никола Алтипармаковъ	CXXXVI	457	46	457
458. Наумъ Иосифовъ	CXXXVI	458	46	458
459. Ангелъ Авр. Чупаровъ	CXXXVI	459	46	459
460. Борисъ Милчиновъ	CXXXVI	460	46	460
461. Аргиръ Манасиевъ	CXXXVI	461	46	461
462. Д-ръ Петъръ Кушевъ	CXXXVII	462	46	462
463. Д. Чавдаровъ	CXXXVII	463	46	463—465
464. Кочо Лютата	CXXXVII	464	46	463—465
465. Ст. Филиповъ	CXXXVII	465	46	463—465
466. Ст. Пандаловъ	CXXXVII	466	—	—
467. Дим. К. Цвѣтковъ	CXXXVII	467	46	467
468. Станишъ Наковъ	CXXXVII	468	46	468
469. Григоръ Ивановъ (Гичето)	CXXXVIII	469	47	469
470. Боянъ Панайотовъ	CXXXVIII	470	47	470
471. Спиро Димитровъ	CXXXVIII	471	47	471—474
472. Йосифъ Пеневъ	CXXXVIII	472	47	471—474
473. Г. Радевъ	CXXXVIII	473	47	471—474
474. В. Димитровъ	CXXXVIII	474	47	471—474
475. Никола Троячанецъ	CXXXIX	475	47	475
Мжченици				
476. Т. Милевъ	CXXXIX	476	—	—
477. Йосифъ Даскаловъ	CXXXIX	477	—	—
478. Петъръ Миховъ	CXL	478	47	478
479. Братска могила на убити при село Варошъ — прилепско	CXL	479	—	—
480. Заточеници въ Диярбекиръ	CXL	480	47	480
481. Баща и синъ ослѣпени и убити	CXLI	481	—	—
482. Опожарено Крушово	CXLI	482	48	482
483. Обесването на Христоманъ	CXLII	483	48	483
484. Обесването на Алекс. Турунджовъ	CXLII	484	—	—
485. Развалини въ с. Мокрени — 1904 г.	CXLIII	485	48	485
486. Селени надъ развалини въ г. Гюмендже	CXLIII	486	48	486
487. Село Смърдешъ	CXLIII	487	48	487
488. Затворътъ „Беязъ-куле“	CXLIV	488	48	488—489
489. Затворътъ „Еди-куле“	CXLIV	489	48	488—489
490. Затворътъ „Куршумли-ханъ“	CXLIV	490	48	490—491
491. Затворътъ въ гр. Битоля	CXLV	491	48	490—491
492. Бано Кушевъ	CXLV	492	49	492
493. Свещеникъ Владимиръ Живковъ	CXLV	493	49	493
494. Погребението на Хр. Ст. Вълкановъ	CXLVI	494	49	494
495. Спиро Суруджиевъ	CXLVII	495	49	495
496. Атанасъ Никовъ	CXLVII	496	49	496
497. Село Загоричани	CXLVII	497	49	497—498
498. Развалини отъ с. Загоричани	CXLVIII	498	49	497—498
499. с. Старчица—Костурско—разрушено	CXLVIII	499	49	499
500. Костурскиятъ гръцки митрополитъ, каймакамина и военния комендантъ при топа, насоченъ срещу български села	CXLIX	500	48	500
501. Екатерина Симидчиева	CXLIX	501	49	501
502. Псалтиръ п. Антоновъ	CXLIX	502	50	502
503. Свещ. Алек. Захариевъ	CXLIX	503	50	503
504. Архимандритъ Евлоги	CL	504	50	504
505. Атанасъ Поповъ	CL	305	50	505
506. Йоше Глъбочонски	CL	506	50	506
507. Григоръ Лазенковъ	CL	507	50	507
508. Развалини отъ с. Лесковица—щ-ско	CLI	508	—	—

	Илюстрация Табло	№	Стр.	Обяснителенъ текстъ №
509. Заклани отъ сърбитѣ въ Дебърско	CLI	509	—	—
510. Иеромонахъ Софроний	CLII	510	50	510
511. Игуменъ Партений	CLII	511	50	511
512. Георги п. Ангеловъ	CLII	512	50	512
513. Анастасъ Лютвиевъ	CLII	513	50	513
514. Иванъ Фурнаджиевъ	CLII	514	50	514
515. Григоръ Кондовъ	CLII	515	50	515
516. Г. Смилковъ	CLIII	516	59	516
517. Василка Зойчева	CLIII	517	50	517
518. Група заточеници отъ Радовишъ	CLIII	518	—	—
519. Христо К. Вельовъ	CLIV	519	51	519
520. Иванъ Странджата	CLIV	520	51	520
521. Ефтимъ Яневъ Карамановъ	CLIV	521	51	521
522. Грозданка Зафирчева	CLIV	522	51	522
523. Свещ. Исачевъ Фръчковски	CLIV	523	51	523
524. Карагюлева	CLIV	524	51	524
525. Кирилъ Григоровъ—застрелянъ отъ сърбитѣ	CLV	525	51	525
526. Манифестация по случай кървавитѣ злодеяния на сърбитѣ въ с. Гарванъ—Радовишко	CLV	526	51	526
527. Мише Гавриловъ—баща на Ив. Михайловъ, убитъ отъ сърбитѣ	CLVI	527	51	527—528
528. Христо—братъ на Ив. Михайловъ, убитъ отъ сърбитѣ	CLVI	528	51	528
529. Свещ. Ив. Авр. Чупаровъ	CLVI	529	51	529
530. Дѣдо Филипъ Митревъ	CLVI	530	51	530
531. 532. Жертви на гърцитѣ	CLVII	531, 532	—	—
Бѣжанци				
533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543.	CLVIII, CLIX, CLX, CLXI		52	Статия „Бѣжанци“
Последни дни				
544. Йорданъ Гюрковъ	CLXII	544	—	—
545. Венецъ отъ Македония	CLXII	545	—	—
546. Предъ черквата, опѣлото на Йорданъ Гюрковъ	CLXIII	546	—	—
547. Погребално шествие на Йорданъ Гюрковъ	CLXIII	547	—	—

Приложение: „Група офицери и военни чиновници отъ М.-одринското опълчение (1912—1913 г.)“

Емиграция и легални организации

Македонски домъ въ гр. София	корица		1	корица
1. Македонскиятъ сегашенъ периодически печатъ	I	1	—	—
Македонски националенъ комитетъ				
2. Д-ръ К. Станишевъ	II	2	1	2
3. Иванъ Каранджуловъ	III	3	1	3
4. Владимиръ Кусевъ	III	4	1	4
5. Конгресътъ на Македонскитѣ благотворителни братства	III	5	1	5

Приложение: „Македонски националенъ комитетъ“ 18

Македонски Научен Институтъ и македонски интелектуални сили

6. Професоръ д-ръ Л. Милетичъ	IV	6	3	6
7. Изданията на Македонския научен институтъ	IV	7	3	7
8 Проф. Ив. Георговъ	V	8	3	8
9. Проф. Никола Стояновъ	V	9	3	9
10. Проф. Александъръ Балабановъ	V	10	3	10
11. Проф. Александъръ Станишевъ	V	11	3	11

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ стр.	№
12. Проф. М. Арнаудовъ	V	12	3	12
13. Проф. Д. Мишайковъ	V	13	3	13
14. Проф. Н. Благоевъ	VI	14	3	14
15. Проф. Ив. Снѣгаровъ	VI	15	3	15
16. Проф. К. Стефановъ	VI	16	4	16
17. Проф. Ст. Баджовъ	VI	17	4	17
18. Проф. Д. Силяновски	VI	18	4	18
19. Проф. Д. Ивановъ	VI	19	4	19
20. Проф. Д. Матовъ	VII	20	4	20
21. Проф. Йосифъ Ковачевъ	VII	21	4	21
22. Д-ръ Крумъ Дрончиловъ	VII	22	4	22
23. Проф. Никола Милевъ	VII	23	5	23
24. д-ръ Михаилъ Ивановъ	VII	24	5	24
25. Никола Мушмовъ	VIII	25	5	25
26. Андрей Протичъ	VIII	26	5	26
27. Диаманди Ихчиевъ	VIII	27	5	27
28. Георги Баласчевъ	VIII	28	6	28
29. Перикли Чилевъ	VIII	29	6	29
30. Константинъ Стояновъ	IX	30	6	30
31. Христо Поповъ	IX	31	6	31
32. Професоръ П. Диневъ	IX	32	6	32
33. Д-ръ Никола Ихчиевъ	IX	33	6	33
34. Епископъ Борисъ	IX	34	6	34
35. Стефанъ Ср. п. Петровъ	X	35	6	35
36. Христо Силяновъ	X	36	6	36
37. Войданъ Чернодрински	X	37	6	37
38. Антонъ Страшимировъ	X	38	7	38
39. Кръстю Сарафовъ	X	39	7	39
40. Теодоръ В. Траяновъ	XI	40	7	40
41. Никола Ив. Генадиевъ	XI	41	7	41
42. Ан. Драндаръ	XI	42	7	42
43. Д-ръ Александъръ Радевъ	XI	43	7	43
44. Д-ръ Петъръ Джидровъ	XI	44	7	44
45. Тодоръ Павловъ	XII	45	8	45
46. Дѣдо Димитъръ Благоевъ	XII	46	8	46
47. В. Главиновъ	XII	47	8	47
48. Харитонъ Ив. Генадиевъ	XII	48	8	48
49. Стоянъ Христовъ	XII	49	8	49
50. Никола Робевъ	XII	50	8	50
51. Павелъ Генадиевъ	XIII	51	8	51
52. Отецъ Методий Устичковъ	XIII	52	8	52
53. Христо Г. Бучковъ	XIII	53	9	53
54. Свѣтозаръ Ивановъ Тонджоровъ	XIII	54	9	54
55. Сребренъ п. Петровъ	XIII	55	9	55
56. Андрей Иорд. Богдановъ	XIII	56	9	56
57. Тодоръ К. Таневъ	XIV	57	9	57
58. Арсо Лазаровъ	XIV	58	9	58
59. Тримата: Д. Шалевъ, Григоръ Анастасовъ и Дим. Илиевъ	XIV	59	10	59
Македонски благотворителни братства и др.				
60. Н-во на Щипското благотворително братство	XV	60	19	60
61. Освещаване знамето на Прилепското братство	XV	61	19	—
62. Н-во на Ресенско спомагателно д-во	XVI	62	19	62
63. Н-во на Демиръ-Хисарското братство	XVI	63	19	63
64—65. Н-ва на Горно Джумайското братство	XVII	64—65	20	64—65
66. Н-во на Мак. бл. братство — Станимака	XVIII	66	20	66
67. Н-во на Мак. благотвор. братство — с. Пиперица, св. врачко	XVIII	67	20	67
68. Н-во на Мак. благотвор. братство въ гр. Петричъ	XIX	68	20	68
69. Н-во на Мак. благотвор. братство — с. Плоски, св. врачко	XIX	69	20	69
70. Н-во на Мак. благотвор. братство въ с. Бѣлица	XX	70	20	70
71. Н-во на Малешевското благ. братство	XX	71	20	71
72. К. Петковъ	XX	72	20	72
73. Д. И. Буклиевъ	XX	73	20	73

	Илюстрация		Обяснителенъ текстъ	
	Табло	№	стр.	№
74. И. Казанджиева	XX	74	—	—
75. Петрички окржженъ съветъ	XXI	75	—	—
76. Черковно Н-во въ Горна-Джумая	XXI	76	—	—
Илинденска организация				
77. Конгресъ на „Илинденската организация“	XXII	77	10	77
Македонска младежка организация				
78. Димитъръ Титизовъ	XXIII	78	10	78
79. Конгресъ на Македонския младежки съюзъ	XXIII	79	10	79
80. Соф. театрална група при Македонска младежка организация	XXIV	80	—	—
81. Македонска сбирка въ Перникъ	XXIV	81	—	—
82. Македонска сбирка въ Г.-Джумая	XXIV	82	—	—
Македонски женски съюзъ				
83. Делегатки на учредителния конгресъ на Мак. женски дружества въ България	XXV	83	10	83
84. Олга Радева	XXV	84	10	84
85. Райна Драгова	XXV	85	10	85
86. Делегатки на редовенъ конгресъ на Македонски женски съюзъ	XXVI	86	—	—
87. Н-во на Мак. женско благотвор. дружество въ гр. Горна-Джумая	XXVI	87	—	—
88. Група девойки, членки на Македонската женска дружба въ София	XXVII	88—97	10	88—97
89—97. Изложба на Македонски шевици въ Женева	XXVIII			
Македонката общественица				
98. Менча Кърничева.	XXIX	98	10	98
99. Мара Бунева	XXIX	99	11	99
100. Баба Кръста	XXIX	100	11	100
101. Дона Ив. Каранджулова	XXIX	101	11	101
102. Баба Велика Търпова	XXIX	102	—	—
Американската емиграция				
103. VI редовенъ конгресъ на Македонскитѣ организации въ Америка	XXX	103	12	103—104
104. V редовенъ конгресъ на сжщитѣ организации	XXXI	104	12	103—104
105. Н-во на българ. благотворит. д-во „Подкрепа“ въ Цариградъ	XXXI	105	13	105
106 Кочо Мавродиевъ	XXXII	106	13	106
107 Петъръ Сарафовъ	XXXII	107	13	107
108 Архимандритъ Харитонъ	XXXII	108	14	108
109 Икономъ Константинъ Саевъ	XXXII	109	14	109
110 Спасъ Прокопиевъ	XXXII	110	14	110
111 Анастасия Добревска	XXXIII	111	14	111
112 Даскалъ Георги Ив. Зюмбюлевъ	XXXIII	112	14	112
113 Ахилъ Миндjовъ	XXXIII	113	15	113
114 Евгения Янчулева	XXXIII	114	15	114
115 Константинъ Станишевъ	XXXIII	115	15	115
Благодетели				
116 Климентъ Спространовъ	XXXIV	116	15	116
117 Димче х. Кочовъ	XXXIV	117	15	117
118 Екатерина Стаменова	XXXIV	118	15	118—119
119 Димитъръ Стаменовъ	XXXIV	119	15	118—119
120 Хаджи Георги п. Ивановъ	XXXV	120	15	120
121 Ангелина х. Илиева	XXXV	121	15	121
121а Н. Дишковъ	XXXV	121-а	16	121-а
122 Илия х. Георгиевъ	XXXV	122	16	122
123 Пантелей Н. Баджовъ	XXXV	123	16	123
Разни дейци				
124 Йорданъ К. Ризовъ	XXXVI	124	16	124
125 Илия п. Спирковъ	XXXVI	125	16	125
126 Иванъ Марковъ	XXXVI	126	16	126
127 Йосифъ Чешмеджиевъ	XXXVI	127	16	127
128 Василъ Здравевъ	XXXVI	128	16	128
129 Мане Развигоровъ	XXXVI	129	16	129

	Илюстрация Табло	№	Обяснителенъ текстъ Стр.	№
Радетели за Македония				
130 Тодоръ Станковъ	XXXVII	130	16	130
131. Илия Димушевъ	XXXVII	131	17	131
132. Пане Прошовъ	XXXVII	132	17	132
133. Георче п. Ангеловъ	XXXVII	133	17	133
134. Иванъ Поповъ	XXXVII	134	17	134
135. Вангелъ Стояновъ	XXXVII	135	17	135
136. Божилъ Райновъ	XXXVIII	136	17	136
137. Стоянъ Шанговъ	XXXVIII	137	17	137
138. Христо Г. Дановъ	XXXV II	138	17	138
139. Василъ Кънчевъ	XXXVIII	139	17	139
140. Ржководно тѣло на Цариградския революционенъ комитетъ	XXXIX	140	18	140
141. Коста Стояновъ	XL	141	18	141
142. Димитъръ К. Стояновъ	XL	142	18	142
143. Странно търговско дружества „Напредъкъ", Плѣвенъ	XL	143	18	143
144. Група бѣжански деца отъ разни краища на Македония, издържани отъ фондъ „Родиленъ домъ", основанъ отъ Коста Стояновъ.	XLI	144	—	—

Приложения: а) Македонска Кооперативна банка
б) Ликътъ на Кемалъ паша

Обяснителенъ гекстъ на „Революционно движение"

Обяснителенъ текстъ на „Легални организации" съ следнитѣ статии: стр.

Началото на революционната организация въ Македония. . . . 21
Дейностьта на ВМРО презъ младотурския режимъ 23
Новото робство 23
Революционниятъ методъ въ македонското освободително движение . 24
Малцинствата 25
Петицията на поробена Македония до О. Н. 26
Дѣлото на тримата 28
Македонски студентски съюзъ въ чужбина 28
Прахъ въ очитѣ 29
Мустафа Кемалъ паша 30

Приложение: Цвѣтна етнографска карта

. . . И ако за единъ кръстъ непременно е нужна една Голгота, ние ще я кажемъ: Тя е цѣлата европейска земя.

И ако за една Голгота непременно е нуженъ единъ върхъ, ние го назовемъ Македония.

П. К. Яворовъ

ПОСВЕЩАВА СЕ

на всички дейци — покойници и живи, ратували за свестяването на македонския българинъ, за неговата просвѣта и за свободата на робска Македония.

Нека тѣхнитѣ дѣла освѣтляватъ пжтя на иднитѣ македонски поколения!

Македонка
Macédonienne

проф. В. Антоновъ

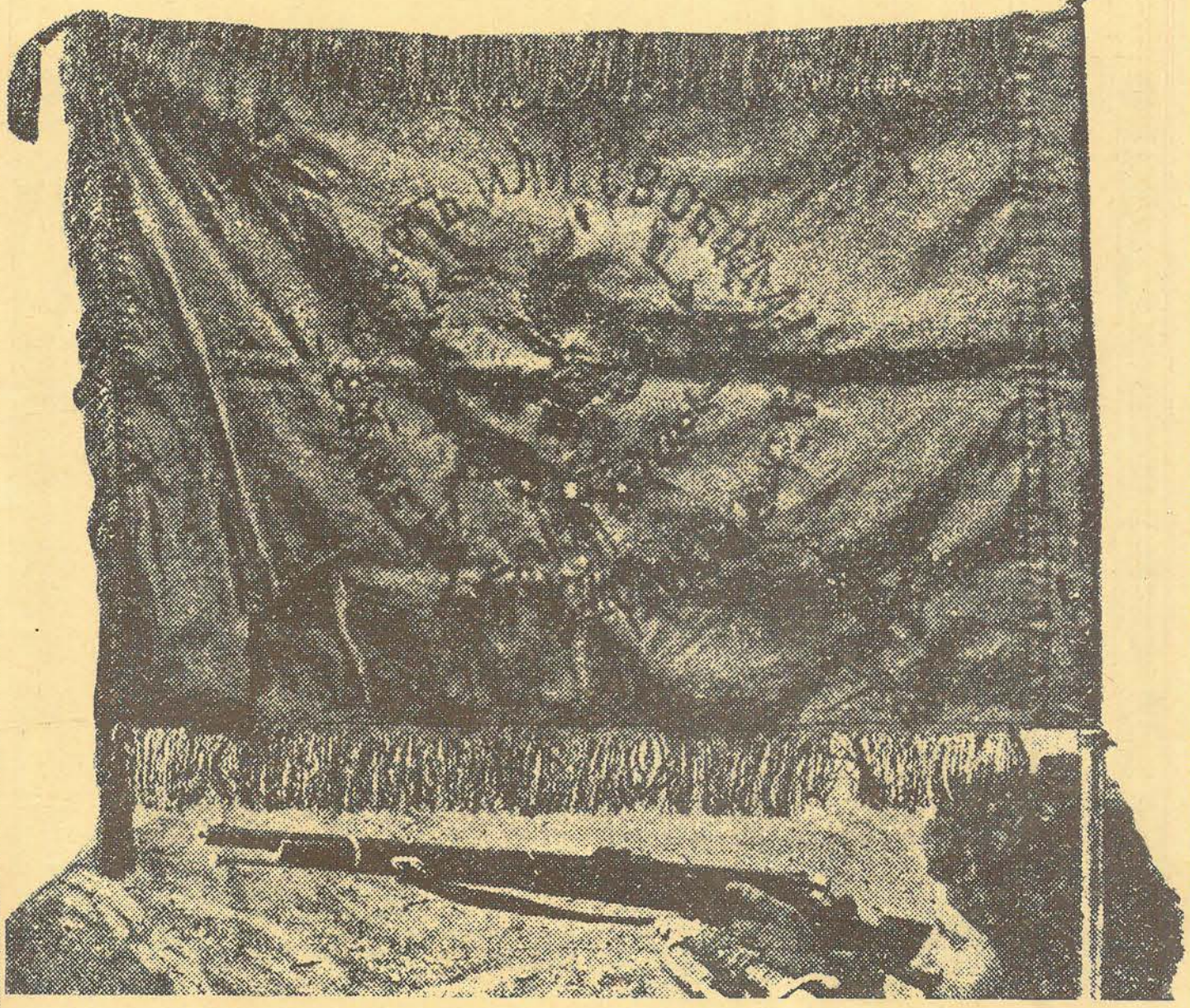
Македония — На чешмата
Macédonienne à la fontaine

Alfonso Corradi

БОРЧЕСКА МАКЕДОНИЯ

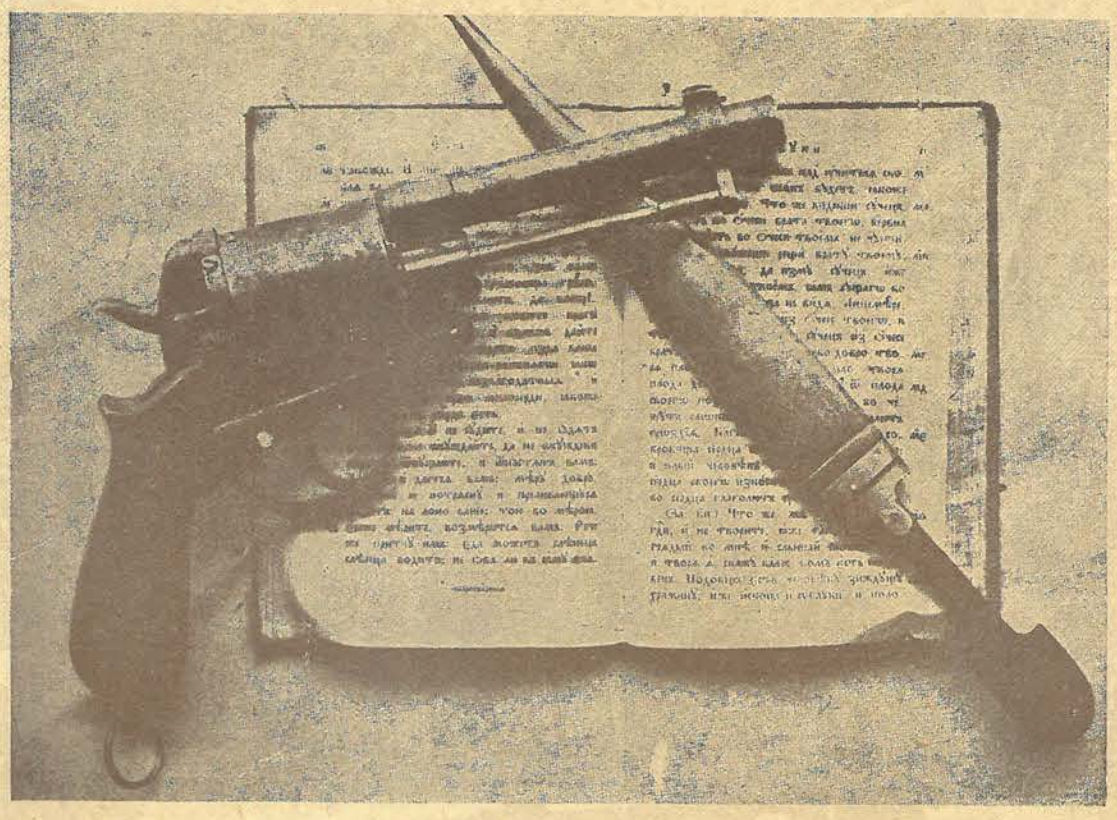
МАКЕДОНИЯ НА МАКЕДОНЦИТѢ

(У. Е. Гладстонъ)

Възстаническо знаме — Le drapeau révolutionaire

ЗА НЕЯ НИЙ СЕ БОРИМЪ
ЗА НЕЯ НИЕ МРЕМЪ

1

1. При полагане клетва — Pretant serment

2

3

4

2. Хайдушко гнѣздо — Lieu de rendez-vous de révolutionaires 3. Стою войвода — Stoiu voïvoda 4. Зюмбюлъ войвода — Zumbul voïvoda

5

6

7

8

1872 г.

Иеромонахъ
АВЕРКИЙ

9

5. Дончо Златковъ — Dontcho Zlatkoff 6. Ванчо Карасулията — Vantcho Karasouliata 7. Осоговскиятъ монастиръ — Le monastère, nommé „Osogovsky" 8. В. Левски — V. Levsky 9. Иеромонахъ Аверкий — Le moine-prêtre Averky

1876—1878

11

12

10. Илю Войвода — Iliu Voïvoda 11. Икономъ Ангелъ — Le prêtre Angel
12. Спиро Джеровъ — Spiro Djéroff

13

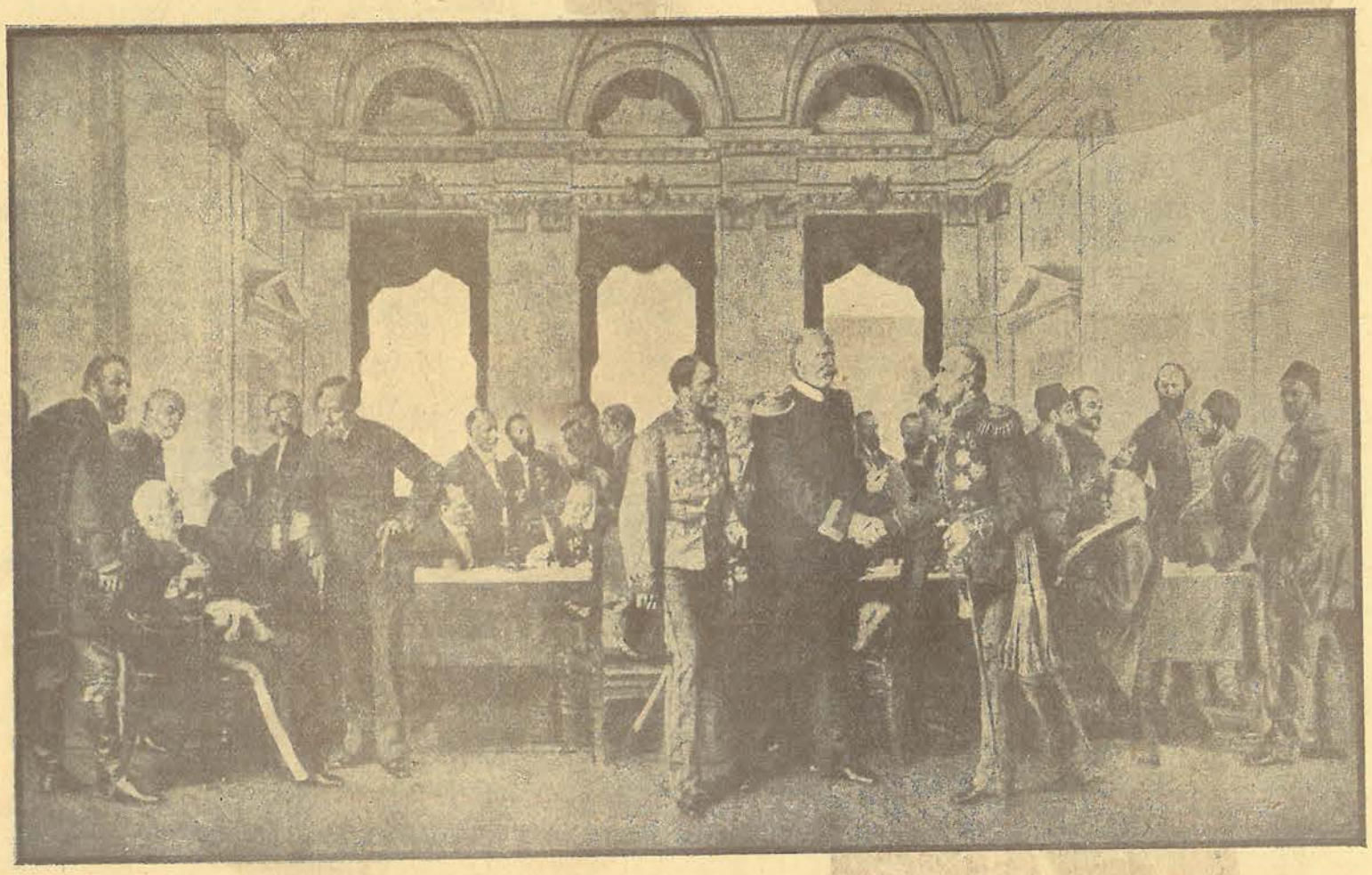
14

15

13. Константинъ п. Георгиевъ — Constantine pope Gheorghieff 14. Станислава Караиванова — Stanislava Karaïvanova 15. Никола Ивановъ — Nicolas Ivanoff

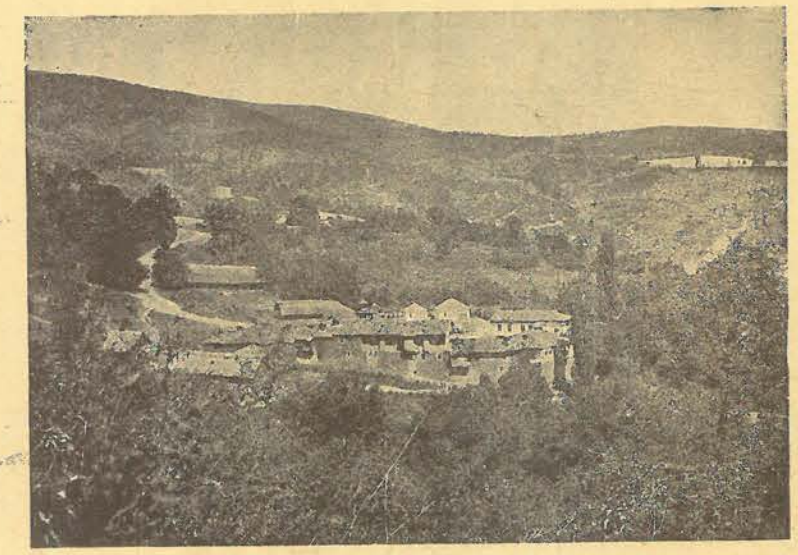
НАЧАЛО НА МАКЕДОНСКИЯ ВЪПРОСЪ

16

16. Берлинскиятъ конгресъ — начало на македонския въпросъ — Le congrès de Berlin — a la tête de la qestion macédonienne

ОХРИДСКОТО СЪЗАКЛЯТИЕ
1880 — 1881

17

18

19

20

ЧАКРЕВЦИ

21

17. Слѣпченскиятъ монастиръ — Le monastère de Sleptché 18. Попъ Ристе — Le prêtre Risté 19. Ангелъ Спространовъ — Angel Sprostranoff 20. Тодоръ Милевъ — Todor Mileff 21. Чакревци — Tchakrevtzy

1884—1886

22

23

24

25

22. Дим. Ризовъ — Dim. Rizoff 23. Диме Коровъ — Dime Koroff 24. Н. Рокановъ — N. Rokanoff
25. Четата на Коне Павлевъ — Le bande de Koné Pavleff

НАЧАЛО НА В. М. Р. О.
ОСНОВАТЕЛИ

26

27

28

29

30

31

26. Д. Груевъ — D. Groueff 27. Д-ръ Хр. Татарчевъ — Dr. Chr. Tatartcheff 28 Петъръ п. Арсовъ — P. pope Arsoff 29. Антонъ Димитровъ — A. Dimitroff 30. Хр. Батанджиевъ — Christo Batandjieff 31. Ив. х. Николовъ — Iv. hadji Nicoloff

1894

32

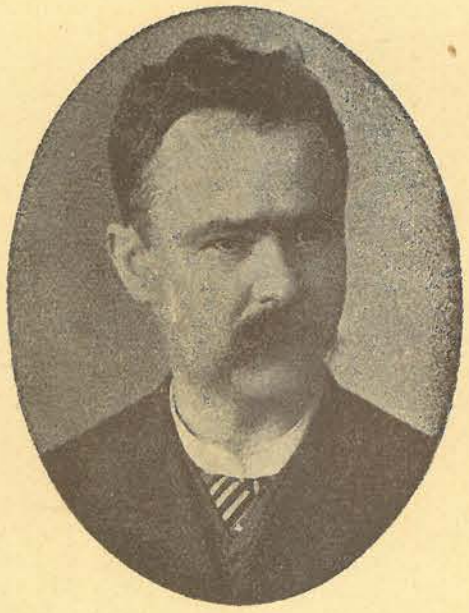
33

32. Църквата „Св. Кирилъ и Методий“ въ гр. Ресенъ — L'église „Saints Cyril et Methode“ dans la ville de Ressen 33. Освещаването на църквата „Св. Кирилъ и Методий“ въ гр. Ресенъ (1894) — L'inauguration de l'église „Saints Cyril et Methode“ dans la ville de Ressen (1894)

1895 год.

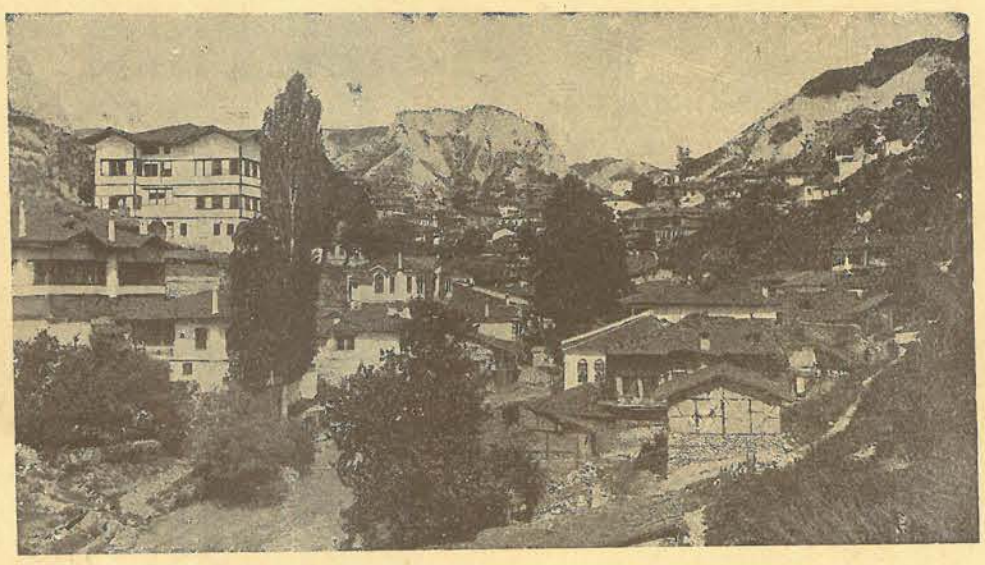
34

35

36

37

34. Трайко Китанчевъ — Traïko Kitantcheff 35. Ефремъ Карановъ — Ephréme Karanoff
36. Поручикъ Начевъ — Le lieutenant Natcheff 37. Градъ Мелникъ — La ville de Melnik

АПОСТОЛИ НА В. М. Р. О.

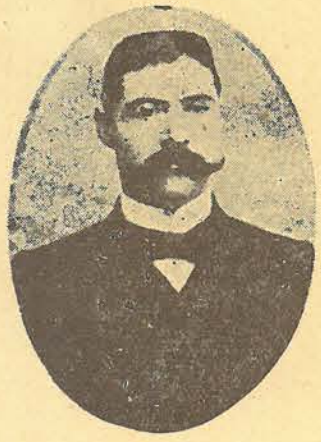
38

39

40

41

42

38. Д. Груевъ — D. Groueff 39. П. Тошевъ — P. Tocheff 40. Гоце Делчевъ — G. Deltcheff
41. Хр. Матовъ — Chr. Matoff 42. Бор. Сарафовъ — Bor. Saraphoff

43

44

45

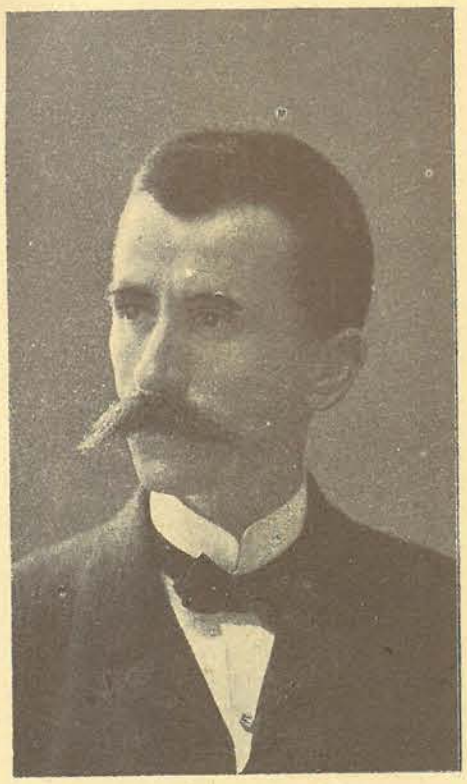

46

47

43. Г Петровъ — G. Petroff 44. М. Попето — M. Popeto 45. Павелъ Христовъ — Pavel Christoff 46. Тодоръ Лазаровъ — Todor Lazaroff 47. Тома Давидовъ — Tomas Davidoff

48

49

50

51

48. Ан. Лозанчевъ — An. Lozantcheff 49. Г. Пешковъ — G. Pechkoff 50 Григоръ Попевъ — Gr. Popeff 51. Д. Груевъ и Ал. х. Пановъ — D. Groueff et Al. hadji Panoff

ВИНИШКА АФЕРА
1897 г.

52

53

54

52. Село Виница — Le village de Vinitza 53. Иосифъ Даскаловъ — Josephe Daskaloff
44. Мише Развигоровъ — Michel Razvigoroff

55

56

57

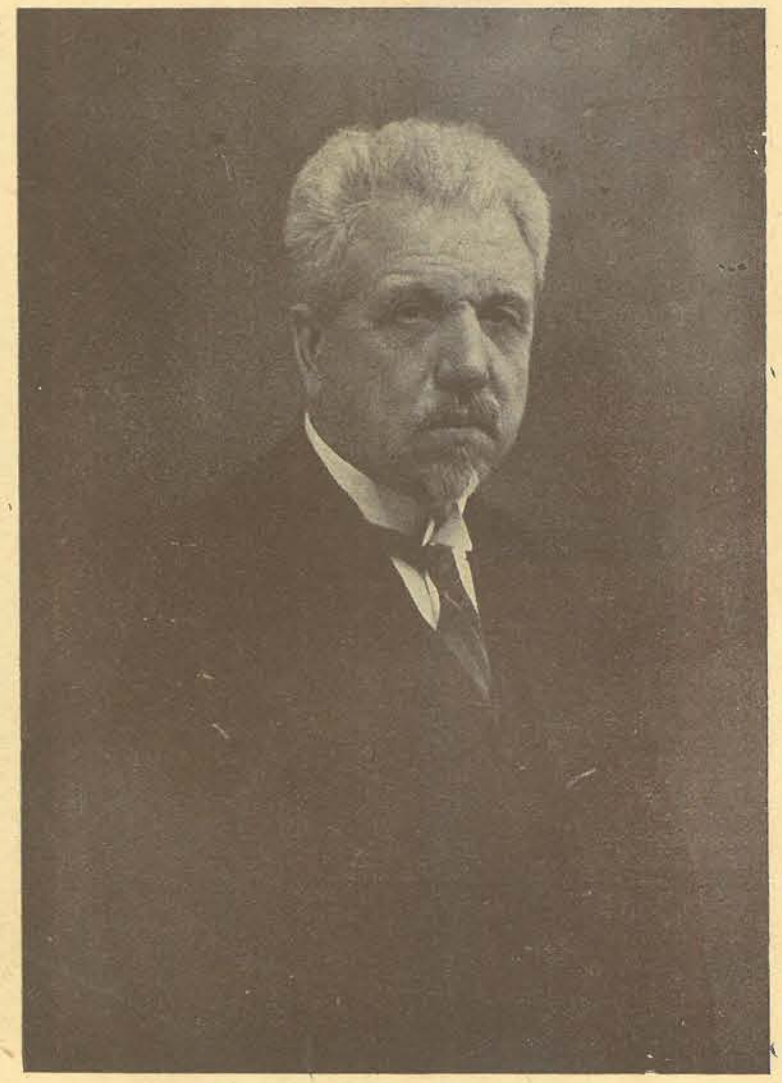

58

55. М. Делчевъ — M. Déltcheff 56. Ст. Лазовъ — St. Lasoff 57. Юрд. Гавазовъ — Iord. Gavasoff 58. Хр. Чемковъ — Chr. Tchémcoff

59

60

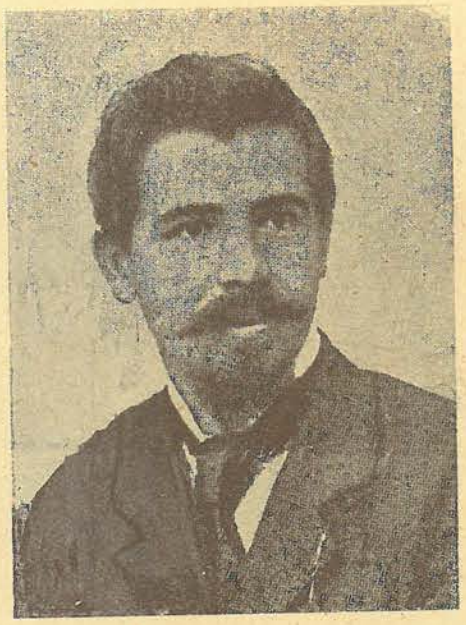

61

62

59. Комитетътъ на Борисъ Сарафовъ — Le comité des révolutionnaires — Boris Saraphoff
60. Хр. Станишевъ — Chr. Stanicheff 61. П. Урумовъ — P. Ouroumoff 62. Антонъ П. Стояновъ — Ant. P. Stoïanoff

63

64

65

66

67

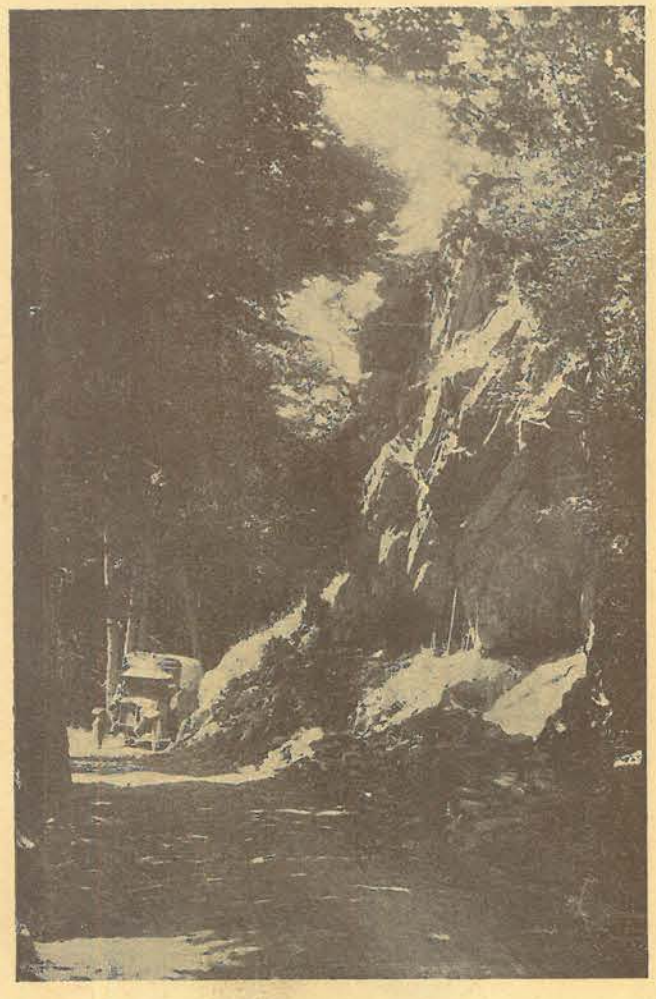
63. Св. Мерджановъ — Sv. Merdjanoff 64. П. Соколовъ — P. Sokoloff 65. Г. Ивановъ (М. Леринski) — G. Ivanoff (M. Lerinsky) 66. Ал. Малинковъ — Al. Malinkoff 67. М. Патчевъ — M. Pattcheff

68

69

70

71

68. Яне Сандански — Iané Sandansky 69. Четата на Сѣрски рев. окржгъ — La tchéta révolutionnaire du sanjak de Sèr. 70. Мѣстото, гдето бѣше пленена мисъ Стонъ отъ B. M. P. O. — L'endroit où fut captivée Miss Stone par l'O. E. R. M. 71. Кръстю Асѣновъ — Krestu Assenoff

72

73

74

75

72. Хр. Чернопѣевъ — Chr. Tchérnopéeff 73. Пор. Каназиревъ — Leutenant Kanasireff 74. Майоръ Д. Ат. Думбалаковъ — Le majeur D. Aht. Doumbalacoff 75. Хр. Чернопѣевъ всрѣдъ народа въ гората — Chr. Tchérnonéeff parmi le peuple dans la forêt

76

77

78

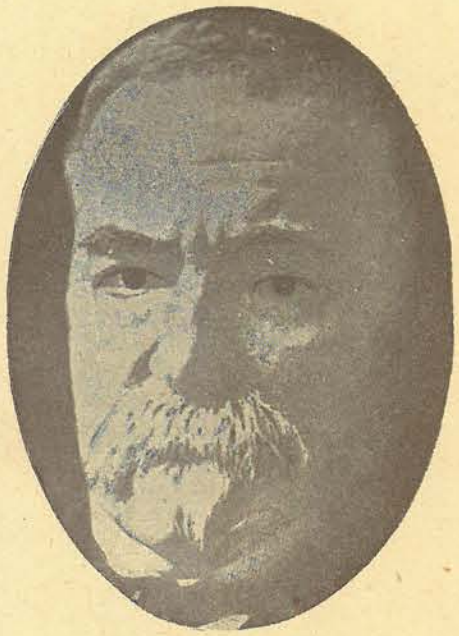

79.

76. Мирче Ацевъ — M. Atzeff 77. Дине Абдурахмановъ — D. Abdourahmanoff 78. Р. Пешковъ — R. Pechcoff 79. К. Стефовъ (Блатски) — K. Stefoff (Blatsky)

ГОРНО-ДЖУМАЙСКО РЕВОЛЮЦИОННО ДВИЖЕНИЕ

1902

80

81

82

80. Ст. Михаиловски — St. Michaïlovsky 81. Генералъ Ив. Цончевъ — Le général Iv. Tzontcheff 82. Заклинане на кореспондентитѣ Хайлсъ и Тагѣевъ — Prestation de serment des correspondants Hales et Taguéeff

83

84

85

83. Четата на ген. Ив. Цончевъ — La tchéta du général Iv. Tzontcheff 84. Мичманъ Т. Саевъ — Le michman du vaisseau T. Saeff 85. Четата на мичм. Т. Саевъ и Н. Лефтеровъ — La tchéta du michman du vaisseau T. Saeff et N. Lévtéroff

86

87

88

86. Полк. Анаст. Янковъ — Le colonel Anast. Iankoff 87. Полковникъ Ст. Николовъ — Le colonel St. Nicolloff 88. Четата на ген. Ив. Цончевъ — La tcheta du général Iv. Tzontcheff

89

90

89. Щабъ на четата на Иорд. Стояновъ — Chefs révolutionaires de la tcheta de lord. Stoïanoff 90. Четата на Иорд. Стояновъ — La tcheta de lord. Stoïanoff

91

Подпоручикъ
НАСТЕВЪ

92

93

94

95

96

91. Н. Лефтеровъ — N. Levteroff 92. Подпоручикъ Настевъ — Le sous-lieutenant Nasteff 93. Илия Балтовъ — Ilia Baltoff 94. Софр. Стояновъ — Sofr. Stoïanoff 95. Иванъ Станковъ — Iv. Stancoff 96. Иванъ Ботушановъ — Iv. Botouchanoff

1903

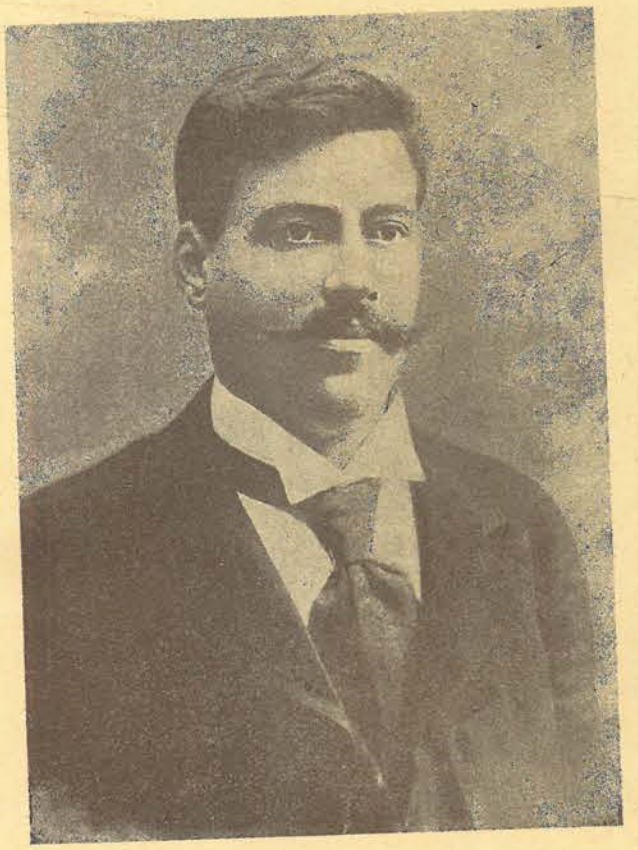

97

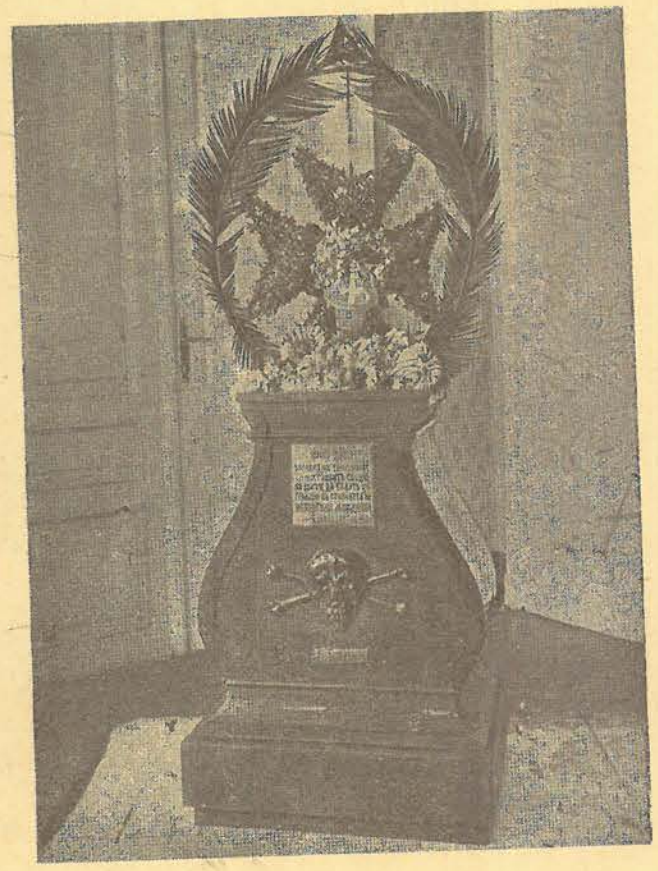

98

97. Ив. Гарвановъ — Iv. Garvanoff 98. Солунската мжжка гимназия
La gymnase bulgare des garçons à Salonique

99

100

101

102

99. Гоце Дѣлчевъ — Gotzé Deltcheff 100. Кивотътъ на Гоце Дѣлчевъ — L'arche d'alliance de Gotzé Deltcheff 101. Никола Дѣлчевъ, баща на Гоце Дѣлчевъ — Nicolas Deltcheff, père de Gotzé Deltcheff 102. М. Дѣлчевъ — M. Deltcheff

103

Никола,
Чудя подиря обѣщ. аз
позелих дълго, а
въ сѣбота навечеря
може бъ. ще сдиме
въ Дубница; задова-
вя ми тръба да
вземе. вашиятъ,
за да не попадне въ
ръцѣтѣ на нашите
или войскаря Нека
идѣде нѣкой отъ вась
да я посрещне на
гарѣ

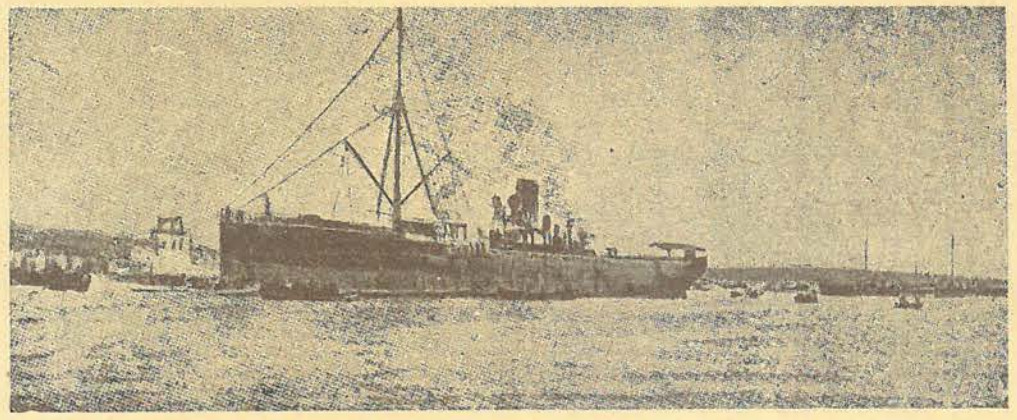
Софія 99; Сж. отъ
10/VI на вечер Гоце

104

103. Гоце Дѣлчевъ на хладовина — Gotzé Deltcheff à l'air frais 104. Факсимиле отъ писмо на Гоце Дѣлчевъ — Facsimile d'une lettre de G. Deltcheff

1903 год.

СОЛУНСКИТѢ АТЕНТАТИ

105

106

105. Параходътъ „Гвадилквивиръ“ — Vapeur „Gvadilkvivir“ 106. Отоманската Банка въ гр. Солунъ — Banque Ottomane de Salonique

1903 год.
СОЛУНСКИТѢ АТЕНТАТИ

107

108

ОРЦЕТО
(ИОРД. ИОРГАНДЖИЕВЪ)

109

110

111

112

107. Илия Тръчковъ — Ilia Tratchkoff 108. К. Кирковъ — K. Kirkoff 109. Орцето (Иорд. Иорганджиевъ) — Ortzeto (Iord. Iorgandjieff 110. М. Арсовъ — M. Arsoff 111. Г. Богдановъ — G. Bogdanoff 112. Г. Бошнаковъ — G. Bochnakoff

1903 г.

ИЛИНДЕНСКОТО ВЪЗСТАНИЕ

Ние взимаме оржжие срещу тираниятa и безчовѣчието; ние ратуваме въ името на свободата и човѣщината; проче, нашето дѣло стои по-високо отъ всѣкакви национални и племенни различия...

(Извлечение отъ окржжното за обявяване Илинденското възстание)

113

114

115

ГЛАВНИЯ ЩАБЪ НА ВЪЗСТАНИЕТО

113. Д. Груевъ — D. Groueff 114. Борисъ Сарафовъ — B. Saraphoff
115. Ан. Лозанчевъ — An. Lozantcheff

1903 г.

Илинденско възстание—Битолски районъ

116

117

118

119

116. Г. Сугаревъ — G. Sougareff 117. Евстатий Мъгленски — Evstaty Maglensky
118. Георги Павловъ — G. Pavloff 119. Четата на Г. Сугаревъ — La tchéta de G. Sougareff

1903 г.

120

122

121

123

120. Миселъ Дупенски — Missel Doupensky 121. Спиро Олчевъ — Spiro Oltcheff 122. Славко Арсовъ — Slavco Arsoff 123. Четата на Славко Арсовъ — La tchéta de Sl. Arsoff

1903 г.

124

126

125

127

124. Капитанъ Хр. Саракиновъ — Le capitain Christo Sarakinoff 125. Лука Ивановъ — Louka Ivanoff
126. Г. Петровъ — G. Petroff 127. Четата на Лука Ивановъ — La tchéta de Louka Ivanoff

1903 г.
Илинденското възстание — Кичев. районъ

128

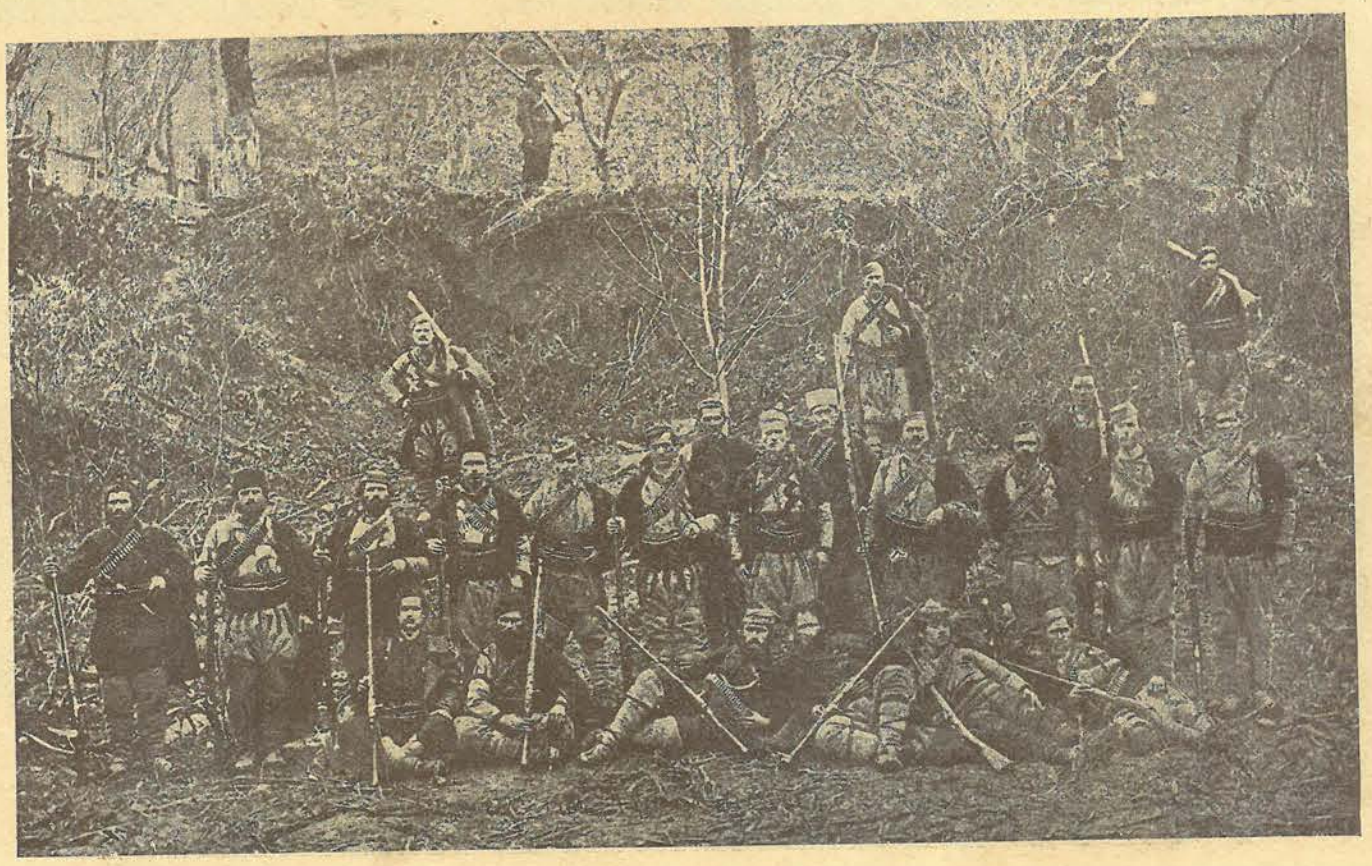
129

130

131

132

128. Лука Джеровъ — Louka Djeroff 129. Ст. Донски — St. Donsky 130. Ванчо Сърбако — Vantcho Sarbako 131. Пешо Паша — Pecho Pacha 132. Четата на Смиле войвода — La tchéta de Smilé voïvoda

1903 г.
Илинденско възстание—Крушов. районъ

133

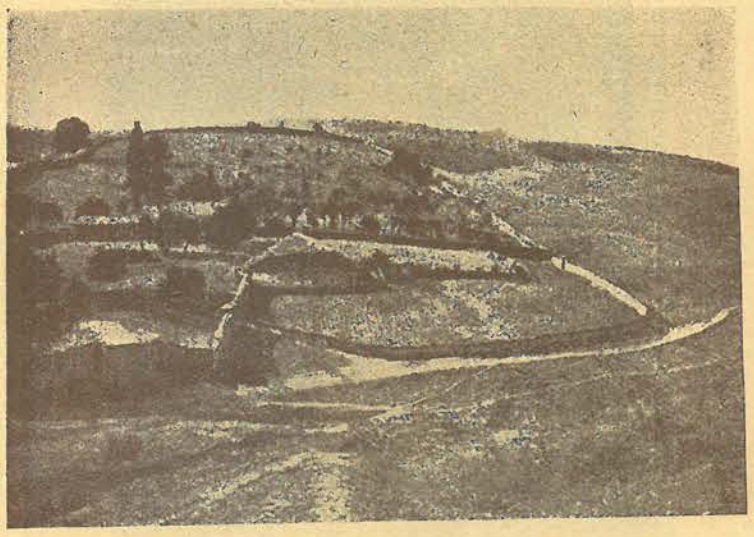
134

133. Изгледъ на гр. Крушово — Vue de la ville de Krouchevo 134. Революционни ржководители въ гр. Крушово (1903) — Chefs révolutionnaires à Krouchevo (1903)

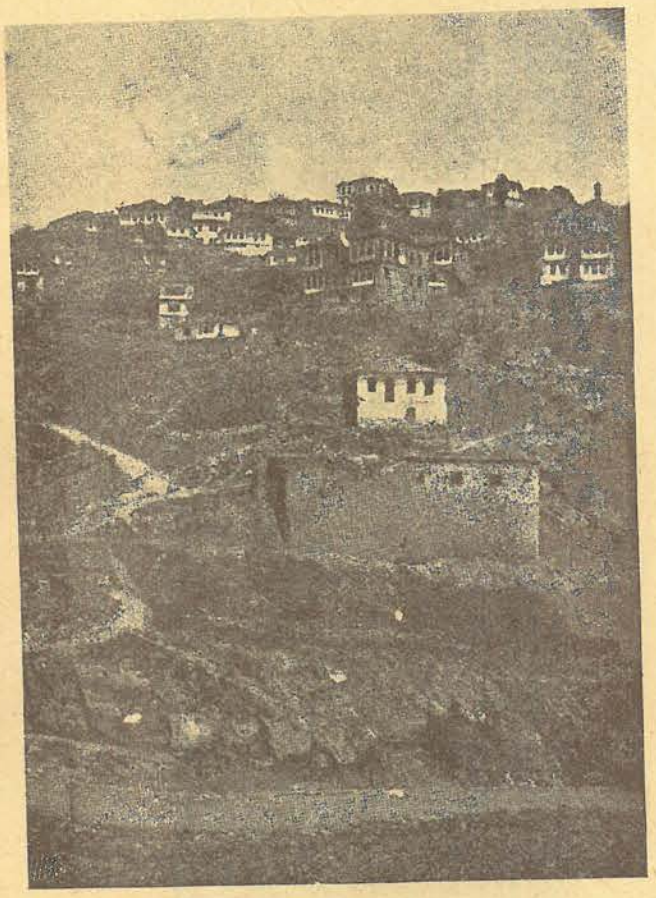
1903 г.

135

136

137

135. Крушово — Кжщата, отгдето се провъзгласи възстанието — La maison à Krouchevo, où l'on proclama la grande insurréction 136. Ржководното мѣсто на възстанието — Le lieu où furent données les instruction sur la marche de l'insurréction 137. Изгорѣла турска казарма — La caserne turque incendiée

1903 г.

138

140

139

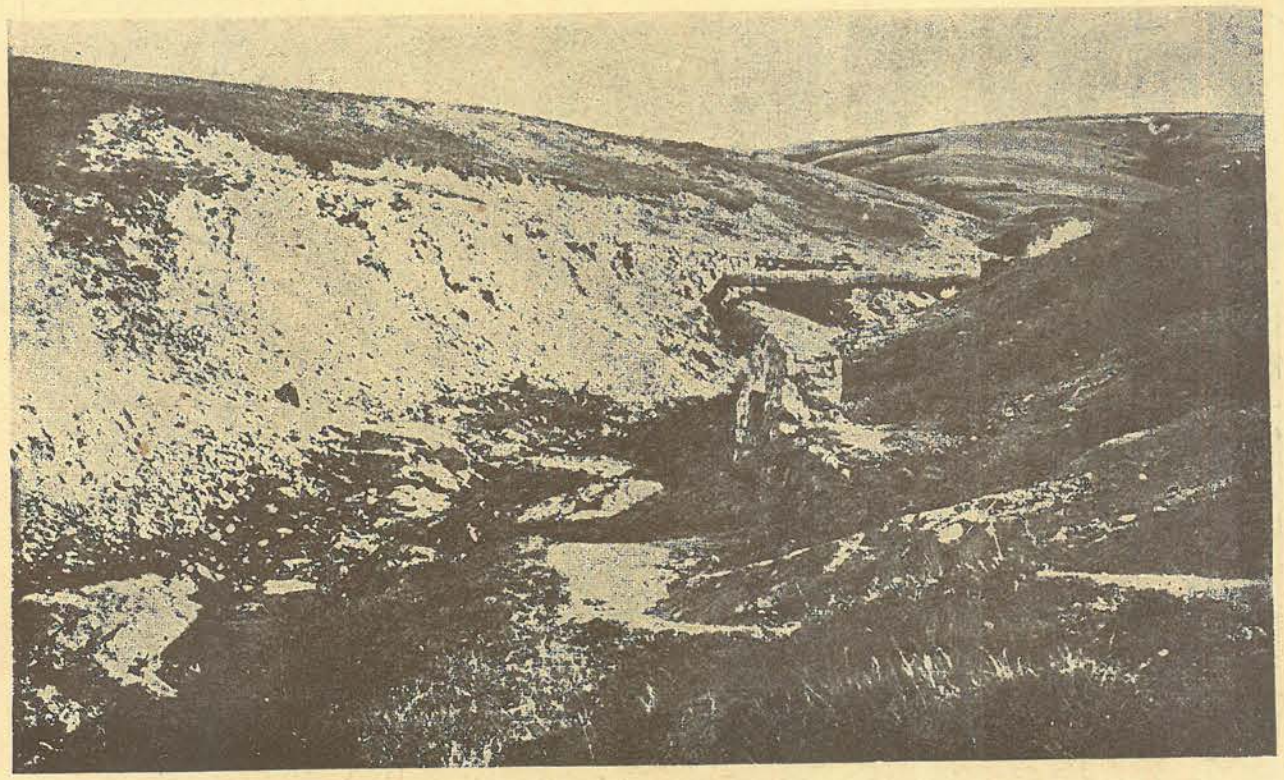
141

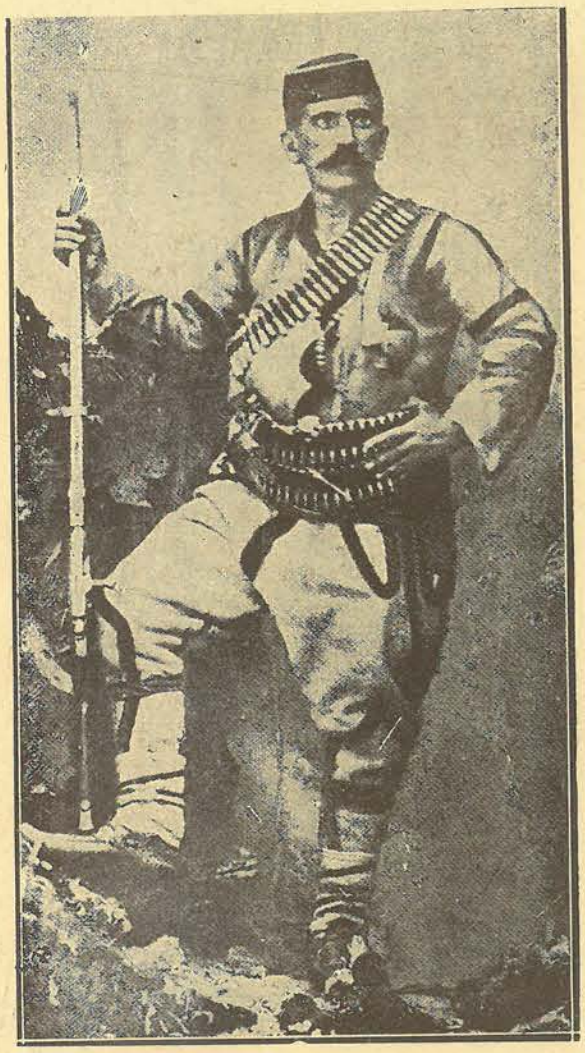
142

138. Никола Каревъ — Nicolas Kareff 139. Велю Марковъ — Veliu Marcoff 140. Пито Гулевъ — Pito Gouleff 141. Иванъ Наумовъ Алябако — Ivan Naoumoff Aliabako 142. Андрей Димовъ — Andrei Dimoff

1903 г.

143

144

145

146

143. Мѣстността „Куличе“ — L'endroit „Koulitché“ 144. Гюрчинъ войвода — Ghiurtchin voïvoda 145. Иорданъ Пиперката — Iordan Pipercata 146. Дяконъ Евстатий — Le diacre Evstaty

1903 г.

147

147. Четата на Пито Гулевъ — La tchéta de Pite Gouleff

1903 г.

148

149

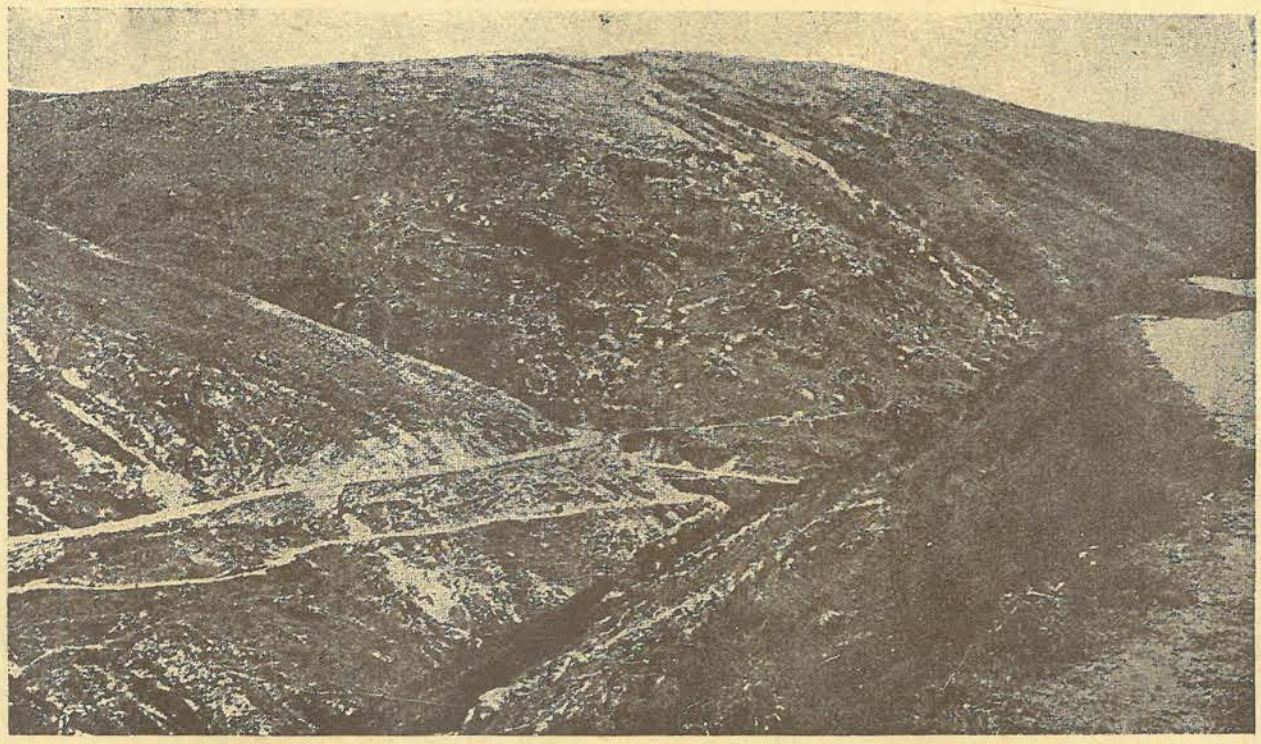
150

148. Четата на Ив. Наумовъ — La tchéta de Iv. Naoumoff 149. Блаже Кръстевъ — Blajé Kresteff 150. Четата на Коста войвода — La tchéta de voïvode Kosta

1903 г.

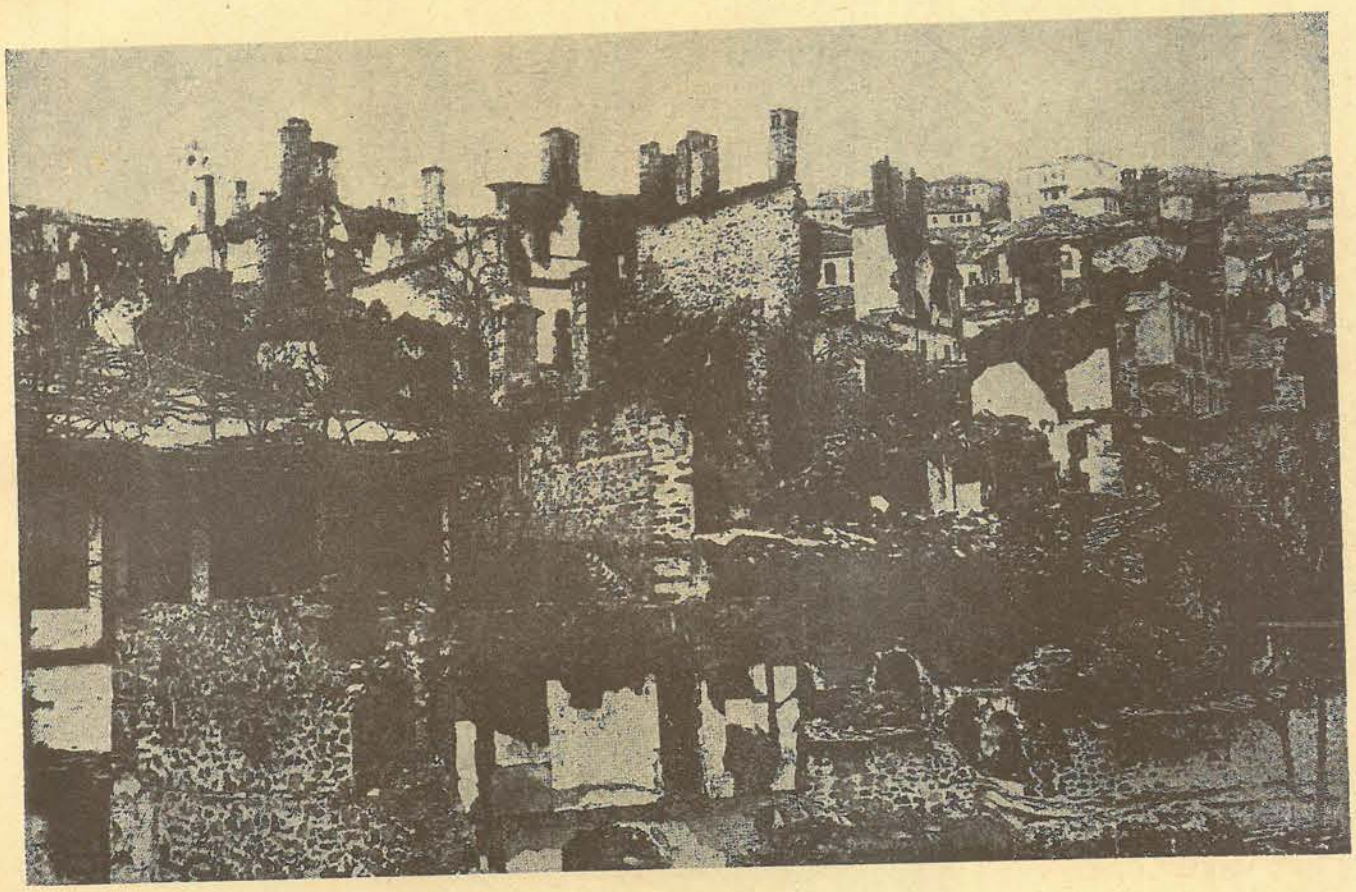
151

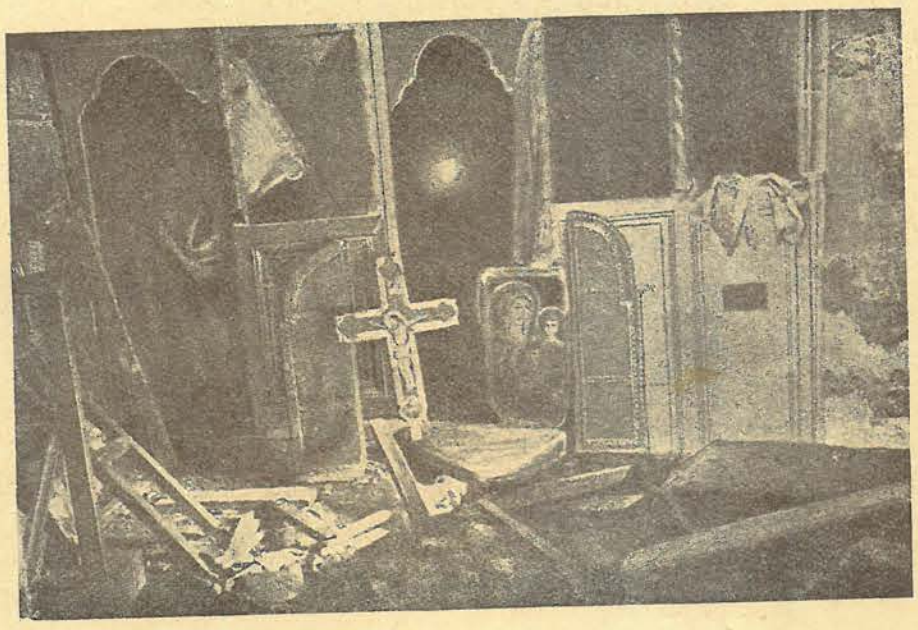
152

151. Четата на М. Христовъ — La tchéta de M. Christoff 152. Спилитѣ, кждето се развили боеветѣ на 27 юлий 1903 г. — Les rochers sauvages et sans parchemin dans lesquels avaient lieu les combats du 27 juillet 1903

1903 г.

153

154

153. Опожарено Крушово — La ville de Krouchovo incendiée. 154. Историческата черква въ гр. Крушово — L'église historique à Krouchovo

1903 г.
Илинденско възстание — Костурски районъ

155

156

157

158

159

155. Борисъ Сарафовъ и Чакаларовъ — B. Saraphoff et V. Tchacalaroff 156. В. Чакаларовъ — V. Tchacalaroff 157. Шабъ на революционеритѣ при В. Чакаларовъ — L'Etat majeur des révolutionnaires chez V. Tchacalaroff 158. Лазаръ п. Трайковъ — Lazar pop Traïkoff 159. П. Кляшевъ — P. Kliacheff

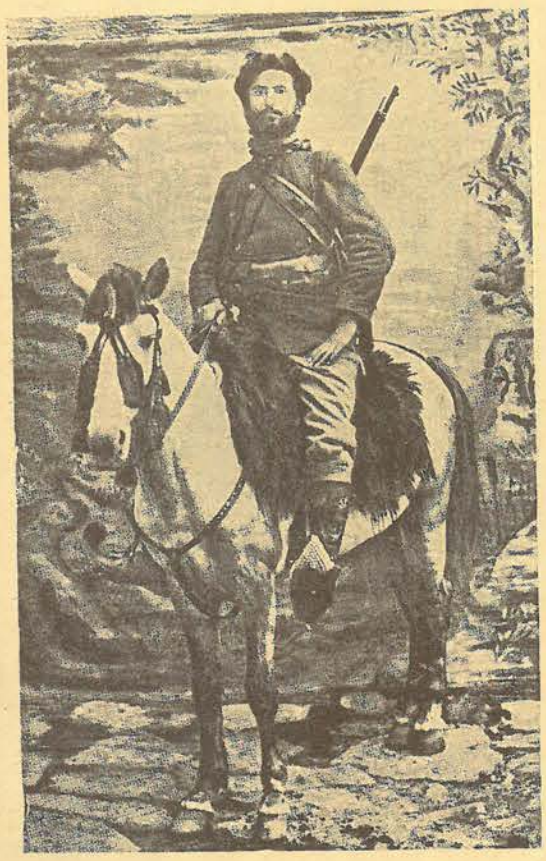
1903 г.

160

162

161

163

164

160. Полковникъ Ан. Янковъ — Le colonel An. Iancoff 161. В. Чакаларовъ — V. Tchacalaroff
162. Митре Влаха — Mitre Vlacha 163. Иванъ Поповъ — Ivan Popoff 164. Никола Андреевъ — Nicola Andréeff

Илинденско възстание—Костур. районъ 1903 г.

165

166

167

168

169

165. Ат. Кършяковъ — At. Karchiakoff 166. Стерйо Стерйовски — Sterio Steriovsky 167. Пандо Сидовъ — Pando Sidoff 168. Хр. Цвѣтковъ — Chr. Tzvetcoff 169. П. Погончевъ — P. Pogontcheff

170

171

172

173

174

170. Марко Ивановъ — Marco Ivanoff 171. Кузо Стефовъ — Kouzo Stefoff 172. Г. Д. Икономовъ — G. D. Iconomoff 173. Илия Димитровъ — Ilia Dimitroff 174. Манолъ Розовъ — Manol Rozoff

1903 г.

175

176

177

175. Стефо Настевъ — Stefo Nasteff 176. Костурски четници — Des révolutionnaires de Kastoria 177. Четата на Митре Влаха — La tchéta de Mitré Vlacha

1903 г.

178

179

178. Н. Андреевъ — N. Andréeff 179. Четата на Н. Андреевъ — La tchéta de N. Andréeff

1903 г.
Илинденското възстание — Лерин. районъ

180

181

182

183

184

180. М. Чековъ — M. Tchecoff 181. Н. П. Русински — N. P. Roussinsky 182. А. Турунджовъ — A. Touroundjoff 183. Илия Леински — Ilia Lerinsky 184. Лечо Церовски — Letcho Tzerovsky

1903 г.

185

186

167

185. П. Шишковъ — P. Chichkoff 186. Дѣдо Кочо Цонката — Dédo Kotcho Tzonkata 187. Леренски войводи — Les voïvodes de Lerin

1903 г.
Илинденско възстание — Охрид. районъ

188

189

190

191

192

188. Ант. Кецкаровъ — Ant. Ketzkaroff 189. Наумъ Цвѣтиновъ — Naoum Tzvetinoff 190. Хр. Узуновъ — Chr. Ouzounoff 191. Ал. Чакъровъ — Al. Tchacaroff 192. Н. Златаревъ — N. Zlatareff

1903 г.

193

194

195

196

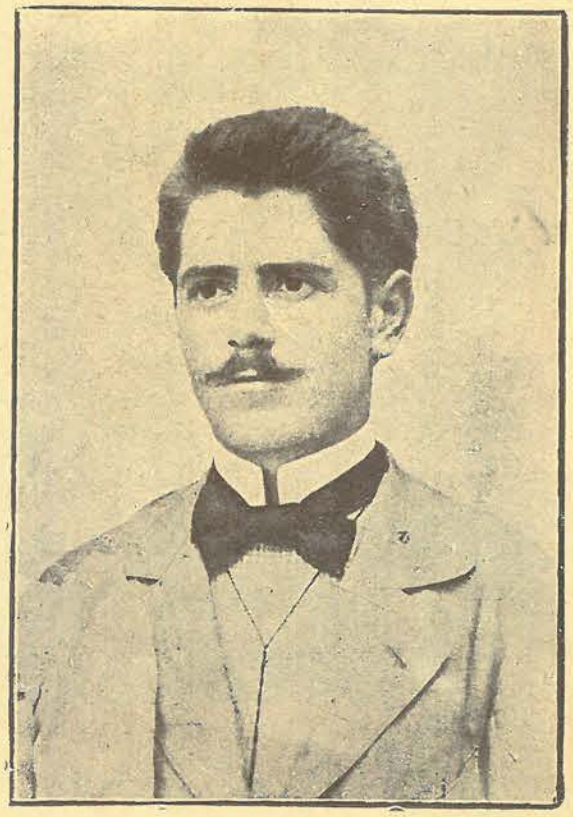

197

193. Лазаръ Димитровъ — L. Dimitroff 194. Смиле Войдановъ — Sm. Voïdanoff
195. Войводи отъ Рѣканско — Les voïvodes de Rieka 196. Цв. Христовъ — Tzv. Christoff 167. Д. Матлиевъ — D. Matlieff

РЕВОЛЮЦИОННИ ДЕЙЦИ

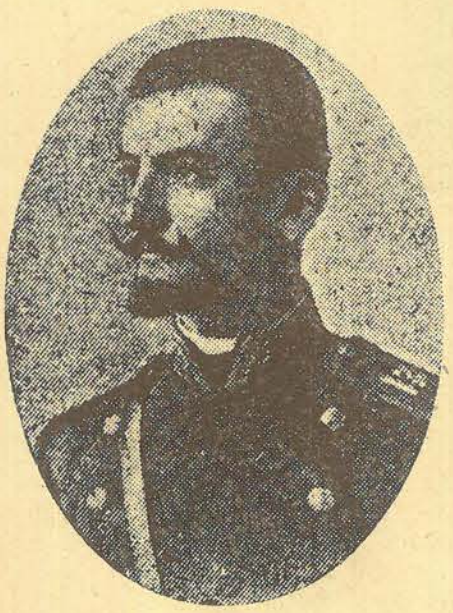
Загинали презъ перйода 1903 — 1907 г. включително

198

199

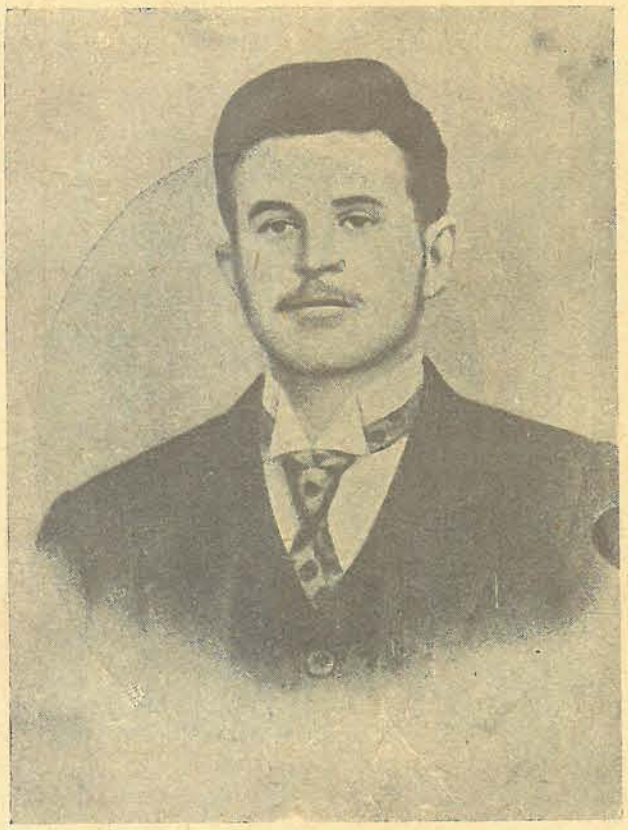

200

201

198. Д. Гущановъ — D. Gouchtanoff 199. Д. Милевъ — D. Mileff 200. Б. Сугаревъ — B. Sougareff 201. Г. Папанчевъ — G. Papantcheff

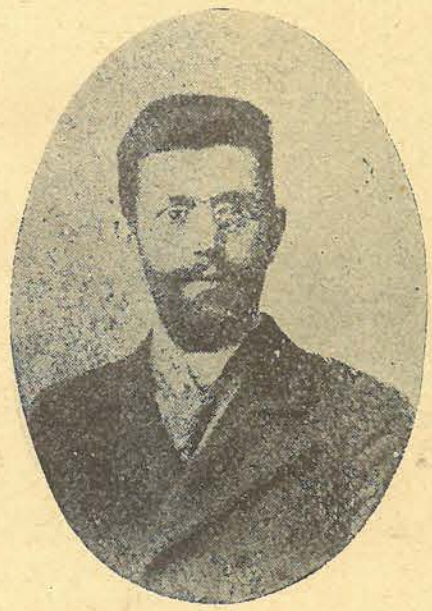
202

203

204

205

206

202. Тале Христовъ — Talé Christoff 203. Юлий Розенталъ — Iuly Rozental 204. Дим. Дечевъ — D. Detcheff 205. М. Марковъ — M. Marcoff 206. Р. Мишайковъ — R. Michaïcoff

207

208

209

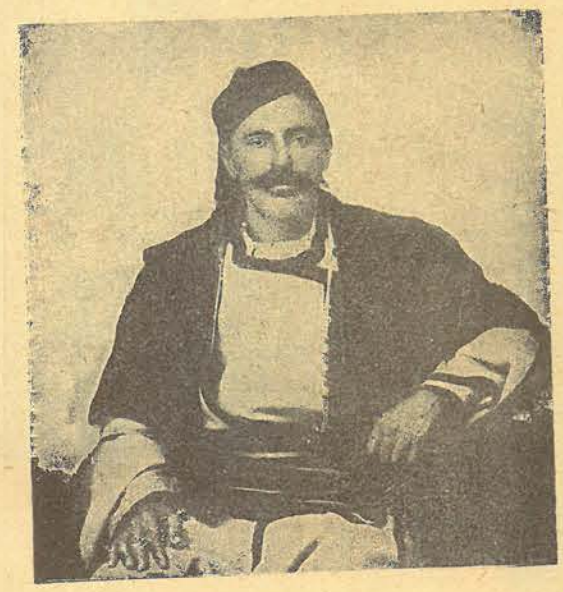
210

211

207. Иорданъ Варналиевъ — Iord. Varnalieff 208. Ал. Соколовъ — Al. Socoloff 209. К. Арсовъ Лазаровъ — K. Arsoff Lazaroff 210. Тимо Ангеловъ — T. Angheloff 211. Г. Курубиновъ — Gh. Kouroubinoff

1903 г.

212

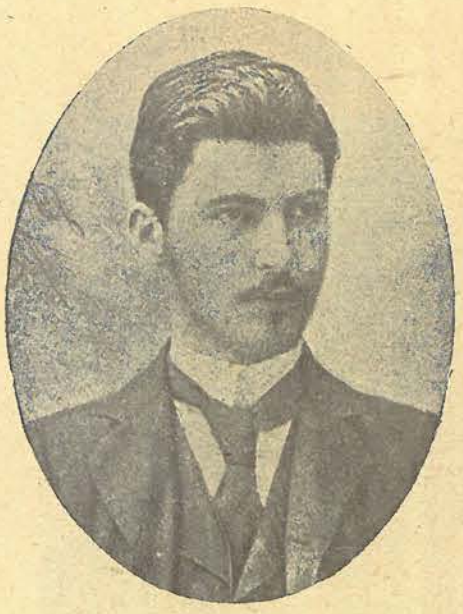

213

214

212. Хр. Дулевъ — Chr. Douleff 213. М. Неновъ — M. Nenoff 214. Ив. Ципорановъ — Iv. Tziporanoff

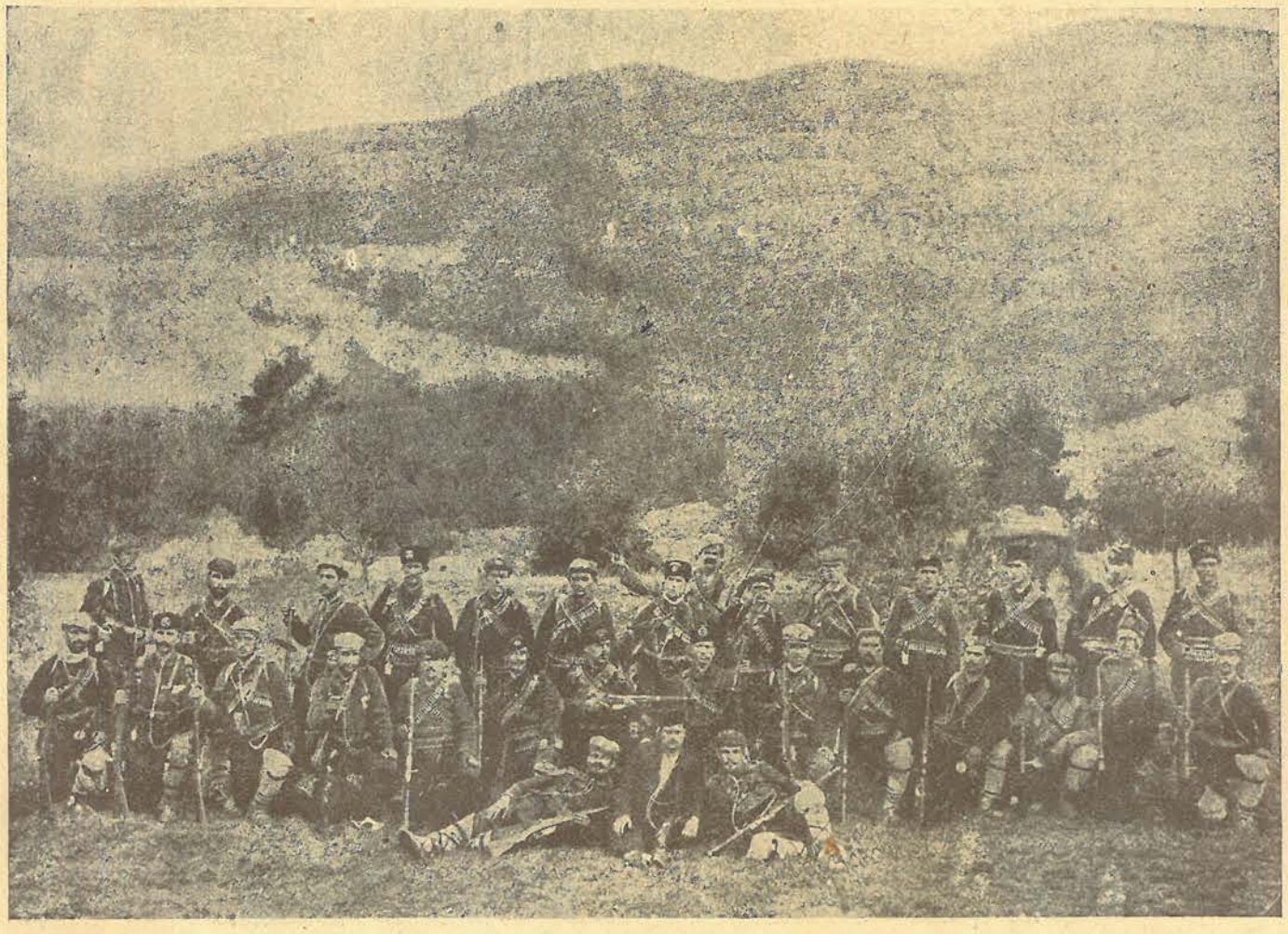
215

217

216

218

215. В. Поповъ — V. Popoff 216. Ст. Божовъ — St. Bojoff 217. Гр. Манасиевъ — Gr. Manassieff
218. Четата на Гр. Манасиевъ — La tchéta de Gr. Manassieff

219

220

219. Н. Дечевъ — N. Detcheff 220. Четата на Н. Дечевъ — La tchéta de N. Detcheff

221

222

223

224

221. С. Витановъ (Молеровъ) — S. Vitanoff (Moleroff) 222. П. Цвѣтковъ — P. Tzvetcoff
223. К. Мазнейковъ — K. Mazneïkoff 224. Войводитѣ на съветъ (Ат. Бабата, Б. Стойчевъ и др.) — Le conseil des voïvodes (A. Babata, B. Stoïtcheff etc.)

1903 г.

225

226

227

228

229

225. Л. п. Трайковъ — L. pop Traïcoff 226. Н. Каранджуловъ — N. Karandjouloff 227. Четата на Кр. Българията — La tchéta de Kr. Balgariata 228. Гоно Яневъ — Gono Ianeff 229. Дим. п. Стаматовъ — Dim. pop Stamatoff

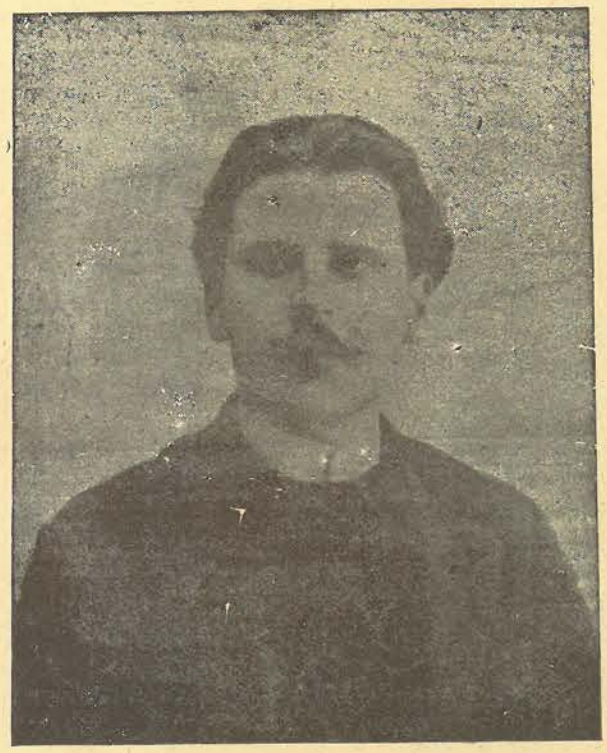
230

231

230. Скопско горско ржководно тѣло — Etat Majeur des révolutionnaires du district de Scopié
231. Четата на М. Развигоровъ и др. — La tchéta de M. Razvigoroff etc.

1905 г.

232

233

234

232. Сава Михайловъ — Sava Michaïloff 233. Ат. Бабата — At. Babata
234. Четата на Ат. Бабата — La tchéta de At. Babata

1905 г.

235

236

237

235. Хр. Узуновъ — Chr. Ouzounoff 236. Андрей Казеповъ — Andrei Kazepoff
237. Ан. Андреевъ — An. Andréeff

1905 г.

238

239

240

241

242

243

238. Конст. Нунковъ — Const. Nouncoff 239. Ат. Пешовалията — At. Pechovaliata 240. Четата на Ив. Карасулията — La tchéta de Iv. Karassouliata 241. Ив. Карасулията — Iv. Karassouliata 242. Четата на Ст. Димитровъ — La tchéta de St. Dimitroff 243. Хр. Димитровъ — Chr. Dimitroff

1905 г.

244

245

244. Четата на Хр. Димитровъ — La tchéta de Chr. Dimitroff 245. Четата на П. Самарджиевъ — La tchéta de P. Samardjieff

1905 г.

246

246. Четата на Д. Димитровъ — La tchéta de D. Dimitroff

1905 г.

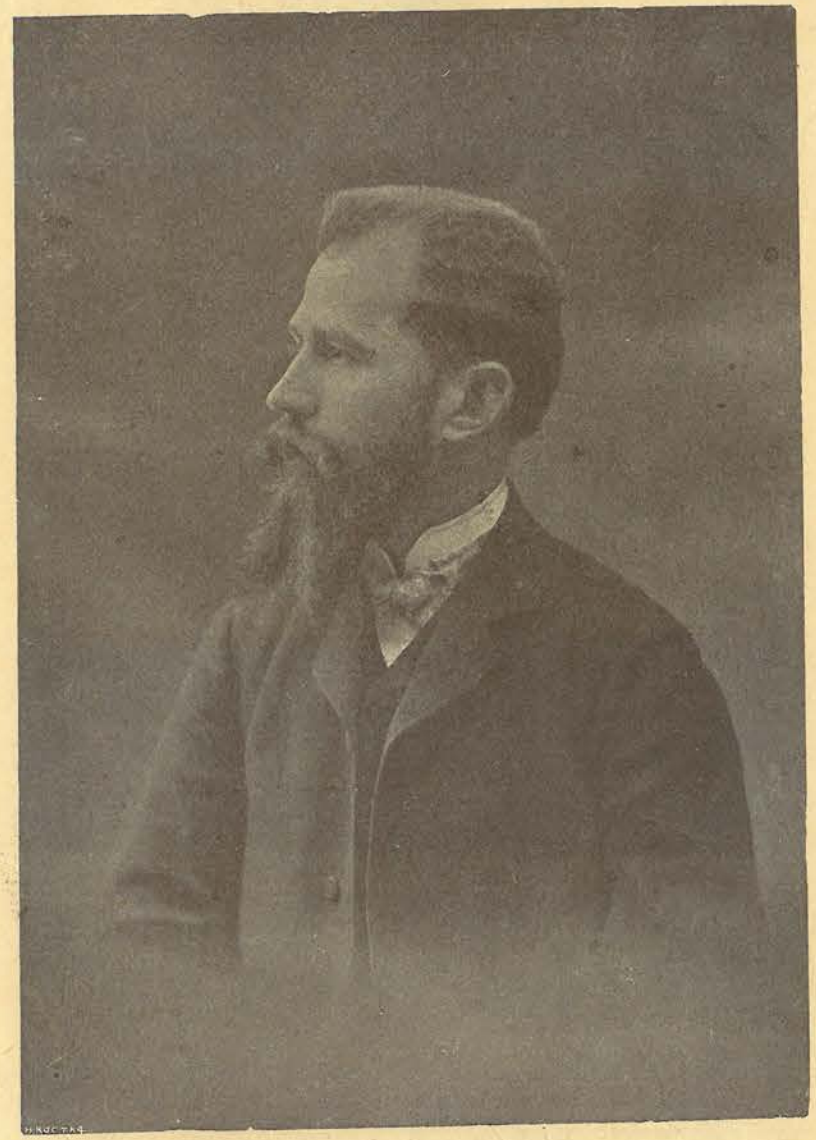

247

248

247. Четата на П. Радевъ — La tchéta de P. Radeff 248. Съединенитѣ чети на Ефр. Чучковъ, М. Развигоровъ, Ат. Бабата, П. Константиновъ и др. — Les tchéta unies des voïvodes Efr. Tchoutchkoff, M. Razvigoroff, At. Babata, P. Constantinoff et autres

249

г-нъ Гюровъ.

Прѣди нѣколко день въ пра-
ществувахме въ София секретаря
на Балк. Комитетъ въ Лондонъ, г-нъ
Муръ, и председателя на Комите-
та за балканското изложение
въ същия градъ. Тукъ въ се показа-
ли въ полза „България". Съ
управляющия отдѣлъ отъ пароход-
ство да заминемъ за Букурещъ

Вашъ

София, 24/XII 906 год. Д. Груевъ

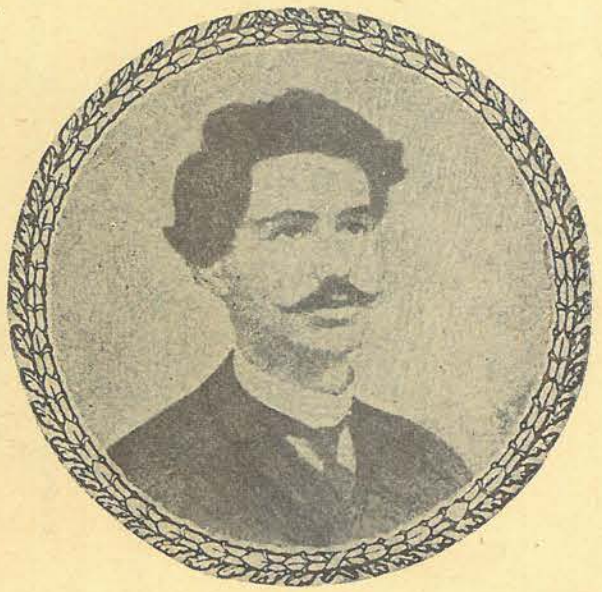
250

249. Д. Груевъ — D. Groueff 250. Факсимиле отъ писмото на Д. Груевъ — Facsimilé d'une lettre de D. Groueff

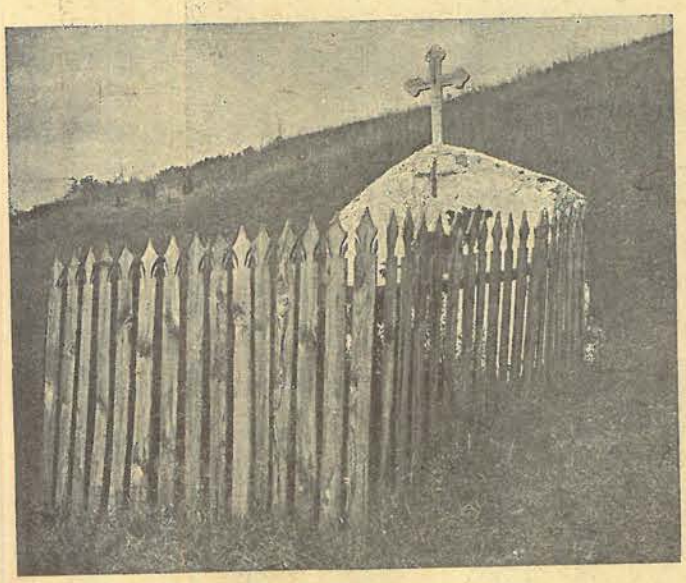
1906 г.

251

252

253

254

251. Д. Груевъ на смъртно легло — Damian Groueff au lit mortel 252. С. Китановъ — S. Kitanoff 253. Гробътъ на Д. Груевъ — Le tombeau de D. Groueff 254. Панихидата за Д. Груевъ — Réquiem pour le feu D. Groueff

1906 г.

255

256

257

255. П. Милевъ — P. Mileff 256. П. Хр. Юруковъ — P. Chr. Iuroucoff 257. Четата на П. Юруковъ — La tchéta de P. Iuroucoff

1906 г.

258

259

258. Г. Ацевъ — Gh. Atzeff 259. Четата на Г. Ацевъ — La tchéta de Gh. Atzeff

1906 г.

260

261

260. Вельо Марковъ — Velio Marcoff 261. Четата на П. Константиновъ — La tchéta de P. Constantinoff

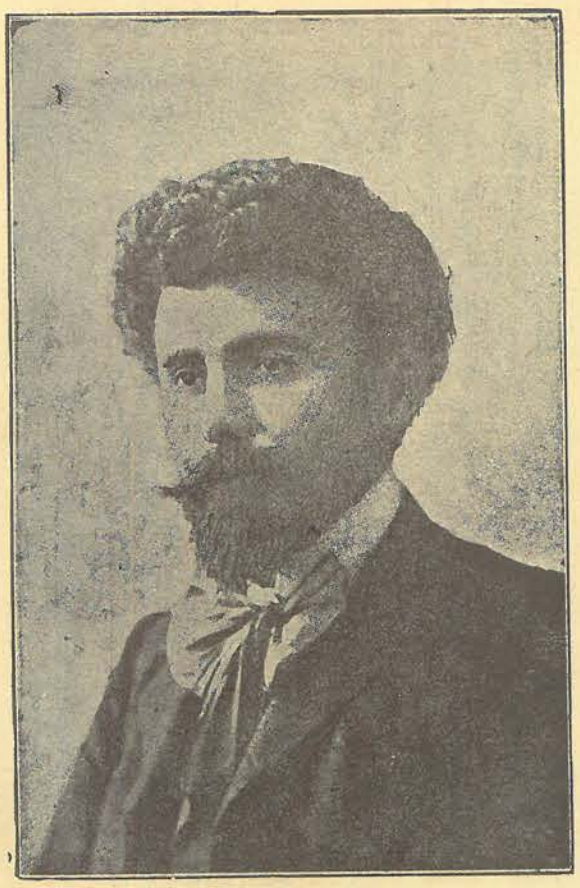
1906 г.

262 -

263

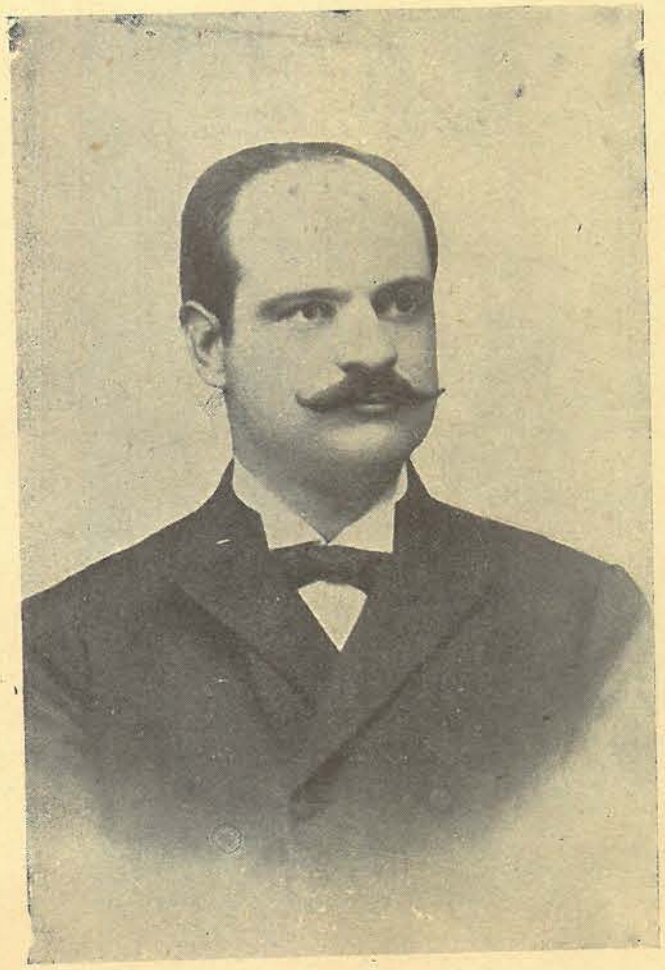
264

265

262. П. Гарваловъ — P. Garvaloff 263 Ионъ Пашата — Ion Pachata 264. М. Даевъ — M. Daeff 265. П. Наумовъ — P. Naoumoff

1907 г.

266

267

Пашта.

Чакала те, та не дойде. Ще
сме днес вечер от 7-8 ч.
в бирарията „Батенберг“,
да можеш пак да дойдеш.
Утре 11 ч. пр. пладне ще
бъда в пашта. Ели кажи
събота. 11/IX.

Б. Сарафовъ.

268

266. Ив. Гарвановъ — Iv. Garvanoff 267. Б. Сарафовъ — B. Sarafoff 268. Факсимиле отъ писмо на Б. Сарафовъ — Facsimilé d'une lettre de B. Sarafoff

1907 г.

269

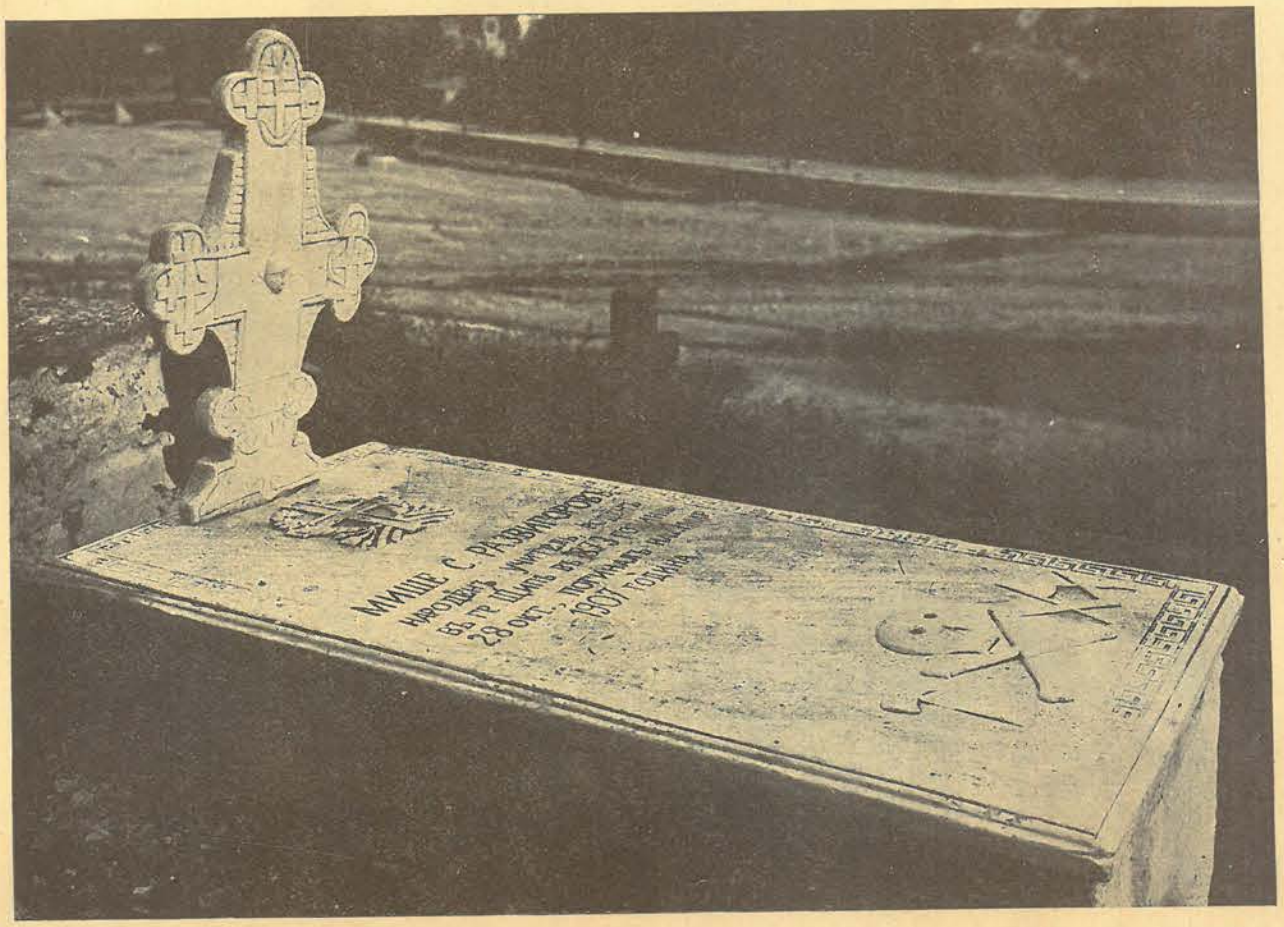
270

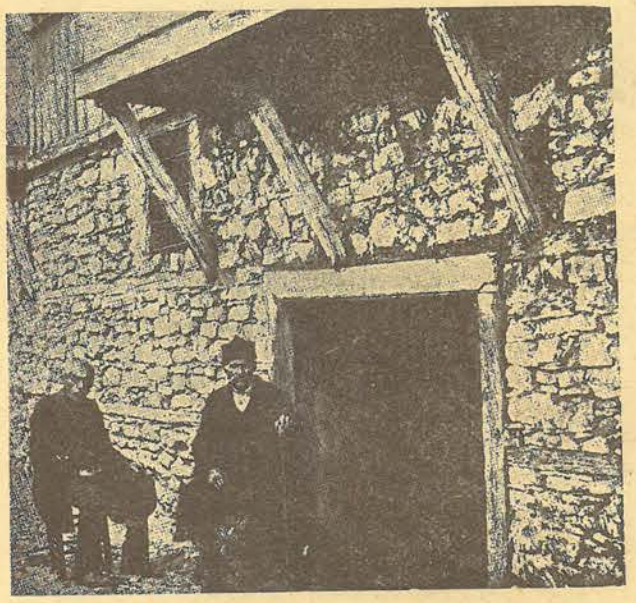
271

269. М. Развигоровъ — M. Razvigoroff 270. Бащата на Мише, Сп. Развигоровъ — Le père de Miché, Sp. Razvigoroff 271. Дана Развигорова, майката на Мише — Dana Razvigorova, la mère de Miché

1907 г.

272

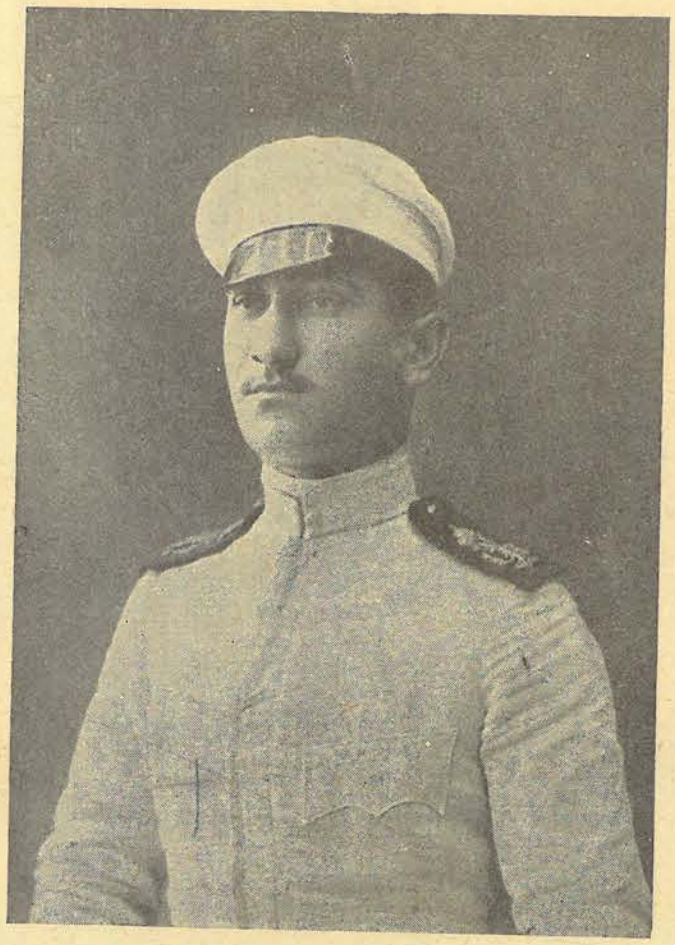
273

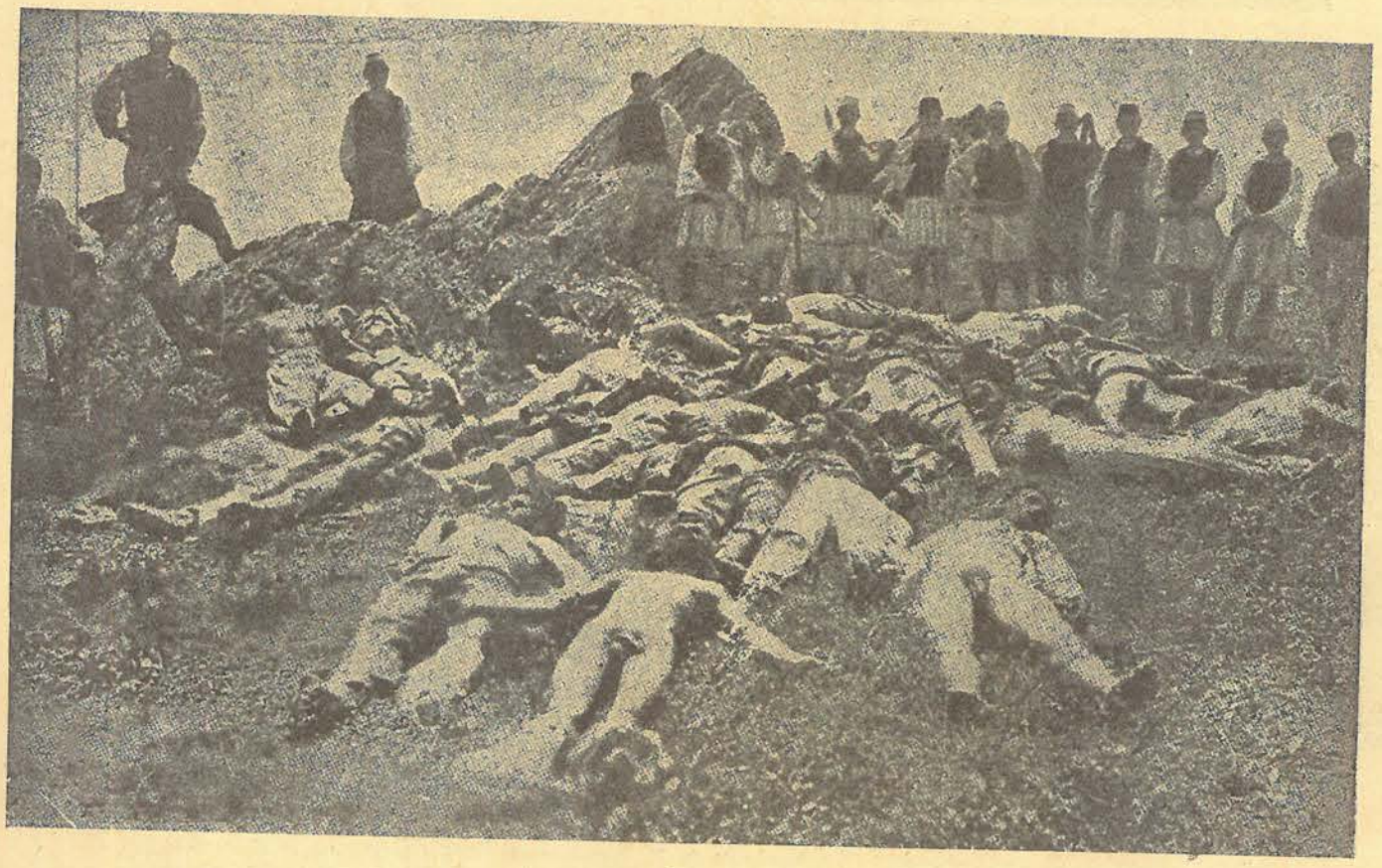
274

272. Гробътъ на М. Развигоровъ — Le tombeau de M. Razvigoroff 273. Домътъ на М. Развигоровъ — La maison de M. Razvigoroff 274. Развалини отъ кжщата, кждето М. Развигоровъ е загиналъ — Les ruines de la maison où tomba de voïvode M. Razvigoroff

1907 г.

275

276

275. Тр. Думбалаковъ — Tr. Doumbalacoff 276. „Ножътъ" — „Le Noje"

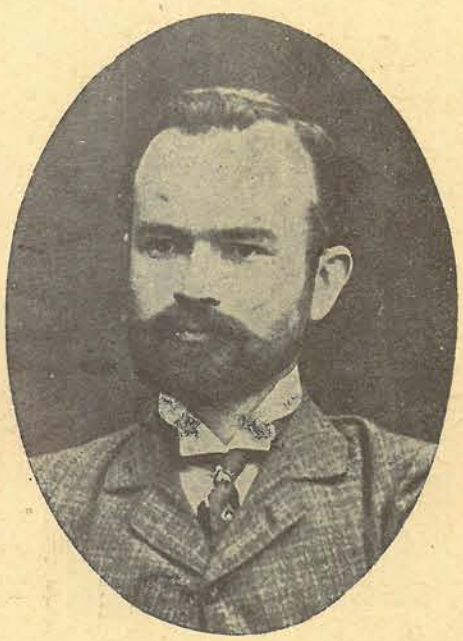
1907 г.

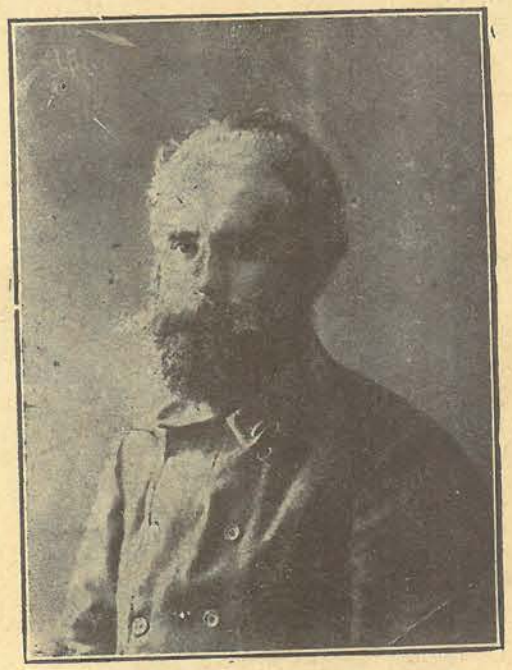
277

278

279

280

277. Т. Николовъ — T. Nicoloff 278. Сим. Денковъ — Sim. Dencoff 279. П. Васковъ — P. Vascoff 280. Л. Маджаровъ — L. Madjaroff

1907 г.

281

282

283

281. Четата на Ал. Симоновъ — La tchéta de Al. Simonoff 282. Ал. Станоевъ — Al. Stanoeff 283. Гьоре Ленишанецъ — Ghéoré Lenichtanetz

РЕФОРМИ
1902–1908

284

285

286

287

284. Султанъ Абдулъ Хамидъ — Le Soultan Abdoul Hamid 285. Хилми паша — Hilmi Pacha 286. Австрийскиятъ мандатьоръ за реформи въ Македония, Мюлеръ — Le mandataire autrichien Muler, pour les réformes en Macédoine 287. Рускиятъ мандатьоръ за реформи въ Македония, Петряевъ — Le mandataire russe Petryaeff, pour les réformes en Macédoine

288

289

290

288. Австрийскиятъ мандатьоръ следъ смъртьта на Мюлеръ, А. Рапопортъ — Le mandataire autrichien A. Rapoport, après la mort de Muler 289. Френскиятъ жандармерийски инструкторъ въ сѣрския санджакъ, Леонъ Ламушъ — L'instructeur de la gendarmerie au sandjak de Ser, le français Leon Lamouche 290. Шефътъ на рускитѣ жандармерийски инструктори въ солунския санджакъ, полк. Н. Суринъ — Le chef des instructeurs russes de la gendarmerie du sandjak de Salonique — le colonel N. Sourine

ХУРИЕТЪ—1908 г.

291

292

293

294

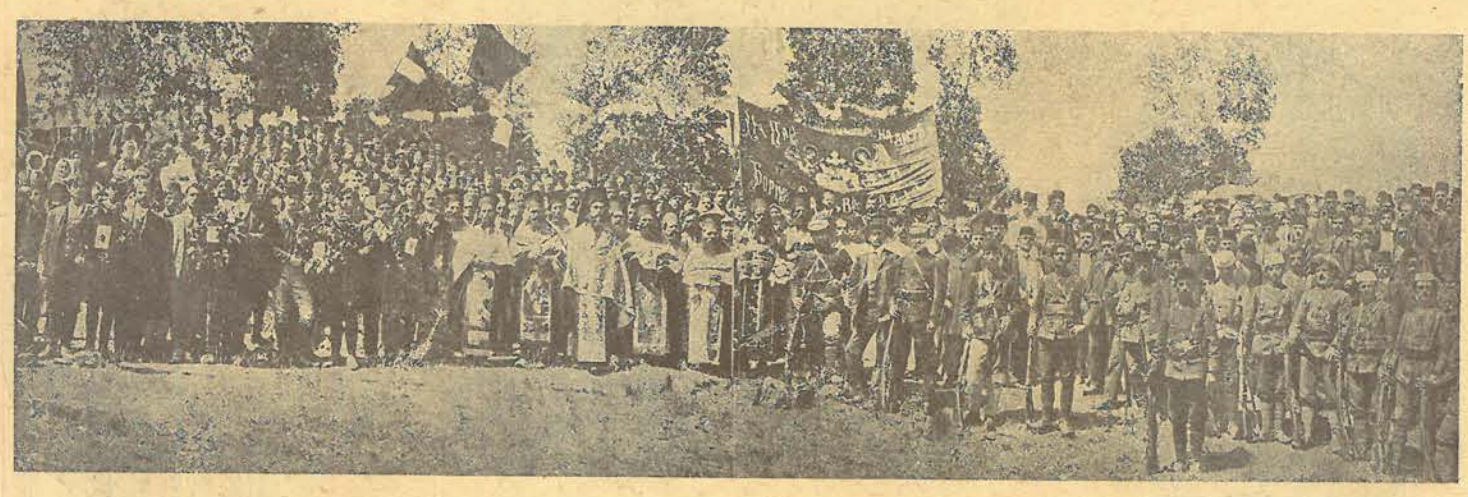
295

291. Ниази бей, единъ отъ главнитѣ водители на възстаналитѣ младотурци презъ 1908 г. — Niasi Bey, un des principaux chefs des jeunes-turcs revoltés en 1908 292. Енверъ бей, единъ отъ главнитѣ водители на младотурската революция презъ 1908 г. — Enver Bey, un des premiers chefs de la révolution jeune-turque en 1908 293. Султанъ Мехмедъ Решадъ V — Le Sultan Mehmed Rechad V 294. Махмудъ Шевкетъ паша, водитель на младотурскитѣ македонски войски противъ старотурцитѣ въ Цариградъ — Maxmoud Chevket Pacha, le chef des armées jeunes-turques de la Macédoine, contre les vieux-turcs á Constantinople 295. Яне Сандански, глава на българскитѣ доброволци противъ старотурцитѣ — Iané Sandansky, le chef des volontiers bulgares contre les vieux-turcs

М. Матовъ, прѣдсѣдатель на Битолски Рев. Окржгъ и воиводитѣ заедно.

296

297

296. Войводи отъ битолския окржгъ на хуриетскитѣ тържества въ гр. Битоля презъ 1908 г. — Les voïvodes du vilayet de Bitolia, pendant les fêtes du Hourriet en 1908 à Bitolia 297. Панихида за падналитѣ български революционери въ с. Апоскопъ, Костурско, презъ 1908 г. — Requiem pour les révolutionnaires bulgares morts, dans le village de Aposcop, arr-t de Kostour en 1908

298

299

298. Войвода Кр. Лазаровъ — Le voïvode Cr. Lasaroff **299.** Войвода Кр. Лазаровъ съ четитѣ отъ Кумановско на хуриетскитѣ тържества въ гр. Куманово, 1908 г. — Le voïvode Cr. Lasaroff avec les tchétas de Koumanovo et l'arrondissement lors des fêtes solonelles du Hourriet en 1908 à Koumanovo

1908 г.

300

301

302

303

300. Солунскиятъ войвода Кимонъ Георгиевъ — Le voïvode de Salonique K. Gheorghieff 301. Спиро Келемановъ, терористъ — Spiro Kélémanoff 302. Гаврилъ Стоилковъ, малешевски войвода — G. Stoïlcoff, le voïvode de Maléchévo 303. Петъръ Германчето — P. Ghermantchéto

1908—1912

304. Учредителниятъ конгресъ на българскитѣ конституционни клубове въ гр. Солунъ презъ 1908 — Le congrès constituant des cercles bulgares de la Constitution à Salonique en 1908 305. Първиятъ редовенъ конгресъ на българскитѣ конституционни клубове въ гр. Солунъ презъ 1909 — Le premier congrès des cercles bulgares de la Constitution à Salonique en 1909

306

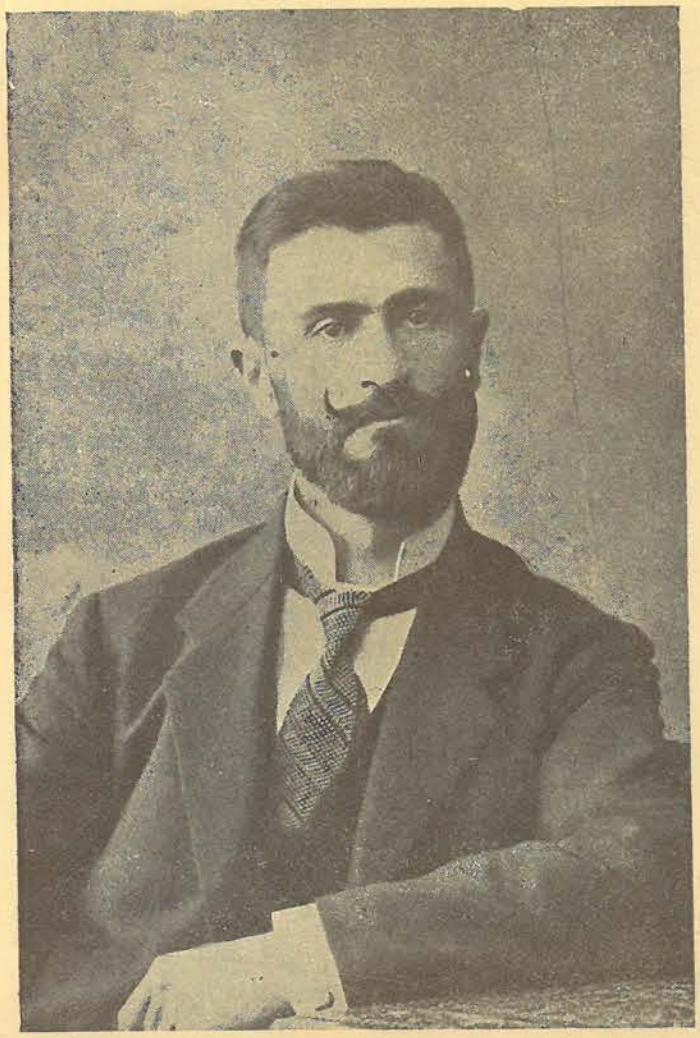

307

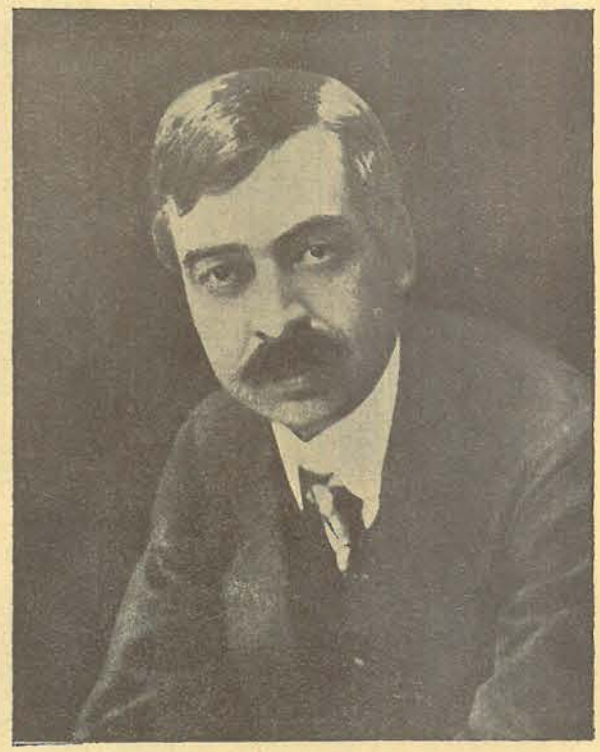

308

306. Четата на Хр. Цвѣтковъ — La tchéta de Chr. Tzvetcoff **307.** Добри Даскаловъ — D. Dascaloff
308. Четата на Добри Даскаловъ — La tchéta de D. Dascaloff

309

310

311

309. Тодоръ Александровъ — T. Alexandroff 310. П. К. Яворовъ — P. K. Iavoroff
311. Четата на В. Аджаларски — La tchéta de V. Adjalarsky

312

313

314

315

312. В. Аджаларски — V. Adjalarsky 313. Георги Мучитановъ Касапчето — Gh. Moutchitanoff Kassaptchéto
314. Кр. Льондевъ — Cr. Leundeff 315. Апостолъ Петковъ — Ap. Petcoff

316

316. Четата на Ап. Петковъ — La tchéta de Ap. Petcoff

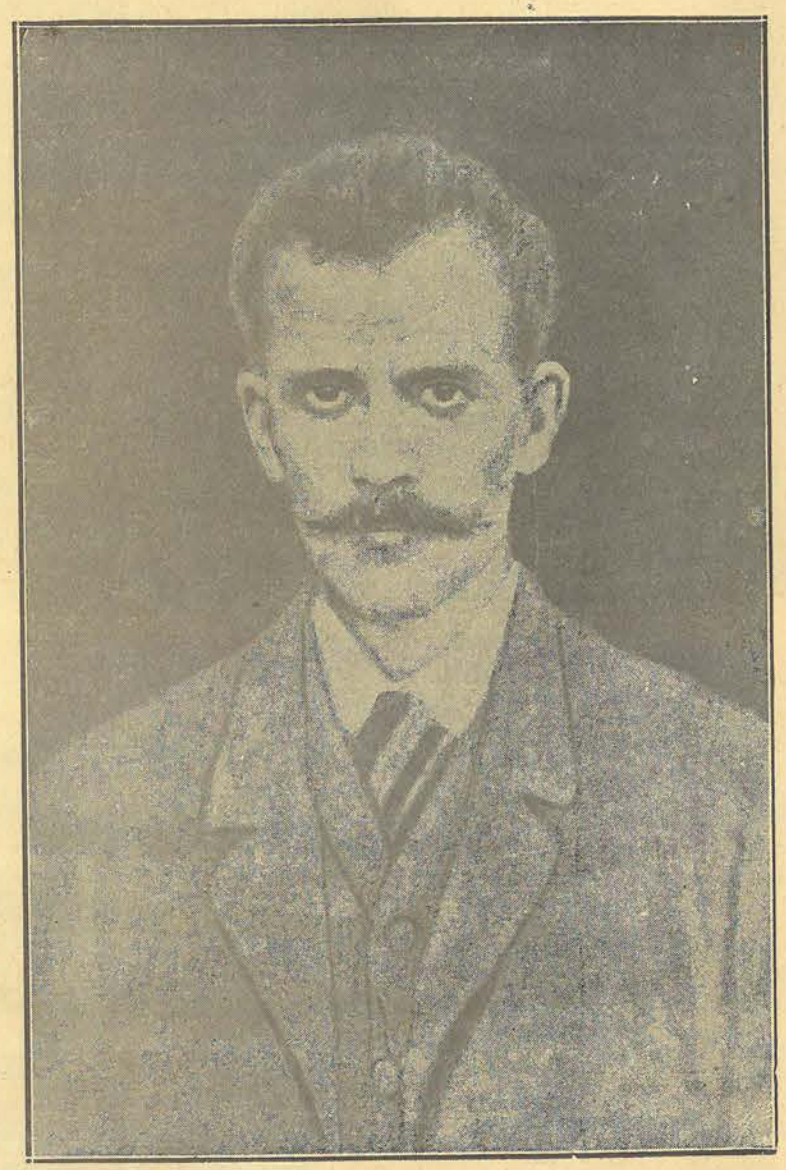

317

318

317. Площадътъ, дето стана бомбения атентатъ въ гр. Кочани презъ 1912 г.
— La Place, où fut commis l'attentat à la bombe dans la ville de Kotchani en 1912
318. Четата на Даме Мартиновъ — La tchéta de Damé Martinoff

319

Пашко,

Благодаря ти за
искреността и правите
думи, които си казал ко-
лкото трябвало. Сега досега
не вярвахме нищо от 10 дена
на вярно да говорим, изглеж-
да ще и бъдем освободени от сега
нашите и правителството, но правителст-
вото не бързо още от
мирски надзор и тъй нами-
дето да се мобилизира. Сега за де-
ня не говорим да ровим и сърцата
да си трепва. На десетия денят
ността трябва подвиг за
и като ще умрем тъй, изгледа
просто отиваме, че още не сме свобо-
дени, но добиха се за работа
тъй нататък. На 1 януари ден
и вечерта от пристигането
нашите разлиха. Сега 24 часа
пак не арестуваха и тъй свобо-
дни, че ще не интернират,
затова да си пъдем пътя
пристъпи. Сега кадъ
ще изпратят, да ни отворят
границата на Македония, а не
Цариградско, но пак и

320

319. Пере Тошевъ — Péré Tocheff 320. Факсимиле отъ писмо на Пере Тошевъ — Facsimilé d'une lettre de P. Tocheff

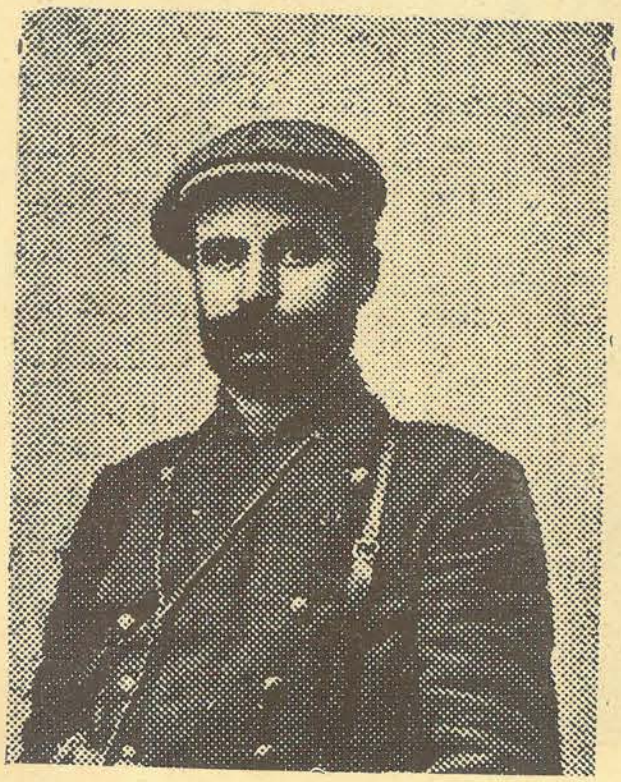
1912 — 1915 г.

321

322

323

324

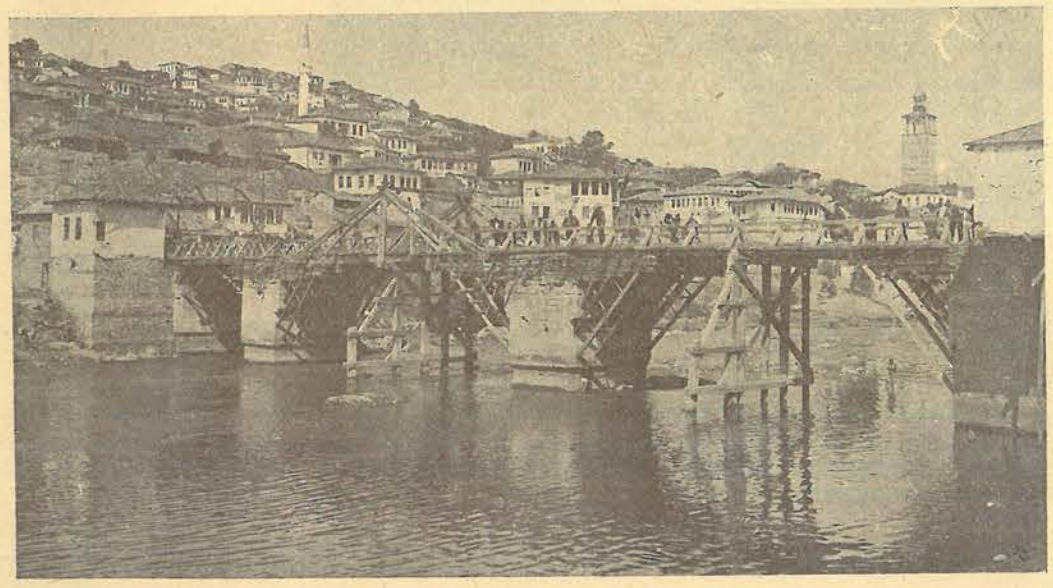
321. Димитъръ Ивановъ — Dim. Ivanoff 322. Кр. България — Kr. Balgariata 323. Георги Мончевъ — Gheorghi Montcheff 324. Леко Джорлевъ — Leco Djorleff

325

326

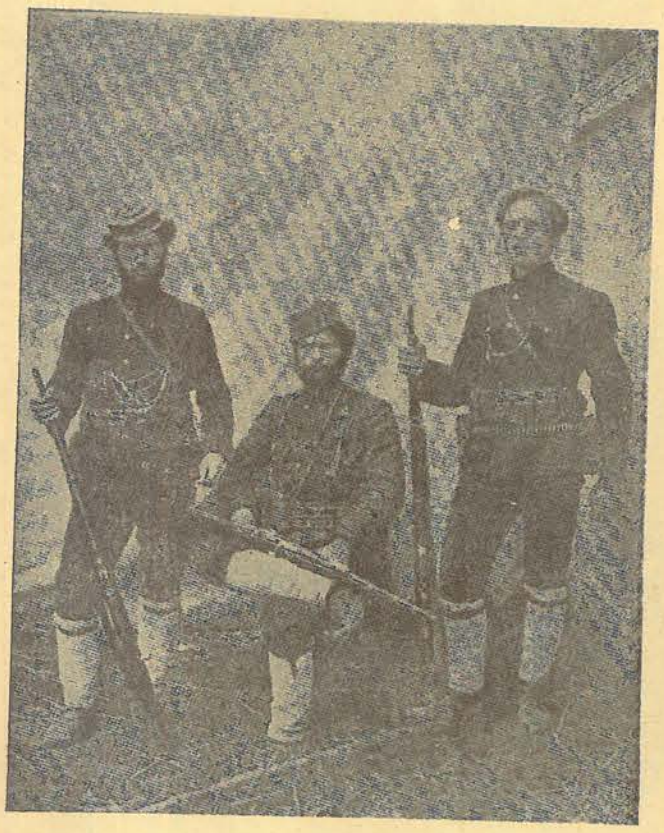

327

325. Вл. Сланковъ — Vl. Slancoff 326. Четата на Вл. Сланковъ — La tchéta de Vl. Slancoff 327. Мостътъ въ гр. Велесъ — Le pont de la ville de Vélès

328

329

330

328. Четата на Кр. Трайковъ — La tchéta de Cr. Traïcoff 329. Кръсто Трайковъ — Cr. Traïcoff 330. Даме Поповъ — Damé Popoff

331

332

333

331. Ангелъ Б. Джаневъ — Anghel B. Djaneff 332. Ефремъ Миладиновъ — Efrem Miladinoff 333. Четата на Ефр. Миладиновъ — La tchéta de Efrem Miladinoff

334

335

336

337

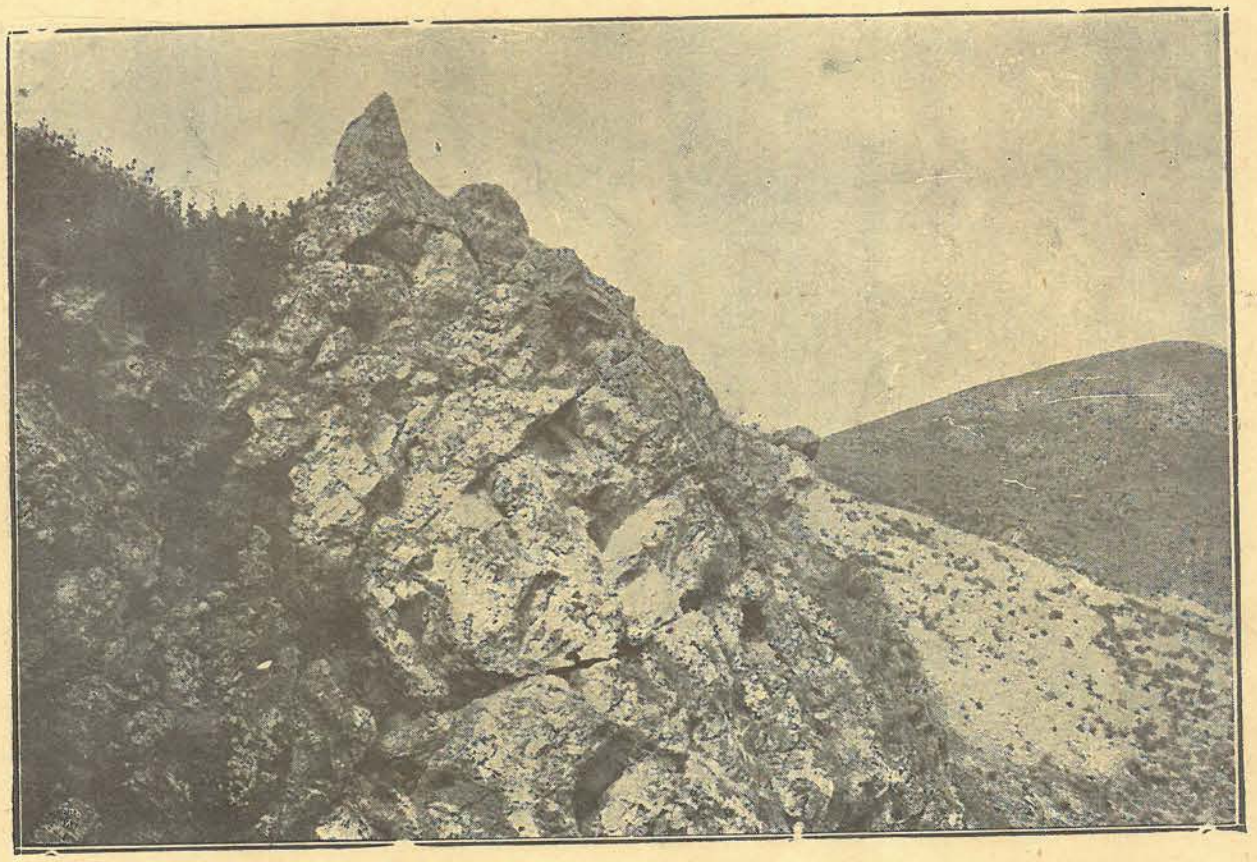
334. Тодоръ Александровъ и П. К. Яворовъ — T. Alexandroff et P. K. Iavoroff 335. Илия Иосифовъ — Ilia Iossifoff 336. Ив. Дѣлчевъ — Iv. Deltcheff 337. Калъчевъ — Kalatcheff

338

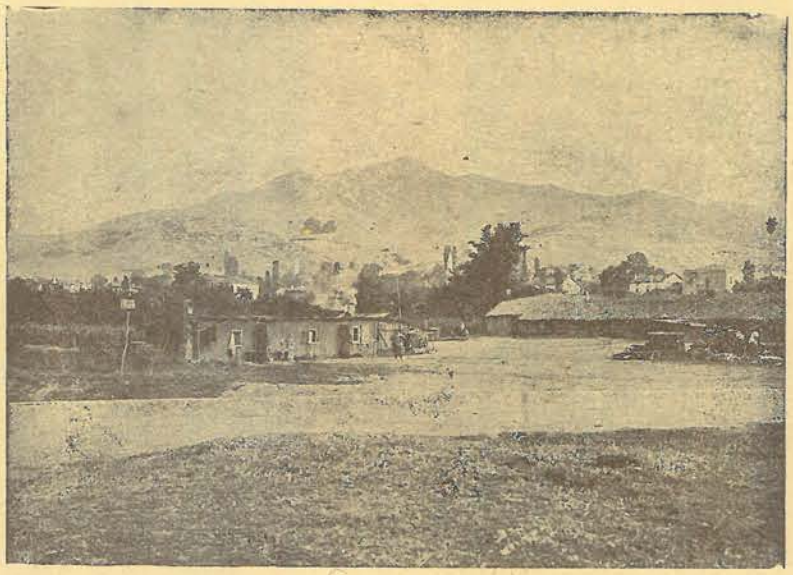

339

340

338 — 339 Убити при мѣстността „Орловецъ" четници на Кумановската чета — Le révolutionnaires de la tchéta de Koumanovo tués au lieu-dit „Orlovetz" 340. Мѣстността „Орловецъ", кждето стана сражението на 28. VIII. 1915 г. — Le lieu-dit „Orlovetz" où eut lieu le combat de 28 VIII. 1915

341

342

341. Село Валандово — Le village de Valandovo 342. Четитѣ, които нападнаха сърбитѣ при с. с. Валандово и Удово презъ 1915 г. — Les tchétas, qui attaquèrent les serbes près des villages de Valandovo et Oudovo en 1915

343

344

343. Четата на майоръ Д. Думбалаковъ — La tchéta de D. Doumbalacoff
344. Четата на М. Думбалаковъ — La tchéta de M. Doumbalacoff

1916—1917 г.

345

Колкато ми стига се отново за борба, която, изглежда, неминуема. Ти не се безпокой: вярвай въ Бога и приготвяй се на неговата свята воля. Не вели-ки, които нашата очаква, изи-скватъ отъ строя. Напротивъ: кой-то най-много се нази, той за-гива.

Бъди увѣрена въ свѣтлото бждще. Горе главата и гледай бодро.

Цѣлъ Твой

26. XII. 15. Борисъ,

346

347

345. Полк. Борисъ Дранговъ — Le colonel B. Drangoff 346. Факсимиле отъ писмо на полк. Б. Дранговъ — Facsimilé d'une lettre du colonel B. Drangoff 347. Гробътъ на Б. Дранговъ — Le tombeau de B. Drangoff

348

1/

Резултатите отъ Илинденското въстание.

Както е известно, Илинденското въстание трая
~~то~~ два и половина мѣсеца
и по своя размѣръ ~~[illegible]~~
и размахъ и разтвеждастигна
по резултатите — видни-
тѣ резултати за широкия
свѣтъ — бѣха: широкомащабна
дезорганизация на турското управление. Дезорганизацията бѣше недвусмислена, защото
~~[illegible]~~ самото въстание-
~~[illegible]~~ се ~~[illegible]~~ на двѣ седмици ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ тане се чувствуваха. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ разорението
сила и бѣлѣзитѣ бѣха налице.
Зайди, естествено, самото

349

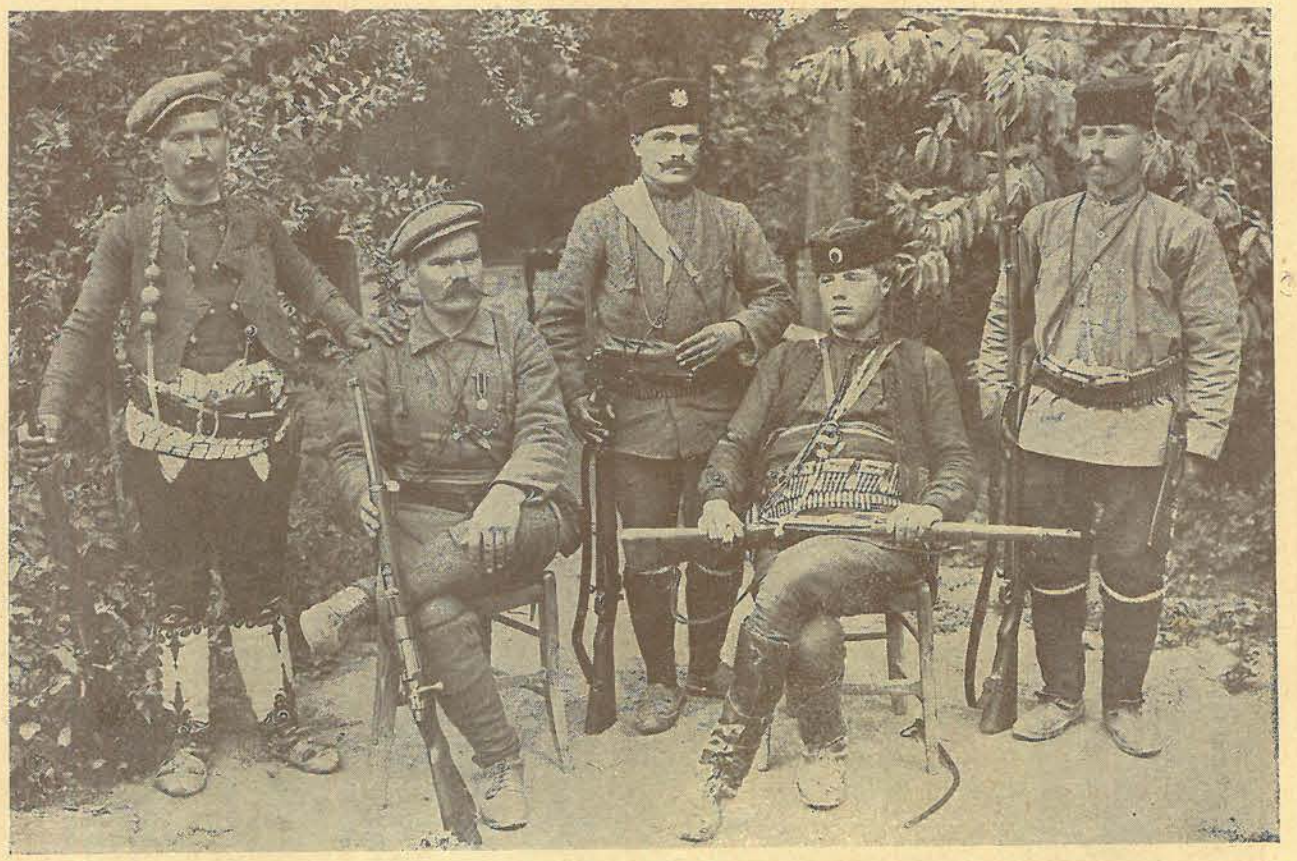
348. Хр. Матовъ — Chr. Matoff 349. Факсимиле отъ писмо на Хр. Матовъ — Facsimilé d'une lettre de Chr. Matoff

350

351

352

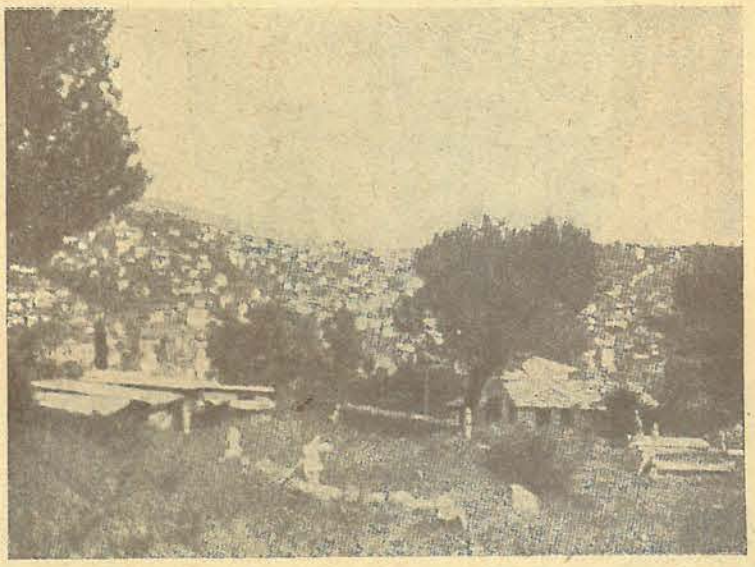
350. Вънде войвода (старият) — Le voïvode Vande (le vieil) 351. Лазаръ Дивлянецъ — Lazar Divlianetz 352. Четата на Л. Дивлянецъ — La tchéta de L. Divlianetz

353

354

355

356

357

353. Ст. Мълчанковъ — St. Maltchancoff 354. Ефр. Чучковъ — Efr. Tchoutchcoff 355. Крушовскитѣ гробища, кждето почива Л. Весовъ — La simetière où reposent les restes de L. Vessoff 356. Л. Весовъ — L. Vessoff 357. Илия Кушевъ — Ilia Koucheff

358

360

359

361

362

358. Майката на Т. Александровъ — La mère de Thodor Alexandroff 359. Бащата на Т. Александровъ — Le père de Th. Alexandroff 360. Т. Александровъ на младини — Th. Alexandroff pendant sa jeunesse 361. Дъщерята на Т. Александровъ — La fille de Th. Alexandroff 362. Синътъ на Т. Александровъ — Le fils de Th. Alexandroff

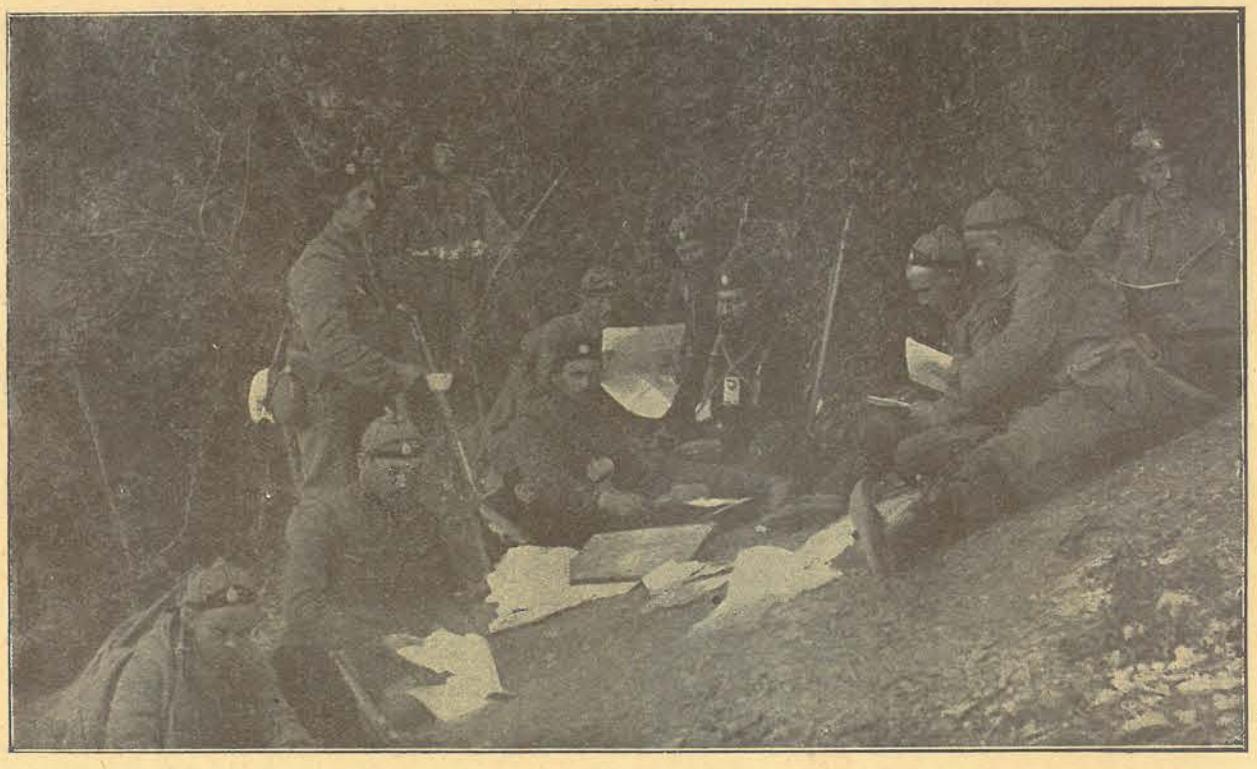
363

Тодоръ Александровъ

Роденъ на 8 Мартъ 1881 г. въ с. Крушово Битолско.
Свършилъ педагогическо училище прѣзъ 1897 г., той служилъ учителъ
и организационенъ войвода въ Кочанско. Възнаграденъ отъ Кралъ
Александра на 1901 г. при посѣщението на Битолско. Презъ 1902 г. той е билъ учителъ въ Кочани и одеренъ ръководитель
на Кочанската револ. окржжна, прѣдъ която се явили много четници
и материали почти за цѣла Македония. Въ това събрание
се повдигнали, прѣдъ Кочанско, нѣкои частни отъ централния
комитетъ прѣзъ април 1903 г. послѣдицитѣ отъ Солунския
атентатъ обвиняващи въ будно банкя Османъ Ндумова
освѣтлението. Наказанъ Индивидуално.

Кочанъ отъ Комитетската колонъ

364

365

363. Тодоръ Александровъ въ облѣкло на войвода — Thodor Alexandroff, vêtu comme voïvode 364. Факсимиле — Facsimilé 365. Тодоръ Александровъ на работа въ гората — Thodor Alexandroff, travaillant dans la forêt

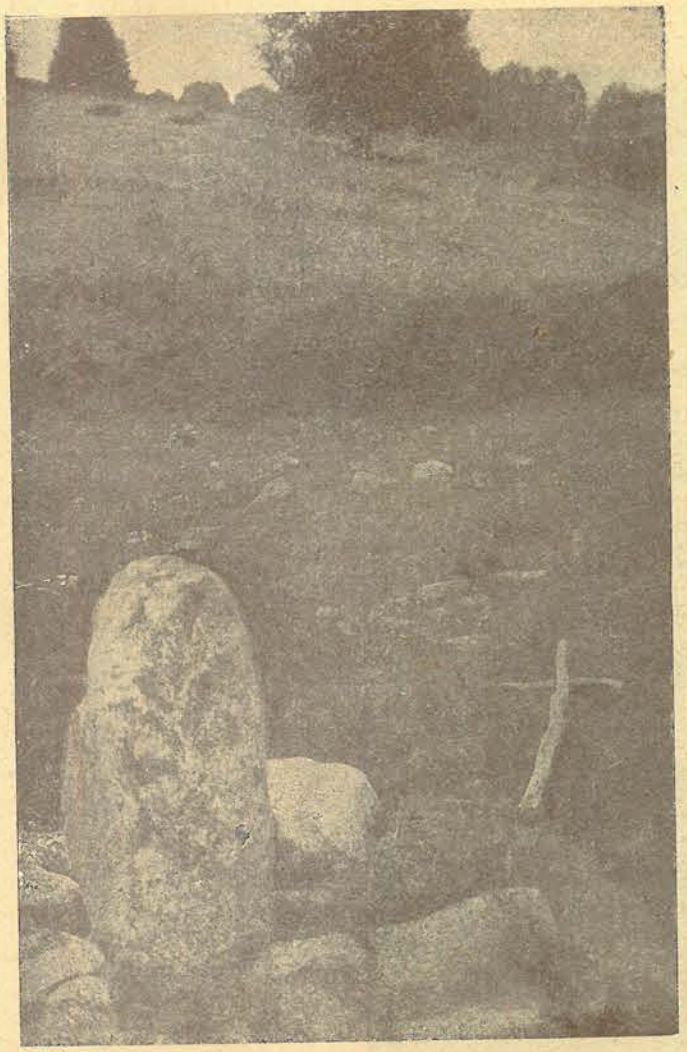

366

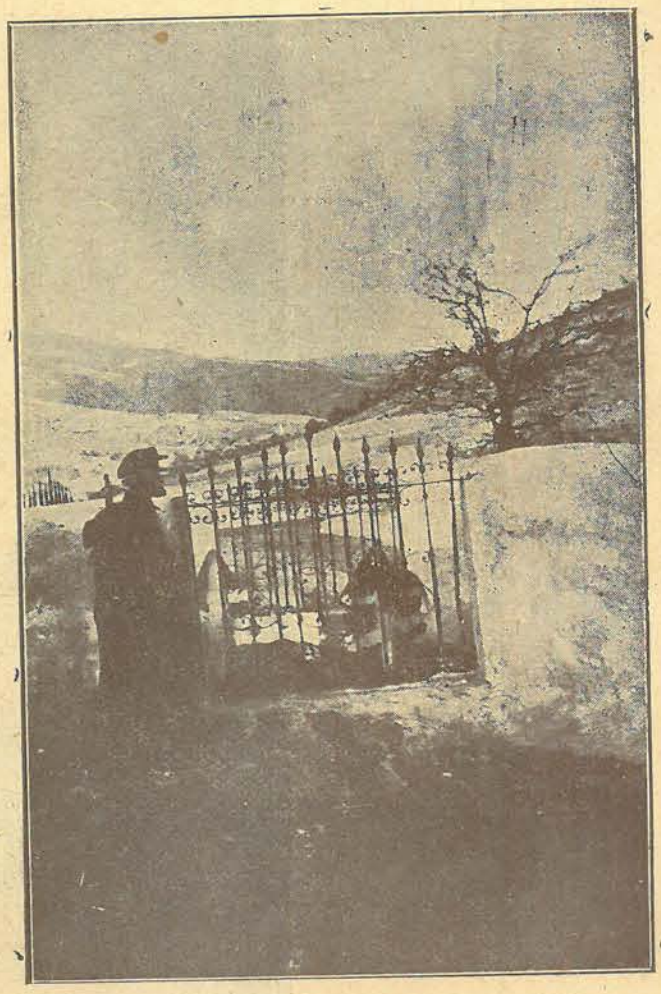

367

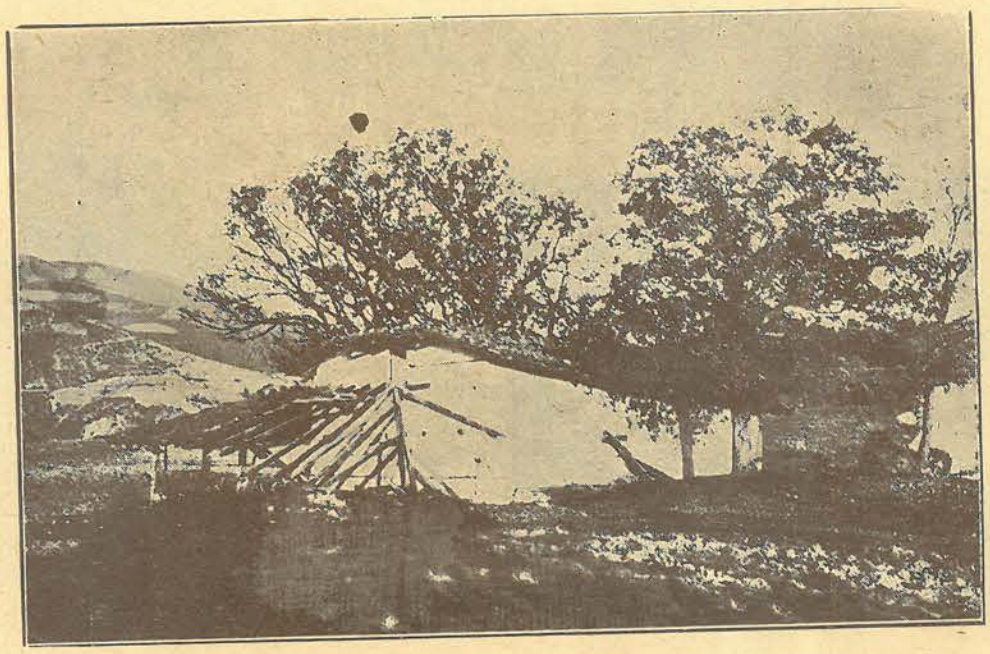
366. Тодоръ Александровъ на работа — Thodor Alexandroff travaillant
367. Кжщата, дето Тодоръ се отби преди да падне убитъ — La maison que Thodor visita avant de tomber mort

368

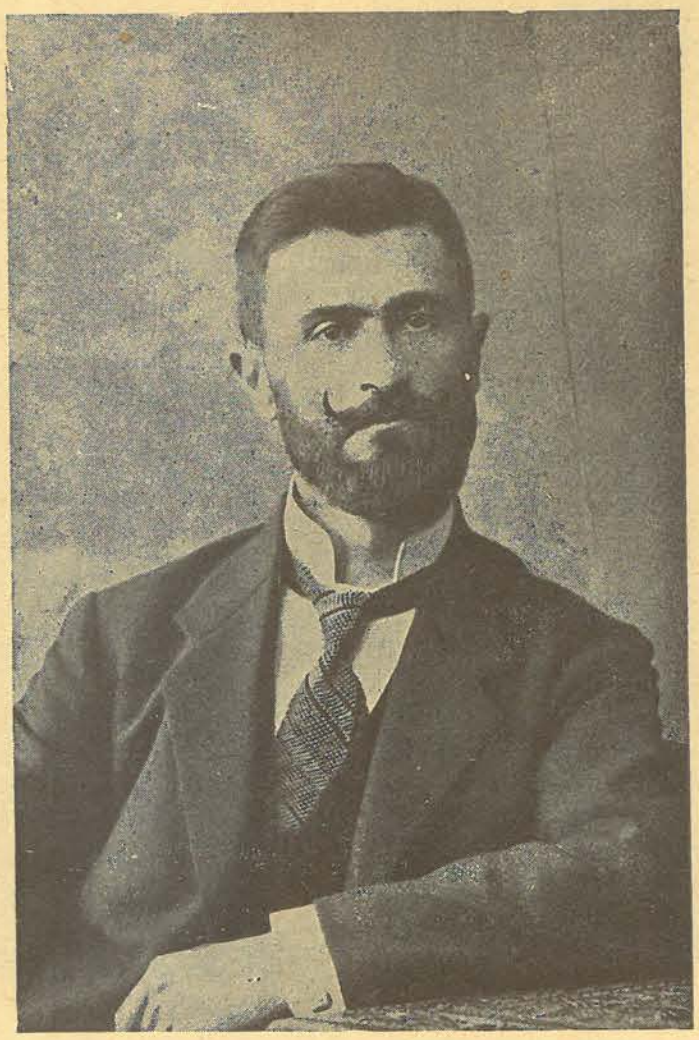

369

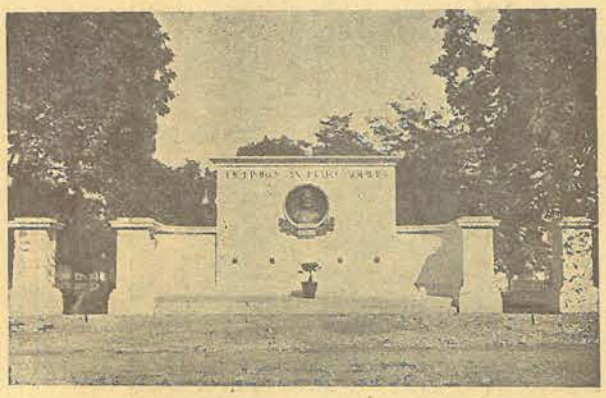

370

368. Лобното мѣсто, дето Тодоръ бѣ убитъ — Le calvaire où Thodor fut tué 369. Гробътъ на Тодоръ Александровъ — Le tombeau de Thodor 370. Черквицата, дето се намира гробътъ на Тодоръ — La petite église où se trouve le tombeau de Thodor

371

372

373

371. Тодоръ Александровъ — Thodor Alexandroff 372. Паметникътъ на Тодоръ Александровъ въ Кюстендилъ — Le monument de Thodor Alexandroff à Kustendil
373. Панзо Зафировъ — Panzo Zafiroff

374

375

376

377

378

374. М. Велиновъ — M. Velinoff 375. М. Трайковъ — M. Traïcoff 376. М. Недѣлковъ — M. Nedelcoff 377. Илия Стойчевъ — Il. Stoïtcheff 378. Ст. Бичиклиевъ — St. Bitchiklieff

379

380

381

379. Д. Домазетовъ — D. Domazetoff 380. П. Станчевъ — P. Stantcheff 381. Анг. Димитровъ — Angh. Dimitroff

382

383

384

385

382. Саздо — Sazdo 383. Мите Церски — Mité Tzerski 384. В. Ихчиевъ — V. Ichtchieff

386

387

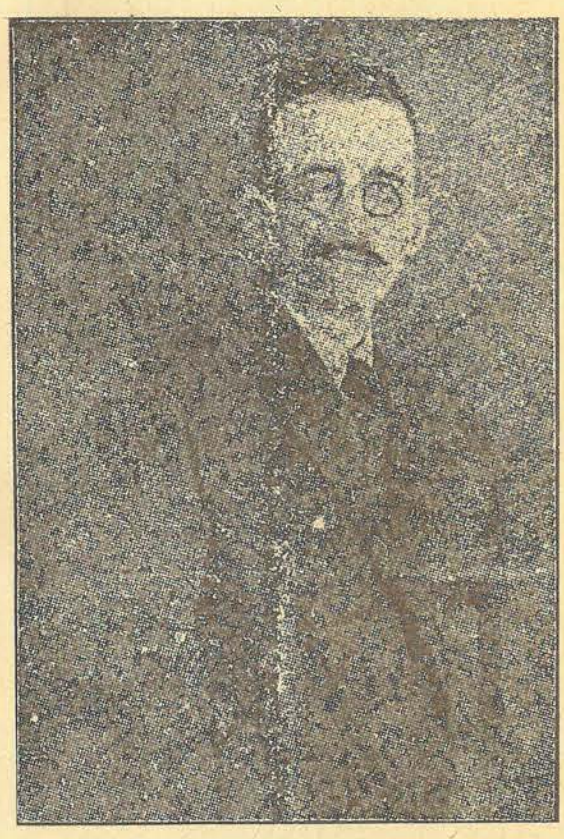

388

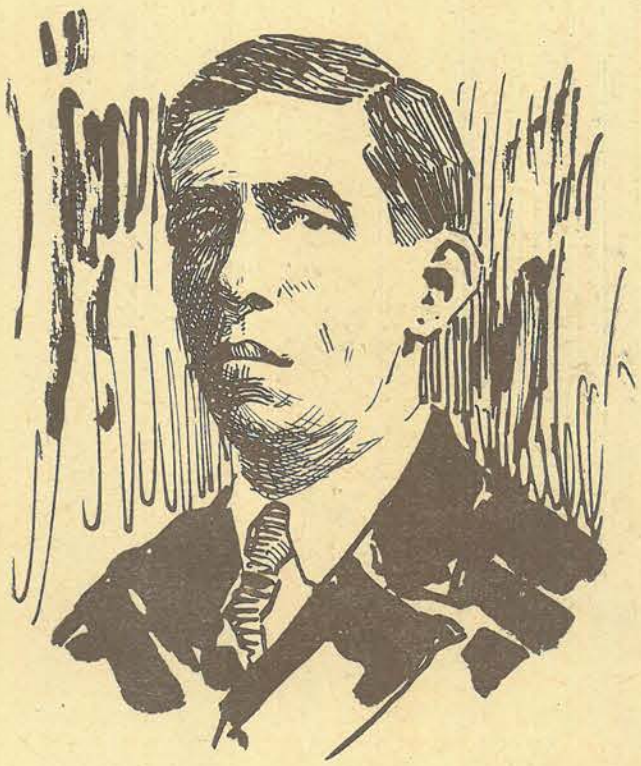

389

386. Миланъ Тачевъ — Milan Tatcheff 387. П. Костовъ — P. Kostoff 388. Н. Гулевъ — N. Gouleff 389. Тр. Ивановъ — Tr. Ivanoff

390

391

392

393

390. Ив. Момчиловъ — Iv. Momtchiloff 391. Ипократъ Развигоровъ — Ipokrate Razvigoroff 392. Крумъ Бановъ — Kroum Banoff 393. М. Колевъ — M. Koleff

394

395

396

397

394. Тодоръ Димковъ — Thodor Dimcoff 395. Иосифъ Кировъ — Iossiphe Kiroff
396. Сп. Станковъ — Sp. Stancoff 397. М. Атанасовъ — M. Atanassoff

398

399

400

401

398. Тр. Поцковъ — Tr. Potzcoff 399. Чупариновъ — Tchouparinoff 400. Славко Судички — Slavco Souditchki 401. Цв. Спасовъ — Tzv. Spassoff

402

403

402. Стоянъ Лековъ, Царотъ — Stoïan Lecoff, Tzarot 403. Шаренъ Ампо — Charen Ampo

404

405

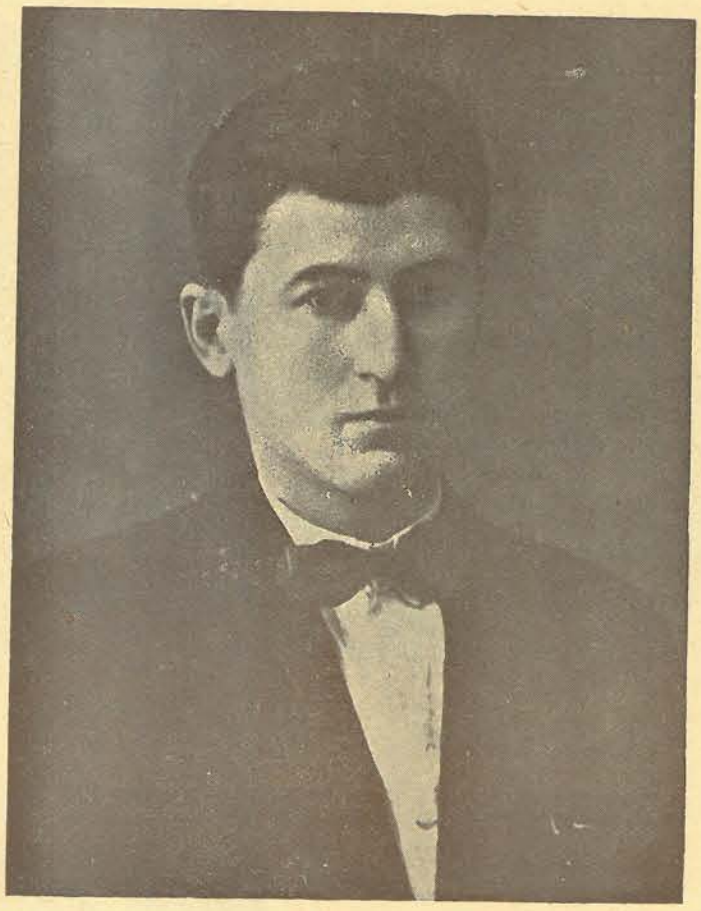

406

407

404. Стефанъ Петковъ, Сиркето — Stefan Petcoff, Sirketo 405. Ст. Ивановъ — St. Ivanoff 406. Ципушевъ — Tzipoucheff 407. Лилинковъ — Lilincoff

408

409

410

408. Т. Иордановъ — Th. Iordanoff 409. Т. Куюмджиевъ — T. Kouioumdjieff
410. Бл. Моневъ — Bl. Moneff

411

412

411. Ал. Симоновъ — Al. Simonoff 412. Христо Петровъ — Chr. Petroff

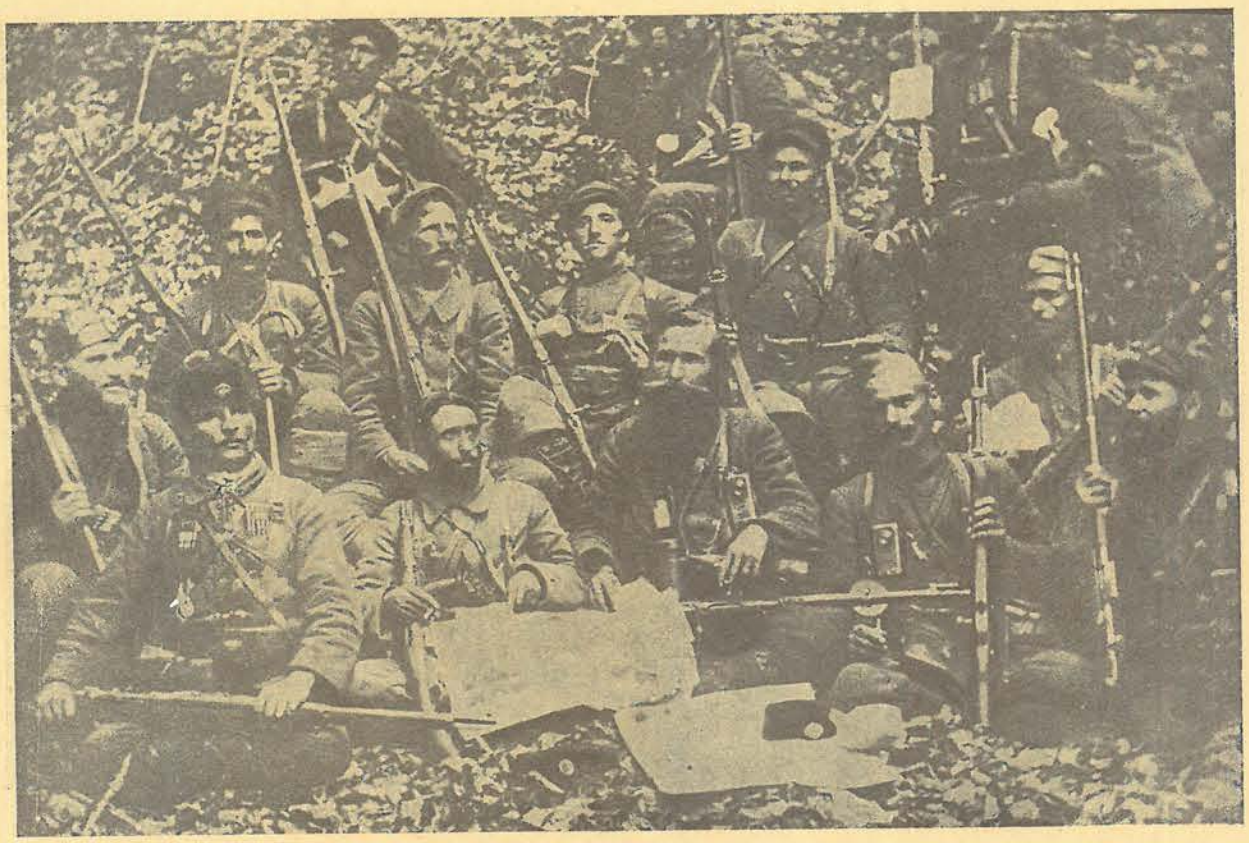

413

414

413. Велешката чета на Петковъ, Сиркето — La tchéta de Vélès, commandée par Petcoff, Sirketo 414. Лакавишката чета на Траянъ Лакавишки — La tchéta de Lacavitza, commandée par Trayan Lacavichky

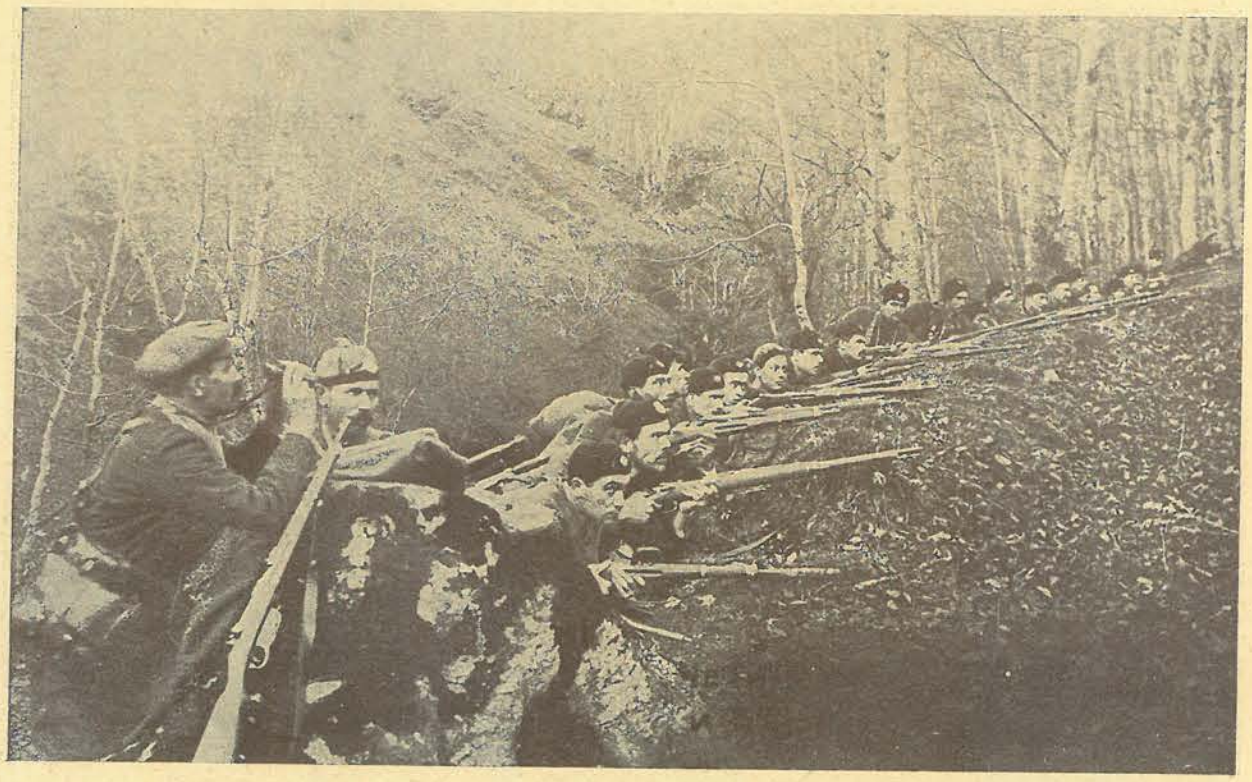

415

416

415. Кратовската чета на Мите Опилски — La tchéta de Kratovo, commandée par Mité Opilsky 416. Кочанската чета — La tchéta de Kotchani

417

418

417. Кръстю Кратовски и Величко Веляновъ (скопската чета) — Krestu Kratovsky et Velitchko Velyanoff (La tchéta de Scopié) 418. Паланечката чета — La tchéta de Palanca

419

420

419. Кумановската и скопска чети — Les tchétas de Koumanovo et Scopié
420. Четата на Дафко Данаиловъ — La tchéta de Dafco Danayloff

421

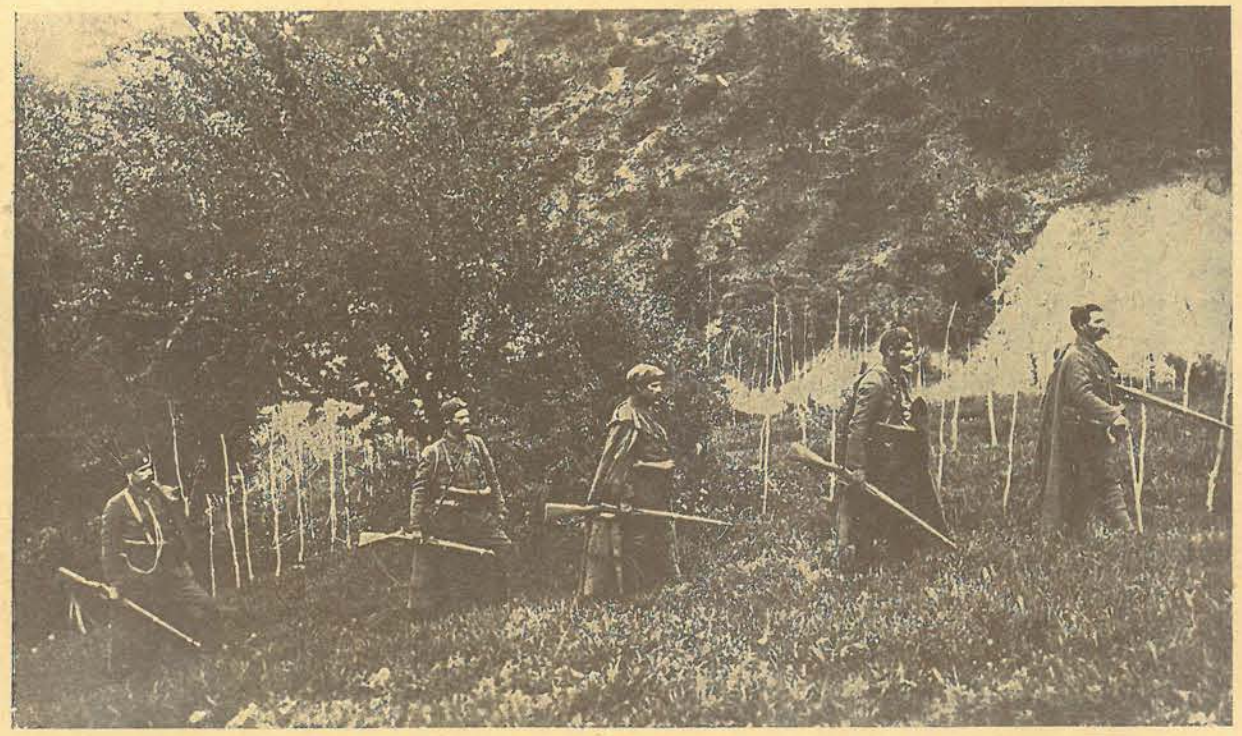

422

421. Прилепската чета на Петре Пашата — La tchéta de Prilep, commandée par Petré Pachata 422. Струмишката чета на Г. Вындовъ и Миланъ Постоларски — La tchéta de Stroumitza, commandée par G. Vandeff et Milan Postolarsky

423

424

423. Тиквешката чета — La tchéta de Ticvech 424. Царево-селската чета — La tchéta de Tzarévo-Selo

426

427

425. Турска чета подъ воеводството на Шабанъ Облешевски, опериращa въ Щипско — Une tchéta turque, commandée par le voïvode Chaban Oblechevcky et qui a operé dans la région de Chtip 426. Цвѣтанъ Спасовъ Орешевски — Tzvetan Spassoff Orechevski 427. Дим. Георгиевъ Негревски — Dim. Gheorghieff Negrevski

ОТЪ РАЗНИ ВРЕМЕНА

428

429

430

431

428. П. Яцевъ — P. Atzeff 429. Ат. Д. Бѣлчевъ — At. D. Beltcheff 430. Джоджо Хр. Баничановъ — Djodjo Chr. Banitchanoff 431. Диме Стояновъ Берберчето — Dimé Stoyanoff Berbertchetto

432

433

434

435

436

432. Ст. Н. Аврамовъ — St. N. Avramoff 433. Наумъ Буфчето — Naoum Bouftcheto 434. Славчо Абазовъ — Slavtcho Abazoff 435. Аргиръ (Шакиръ) Гермовъ — Argir (Chakir) Ghermoff 436. М. Георгиевъ Струмишки — M. Gheorghieff Stroumichki

437

438

439

440

441

437. Христо Куслевъ — Chr. Cousleff 438. Христо Гавазовъ — Chr. Gavazoff 439. Ив. Гюрлуковъ — Iv. Gurloukoff 440. Ив. Анастасовъ — Iv. Anastassoff 441. Данчо Т. Джангалозовъ — Dantcho T. Djangalozoff

442

443

444

445

446

442. Ат. Ивановъ — At. Ivanoff 443. Ал. Евтимовъ — Al. Evtimoff 444. К. Кондовъ — K. Kondoff
445. Д. Могилчето — D. Moghiltcheto 446. Трайко Кральо — Traïko Kralio

447

448

449

450

447. Ат. Мурджевъ — At. Mourdjeff 448. Д. Стояновъ — D. Stoyanoff 449. С. Младеновъ — S. Mladenoff 450. Наумъ Димитровъ — Naoum Dimitroff

451

454

452

453

455

451. Шерифъ Сулимановъ — Chérif Soulimanoff 452. Стою Хаджийски — Stoyo Hadjisky 453. Д. Филдишевъ — D. Fildicheff 454. Табло въ паметь на заслужилитѣ дейци отъ Тиквешъ — Tableau en mémoire du service des auteurs de Ticvech 455. Ат. Нивички — Ath. Nivitchky

456

457

458

459

460

461

456. Ив. Гърчето — Iv. Gartcheto 457. Н. Алтипармаковъ — N. Altiparmacoff 458. Н. Иосифовъ — N. Iossifoff 459. Анг. Авр. Чупаровъ — Angh. Avr. Tchouparoff 460. Б. Милчиновъ — B. Miltchinoff 461. Арг. Манасиевъ — Arg. Manassieff

462

463

464

465

466

467

468

462. Д-ръ П. Кушевъ — Dr. P. Koucheff 463. Д. Чавдаровъ — D. Tchavdaroff 464. Кочо Лютата — K. Liutata 465. Ст.Филиповъ — St. Filipoff 466. Ст. Пандаловъ — St. Pandaloff 467. Дим. К. Цвѣтковъ — Dim. K. Tzvetcoff 468. Станишъ Наковъ — Staniche Nacoff

469

470

471

472

473

474

469. Гр. Ивановъ — Gr. Ivanoff 470. Б. Панайотовъ — B. Panayotoff 471. Спиро Димитровъ — Sp. Dimitroff 472. Иосифъ Пеновъ — Iossiphe Penoff 473. Г. Радевъ — Gh. Radeff 474. В. Димитровъ — V. Dimitroff

475

МЪЧЕНИЦИ

ТУРСКИ РЕЖИМЪ

476

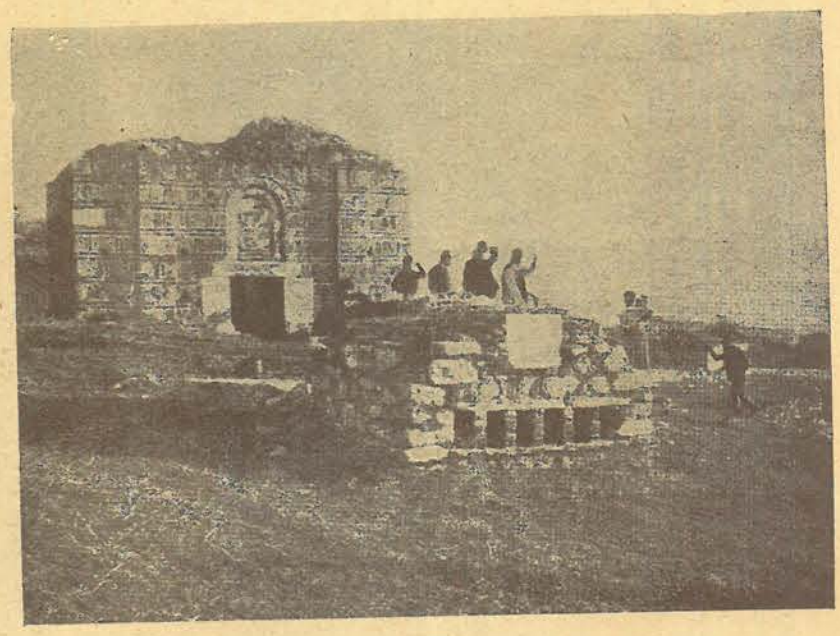

477

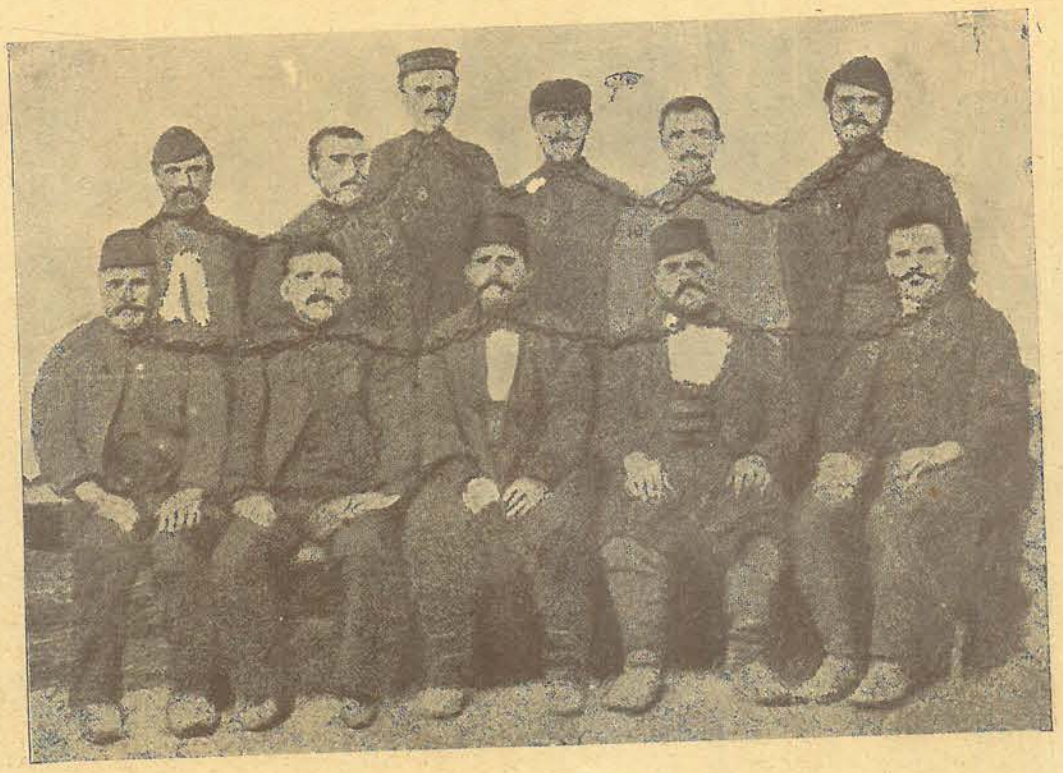
475. Никола Троячанецъ — Nicola Troïatchanetz 476. Т. Милевъ — T. Mileff
477. Иосифъ Даскаловъ — Iossiphe Dascaloff

478

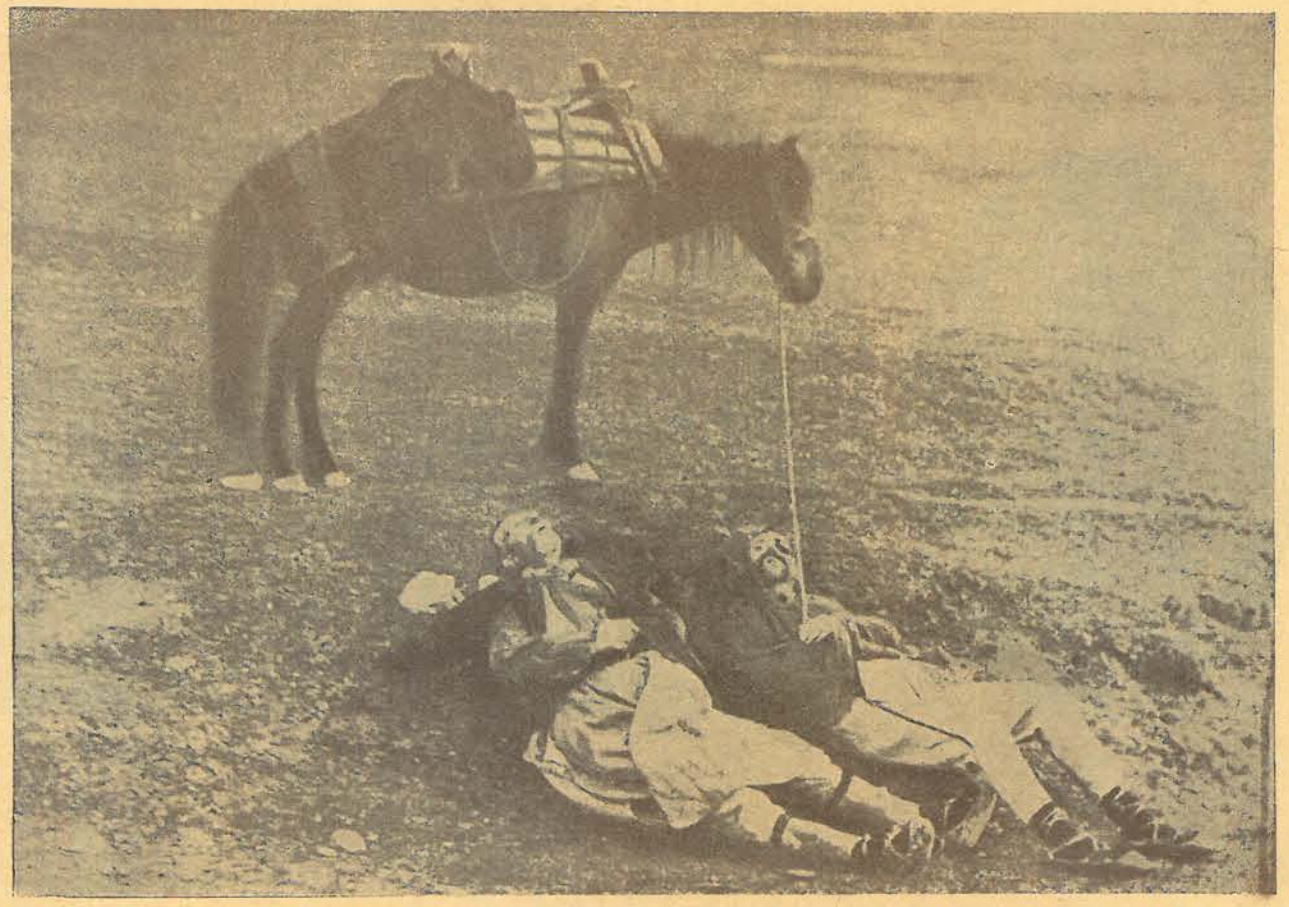

479

480

478. П. Миховъ — P. Mihoff 479. Братска могила на осемь души крушовчани, убити при с. Варошъ, прилепско — Le tombeau-colline fraternelle des huit habitants de Krouchévo, tués près du village de Varoch, arr-t de Prilép 480. Заточеници въ Диарбекиръ — Les exilés à Diarbekir

481

482

481. Баща и синъ Бидинови отъ гр. Крушово, ослѣпени и убити — Le père et le fils Bidinovi de Krouchovo, rendus aveugles et ensuite massacrés 482. Опожарено Крушово следъ първитѣ дни на възстанието — La ville de Krouchovo, incendiée lors des premiers jours de l'insurréction

483

484

483. Христоманъ — Christoman

484. Обѣсването на Ал. Турунджовъ на 16. VIII. 1905 г. въ Битоля — La potence de Al. Touroundjoff, le 16 Août 1905 à Bitolia

485

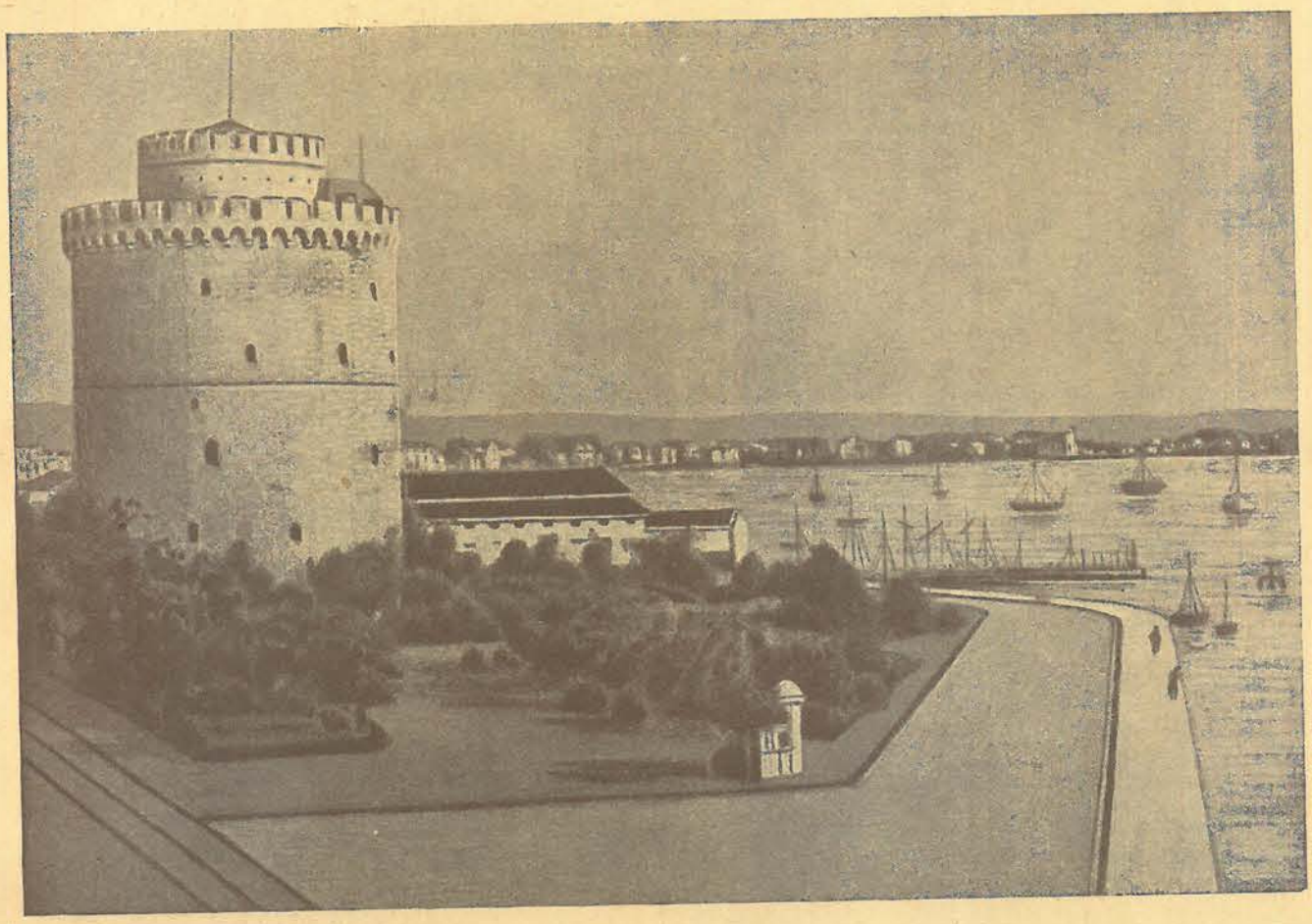
486

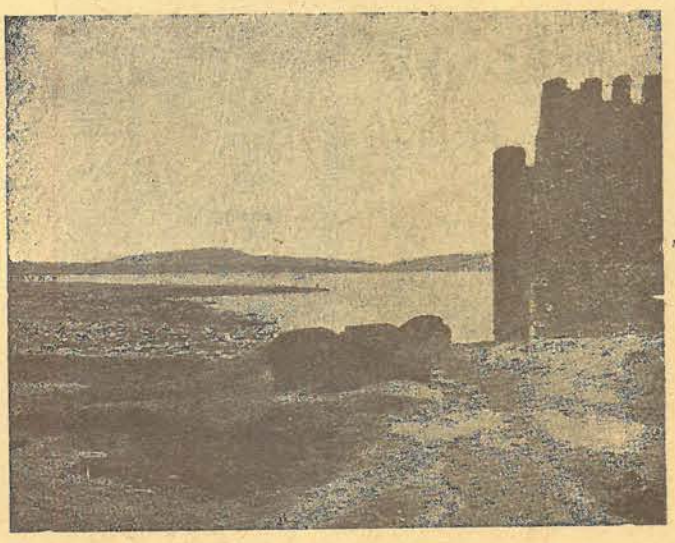
487

485. Развалини въ с. Мокрени, 1904 г. — Les ruines du village de Mokréni, 1904
486. Селяни надъ развалини въ гр. Гюмендже — Des paysans devant les ruines de la ville de Goumendjé 487. Село Смърдешъ — Le village de Smardech

ЗАТВОРИ

488

489

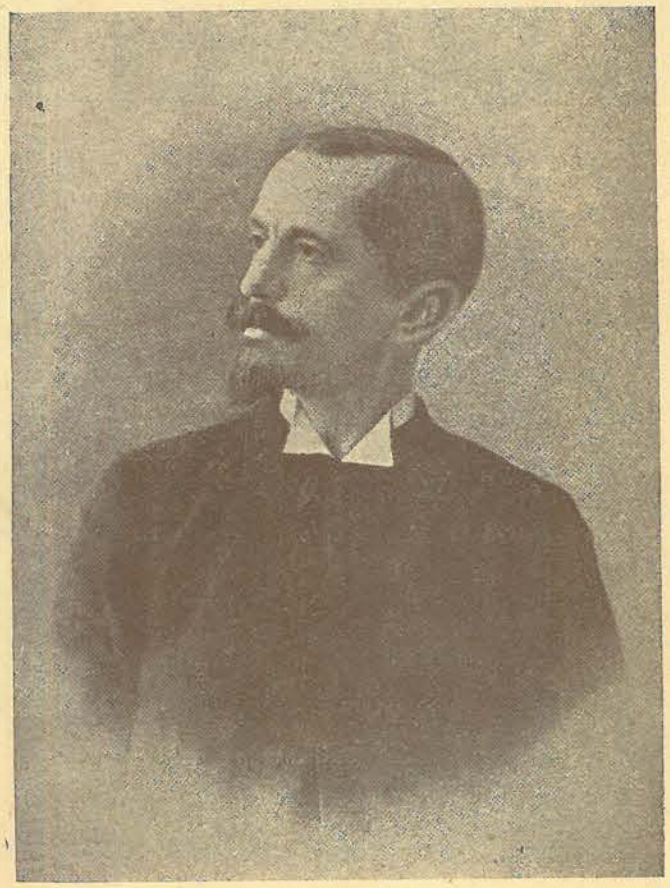

490

488. Затворътъ „Беязъ-куле“ (Канли куле) въ гр. Солунъ — La bastille „Beyaz-koulé“ (Kanly koulé) à Salonique (La prison appelée la tour sanglante) 489. Затворътъ „Еди-куле“ въ гр. Солунъ — La bastille „Edi-koulé“ á Salonique 490. Затворътъ „Куршумли ханъ“ — La bastille „Krouchoumli han“

491

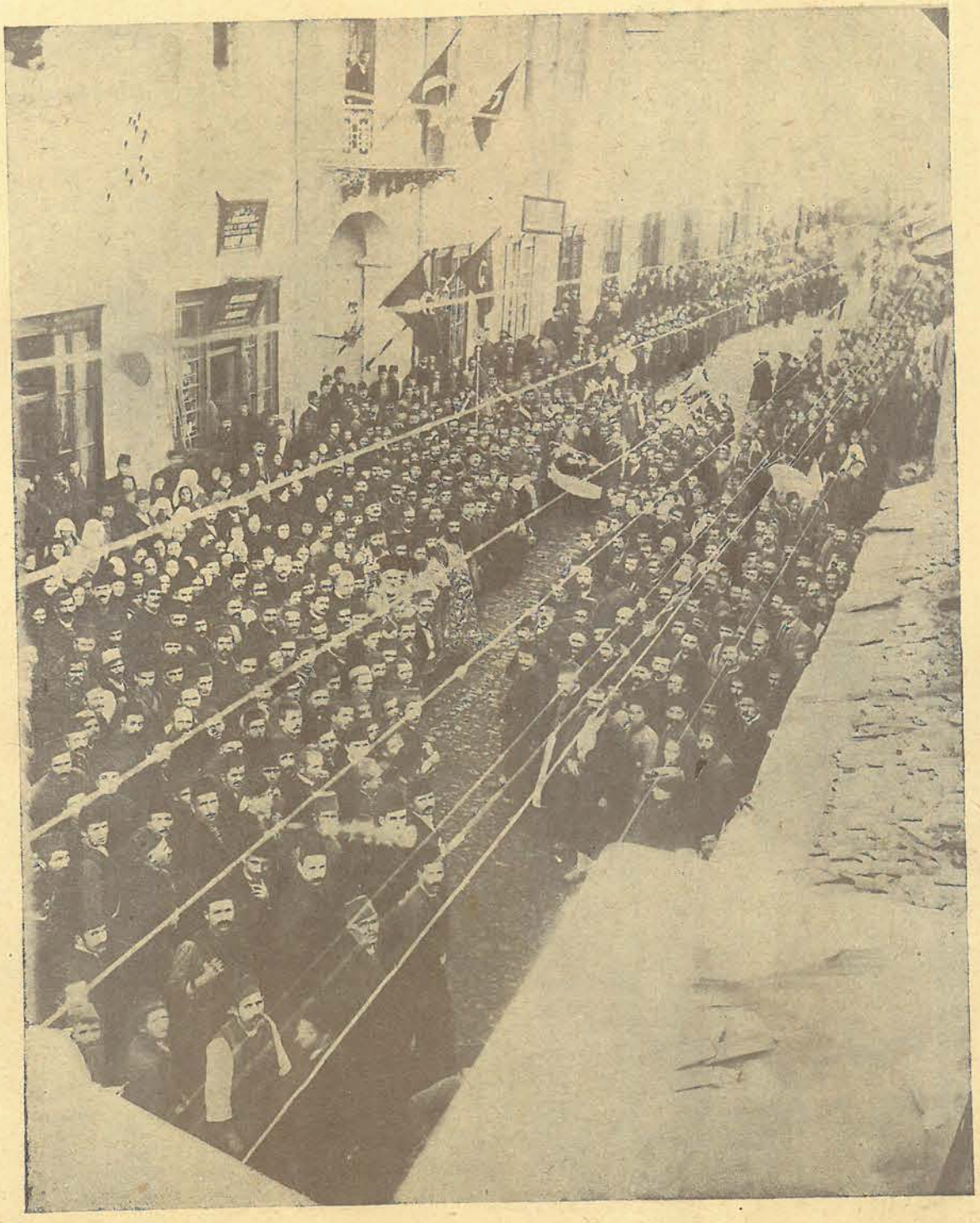

492

493

491. Затворътъ въ гр. Битоля — La prison à Bitolia 492. Бано Кушевъ — Bano Koucheff 493. Свещ. Влад. Живковъ — Le prêtre Vlad. Jivcoff

494. Погребението на Хр. Ст. Вълкановъ — Les funerailles de Chr. St. Valcanoff

495

496

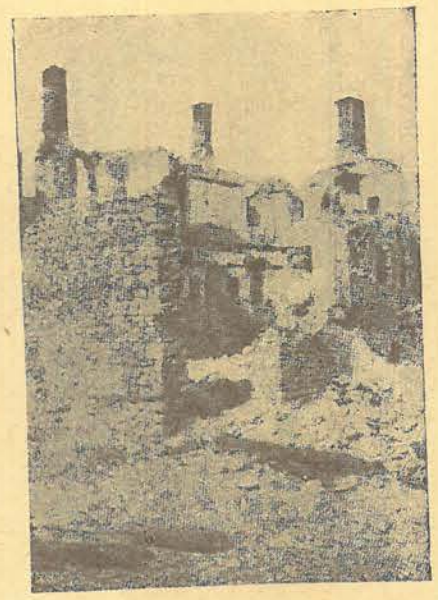

497

495. Спиро Суруджиевъ — Spiro Souroudjieff 496. А. Никовъ — A. Nicoff
497. Село Загоричани — Le village de Zagoritchani

498

499

500

498. Развалини отъ с. Загоричани — Les ruines du village de Zagoritchani 499. Село Старчища, Костурско, разрушено отъ гръцка чета — Le village de Startchichta, arr-t de Kostour détruit par une bande grecque 500. Костурскиятъ гръцки митрополитъ, каймакаминътъ и воен. комендантъ при топа, насоченъ срещу български села — L'archevêque grec de Kostour, les sousprefet et le commendant militair près du canon dirigé vers les villages bulgares

501

502

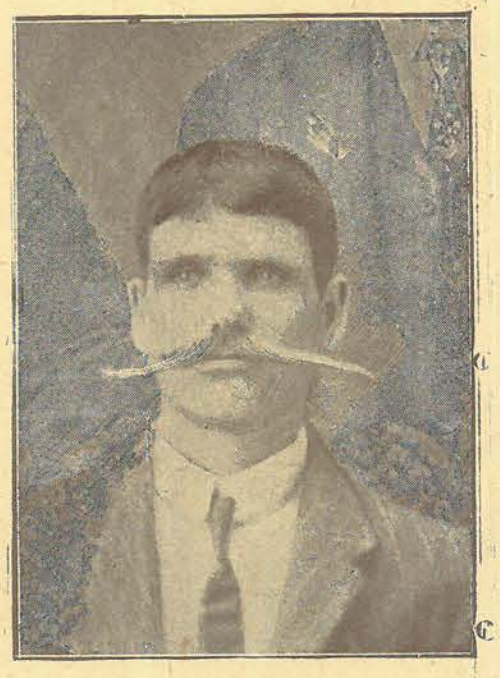
503

501. Екатерина Симидчиева — Ekaterina Simidtchiéva 502. Псалтиръ п. Антоновъ — Psaltir pop Antonoff 503. Свещ. Ал. Захариевъ — Le prêtre Al. Zaharieff

ПОДЪ ГЪРЦИЯ

504

505

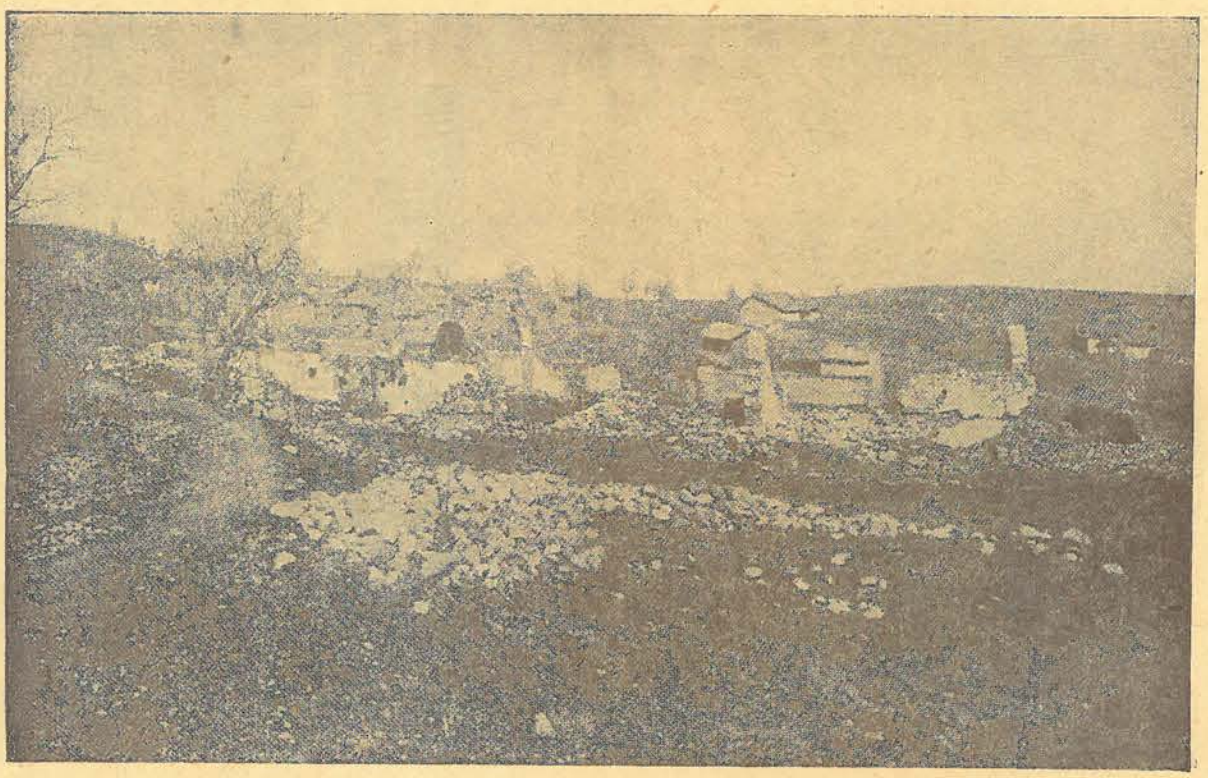
506

507

504. Архим. Евлогий — Archimandrite Evloghii 505. Атанасъ Поповъ — Atanas Popoff
506. Иоше Глъбочански — Ioché Glabotchansky 507. Григоръ Лазенковъ — Grigor Lasencoff

СРЪБСКИ РЕЖИМЪ

508

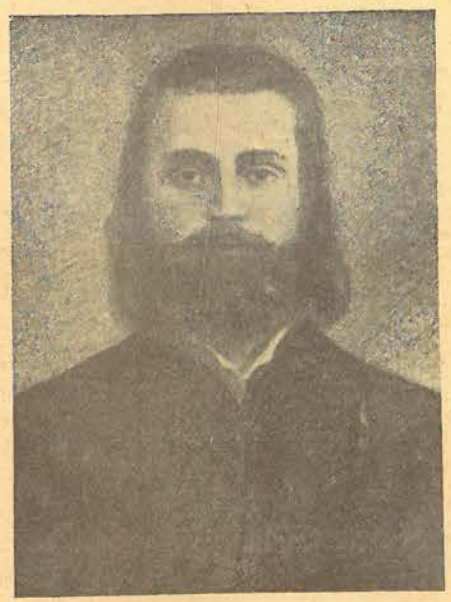

509

508. Развилини отъ с. Лѣсковица, Щипско, изгорено отъ сърбитѣ — Ruines du village de Léscovitza, arr-t de Chtip, incendié par les serbes 509. Заклани отъ сърбитѣ българи отъ Дебърско презъ 1914 г. — Bulgares massacrés par les serbes aux environs de Debar en 1914

510

511

512

513

514

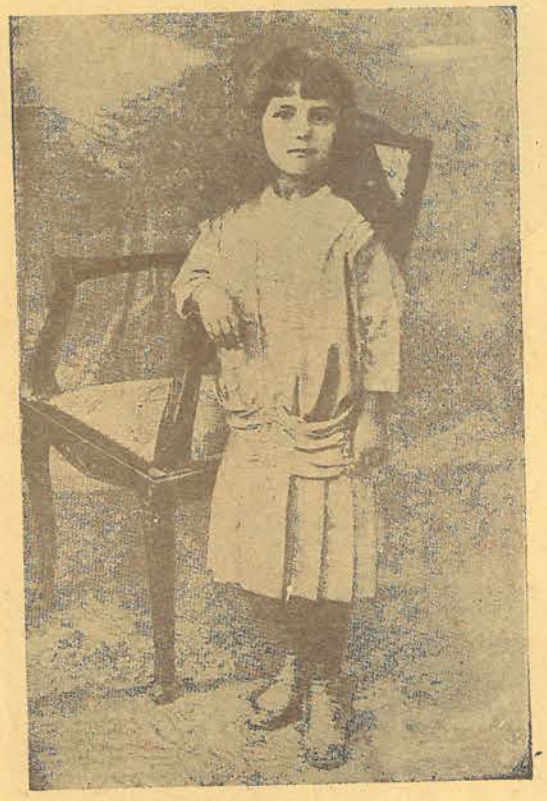

515

510. Иеромонахъ Софроний — Le moine Sofronïï 511. Игуменъ Партений — Le superieur Parteniï 512. Г. п. Ангеловъ — G. pop Anghélloff 513. Анастасъ Лютвиевъ — Anastas Lutvieff 514. Иванъ Фурнаджиевъ — Ivan Fournadjieff 515. Григоръ Кондовъ — Grigor Kondoff

516

517

518

516. Г. Смилковъ — G. Smilcoff 517. Василка Зойчева — Vassilka Zoïtcheva
518. Група граждани отъ Радовищъ, изпратени отъ сърбитѣ на заточение въ Албания презъ 1914 г. — Un groupe de citoyens de Radovich, envoyés en exile en Albanie par les serbes á l'an 1914

СРЪБСКИ РЕЖИМЪ
1919—1930 год.

519

520

521

522

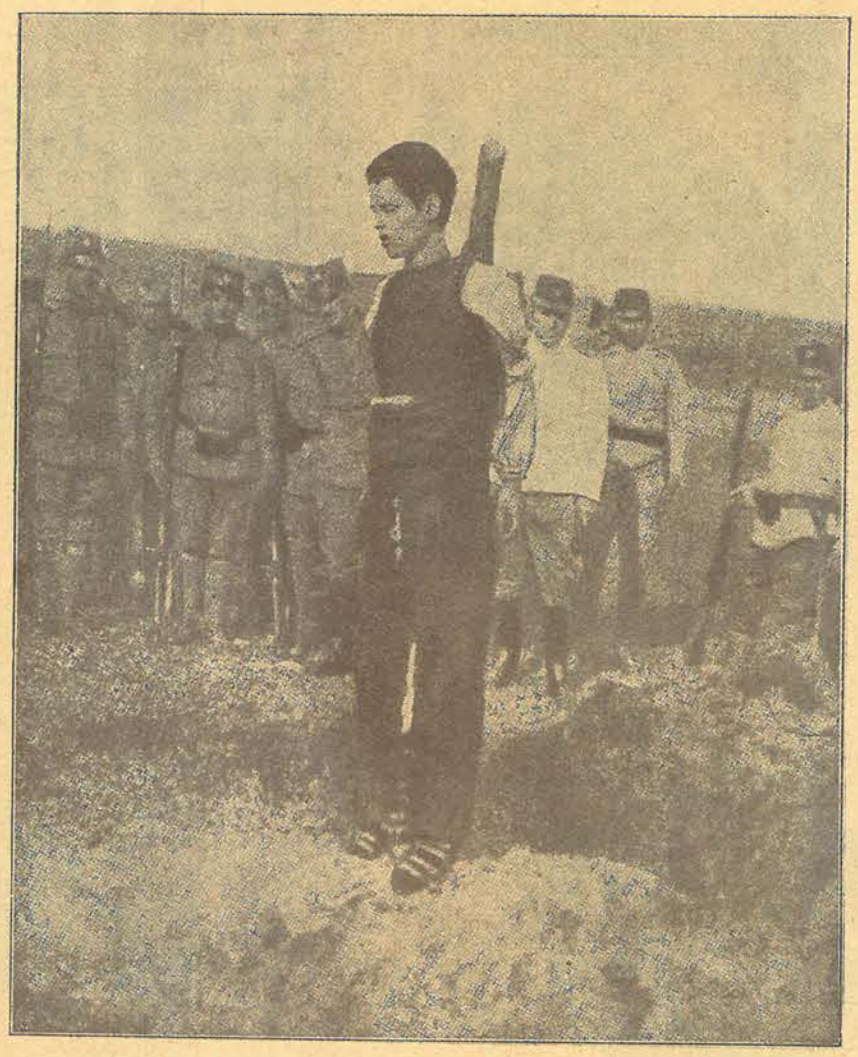

523

524

519. Христо К. Вельовъ — Christo K. Velioff 520. Иванъ Странджата — Iv. Strandjata 521. Евтимъ Яневъ Карамановъ— Evtim Ianeff Karamanoff 522. Грозданка Зафирчева — Grozdanka Zaphirtchéva 523. Свещ. Исачевъ Фърчковски — Le prêtre Issatcheff Fartchkovsky 524. Карагюлева — Karaguléva

525

526

525. Застрелянъ отъ сърбитѣ — Un fusillé par les serbes 526. Манифестация по случай кървавитѣ злодеяния на сърбитѣ въ с. Гарванъ, околия Радовишка — Une manifestation imposante à l'occasion des executions sanglantes des serbes, commis dans le village de Garvan, arr-t de Radovich

527

528

529

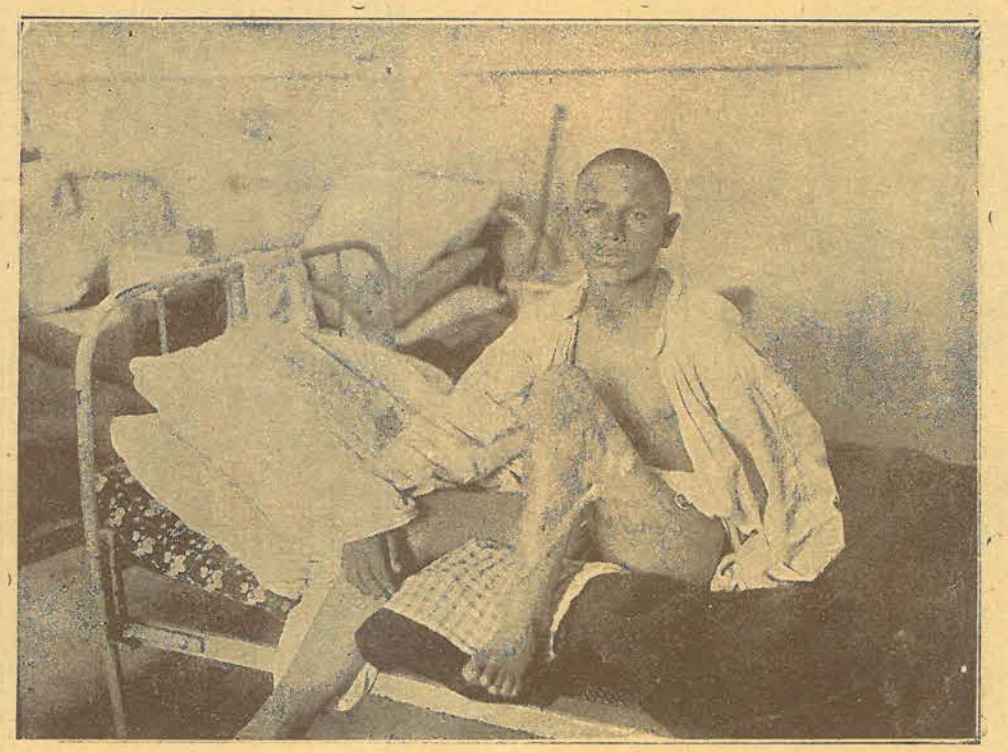

530

527. Бащата на Ив. Михайловъ — Le père de Iv. Michaïloff 528. Братътъ на Ив. Михайловъ — Le frère de Iv. Michaïloff 529. Свещ. Ив. Авр. Чупаровъ — Le prêtre Iv. Avr. Tchouparoff 530. Дѣдо Ф. Митревъ — Le vieuillard F. Mitreff

531

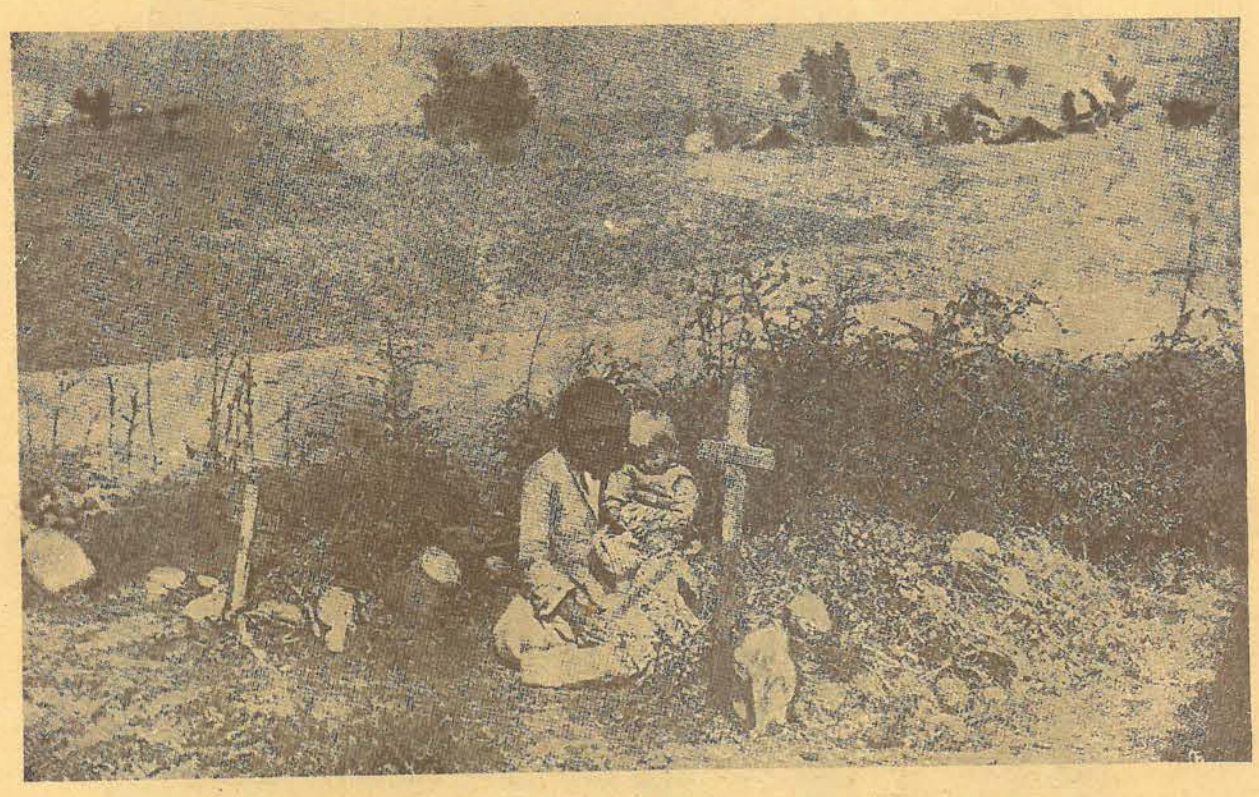
532

531 и 532 Жертви на гърцитѣ — Les victimes des grecs

БѢЖАНЦИ

533

534

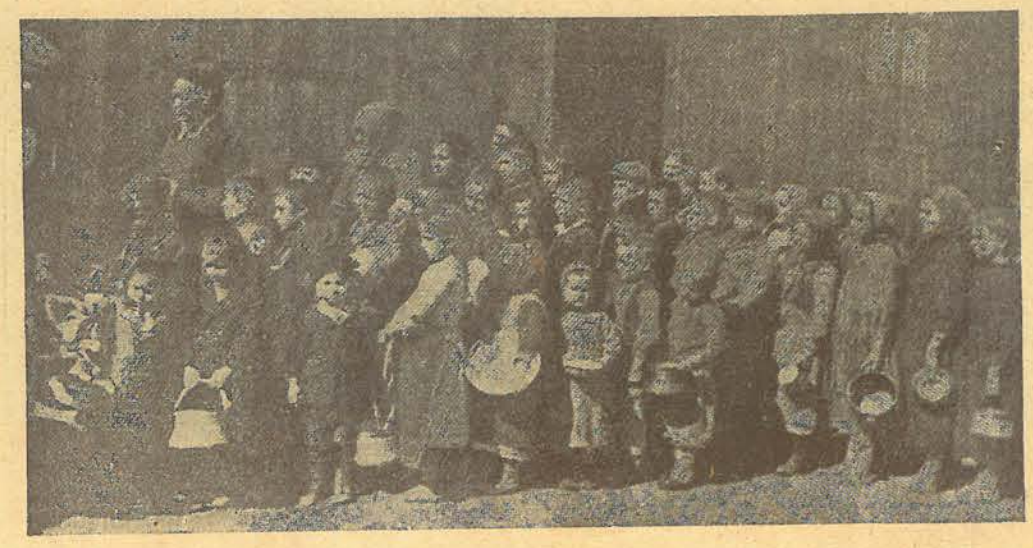
533. Македонски бѣжанци, събрани надъ едно дете, починало отъ студъ и мизерия — Quelques réfugiés macédoniens reunis autour d'un enfant mort par suit la faime et la misère 534. Бѣжанка надъ гроба на своето дете — Une réfugiée au tombeau de son enfant

535

536

537

535 и 536 Групи старци и жени — бѣжанци отъ изгорѣлитѣ отъ гърцитѣ села: Долно-Броди, Горно-Броди и Калапотъ, Сѣрско — Des groupes de vieuillards et de femmes, réfugiés des villages de Dolno-Brodi, Gorno-Brodi et Kalapot arr-t de Sèr, incendiés par les grecs 537. Група бѣжански деца въ Свиленградъ — Un groupe d'enfants des réfugiés à Svilengrad

538

539

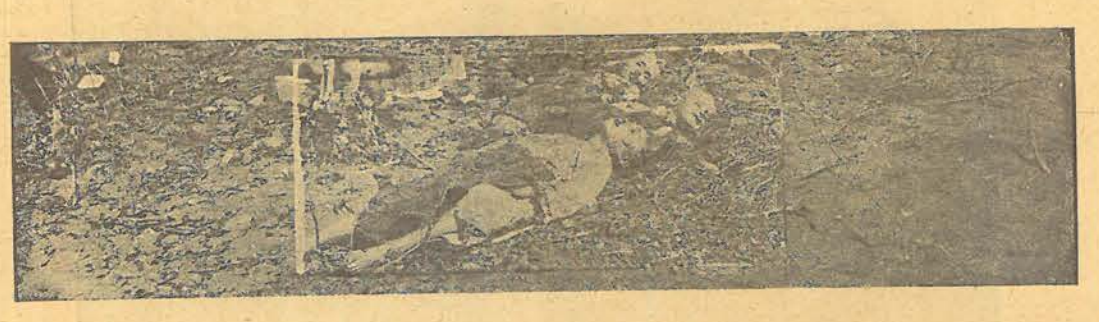

540

538 — 540 Бѣжанци — Les réfugiés

541

542

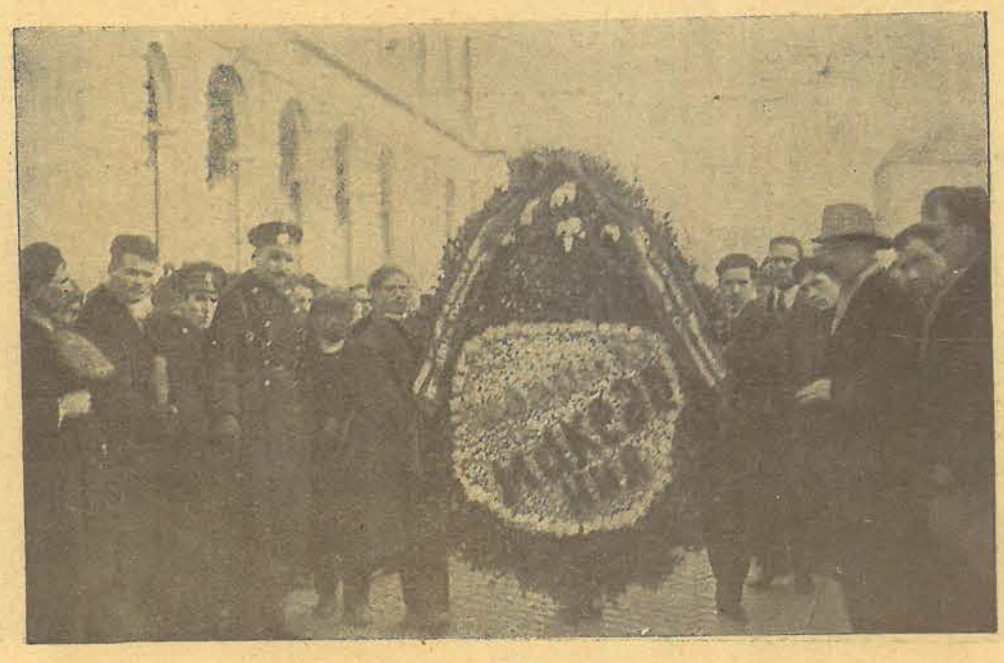
543

541 — 543 Жертви — Des victimes

ПОСЛЕДНИ ДНИ

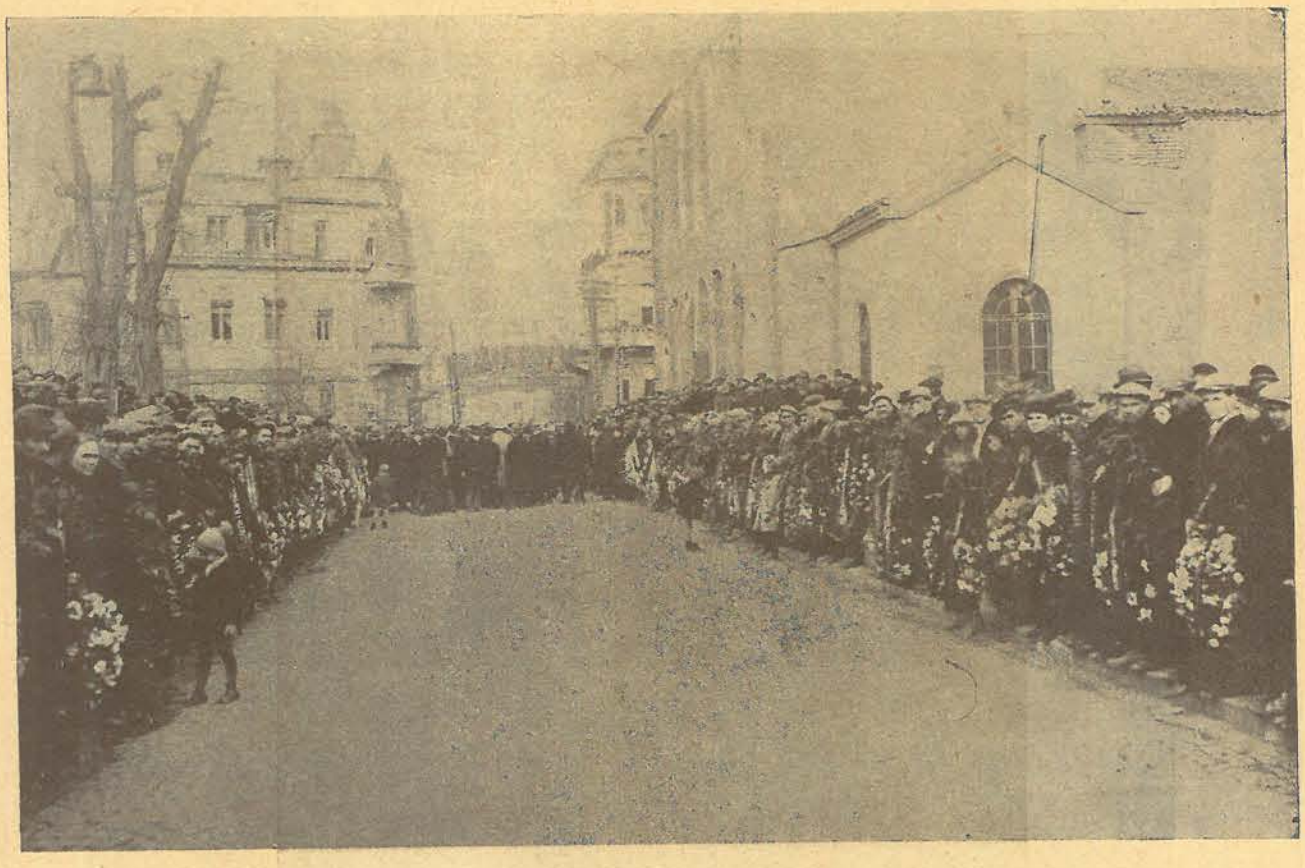

544

545

544. Иорданъ Гюрковъ — Iordan Gurcoff 545. Вѣнецъ отъ Македония — La couronne de la Macédoine

547

546. Предъ черквата, кждето се извърши опѣлото на Иорд. Гюрковъ — Devant l'église où furent célèbrées les funerailles de Iordan Gurcoff 547. Тленнитѣ останки на Иорд. Гюрковъ и погребалното шествие — Les restes funeraires de Iordan Gurcoff et la procession les accomagnant

Македонска шевица — Ржкавъ отъ Битолска риза
Broderia macedone — Manica d'una camiccia di Bitolia

Македонска шевица — Фрагментъ отъ Овче-полско
Broderia mecedone — Frammento di Ovcepole

Скопскитѣ мѫченици

Осѫденитѣ студенти въ гр. Скопие отъ сръбскитѣ сѫдилища (седналитѣ отъ лѣво къмъ дѣсно): Д. Гюзелевъ, Д. Нецевъ, Б. Андреевъ, Б. Светиевъ, (правитѣ): Ст. Бозловъ, Хар. Фукаровъ, Д. Чкатровъ, Ив. Шоповъ и Т, Гичевъ.

Ses Martyrs de Skopié

Ses étudiants Macédoniéns Condaninés par les tribunaux Serbes à Skopié (assis de gauche à droit): D. Ghiuseleff, D. Netzeff, B. Andréeff, B. Svétieff ; (debout) St. Bozdoff, Har. Foukaroff, D. Tchkatroff, Jv. Chopoff et T. Ghitcheff.

ЕФРЕМЪ ЧУЧКОВЪ

е роденъ въ гр. Щипъ презъ 1870 год. Починалъ въ гр. София на 1 октомврий 1923 г. Завършилъ срѣдно образование. Следвалъ военното училище, което напусналъ заедно съ Гоце Дѣлчевъ. Учителствувалъ редъ години. Въ гр. Мелникъ и Пехчево учителствувалъ подъ чуждо име въ качеството революционенъ организаторъ. Като такъвъ на инспекторска длъжность е билъ въ гр. Щипъ. Билъ е членъ на Централния революционенъ комитетъ и скопски окржженъ войвода. При пресилена и продължителна революционна дейность получава неизлѣчима стомашна болесть, отъ която и починалъ.

РЪКОВОДНОТО ТѢЛО НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

ПРЕЗЪ 1930/31 г.

П. Мърмевъ — Членъ-съветникъ и редакторъ на сп. Илюстрация „Илиндень", родомъ отъ гр. Прилепъ. Вземалъ е участие въ револ. борби въ прилепско и битолско.

Л. Томовъ — Подпредседатель, родомъ отъ с. Годлево (разложко). Участвувалъ е въ револ. борби въ сѣрско и скопско.

Дим. Ивановъ — Председатель, родомъ отъ Екши-су (леринско). Вземалъ участие въ освобод. движение въ крушовско и ресенско.

Г. Ив. Бѣлевъ — Секретарь, родомъ отъ гр. Охридъ. Участвувалъ въ револ. борби презъ 1902/903 г.

П. К. Марковъ — Чл.-съветникъ, родомъ отъ с. Загоричани (костурско), взелъ участие въ револ. борби презъ 1903 г. въ леринско.

Дам. Наумовъ — Касиеръ, родомъ отъ Смилево (битолско). Вземалъ е участие въ освоб. движение преди и въ време на възстанието (1903 г.) въ битолско.

Стеф. Аврамовъ — Чл.-съветникъ, родомъ отъ гр. Чирпанъ. Взелъ е участие като четникъ презъ 1903—1906 год. въ Македония.

Четата на Хр. Чернопѣевъ
La tcheta de Chr. Tchérnopeeff

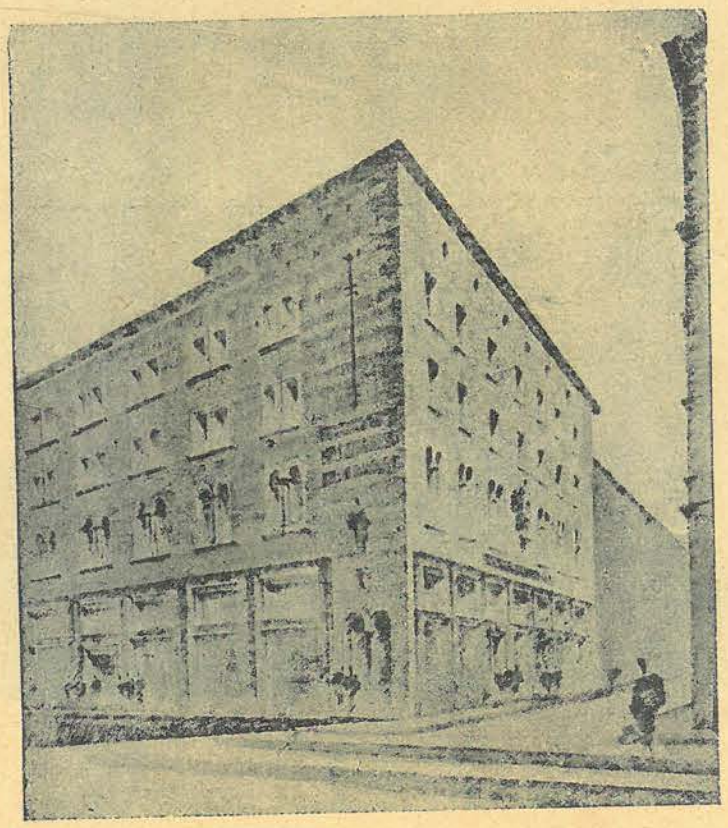
Офицеритѣ и военнитѣ чиновници на Македоно-Одринското опълчение (1912-13 г.)
Groupe d'officiers et de fonctionnaires militaires des volontaires de la Légion Macédo-Adrianopolitains. (1912—1913 année)

Дървенъ релйефъ на Св. Климентъ Охридски — Relievo in legno di S. Clemente di Ochrida

МАКЕДОНСКИЯТЪ ВЪПРОСЪ
LA QUESTION MACEDONIENNE

II
ЛЕГАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ
ORGANISATIONS LEGALES

Македонскиятъ домъ въ гр. София — Le foyer des Macédoniens à Sofia

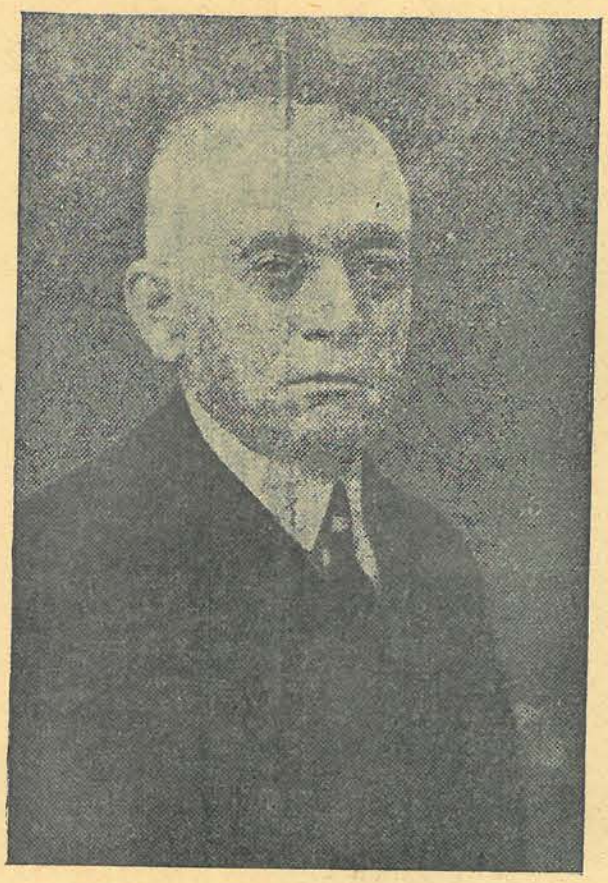
1

1- Македонскиятъ сегашенъ периодически печатъ — La presse périodique actuelle macédonienne

2

2. Д-ръ К. Станишевъ — D-r K. Stanicheff

3

4

5

3. Иванъ Каранджуловъ — Ivan Karandjouloff 4. Вл. Кусевъ — Vl. Kousseff
5. Конгресъ на македонскитѣ благотворителни братства — Les congrès des associations de bienfaisance fraternelle macédoniennes

МАКЕДОНСКИ НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ

7

2

1

3

10

8

4

5

6

11

9

12

1. Д-ръ К. Д. Станишевъ, председатель — Dr. K. D. Stanicheff — president
2. Дим. Михайловъ, подпредседатель — Dim. Mihailoff — sous-president
3. Манолъ (Емануилъ) Димитровъ, подпредседатель — Emanouil Dimitroff — sous-president
4. Вас. Ив. Василевъ, политически секретарь — Vassil Iv. Vassileff — secrétaire des affaires politiques
5. Ник. Габровски, касиеръ — Nicolas Gabrovsky — caissier
6. Козма Георгиевъ (Чурановъ) — организационенъ секретарь — Kozma Gheorghieff — secrétaire d'organizations

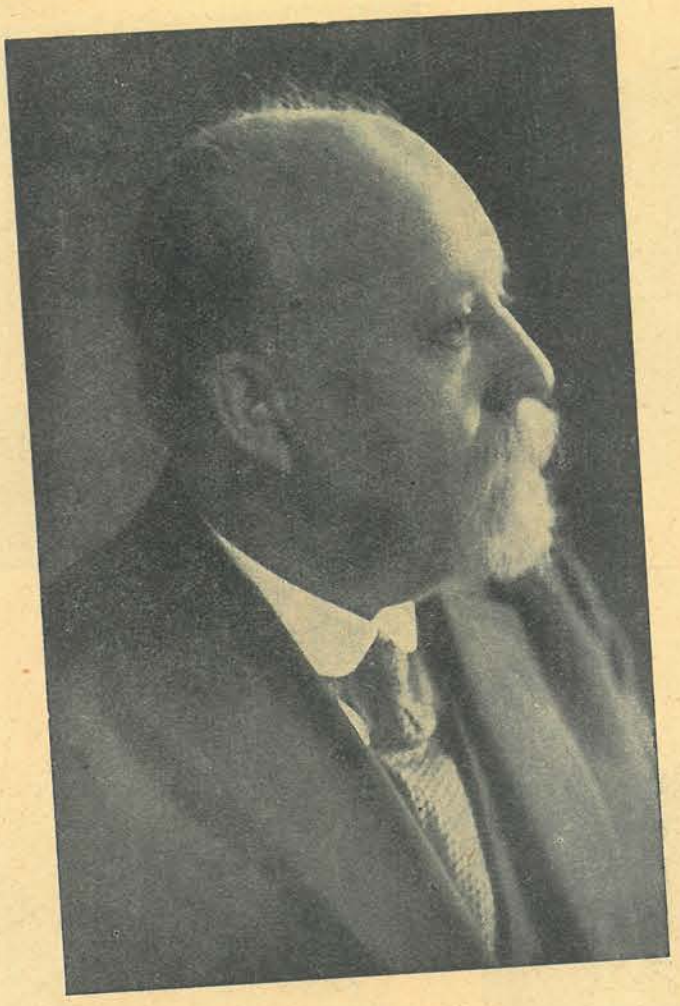
7. Йор. Ачковъ
8. Г. п. Конст. Апостоловъ
9. Щерю Божиновъ
10. Ив. Трифуновъ
11. Т. х. Стояновъ
12. Ст. Бидиковъ

} съветници

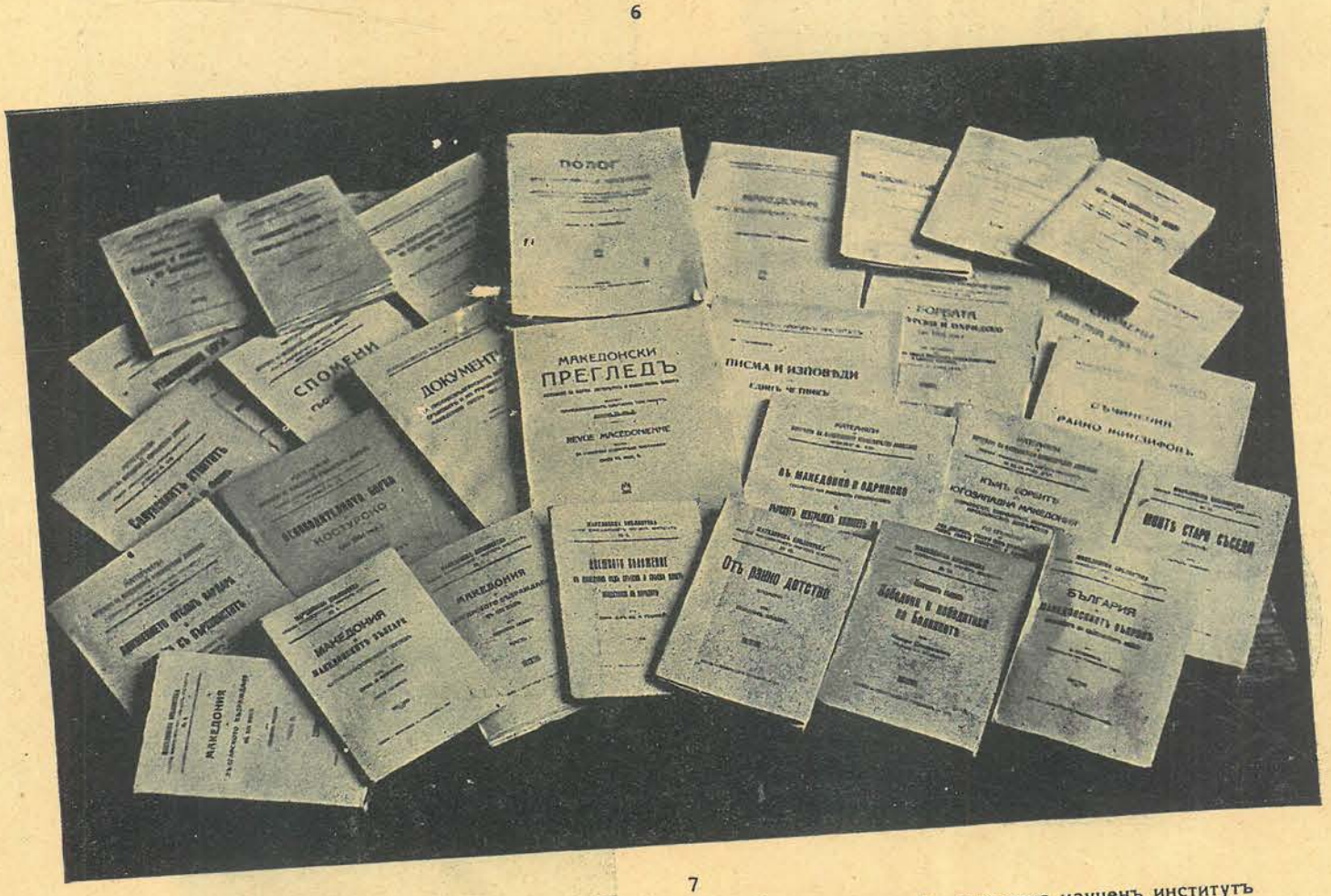
Iord. Atchkoff
Gh. p. K. Apostoloff
Chterio Bojinoff
Iv. Trifounoff
Tod. hadji Stoyanoff
St. Bidikoff

} conseillers

(Гледай обяснителенъ текстъ стр. 18)

6

7

6. Проф Д-ръ Л. Милетичъ — Le prof. Dr. L. Miletitch — Les éditions de l'Institut Macédonien de Sciences 7. Изданията на Македонския научен институтъ

8

9

10

11

12

13

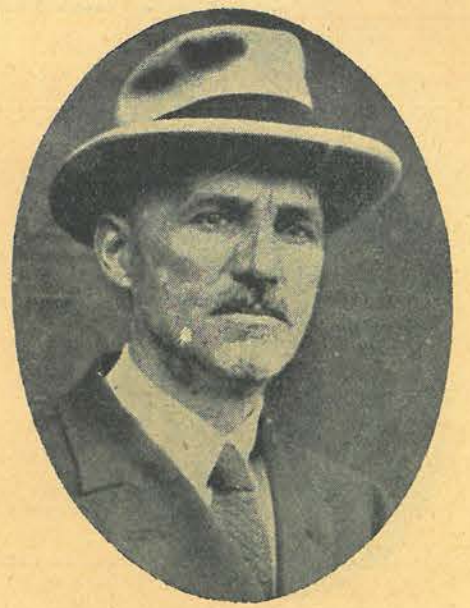
8. Проф. Ив. Георговъ — Le prof. Iv. Ghéorgoff
9. Проф. Ник. Стояновъ — Le prof. Nic. Stoyanoff
10. Проф. Ал. Балабановъ — Le prof. Al. Balabanoff
11. Проф. Ал. Станишевъ — Le prof. Al. Stanicheff
12. Проф. М. Арнаудовъ — Le prof. M. Arnaoudoff
13. Проф. Д. Мишайковъ — Le prof. D. Michaykoff

14

15

16

17

18

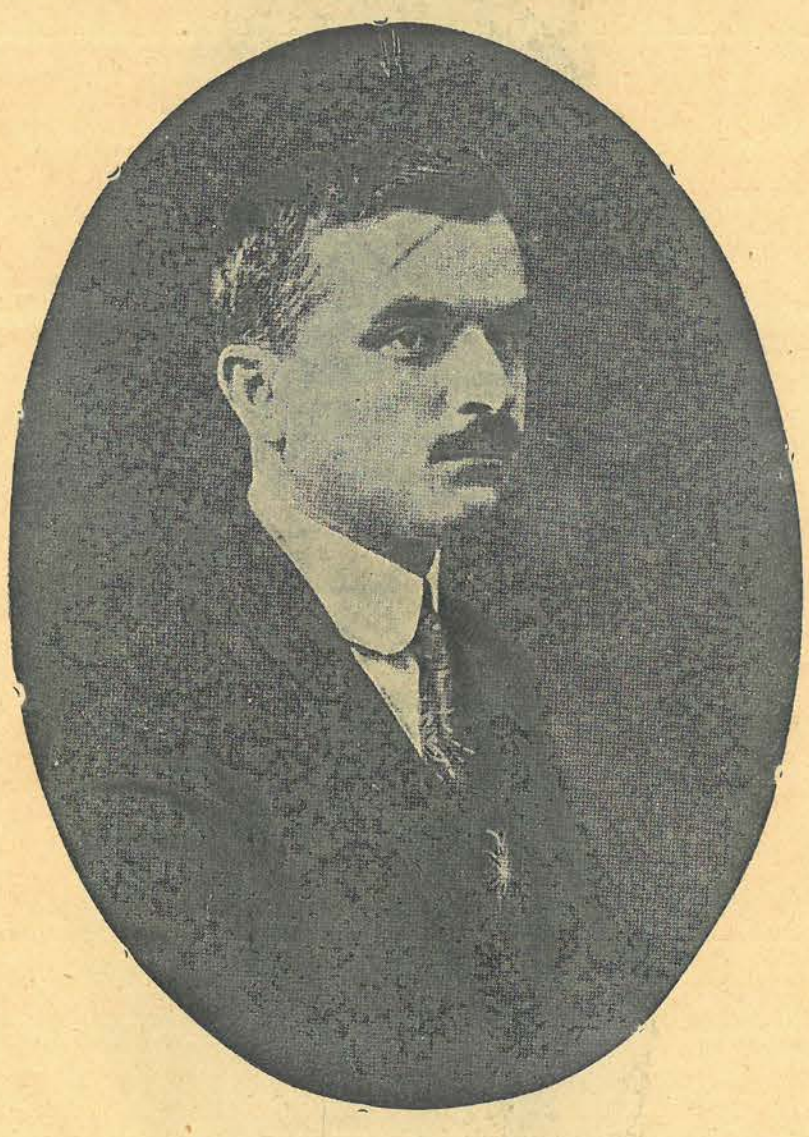

19

14. Проф. Н. Благоевъ — Le prof. N. Blagoeff 15. Проф. Ив. Снѣгаровъ — Le prof. Iv. Snegaroff 16. Проф. К. Стефановъ — Le prof. K. Stefanoff
17. Проф. Ст. Баджовъ — Le prof. St. Badjoff 18. Проф. Силяновски — Le prof. Silyanovsky 19. Проф. Д. Ивановъ — Le prof. D. Ivanoff

20

23

21

22

24

20. Проф. Д. Матовъ — Le prof. D. Matoff 21. Проф. Иос. Ковачевъ — Le prof. Ios. Kovatcheff 22. Д-ръ Крумъ Дрончиловъ — Dr. Kroum Drontchiloff 23. Проф. Н. Милевъ — Le prof. N. Mileff 24. Д-ръ Мих. Ивановъ — Dr. Mih. Ivanoff

25

26

27

28

29

30

25. Н. Мушмовъ — N. Mouchmoff 26. А. Протичъ — A. Protitch 27. Диаманди Ихчиевъ — Diamandi Ichtchieff 28. Георги Баласчевъ — Ghéorghi Balastcheff 29. П. Чилевъ — P. Tchileff 30. К. Стояновъ — K. Stoyanoff

31

34

32

33

35

31. Хр. Поповъ — Chr. Popoff 32. Проф. П. Диневъ — Le prof. P. Dineff 33. Д-ръ Никола Ихчиевъ — Dr. Nicolas Ichtchieff 34. Епископъ Борисъ — L'évêque Boris 35. Ст. С. п. Петровъ — St. S. pop Petroff

36

37

38

39

40

36. Хр. Силяновъ — Chr. Silyanoff 37. Войданъ Чернодрински — Voydan Tchérnodrinsky 38. Ант. Страшимировъ — Ant. Strachimiroff 39. Кр. Сарафовъ — Kr. Sarafoff 40. Т. Траяновъ — T. Trayanoff

41

42

44

43

45

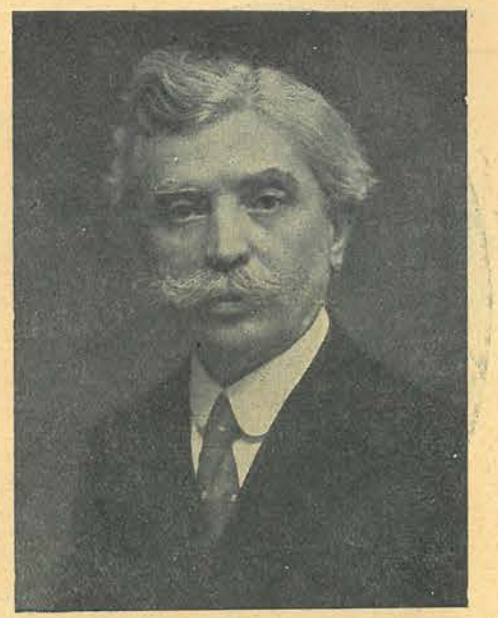
41. Н. Генадиевъ — N. Ghénadieff 42. А. Драндаръ — A. Drandar 43. Ал. Радевъ — Al. Radeff
44. Д-ръ П. Джидровъ — Dr. P. Djidroff 45. Т. Павловъ — T. Pavloff

46

47

48

49

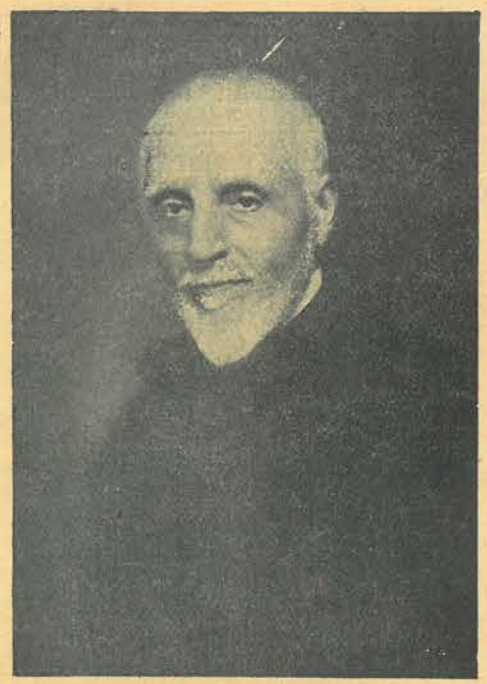

50

51

46. Дѣдо Д. Благоевъ — Dédo D. Blagoeff 47. В. Главиновъ — V. Glavinoff 48. Х. Генадиевъ — H. Ghénadieff 49. Ст. Христовъ — St. Christoff 50. Н. Робевъ — N. Robeff 51. П. Генадиевъ — P. Ghénadieff

52

53

54

55

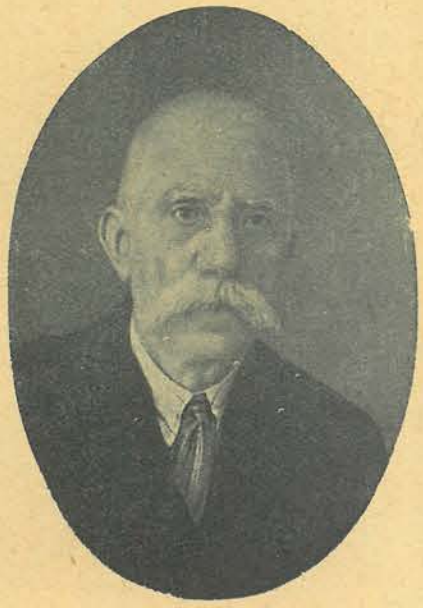

56

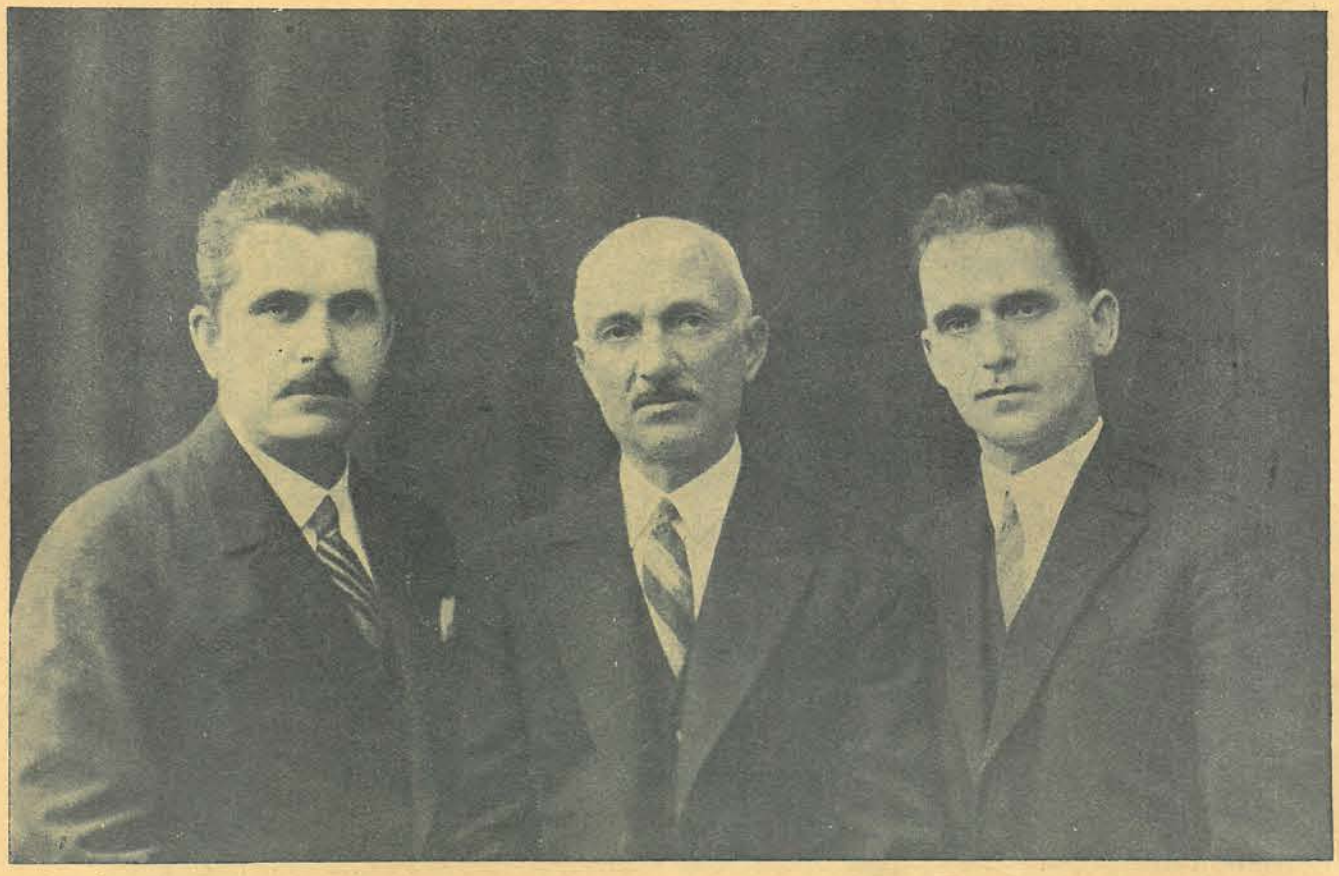

57

52. Перъ Методий Устичковъ — Père Methodi Oustitchcoff 53. Хр. Бучковъ — Chr. Boutchcoff 54. Ив. Тонджоровъ — Iv. Tondjoroff 55. Ср. п. Петровъ — Sr. pop Petroff 56. Ан. Богдановъ — An. Bogdanoff 57. Тодоръ К. Таневъ — Todor K. Taneff

58

59

58. Арсо Лазаровъ — Arso Lazaroff 59. Тримата: Д. Шалевъ, Гр. Атанасовъ и Д. Илиевъ — Les trois: D. Chaleff, Gr. Atanassoff et D. Ilieff

61

60. Настоятелството на Щипското благотворително братство въ гр. София — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle de Chtip, à Sofia
61. Освещаване знамето на Прилепското благотворително братство въ гр. София — L'inauguration du drapeau de l'association de bienfaisance fraternelle de Prilep, à Sofia

62

63

62. Настоятелството на Ресенското спомагателно дружество въ гр. София — Le conseil administratif de la societé de secour de Ressin, a Sofia 63. Настоятелство на Демиръ-Хисарското благотв. братство въ гр. София — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle de Demir-Hissar, á Sofia

64

65

64 и 65 Настоятелства на Горно-Джумайското макед. културно просвѣтно благотворително братство „Тодоръ Александровъ“ — Le conseils administratifs de l'association de bienfaisance fraternelle, de culture et d'instruction, „Todor Alexandroff“, à Gorna-Djoumaya

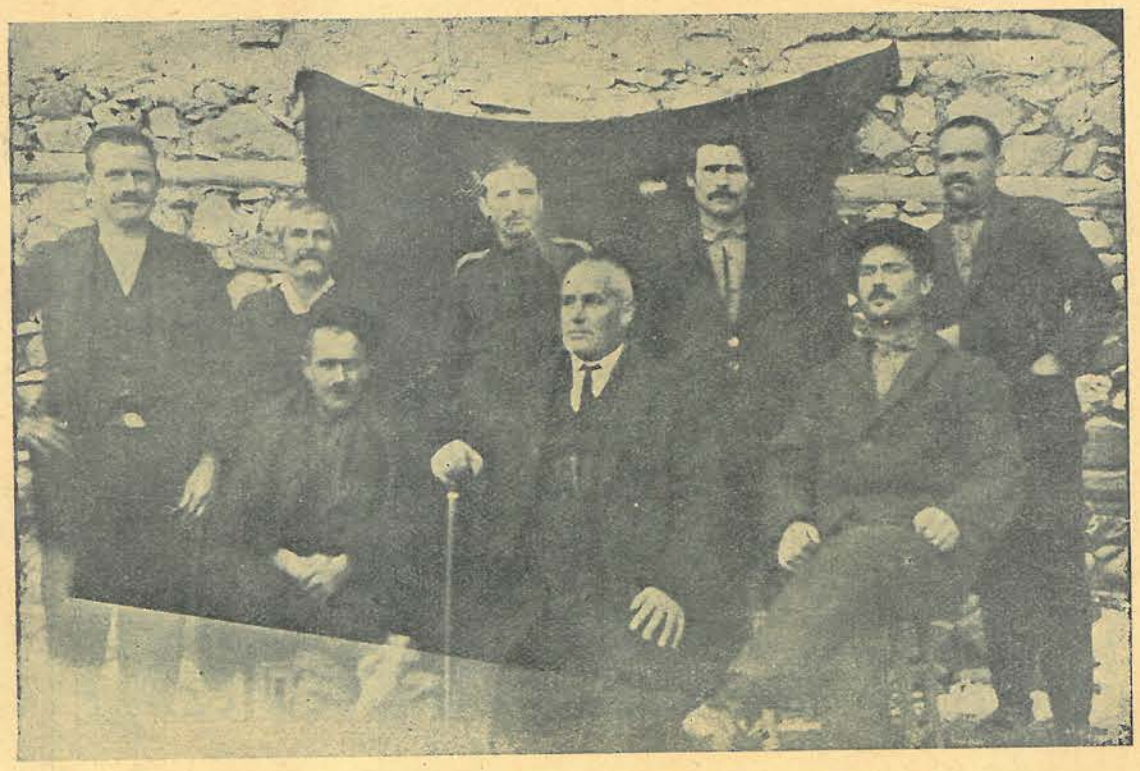

66. Настоятелство и контролна комисия на Македонското емигрантско културно просвѣтно братство въ гр. Станимака — Le conseil administratif et la commission de contrôle de l'association fraternelle de culture e d'instruction des émigrants Macédoniens — Stanimaka 67. Настоятелство на Македонското благотворително братство въ с. Пиперица, св. врачко — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle à Pipéritza, arr-t de Sv. Vratch

68

69

68. Настоятелството на Македонското благотворително братство въ гр. Петричъ — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle macédonienne à Petritch 69. Настоятелството на Македонското благотворително братство въ с. Плоски, св. врачко — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance macédonienne à Ploski, arr t de Sv. Vratch

70

72

73

71

74

70. Настоятелството на Македонското благотворително братство въ с. Бѣлица — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle à Belitza 71. Настоятелството на Малешевското благотворително братство въ гр. София — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance fraternelle „Maléchevo“, à Sofia 72. К. Петковъ — K. Petcoff 73. Д. И. Буклиевъ — D. I. Bouklieff 74. И. Казанджиева — I. Kazandjiéva

75. Петричкиятъ окржженъ съветъ съ председатель: Г. п. Ангеловъ; постоянна комисия: А. Димчевъ, К. Алексиевъ и М. Гочковъ — Le conseil du departement de Petritch; Président: G. pop Anguéloff; commission permanante: A. Dimtcheff, K. Alexieff et M. Gotchcoff 76. Черковно настоятелство въ гр. Горна-Джумая — Le conseil éclésiastique de Gorna-Djoumaya

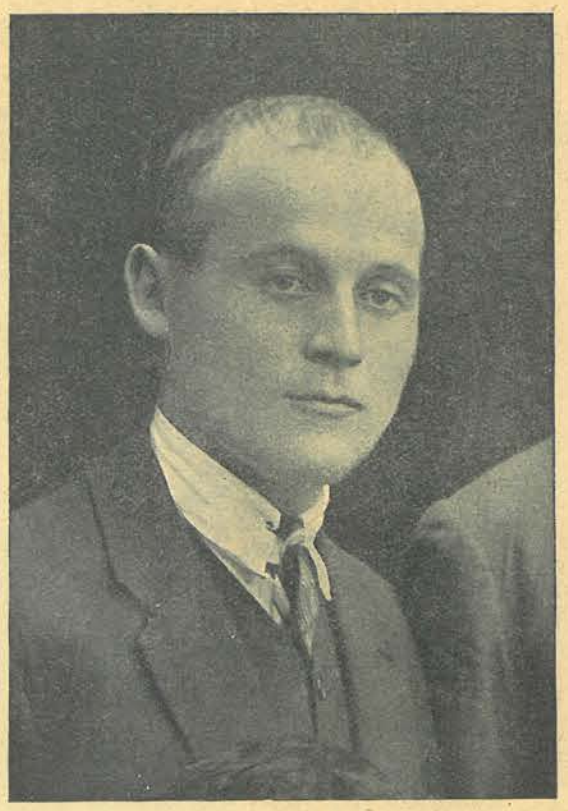
ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

77

77. Конгресъ на „Илинденската организация“ — Le congrès de l'organisation „Ilinden“

МАКЕДОНСКАТА МЛАДЕЖ. ОРГАНИЗАЦИЯ

78

79

78. Д. Титизовъ — D. Titizoff 79. Конгресъ на „Македонския младежки съюзъ“ — Le congrès de l'Union des Jeunes Macédoniens

80

81

82

80. Софийска театрална трупа при Македонската млад. организация — La troupe artistique de l'organisation des jeunes macédoniens à Sofia 81. Македонска сбирка въ гр. Перникъ — Une réunion macédonienne à Pernik 82. Македонска сбирка въ гр. Горна-Джумая — Une réunion macédonienne à Gorna-Djoumaya

МАКЕДОНСКИ ЖЕНСКИ СЪЮЗЪ

84

85

83. Делегаткитѣ на учредителния конгресъ на македонскитѣ женски дружества въ България — Les déléguées du congrès constituant des associations des femmes Macédoniennes en Bulgarie 84. Олга Радева — Olga Radéva 85. Райна Дрангова — Raïna Drangova

86

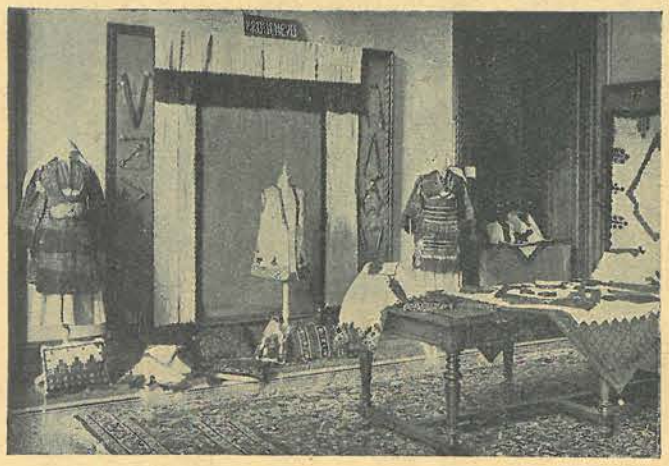

87

86. Делегаткитѣ на — редовенъ конгресъ на Македонския женски съжзъ — Les déléguées du — congrès de l'union des femmes Macédoniennes 87. Настоятелство на Македонското женско благотворително дружество въ гр. Горна-Джумая — Le conseil administratif de l'association de bienfaisance des femmes Macédoniennes à Gorna Djoumaya

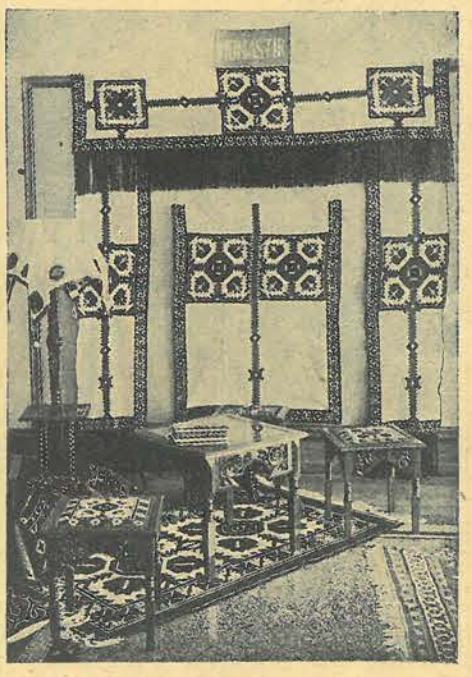
88

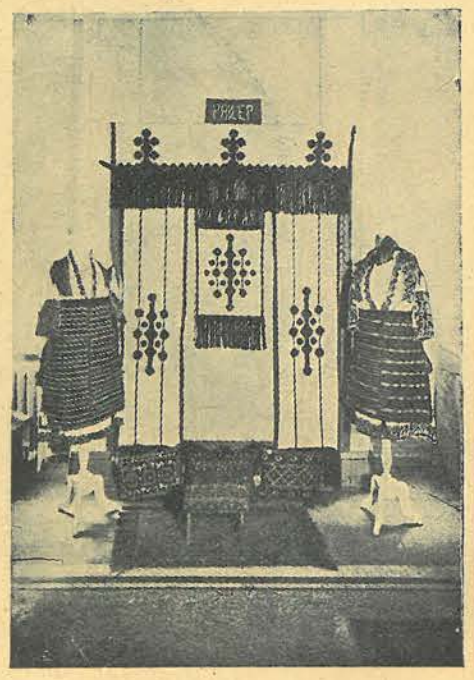
89

90

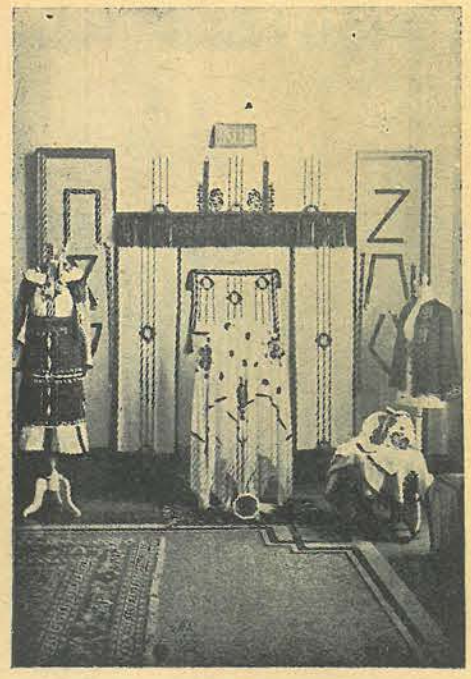

91

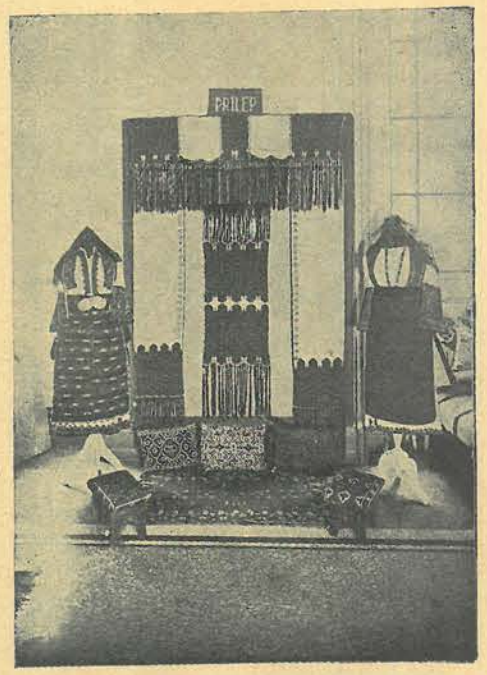

92

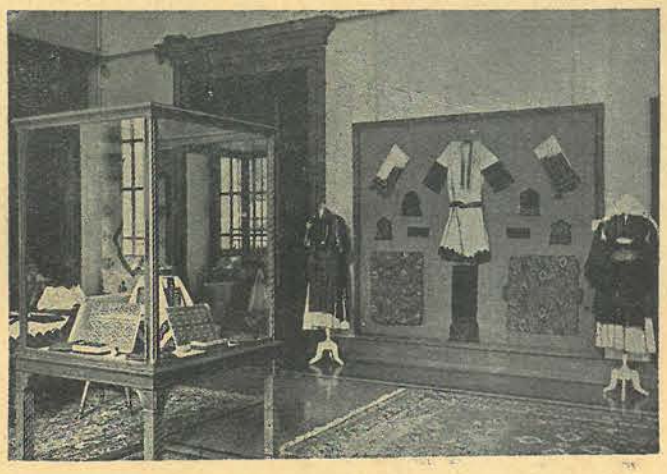
88. Група девойки, членки на Македонската женска дружба въ гр. София — Les jeunes macédoniennes, membres à l'association des femmes macédoniennes á Sofia
89 — 92 Изложба на македонски шевици въ гр. Женева отъ Македонския женски съюзъ — L'exposition des brodéries macédoniennes à Jénève, par l'union des femmes macédoniennes

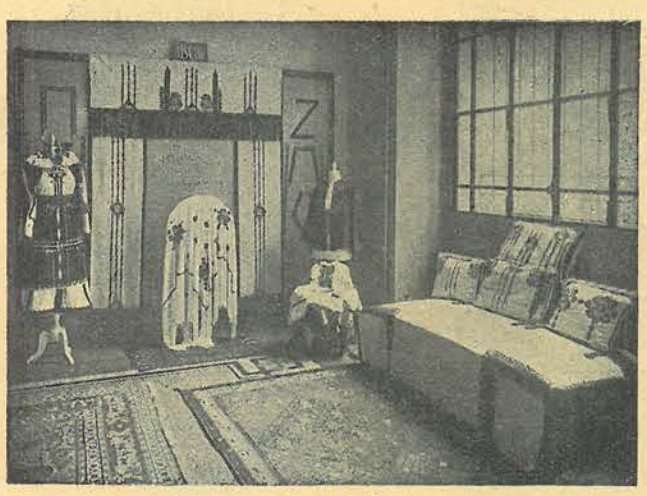
93

94

95

96

97

93 — 97 Изложба на македонски шевици въ Женева отъ Македонския женски съюзъ — L'exposition des broderies macédoniennes à Jénève, par l'union des femmes macédoniennes

МАКЕДОНКАТА ОБЩЕСТВЕНИЦА

98

99

100

101

102

98. Менча Кърничева — Mentcha Karnitchéva 99. М. Бунева — Mara Bounéva 100. Баба Кръста — Baba Kresta
101. Дона Ив. Каранджулова — Dona Iv. Karandjoulova 102. Баба Велика Търпова — Baba Vélica Tarpova

103. VI редовенъ конгресъ на Македонскитѣ огранизации въ Съединенитѣ щати и Канада — Le congrès permanant des organisations macédoniennes aux Etats Unis et Kanada

104

105

104. V конгресъ на Македонскитѣ политически организации въ Съединенитѣ щати и Канада — Le congrès des organisations politiques macédoniennes aux Etats Unis et Kanada 105. Настоятелството на българското благотворително дружество „Подкрепа“ въ Цариградъ — Le conseil administratif de l'association bulgare de bienfaisance „Podkrépa“, à Constantinople

106

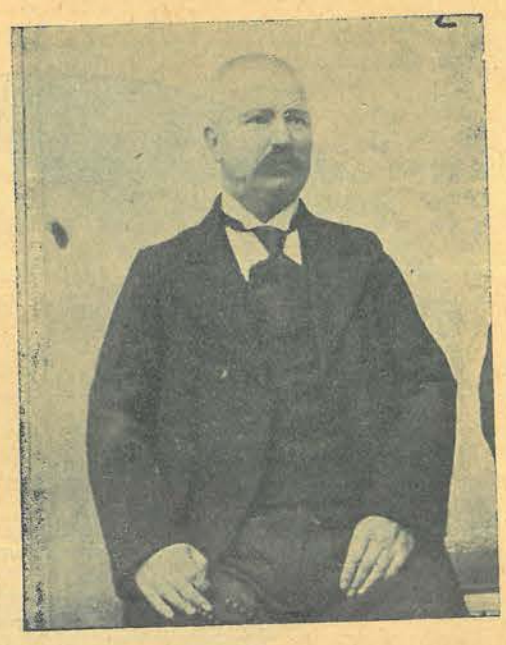
108

107

109

110

106. Кочо Мавродиевъ — Kotcho Mavrodieff 107. П. Сарафовъ — P. Sarafoff 108. Архимандритъ Харитонъ — L'archimandrite Hariton 109. Свещеникъ К. Саевъ — Le prêtre K. Saeff 110. Спасъ Прокопиевъ — Spass Procopieff

111

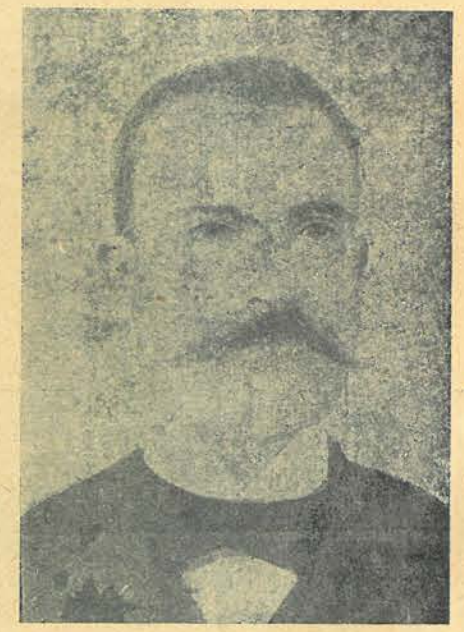
112

113

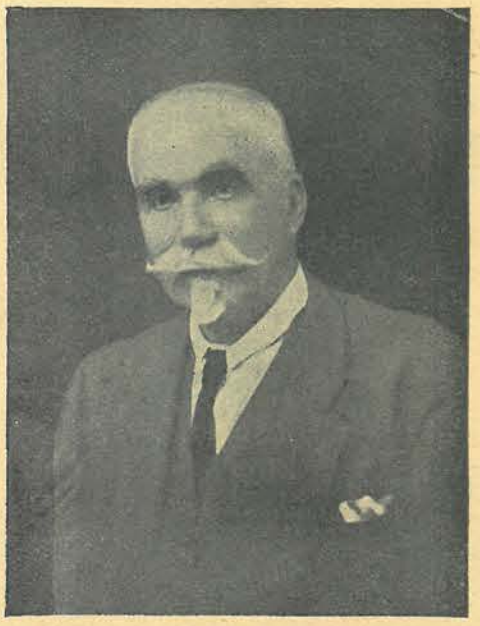
114

115

111. Ан. Добревска — An. Dobrévska 112. Даскалъ Георги Ив. Зюмбюлевъ — Dascal Ghéorghi Iv. Zumbuleff 113. Ахилъ Минджовъ — Ahil Mindjoff 114. Евгения Янчулева — Evghénia Iantchouleva 115. К. Г. Станишевъ, Френчето — K. G. Stanicheff, Frentchéto

БЛАГОДЕТЕЛИ

116

117

118

119

116. Кл. Спространовъ — Kl. Sprostranoff 117. Д. х. Кочовъ — D. hadji Kotchoff
118. Екатерина Стаменова — Ekathérina Stamenova 119. Стаменовъ — Stamenoff

БЛАГОДЕТЕЛИ

120

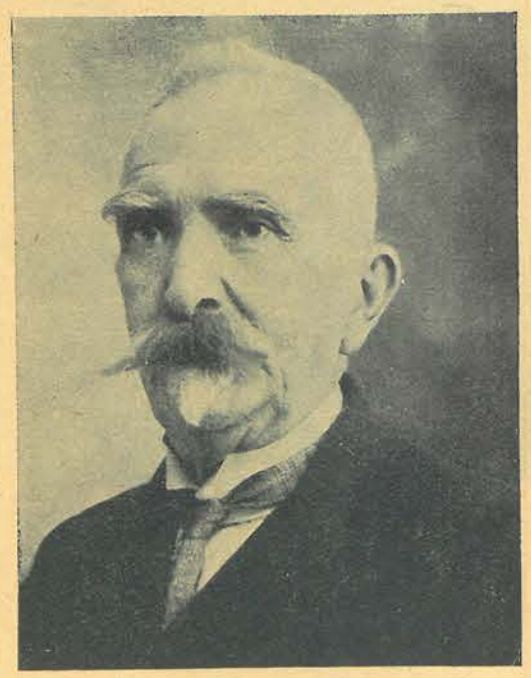
121

121a

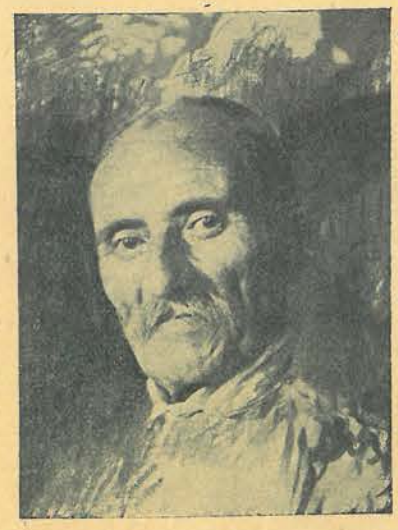

122

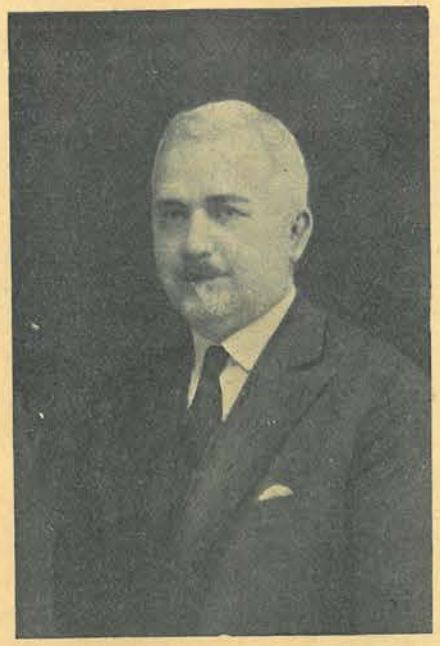

123

120. Хаджи Георги п. Ивановъ — Hadji Ghéorghi pop Ivanoff 121. Ангелина х. Георгиева — Anghélina hadji Ghéorghieva
121a Н. Дишковъ — N. Dichkoff 122. Илия х. Георгиевъ — Ilia hadji Ghéorghieff 123. П. Н. Баджовъ — P. N. Badjoff

124

125

126

127

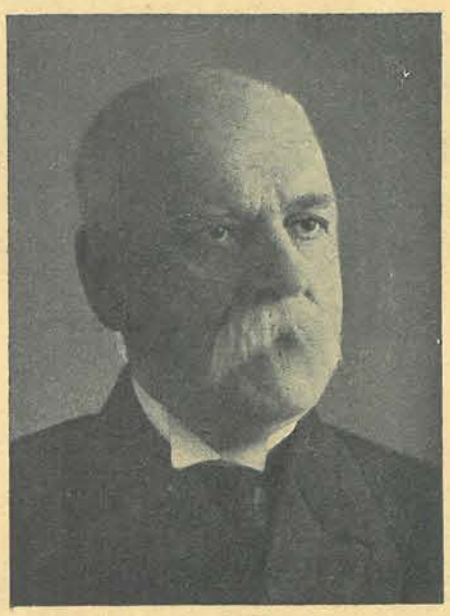
128

129

124. Иорд. К. Ризовъ — Iord. K Risoff 125. Илия п. Спирковъ — Ilia pop Spircoff 126. Ив. Марковъ — Iv. Marcoff 127. Иосифъ Чешмеджиевъ — Iossif Tchechmédjieff 128. В. Здравевъ — V. Zdraveff 129. Мане Развигоровъ — Mané Razvigoroff

РАДѢТЕЛИ ЗА МАКЕДОНИЯ

136

137

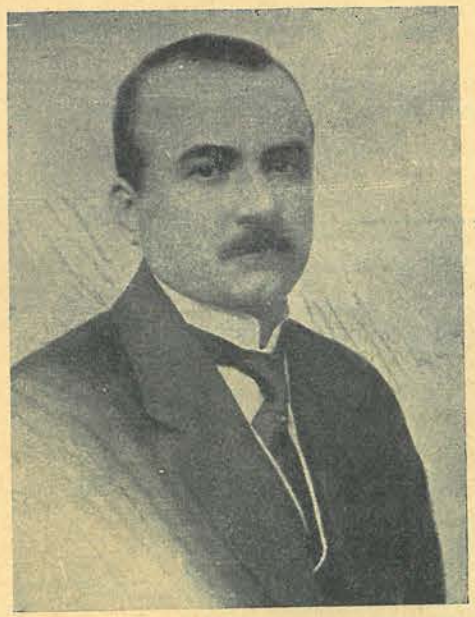
138

139

136. Божилъ Райновъ — Bojile Raynoff 137. Ст. Шанговъ — St. Changoff 138. Хр. Г. Дановъ — Chr. Gh. Danoff 139. В. Кънчевъ — V. Kantcheff

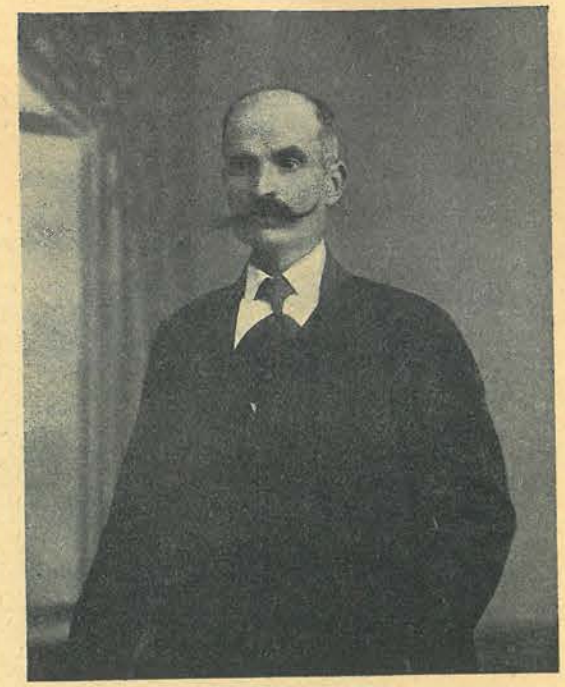
Табло XXXVIII е на отсрещната страница

130

131

132

133

134

135

130. Т. Станковъ — T. Stancoff 131. Илия Димушевъ — Ilia Dimoucheff 132. П. Прошевъ — P. Procheff 133. Г. п. Ангеловъ — Gh. p Angheloff 134. Ив. Поповъ — Iv. Popoff 135. Вангелъ Стояновъ — Vanghel Stoyanoff

140

140. Революционниятъ комитетъ въ Цариградъ презъ 1903 г., въ състава на който влизатъ: проф. Никола Милевъ, Тома Бакрачевъ, Петъръ Тошевъ и др. — Le comité révolutionnaire à Constantinople en 1903, dans lequel figurent le professeur Nicolas Mileff, Toma Bakratcheff, Petre Tocheff etc.

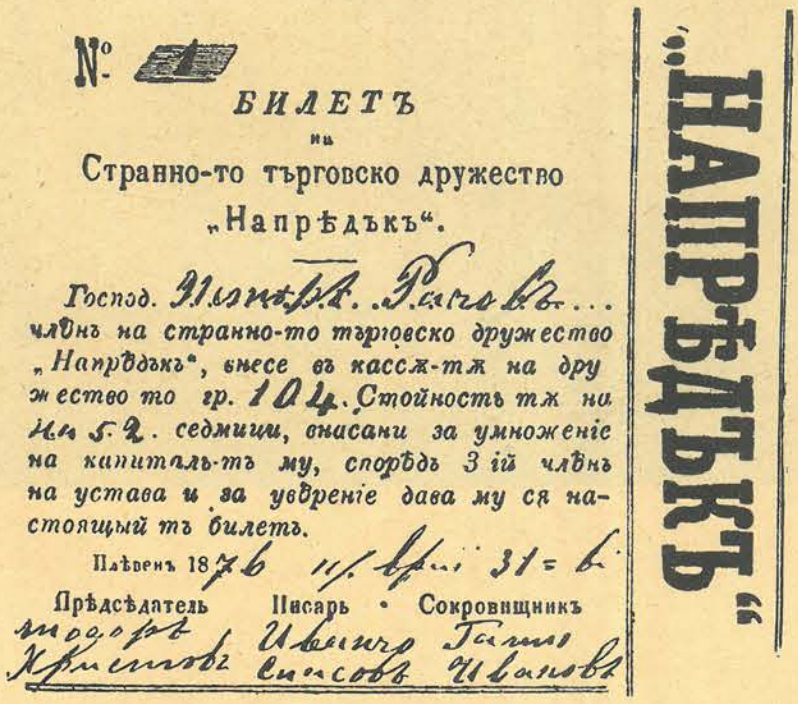
БЛАГОДЕТЕЛИ

141

142

143

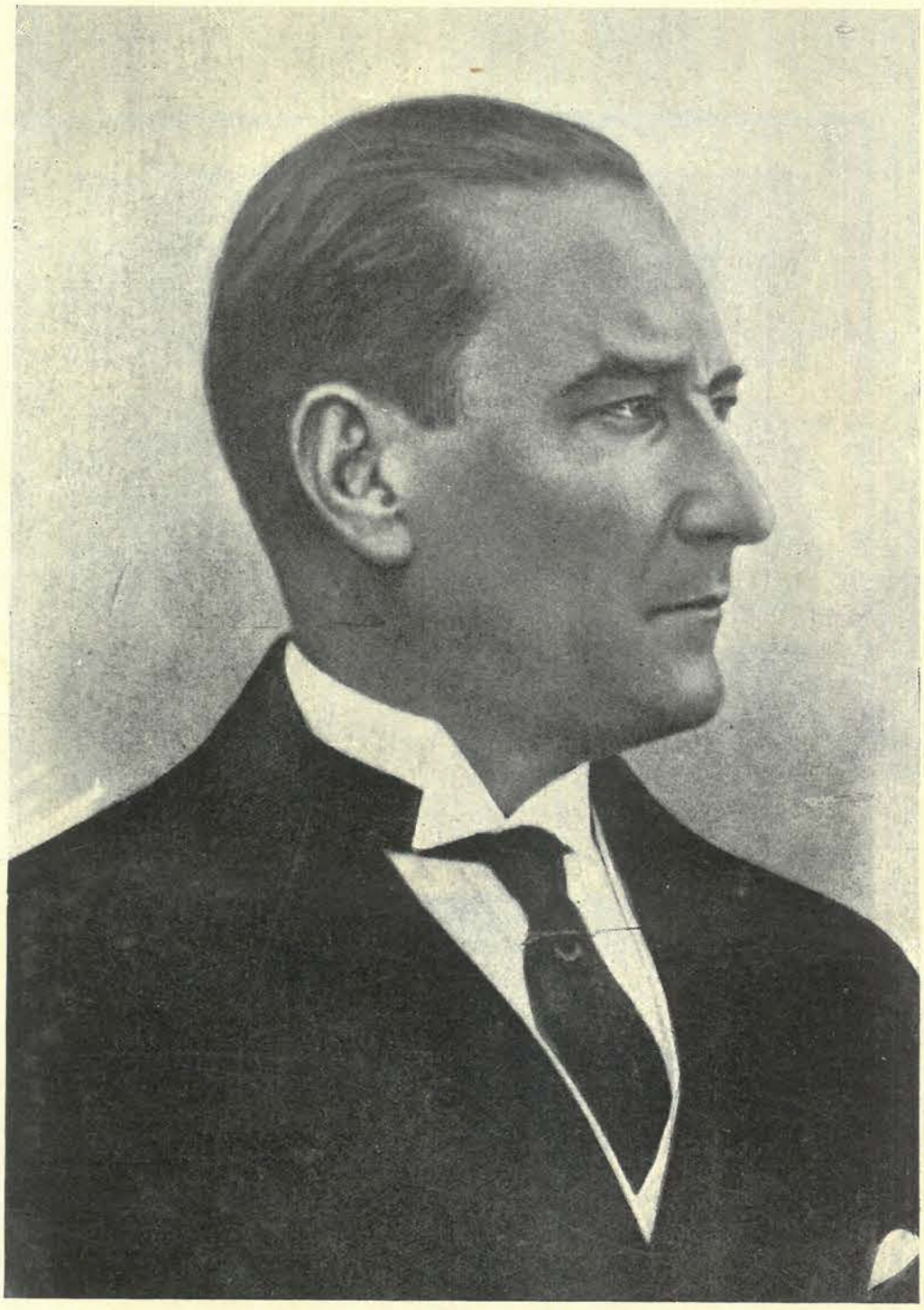
141. Коста Стояновъ — Kosta Stoyanoff 142. Дим. К. Стояновъ — Dim. K. Stoyanoff 143. Първата разписка отъ банка „Напрѣдъкъ" въ гр. Плѣвенъ, основана презъ 1876 г. — Le premier reçu de la Banque „Napredak" à Pleven, fondée en 1876

144. Група на бѣжански деца отъ разни краища на Македония отъ основнитѣ училища въ гр. Плѣвенъ, облечени съ комплектно облѣкло презъ 1931 г. отъ фондъ „Родиленъ домъ“, основанъ отъ Коста Стояновъ — Un groupe d'enfants des réfugiés de divers endroits de la Macédoine étudiant dans les écoles primaires à Pleven, avec les vêtements fournis par le fond „Rodilen Dom“, fondé par Kosta Stoyanoff

Македонска кооперативна банка въ гр. София — La Banque Coopérative Macédonienne à Sofia

Мустафа Кемалъ паша, председатель на турската република — Mustafa Kemal Pascia, presidente della Repubblica di Turchia

Македонска шевица – Фрагменти отъ разни крайща:
Скопско
Битолско
Кичевско
Сѣрско

Broderie macédonienne — Fragments de diverses régions de:
Skopié
Bitolia
Kitchevo
Serrès

ОБЯСНИТЕЛЕНЪ ТЕКСТЪ

КЪМЪ

ИЛЮСТРАЦИЯ

МАКЕДОНСКИЯТЪ ВЪПРОСЪ

ОТДѢЛЪ IX

КОРИЦА. Знаме. Това е общото знаме на македонскитѣ революционери; на него личи лозунга „свобода или смърть“, който е най-свещения идеалъ за всѣки македонски борецъ.

Табло I. 1 Клетвата на революционеритѣ. — Посветяването въ тайнитѣ на революционното дѣло, или, както се казва, „покръстването“ е ставало по следния тържественъ начинъ: предъ едно разтворено евангелие, на което сѫ били кръстосани револверъ и кама, кръщаваниятъ въ „дѣлото“ е полагалъ следната клетва:

„Заклевамъ се въ вѣрата, съвестьта и честьта си, че ще работя за свободата на Македония и Одринско съ всички свои сили и срѣдства, че не ще издамъ никога тайнитѣ на революционното дѣло, а въ случай, че ще направя това нѣщо, да бѫда убитъ съ тоя револверъ или съ тая кама, които цѣлувамъ, аминъ“. Следъ това революционерътъ се прекръствалъ и цѣлувалъ евангелието, камата и револвера. Снимката представя евангелието, камата и револвера, надъ които сѫ полагали клетвата революционнитѣ работници презъ 1895 год.

Табло II. 2 Хайдути. Хайдутитѣ сѫ били волни балкански борци, не противъ общенародното тегло — робството, а по-скоро отмъстители на отдѣлни потисници и изедници, които сѫ изяли душата на нѣкой нещастенъ робъ, или сѫ поругали честь на беззащитна жена, или сѫ осквернили божи домъ, или сѫ ограбили трудъ и имотъ на бедната рая.

Хайдутитѣ се събирали и образували вѣрна и сговорна дружина, която се е състояла отъ 10 до 50 души отборъ юнаци. Разбойници (харамии) не сѫ приемали въ дружината; наричали ги кокошкари и съ оржжие често ги гонили. Въ дружината влизали и жени, напр. Сирма войвода, Румена и пр. Най-опитния и храбрия между момчетата или юнацитѣ се избиралъ за войвода, който отъ своя страна назначавалъ, пакъ изъ между юнацитѣ, свой помощникъ — байрактаря (знаменосеца). Подъ развѣто знаме хайдутитѣ давали клетва, че ще бѫдатъ вѣрни едни на други и покорни на войводата, че ще бѫдатъ справедливи, че ще бранятъ християнитѣ и ще отмѫщаватъ за невинно убититѣ и онеправданитѣ, че не ще се предаватъ на турцитѣ живи, нито ще се отдѣлятъ отъ другаритѣ си.

Оржжието на хайдутитѣ се състояло отъ дълга пушка бойлия на рамо; чифте пищолии ятаганъ на поясъ и острасабя френгия презъ кръста. Облѣклото понѣкога бивало много разкошно; червена чохена долама, набрани свита-потури, сърмено-везанъ джамаданъ и шамски (дамаски) поясъ копринен.

Хайдутитѣ живѣели по непристѫпнитѣ планински кѫтове или „хайдушки гнѣзда“, каквото ни представлява картината № 2 въ табло II. Тази последната е снимка отъ единъ непристѫпенъ кѫтъ въ пл. Бушева-чешма (крушовско), дето се навъртали много хайдути, а често и върли разбойници. Когато е било потрѣбно хайдутитѣ слизали и на полето. Селянитѣ и овчаритѣ сѫ били най-вѣрнитѣ имъ приятели; за храна и припаси, както и за разузнаване, тѣ си служили съ тия приятели.

Хайдутитѣ нападали турскитѣ разбойници и насилници, но не закачали турското мирно население. Тѣ причаквали турски бейове и аги, за да ги обиратъ; сѫщото правели и съ християнски чорбаджии — народни изедници. Часть отъ плячката винаги се отдѣляла за благотворителни цели: подпомагане черкви и монастири, доставяне храна и облѣкло на сираци и вдовици, и пр.

Нашитѣ хайдути отъ свѣтлия периодъ на хайдутството сѫ единъ видъ карлъ-мооровци отъ типа на нѣмския драматургъ Шилеръ („Разбойници“). Тѣ сѫ първитѣ предвестници за народно освобождение отъ робското иго: тѣ сѫ подържали у потиснатия народъ духа за свобода. Ето защо простиятъ народъ ги обожавалъ и ги възпѣлъ.

По-бележити отъ македонскитѣ хайдути сѫ: Левентъ Корчо отъ щипско, Лалушъ войвода, капитанъ Маламата, Манушъ войвода и мн. др.

На хайдушки начала сѫ се подвизавали изъ македонскитѣ планини и войводитѣ: Стою (3), Зюмбюлъ (4), Дончо Златковъ (5) и Иванчо Карасулията (6). но по-после, когато се появи В. М. Р. О., тѣ станаха едни отъ най-добритѣ нейни сподвижници.

Табло II. 3 Стойо войвода отъ с. Скрижево (зъхненско), е участвувалъ въ кресненското бълг. възстание презъ 1878 г. и е дългогодишенъ борецъ срещу турцитѣ.

Табло II. 4 На Зюмбюлъ войвода сѫщинското име е Георги Зимбилевъ. Родомъ е отъ

с. Горно-Броди (сѣрско) презъ 1878 г. Когато Санъ-Стефанска България биде разпокжсана въ Берлинъ на части, той се обявява за бунтовникъ, образува чета и въ продължение на 20 години е билъ плашилище за турцитѣ и турската власть въ сѣрско.

Табло III. 5 Дончо войвода. — Дончо Златковъ е роденъ въ с. Палатъ (петричко) презъ 1865 година. Той е синъ на славния Златко войвода, който геройски се борилъ противъ турската тирания. Дончо е свършилъ четвърто отдѣление въ гр. Дупница, дето баща му се преселилъ.

Презъ 1884 г. Дончо образува своя дружина и по примѣра на баща си навлиза въ Македония. Презъ 1902 и 1903 години ржководи сраженията въ своя районъ — Петричъ.

Табло III. 6 Иванчо Карасулията — Роденъ въ с. Карасуле (солунско). Билъ е дълги години войвода на гевгелийската околийска чета. Падналъ убитъ въ сражение съ турцитѣ презъ м. юли 1905 г.

Табло III. 7 Монастирътъ „Свети Иоакимъ Осоговски“ е основанъ въ старо-българско време. Българскиятъ царь Калоянъ (1196-1207) го е посетилъ на праздника свети Иоакимъ (16 августъ ст. ст.). Осоговската обитель е била хранилище презъ цѣли вѣкове на български народни традиции. Презъ 1872 г. тукъ е имало револ. комитетъ. Въ монастира е дохождалъ лично и бълг. револ. дяконъ Василъ Левски и се е срѣщалъ съ тогавашния игуменъ Аверки.

Табло III. 8 Василъ Левски (Дяконътъ) — Великиятъ апостолъ и организаторъ на свободата за цѣлото българско обединено племе. Той е обходилъ всички български страни, за да проповѣдва общо организирано възстание противъ тиранията. Посетилъ е македонскитѣ градове Щипъ, Кукушъ и Осоговския монастиръ, дето е основалъ комитетъ. Василъ Левски е роденъ въ Карлово презъ 1837 г., а е обесенъ въ София на 6-18 февр. 1873 год.

Табло III. 9 Иеромонахъ Аверки, известенъ подъ името даскалъ Аверкия попъ Стояновъ, родомъ отъ с. Рила, възпиталъ се въ Рилския монастиръ и Сѣрското гръцко училище. Той се подстригалъ въ речения монастиръ и се предалъ на учителство изъ разни градове на отечеството ни. Отъ 1858 до 1878 г. той е игуменъ на осоговския монастиръ „Св. Иоакимъ“. Презъ юни 1872 г. старията 70 год. учитель е председатель на втория македонски български револ. комитетъ съ помощницитѣ си: свещ. Филотей, учительтъ въ Паланка Дим. Петровъ Любеновъ и Дим. Пчелински. Комитетътъ билъ основанъ отъ революционниятъ апостолъ Тодоръ Пѣевъ.

Има данни, които, впрочемъ, трѣбва да се приематъ съ резерва, че презъ 1872 година въ монастира е гостувалъ Василъ Левски и тукъ е посѣялъ семето за освобождение на цѣлокупното българско племе. Аверки е починалъ презъ 1881 год.

Табло IV. 10 Илъо войвода, като човѣкъ и хайдутинъ, може да се каже, е живъ изразъ на планинитѣ малешевски по горна Брѣгалница. Нѣма българска малешевска кжща, която да не е пращала свой стопанинъ, братъ или синъ да хайдутствува по малешевската планина, по Голакъ, по Пиринъ, Плачковица, Осогово и Рила, нѣма между българитѣ по-гордъ и свободолюбивъ край отъ малашевския. Малешевецътъ съ своята голотия, своето дигноглавие и бодрость е българския черногорецъ, балкански албанецъ, а Илъо войвода бѣше истински малешевецъ. Роденъ въ с. Берово въ началото на XIX вѣкъ, Илъо Марковъ прекаралъ младинитѣ си като пандуринъ въ Рилския монастиръ и като миренъ земледѣлецъ въ родния си край. Поводъ да стане хайдутинъ дало убийството на брата му Станко презъ 1848 год. въ време на жетва отъ турци-спахии. Заедно съ юнака Стоименъ, който станалъ байрактаръ, Илъо събралъ малка отбрана чета и въ скоро време името му се прочуло по цѣла северна Македония. Потери, войска, лошо време — нищо не помагало, а името на Илъо войвода все растѣло, четата се уголѣмила до 300 души и властьта не знаела що да стори. По едно време войводата, преобличенъ на вжгляръ, дошелъ въ градъ Кюстендилъ, влѣзълъ срѣдъ конака и, като си излѣзълъ, обадилъ за идването си на изпоплашенитѣ турци. Когато кюстендилския каймакаминъ уловилъ жената и децата на войводата и ги затворилъ съ цель да си отмъсти, Илъо веднага проводилъ писмо до турчина да освободи запрѣнитѣ, защото не щѣлъ да остави здраво нищо турско, ни човѣкъ, нито имотъ. Каймакаминътъ освободилъ веднага Ильовица и децата ѝ. Остроумието, пъргавината и решителностьта на Ильовата чета разколебали всѣка надежда у турцитѣ; проводенитѣ въ потера сеймени и бюлюкъ-башии знаели, че не отиватъ срещу Илъо-войвода, а къмъ гроба си.

Презъ 1861 г. Илъо войвода го виждаме въ Бѣлградъ, дето заедно съ Раковски и Иванъ Кулинъ обучава българскитѣ доброволци и се готви за българското възстание, което щѣло да се подпомогне отъ сърбитѣ. На 5 юни 1862 г. буната въ бѣлградско захванала. Следъ отдръпване на сърбитѣ въ Топчидере, Раковски и Илъо продължили боя 4—5 часа време, когато съ появяването на чуждитѣ консули действията били прекратени. Заедно съ това и кроеното българско възстание трѣбвало да заглъхне, и Хаджи-Ставревата буна въ Търново била потушена безславно. Илъо войвода ималъ въ баталийона си 1200 момчета. Той останалъ въ Сърбия и получилъ пенсия. Презъ 1876 г. Илъо Марковъ на чело на една чета отъ около

300 доброволци, повечето българи, взелъ участие въ сръбско-турската война. Въ време на руско-турската война Ильо войвода влѣзе въ Кюстендилъ съ четата си, па послѣ замина за пиянешко и малешевско, отдето следъ нѣколко месечно „царуване“ се завърна, когато тѣзи краища по Берлинския договоръ останаха подъ Турция. Пенсионираниятъ отъ сърбско и българско правителство войвода се установи на покой въ Кюстендилъ съ втората си жена—сръбкиня, и при синоветѣ си. Единъ отъ синоветѣ му биде убитъ надъ града въ една хайдушка чета. Дѣдо Ильо го зарови край града, на една височинка до софийския пѫть, току при бесѣдката наречена „Кръсто“. Презъ сръбско-българската война (1885 год.) дѣдо Ильо за последенъ пѫть събра сили и образува голѣма чета, съ която удари къмъ краишкитѣ и врански села. Тогава сърбското правителство отне пенсията на войводата. Дѣдо Ильо се помина въ дълбока старость (93 години) въ Кюстендилъ, на 17 априлъ 1898 год.

Табло IV. 11 Икономъ Никола Ангеловъ е роденъ въ гр. Разлогъ (Мехомия) презъ 1838 год. Свършилъ е килийно училище, но като любознателенъ самичъкъ допълнилъ образованието си. Взелъ е участие въ готвеното възстание въ Разлога презъ 1876 година и самичъкъ е стоялъ на чело на група възстаници. Следъ потушване на възстанието билъ заловенъ и хвърленъ въ разни затвори: Пазарджикъ, Сѣръ и пр.

Доживѣлъ е дълбоки старини и винаги е билъ инициаторъ на родолюбиви начинания.

Табло IV. 12 Спиро Джеровъ Македонски. Градъ Битоля е неговото родно мѣсто, дето пръвъ пѫть видѣлъ божи свѣтъ презъ 1835 год. Още отъ ранни младини е билъ немирна глава срещу турския гнетъ. Презъ 1862 година става членъ на гръцката завѣра въ Битоля. Предадени отъ гръцкия тамошенъ владика Венедикъ, членоветѣ ѝ били заточени. Между тѣхъ е и Спиро. Избѣгва отъ заточение и заминава за Ромъния, дето влиза въ четата на славния войвода Хаджи Димитъръ. Съ него той иде въ България, за да се бори съ тирани.

На 17-29 юли 1868 г. пада мъртавъ на Бозлуджа.

Табло V. Кресненско възстание (1878 г.) Презъ втората половина на м. октомри 1878 год. жителитѣ отъ с. с. Кресна, Ощава, Мечкулъ, Сѣнокосъ, Осиново, Врабча и др., въоржжени първобитно, нападнаха турския гарнизонъ край Кресненската клисура, и го заробиха, прибраха оржжието му, а аскера пръснаха. Въ продължение на нѣколко дни всички турски отряди, които пазѣха струмскитѣ постове бидоха избити или прогонени. По тоя начинъ, цѣлата мѣстность около клисурата, наречена Кресна, попадна въ ржцетѣ на възстаницитѣ. Следъ тия победи, възстаницитѣ прегазиха р. Струма и навлѣзоха въ така наречения „Каршиякъ“. Повече отъ два месеца възстаналия робъ бѣ господарь на огнищата си, безъ да бжде обезпокояванъ отъ турски налитания. Презъ м. декември с. г. многобройни турски пълчища нахлуха въ възстаналитѣ мѣста, прогониха възстаницитѣ и всичко обърнаха на пепелище. Възстанието биде потушено по най-жестокъ начинъ.

Табло V. 13 Константинъ попъ Георгиевъ е роденъ въ с. Берово (малешевско). Главенъ вождъ на малешевското възстание презъ 1876 год., което станало въ свръзка съ срѣдногорското възстание въ Тракия.

Табло V. 14 Станислава Караиванова (Петкова), дъщеря на пионерката за образованието на македонската жена. Като майка си — баба Недѣля Петкова — и Станислава е бродила изъ цѣла Македония, за да отваря български училища и да учителствува въ тѣхъ. Презъ 1876 година тя учителствува въ Солунъ, дето бѣше се образувалъ таенъ революц. комитетъ, който бѣше въ връзка съ водителитѣ на малешевското револ. движение. Тя извеза знамето за готвещото се зъзстание съ лозунгъ: „Станете да ви освободя“. Въ нейния домъ се събирали солунскитѣ съзаклятници и тя е служела за връзка между тѣхъ.

Табло V. 15 Никола Ивановъ е роденъ отъ Банско (разложко). Той бѣше единъ отъ водителитѣ на разложкото възстание презъ 1878 година.

Табло VI. 16 Членъ 23 (Берлинскиятъ договоръ). — „Високата порта задължава се точно да въведе на островъ Критъ органический уставъ отъ 1860 г. съ прилични-тѣ измѣнения“.

„Подобни устави примѣнени на мѣстни-тѣ нужди, съ изключение на освобождение-то отъ даждия-та дарувано на Критъ, ще се въведжтъ и въ други-тѣ части отъ Европейска Турция, за които не е предвидѣно (постарано) особенно устройство чрѣзъ настоящий договоръ“.

„Висока-та Порта ще натовари особенни комисии, въ кои-то туземско-то насѣление ще има голѣмо число прѣдставители, съ изработване-то на подробности-тѣ на тѣзи нови устави на всяка провинция“.

„Проекти-тѣ на организация-та изработени отъ тия комисии, ще се представятъ на разглѣдване-то на Висока-та Порта, коя-то, прѣди да издаде потрѣбни-тѣ актове върху туряне-то въ дѣйствие на тѣзи проекти, дължна е да испита мнѣнието на Европейска-та комисия въ Източна Румелия“.

Началото на Македонския въпросъ (1878 г.)—Македонскиятъ въпросъ, като самостоятеленъ и новъ, изпъкна на политическата сцена незабавно следъ Берлинския конгресъ, защото е негова нещастна рожба Мъртвородения 23 членъ съ математическа точность насочи всички сждбоносни фази, презъ които той трѣбваше да премине, и всички кървави перипетии, които трѣбваше да преживѣе...

Решенията на Берлинския конгресъ предизвикаха великъ потрѣсъ въ душата на християнитѣ въ Македония и Одринско. Ударътъ бѣ тъй силенъ и шеметенъ, розовитѣ надежди тъй разбити, щото само народъ, роденъ и израстналъ въ неволи и страдания, можеше да пренесе... Още конгреса не бѣ закритъ и въ цѣлата страна се започна революционно брожение. Въ кжсо време изникнаха тайни революционни комитети. Навсѣкжде се забелязваше трѣскави приготовления за вжоржженъ протестъ.

Табло VII. 17 Охридско съзаклятие (1880 г.) Въ най голѣмия разгаръ на правителствения тероръ въ югозападната часть на Македония, въ охридско бѣ запазено и закрепнало доста широко съзаклятие, което обгръщаше и една часть отъ битолската каза (демиръ-хисарско, крушевско и ресенско). Въ надвечерието, когато то щѣше да се прояви въ повсемѣстна народна буна противъ турското безправие (пролѣтьта на 1880 г.), биде издадено отъ игумена (гръкъ) на Слѣпчанския монастиръ (демиръ-хисарско) и осуетено. Всички видни съзаклятници изъ тия мѣста бидоха изловени, мнозина осждени и изпратени на заточение.

Табло VII. 18 Свещ. Ристе попъ Ристевъ, родомъ отъ гр. Крушово.

Въ завѣрата, известна подъ името „Охридско съзаклятие" е билъ членъ и присжтствувалъ въ събора, станалъ презъ пролѣтьта на 1880 год. въ Слѣпчанския монастиръ (обр. Т. VII — 17).

Заедно съ другитѣ арестувани съзаклятници и той билъ изпратенъ на заточение въ о-въ Родосъ.

Табло VII. 19 Ангелъ Спространовъ. Веднага следъ Берлинския конгресъ, като протестъ, че Македония остава пакъ подъ робство, въ много македонски градове се организираха тайни съзаклятия за възстание съ оржжие въ ржка. Ангелъ Спространовъ е взелъ участие въ това движение въ охридско.

Табло VII. 20 Тодоръ Милевъ отъ гр. Скопие. Веднага следъ Берлинския конгресъ отъ Скопйе и отъ много други градове се направиха писмени протести до великитѣ сили, че се разпокжсва Санъ-Стефанска България и се оставя Македония пакъ подъ турско робство. А когато протеститѣ не хванаха мѣсто, въ много градове на Македония се организираха революционни съзаклятия, та съ оржжие въ ржка да се добие свободата ѝ и обединението ѝ съ свободното Българско княжество или поне да се добиятъ автономни права, каквито се дадоха на южна България, наречена Източна Румелия. Тодоръ Милевъ е билъ членъ на това революционно съзаклятие въ гр. Скопйе. За тая му дейность той е билъ осжденъ и изпратенъ на заточение въ Мала-Азия, дето е и загиналъ.

Табло VII. 21 Чакревци. „Четворица юнаци отъ балканъ ми слѣзоха, право въ Прилепъ пойдо'а". Тия четирима юнаци бѣха: Диме Чакревъ, неговиятъ по-малъкъ братъ Михаилъ и тѣхнитѣ другари Илия Радобилецъ и Тодоръ Бочварчето Отишли въ града, за да разрешатъ нѣкои въпроси отъ народенъ и личенъ характеръ. Другаритѣ съставяли чета — нелегални борци, противъ турскитѣ кървопийци, които преследвала и избивала. На самъ день на великдень четата гостувала въ дома на Кондови. Вражеско око ги издало на турцитѣ.

Нѣколко хиляди турски доброволци, жандари и редовна войска заобиколили кжщата и искали да се предада ъ четницитѣ или ще изгорятъ последнята ведно съ всички находящи се въ нея домакини и гости.

Започнало кърваво сражение. Михаилъ и Тоде се опитватъ да си отворятъ пжть и падатъ убити. Диме и Илия оставатъ вжтре и водятъ борба, като повалятъ повече отъ 15 души турци. Най-сетне тѣ се самоубиватъ, но живи не се предаватъ.

Първиятъ примѣръ на саможертва.

Народътъ въ тъмна нощь и късна доба излизаше по дворове и сочеше къмъ гробоветѣ на тия жертви, какъ Богъ отъ небето спуска кандило надъ вѣчнитѣ имъ жилища.

Събитието се извърши на втория день на великдень 1881 год.

Табло VIII. 22 Димитъръ Ризовъ родомъ отъ гр. Битоля.

Редакторъ на в. „Западна България" и др.; взималъ дейно участие въ македонскитѣ работи, като заедно съ Д. Коровъ, Пере Тошовъ и други образувалъ чети и ги изпращалъ въ Македония за борба съ тур. тирания. Бившъ народенъ представитель въ Н. Събрание въ София, дипломатически български представитель въ Цетина, Римъ и напоследъкъ пълномощенъ министъръ въ Римъ; дето и се помина презъ 1917 година.

Писалъ е много книги на политически, национални и икономически теми. Капиталенъ трудъ е неговия исторически „Гласъ на българскитѣ земи" и пр.

Табло VIII. 23 Диме Конст. Коровъ е роденъ въ гр. Прилепъ около 1843—45 година.

Училъ се при старитѣ даскали на часословъ, а после при прочутия Иорданъ Джинотъ. Билъ е търговецъ на тютюнъ. Преди освобождението на България заедно съ Ицо Гавазо, Илия Цървенковъ, Кайкаръ и др. издържвали мѣстенъ револ. комитетъ съ цель да образуватъ хвърчащи дружини отъ млади юнаци — кумети, за да гонятъ и убиватъ тур. деребеи.

Следъ охридското съзаклятие, като се открило, че Диме издържа тия комити, избѣгва въ България, въ гр. Кюстендилъ. Тамъ отваря фабрика за тютюни и има блѣскавъ успѣхъ, но Д. Коровъ не забравя поробения си край. Въ спо-

разумение съ Д. Ризовъ и други дейци образува чети и ги изпраща въ Македония на свои срѣдства.

Четата на Коне Павлевъ (обр. 25) е въоржжена и изпратена отъ Диме.

И днесъ Диме, вече на преклонни години, мечтае да сложи кости въ своя роденъ кжтъ.

Табло VIII. 24 Ничо Роканъ. Неговата революционна дейность се отнася преди основаването на В. М. Р. О., а именно, около 1884—1888 години. Тогава въ прилепско сж действували мѣстни чети, чиято цѣль е била много тѣсна: да преследватъ турскитѣ насилници.

Такива чети сж били на Спасъ отъ с. Дренъ, на Бешмаде отъ Варошъ, Коне Павлевъ и др.

Ничо Роканъ е билъ посрѣдника между тѣхъ и града, като всичко имъ набавялъ: храна, облѣкло, оржжие.

По-късно, когато е станалъ невъзможенъ предъ турскитѣ власти, той забѣгва въ гората и става четникъ.

Повече отъ 3 години бродилъ балкана като борецъ за родината си.

Табло VIII. 25 Коне Павлевъ. Роденъ е въ гр. Прилепъ. Свършилъ прилепското училище и веднага следъ освобождението заминава за България, дето става чиновникъ. Но буйна глава и жадна за свободата на родния си край презъ 1885 г. се записва въ четата на руския полковникъ Калмуковъ. Четата нахлува въ Македония, но бива разбита при с. Градецъ (Демиръ-Капия) и се разпръсва. Коне се отдѣля и сполучва да се прехвърли въ прилепско. Образува чета отъ 8 души и става войвода. Тази чета била плашило за турскитѣ бабаити и пждари.

На Тодоровъ-день 1886 г. четата отива въ монастира „Св. Арангелъ“ (с. Варошъ) да се пречисти, но била открита и избита. Коне, раненъ, пада живъ въ ржцетѣ на турцитѣ, които сж го отровили. (в. Илиндень, VI. 14. 9.IV 1925- портретъ).

Табло IX. 26—31 Основателитѣ на Вжтрешната македонска революционна организация (В.М.Р.О.)

По инициативата на първоапостола на македонската освободителна идея — Дамянъ Груевъ, родомъ отъ с. Смилево (битолско) съ участието на македонскитѣ синове: Д-ръ Христо Татарчевъ, отъ гр. Ресенъ, Петъръ попъ Арсовъ отъ с. Богомила (велешко), учитель въ Солунската мжжка гимназия, Антонъ Димитровъ отъ с. Айватово (солунско), тоже учитель, Иванъ х. Николовъ отъ Кукушъ, български книжарь въ Солунъ и Христо Батанджиевъ отъ Гумендже, секретарь при Българската солунска община, презъ месецъ декември 1892-1893 година се конституира първото ржководно тѣло на Вжтрешната македонска революционна организация съ председатель Д-ръ Хр. Татарчевъ.

Отъ изброенитѣ лица живи сж: Татарчевъ, Ант. Димитровъ, Ив. х. Николовъ, Петъръ п. Арсовъ, а Д. Груевъ падна убитъ на 23 декември 1906 год. Хр. Батанджиевъ биде погубенъ подло отъ гърцитѣ презъ 1913 година по време на установяването имъ въ Солунъ.

Табло X. 32-33 Черквата „Св. Кирилъ и Методи“ въ Ресенъ. Тая българска черква е нова. Освещението и е станало презъ 1894 г., за което сж били поканени гости отъ цѣла Македония. Тогава е станала първата среща на революционитѣ дейци и сж турени първитѣ основи на Македонската вжтрешна революционна организация.

Табло XI. 34 Трайко Китанчевъ е роденъ въ с. Подмочани (ресенско) презъ 1858 год., а почина презъ м. августъ 1895 г. Училъ се въ Цариградъ въ фенерското класно училище, въ Киевската духовна семинария, чиито курсъ свършилъ презъ 1879 г. и после следвалъ една година по правото въ московския университетъ, който напусналъ по болесть.

Презъ 1880-81 става учитель въ Петропавловската семинария. Следната година е учитель въ българ. гимназия въ Солунъ и по нататъкъ редъ години изъ разни градове въ България. Билъ е сжщо и училищенъ инспекторъ. Презъ 1890 година е избранъ за народенъ представитель, който въ камарата бѣше любимъ ораторъ и мждъръ опонентъ.

Противникъ на русофилитѣ и близъкъ по идеи до либералитѣ, не се побоя да изобличи последнитѣ, когато тѣ вършеха беззакония. По тая причина бѣше уволненъ отъ инспектор. длъжность и после интерниранъ, и затворенъ въ хасковския затворъ, дето прележа три години.

Презъ 1894 год. добива свободата си и пакъ е избранъ за депутатъ.

Каквито постове да заемаше, Тр. Китанчевъ никакъ не забравяше Македония.

Бѣше си поставилъ за цѣль да обедини македон. емиграция въ царството да посочи нейната дейность къмъ извоюване свободата на поробената родина и да ги измъкне отъ ржцетѣ на партизанството.

Така сжщо той работѣлъ и между офицеритѣ македонци и ги сгрупирва въ офицерски братства.

Благодарение на усилънитѣ негови грижи обединената емиграция, сформирана въ братства, се свиква на първъ конгресъ презъ 1895 год. и за председатель бива избранъ Китанчевъ. Конгресътъ избра ржководно постоянно тѣло--Комитетъ — и за неговъ председатель поменатия Трайко.

Презъ м. юни и юли сжщата година група македонски офицери начело съ Бор. Сарафовъ, поручици Начевъ и Мутафовъ и др. предприематъ навлизане въ Македония и превзематъ гр. Мелникъ. Скоро напускатъ страната почти позорно и вредоносно за роба. Китанчевъ, отдавна съ разслабено сърдце,

при вестьта за погрома получава сърдеченъ ударъ и умира.

Китанчевъ се подвизавалъ и на книжовното поле и е написалъ редъ статии. Тѣ сж събрани въ единъ томъ и издадени отъ Македонския научен институтъ.

Табло XI. 35 Ефремъ Карановъ. Роденъ е въ гр. Кратово презъ 1854 год., а починалъ въ Кюстендилъ на 6.XII.1927 година.

Той е свършилъ университета въ гр. Харковъ (Русия). Учителствувалъ е въ гр. Щипъ, Кюстендилъ и др.

Билъ е подпредседатель на македонския комитетъ въ София. Познатъ е като добъръ събирачъ на българския фолклоръ отъ кратовско, кумановско и пр.

Табло XI. 36 Поручикъ Петъръ попъ Начевъ е роденъ въ гр. Сливенъ презъ 1869 год., запасенъ поручикъ отъ българската армия. Пролѣтьта презъ 1895 г. замина за Македония съ чета отъ 158 въсстаници. На 11 юли, на имения му день, четата е обградена отъ турска войска до с. Калиманци и тамъ пада убитъ. Дружината се поема отъ другаря му поручикъ Н. Мутафовъ — роденъ отъ Шуменъ презъ 1868 г., но и той пада отъ турски куршумъ на 19 юли 1895 год.

Табло XI. 37 Движение презъ 1895 година. Вълненията и клането въ Мала-Азия не минаха безследно и за Македония. Македонската емиграция въ България, която брои повече отъ 250 хиляди души, намисли да изкористи тоя моментъ за своето отечество и, възползувана отъ намѣсата на дипломацията по арменския въпросъ, надѣваше се да предизвика подобна намѣса за решението и на македонския въпросъ, като издигне и него на сцената. И наистина, движението, което тая емиграция създаде въ нѣкои мѣста на Македония презъ лѣтото 1895 година, породи въ дипломацията известенъ страхъ отъ сериозни усложнения на балканския полуостровъ. Тогавашното българско правителство, ослонено на току-що станалото помирение, поиска да бждатъ направени известни подобрения и въ Македония. Рускиятъ посланикъ въ Цариградъ, г. Нелидовъ, подържа тия искания предъ турското правителство въ смисълъ, щото току-що изработенитѣ реформи за Армения да бждатъ разширени и върху европейскитѣ виляети. Султанътъ, уплашенъ отъ нови усложнения — отстжпи, и въ края на м. априлъ 1896 година издаде декретъ за „Реформи въ румелийскитѣ виляети".

Табло XII. 38—42 Биографически сведения за апостолитѣ на В. М. Р. О. се даватъ другаде — при годинитѣ на смъртьта имъ.

Табло XIII. 43 Гьорче Петровъ. — Роденъ е презъ 1864 г. с. Трояци (прилепско). Като шестокласенъ ученикъ отъ гр. Пловдивъ презъ сърбско-българската война (1885 г.) постжпва доброволецъ въ българската армия.

Следъ свършването на войната, връща се въ Македония и става учитель въ Щипъ, Битоля, Скопие, Солунъ. Презъ 1898 е избранъ за задграниченъ представитель на В. М. Р. О. Многобройни сж статиитѣ му, обнародвани въ спис. „Македоно-Одрински" прегледъ" и въ други списания и вестници по македонския въпросъ. Гьорче, заедно съ Хр. Матовъ сж най-добритѣ и най-вещи идеалози на освободителното ни движение. Гьорче Петровъ е обиколилъ почти цѣла Македония и своитѣ изучвания обнародвалъ въ капиталния си трудъ „Материали за изучване на Македония". София 1896 г.

Презъ Илинденското възстание замина на чело на голѣма чета и действуваше въ Мориово. Въ хуриета се върна въ Солунъ и заедно съ А. Страшимировъ издаваше списание „Културно списание". Презъ войнитѣ 1915—18 г. бѣше председатель на Оржж. постоянна комисия въ Битоля, а после окржженъ управитель. Гьорче загина трагически презъ 1921 година.

Табло XIII. 44 Михаилъ Попето, е роденъ въ София, 1871 г., отъ родители бистричани (горно-джумайско). Още презъ 1895 г. постжпилъ въ редоветѣ на борцитѣ. Като агитаторъ и организаторъ обиколилъ сѣрско, демиръ-хисарско, поройско, кукушко, солунско, гевгелийско, струмишко, воденско, малешевско, пиянечко и джумайско. Той е единъ отъ родоначалницитѣ на организационнитѣ чети: Марко Войвода, Хр. Чернопѣевъ, Кръсто Българията и други сж негови ученици. Следъ 7 годишна непрекъсната революционна дейность Попето падна убитъ въ сражение съ турска войска при с. Гавалянци (кукушко) на 3 априлъ 1903 година.

Табло XIII. 45 Павелъ Христовъ е роденъ въ с. Цапари (битолско) презъ 1874 година.

Свършилъ педагогическото училище въ гр. Ломъ и е билъ повече отъ 5—6 години учитель.

Презъ 1894 година влиза въ редоветѣ на В. М. Р. О. и като ржководитель въ Прилепъ, Битоля, Кичево, Костуръ и др. агитира и разшири дѣлото на свободата.

Много години бѣше ржководитель и членъ на окржжния битолски комитетъ. Презъ възстанието взе участие въ костурско и леринско.

Презъ 1910—11 год. прави отъ В. М. Р. О. и задграниченъ представитель въ София.

Презъ периода на войнитѣ е билъ на активна длъжность въ редоветѣ на армията и изпълнявалъ специални задачи за улеснение хода на освобождението.

Павелъ Христовъ почина отъ туберкулоза презъ 1922 год. въ черна мизерия.

Табло XIII. 46 Тодоръ Лазаровъ е роденъ въ гр. Щипъ; свършилъ VI класъ на Солунската българска гимназия. По занятие търговецъ.

Въ революционната организация постжпи презъ 1894 — 1895 година, покръстенъ отъ Даме Груевъ. До последния си день (18 октомври 1912 година), остана вѣренъ ней служитель.

Черни патила изпита Тодоръ въ името на освободителното дѣло. Презъ 1898 година бѣ хвърленъ въ затвора и подложенъ на безчовѣчни мжки — отъ бой почна да плюе кръвь. Отъ това изтезание води началото туберкулозата у него.

Четири години лежа въ скопския и прищинския затвори. Съвсемъ разстроенъ тѣлесно, следъ възстанието отъ 1903 година, още не поправилъ дробоветѣ си, бѣ изпратенъ на заточение въ Дамаскъ, дето престоява три години и окончателно се съсипва здравето му. Младотурската революция го амнистира. Връща се въ родината и пакъ се отдава въ служене на народа си. Взима участие въ учредяването на българскитѣ конституционни клубове като членъ въ централното управително тѣло. Разочарованъ отъ младотурската свобода, връща се пакъ къмъ революционния пжть на действие. Въ общо съгласие съ своитѣ сподвижници и съмишленици: Тодоръ Александровъ, Павелъ Христовъ, Хр. Чернопѣевъ, П. Чаулевъ образуватъ централенъ комитетъ и възприематъ тактиката на атентатитѣ и разрушенията.

Централниятъ комитетъ изпрати Тодоръ Лазаровъ и П. Христовъ за свои задгранични представители въ България.

Следватъ редъ атентати и следъ тѣхъ обща мобилизация и балканската война. Всички другари и приятели на Т. Лазаровъ съ радость тръгватъ за бойното поле. Последниятъ, стигналъ до безнадеждитѣ дни на здравето, сломенъ, че не може съ оржжие да умре въ редоветѣ на борбата — посѣга на живота си и . . . . миръ на праха му!

Табло XIII. 47 Тома Давидовъ е роденъ въ гр. Ловечъ (България) около 1868 година.

Участвува въ сръбско-българската война презъ 1885 год. и като запасенъ подпоручикъ презъ 1895 година при нападението на гр. Мелникъ. Въ Сарафовия комитетъ презъ 1899 година бѣше членъ и играеше една роль на сериозенъ умъ, който бѣ далечъ отъ всѣкакви течения, каквито по онова време сжществуваха срѣдъ македонската организация.

Огорченъ отъ вжтрешнитѣ ежби, тихо и безъ всѣкакви парадирания заминава за Македония. Презъ м. септември 1902 г., следъ голѣмо сражение съ турски потери на границата, пробива си пжть. Успѣва да мине Вардара и се настанява като войвода въ битолско. Кръстосва охридско и демирхисарско; въвежда строгъ редъ между боевитѣ сили на организацията; навсѣкжде внася духъ на вѣра и самоотвержение и така издига до култъ каузата на Македония.

Обикаляйки районитѣ си, стига въ с. Жрбино (охридско). Тамъ бива откритъ отъ многохиляденъ турски аскеръ.

На помощь се дига цѣлия край за своя милъ войвода. Съсипана е турската потера и, за неинъ позоръ, удря на бѣгъ.

Въ единъ върховенъ моментъ на обща радость, той взима бинокъла си и се изправя да види, какъ бѣга неприятеля. Скрити турски войници съ единъ залпъ повалятъ войводата.

Скръбьта на народа е велика и загубата незамѣнима. Това свидетелствува всенародната пѣсень, пѣта въ цѣла Македония и която (пѣсень) гласи: „Стани, Давидовъ, стани, юнако, народа те чака“ — едно творение на македонския робъ, пълно съ тжга, любовь и благоговение къмъ загиналия герой.

Табло XIV. 48 Анастасъ Д. Лозанчевъ е синъ на градинарь, съ прогимн. образование, бившъ учитель и фотографъ въ градъ Битоля. Когато Даме се завръща отъ България и става учитель въ родното си село Смилево, Лозанчевъ става неговъ пръвъ съмишленикъ и ратникъ за освобождението на Македония по пжтя на всенародно възстание. На Лозанчевъ се дължи основаването на револ. мрежа въ Битоля и битолско. Като фотографъ, обикаля градове и села. Вредомъ агитира.

Анастасъ винаги е билъ единъ отъ ржководителитѣ на револ. дѣло въ битолско и западна Македония. Цѣлата преписка и всички революционни канони сж били въ негови ржце. Презъ илинденското възстание Лозанчевъ заедно съ Д. Груевъ и Б. Сарафовъ бѣше членъ отъ главния щабъ на въоржженитѣ възстанически сили. По настоящемъ живѣе въ София.

Табло XIV. 49 Георги Пешковъ е членъ отъ семейството Спиро Пешковъ, известно по своето родолюбие.

Бащата Спиро бѣше богатъ и крупенъ търговецъ на вжжарски издѣлия и търгуваше съ цѣла Македония и вранско.

Дълги години бѣше съветникъ на църковната община въ родния си градъ Прилепъ.

Най-голѣмиятъ синъ Георги, следъ като свърши прогимназиялно образование, отдаде се на бащиното си занятие и ржководѣше дѣлата на фирмата.

Презъ 1892 година последната откри клонъ въ Битоля и Георги отиде тамъ. Като любознателенъ младежъ той свързваше запознанство съ всички мѣстни интелегентни граждани. Презъ това време въ Битоля често се спохождаше отъ учителитѣ Пере Тошовъ и Даме Груевъ, които по-после се настаниха въ тоя градъ, за да сѣятъ семето на революционни идеи. Георги, като съгражданинъ, близко запознатъ съ Пере скоро стана близъкъ и на двамата. Последнитѣ посветиха Георги въ дѣлото.

Той е единъ отъ най-старитѣ и най-видни агитатори. Благодарение на търговскитѣ си връзки отъ своя страна привлѣче голѣма часть отъ българитѣ въ Битоля, Прилепъ, Охридъ, Ресенъ и пр. Георги Пешковъ бѣше членъ отъ окржжния комитетъ въ Битоля. Презъ илинденското възстание напусна работата си и замина въ редоветѣ на борцитѣ. Врагъ на сърбомани и гъркомани той обиколи Порѣче, дето сърбската пропаганда бѣше си свила гнѣздо. Георги загина като войникъ презъ междуособната война при отеглюването на българскитѣ войски. Презъ м. юни 1913 г. падна убитъ около Сѣръ.

Табло XIV. Григоръ Н. Попевъ е роденъ въ
50 гр. Прилепъ, съ третокласно образование, синъ на богато търговско семейство и самъ той крупенъ търговецъ. Влѣзналъ въ организацията презъ 1894 г. и като човѣкъ съ голѣми търговски връзки въ з. Македония, силно подействува върху растежа и силата на революционното дѣло. Бѣ близъкъ приятель на Груевъ и негова дѣсна ржка въ битолско.

Табло XIV. Александъръ хаджи Пановъ. —
51 Синъ на видния прилепски богаташъ и крупенъ търговецъ Хаджи Пано х. Илиевъ, голѣмъ благодетель на прилепскитѣ училища, на които по завещание и лично въ разни времена подарилъ надъ 1500 т. л. (1,000,000 лв).

Презъ 1893—94 г. Александъръ свършши солунската гимназия и още на ученическата скамейка бѣ въведенъ въ револ. организация лично отъ самия Д.Груевъ. Следната учебна година става учитель въ Прилепъ и основава първия мѣстенъ револ. комитетъ. Ранната смъртъ на тоя възторженъ деецъ за свободата на Македония тури точка на бждещата му родолюбива дейность.

Табло XV. Село Виница служеше като
52 главенъ пунктъ за канала на револ. организация въ първитѣ години (1894—97) и за складище на оржжие и припаси Презъ 1897 г. турскитѣ власти откриха това и тогава се създаде прочутата първа револ. „винишка афера", жертва на която станаха десетки събудени българи отъ околнитѣ мѣста, които бидоха избити или истезавани и осждени на дългогодишенъ затворъ и заточение.

Табло XV. Учительтъ-революционеръ
55 Йосифъ Даскаловъ. Когато при винишката афера, 1897 година, турскитѣ власти откриха веществени доказателства (складове, пушки, бомби) за сжществуването на револ. мак. организация, тѣ заловиха между другитѣ и революц. организаторъ въ кратовско учителя Йосифъ Даскаловъ. Подложенъ на най-грозни инквизиторски мжчения презъ нѣколко денонощия наредъ, за да го накаратъ да издаде нѣщо, отвежда мжчителитѣ си къмъ една скала близо до града да потърсятъ ужъ скрита архива. Щомъ стигатъ до скалата прекръства се и мигомъ се хвърля надолу въ пропастьта.

Табло XVI. Мицо Дѣлчевъ, братъ на прочутия
55 революционеръ Гоце Дѣлчевъ, отъ гр. Кукушъ. Роденъ е презъ 1875 г., убитъ при с. Баляци, гевгелийско, презъ 1899 год.

Табло XVI. Стоянъ Лазовъ отъ гр. При-
56 лепъ е единъ отъ най-голѣмитѣ терористи — изпълнители на заповѣдитѣ на ВМРО. що се отнася до наказание на предатели и отстжпници спрямо освободителното дѣло.

По заповѣдь на ВМРО той замина за солунско презъ 1896 год. и убива тамъ единъ бегличкия — върлъ потисникъ на сиромашията.

На 23 януари 1899 год. (ст. ст.) той екзекутира родоотстжпника Тоде п. Антовъ срѣдъ турскитѣ махали въ Прилепъ. Погнатъ отъ турска тълпа, той се закрива въ една щерна за вода и оттамъ се защищава, като поваля съ куршуми нѣколцина отъ гонителитѣ си.

Най-сетне и той пада убитъ.

Ст. Лазовъ е роденъ презъ 1871 г.

Табло XVI. Иорданъ Ицовъ Гавазовъ.
57 Крушата паднала подъ крушата. Бащата, врагъ на тиранията и неустрашимъ борецъ, предава тия си качества и на сина си. Иорданъ е извънредно буенъ, не търпи насилие и, силенъ като лъвъ, не чака да го нападнатъ.

Въ организацията постжпва презъ първитѣ нейни дни, 1894 година, буенъ организаторъ и терористъ.

Презъ 1893 година попада въ битолския затворъ между най-прочутитѣ душегубци — турци и албанци. Третиратъ го като робъ. Иорданъ самъ-самичъкъ се сбива единъ день, поваля единъ противникъ, отнима му камата и завладѣва положението. Всички благоговѣятъ вече предъ него.

Не следъ много време Иорданъ успѣва да избѣга отъ затвора и замина въ България.

Тамъ заедно съ другаря му Хр. Чемковъ образуватъ чета и се връщатъ въ Македония да чакатъ четата около гр. Прилепъ. Прикрили се въ една прилепска кжща, биватъ открити отъ властитѣ и обсадени. При обсадата Гавазовъ убива главатаря на потерата — полицейски приставъ.

Обсаденитѣ се борятъ до последенъ куршумъ и решаватъ да се самоизбиятъ. — „Чемка, дръжъ се!" Другарьтъ му отваря устата и братски куршумъ пробива черепа му.

Самъ Иорданъ налапва дулото на своя револверъ и настжпва край на единъ юнашки животъ...

Табло XVI. Христо Чемковъ, родомъ отъ
58 градъ Щипъ, бѣ организаторъ и агитаторъ. Обсаденъ въ Прилепъ отъ турцитѣ презъ 1898 г. заедно съ Иорданъ Гавазовъ, се самоуби, за да не падне живъ въ турски ржце.

Табло XVII. Ликоветѣ на членоветѣ на Върхов-
59 ния македоно-одрински комитетъ презъ 1903 год.: Борисъ Сарафовъ (въ срѣдата), Тома Давидовъ (отъ лѣво), Владимиръ Ковачевъ (до него), Георги Петровъ и Георги Минковъ.

Табло XVII. Христо Станишевъ. Роденъ е
60 въ гр. Кукушъ презъ 1863 год., дето свършва основното си образование, после класическа гимназия въ София и по инженерство въ Грандъ (Белгия).

Вѣренъ синъ на традицията на своя многоброенъ родъ — Станишевци — изъ чиято срѣда повече отъ половина вѣкъ излизатъ отлични родолюбци и той още рано поема кръста на безкористенъ служитель предъ олтаря на народното просвѣтително и освободително дѣло.

Презъ 1896 г. виждаме го касиеръ на младата македонска организация; презъ годинитѣ 1897—1899 вече е председатель на комитета, сжщо презъ 1902 г. и редъ години е заемалъ активна длъжность въ полза на македонската кауза.

Табло XVII. Пантелей Урумовъ, родомъ
61 отъ Велесъ, бившъ председатель на апелативния сждъ въ София и на върховния революционенъ комитетъ.

Табло XVII. Антонъ П. Стояновъ. Роденъ
62 е въ с. Стояково (гевгелийско); свършши солунската гимназия и не следъ много време замина за България, дето учителствуваше. Това става около 1899/900 година.

По това време между македонската емиграция закипва бурна дейность за освобождението на Македония. Антонъ напуска учителската длъжность и бива избранъ за секретарь на македонския комитетъ.

Презъ 1903 год. българското правителство разтури македонския комитетъ. А. П. Стояновъ не престава да работи, като заминава за Македония. Постжпва въ четата на Чернопѣевъ. На 6 априлъ 1903 год. четата влиза въ сражение съ многоброенъ турски аскеръ при върха Готенъ. Въ разгара на борбата пада пронизанъ отъ куршумъ храбриятъ учитель и секретарь — Антонъ П. Стояновъ.

Табло XVIII. Светославъ Мерджановъ.
63 Роденъ на 16/28 VI 1876 год. въ Карнобатъ. Свършилъ VI кл. въ Русе.

Презъ 1890 г. заминалъ за Женева да се учи. Тамъ се запозналъ съ македонски революционери и влѣзналъ въ тѣхния кржгъ. Като се върналъ презъ ваканцията въ София, поржчано му било да обиколи България и да събира помощи за дѣлото. Презъ 1893 г. отишелъ въ Солунъ съ важна мисия. Презъ 1899 г. заедно съ Дѣлчевъ обиколилъ източна Македония по ревизия на четитѣ.

Когато Сарафовъ билъ затворенъ отъ правителството въ София, Мерджановъ заелъ неговото мѣсто. Презъ 1901 г. заминалъ съ чета за одринско. Въ свиленградско заловилъ сина на единъ паша за откупъ въ полза на дѣлото. Силни потери открили четата му. На 5/18. VI с. г. при м. „Камъне“ се водило силно сражение. Ранени и четиримата (войводата и трима четници) биватъ заловени, осждени на смъртъ и обесени въ Одринъ.

Табло XVIII. Петъръ Соколовъ е роденъ въ
64 гр. Кюстендилъ. Заедно съ Мерджановъ и Бедросъ Серемджиянъ, начело на многобройна чета действуваха презъ 1901 г. въ одринско. При едно сражение до Одринъ Соколовъ падна тежко раненъ и почина отъ ранитѣ си.

Табло XVIII—Войвода Марко Леринski (Георги
65 Ивановъ) е родомъ отъ гр. Котелъ. Той е единъ отъ първитѣ организатори на юго-западна Македония. При него сж школували мнозина видни войводи въ битол. революц. окржгъ. Убитъ е въ сражение съ турцитѣ презъ 1902 г. въ с. Пжтеле.

Табло XVIII — Сандо Малиновъ отъ Щипъ на
66 на 6 януари 1904 г. е билъ обграденъ отъ турска войска въ една кжща на щипската махала „Ново-село.“ Сражавайки се храбро, той убилъ 16 войника, 1 мулязимъ, 1 юзбашия и, раненъ, си пробилъ пжть. Наскоро следъ това се поминалъ. Погребанъ билъ нощно време въ двора на черквата „св. Арахангелъ“.

Табло XVIII Методи Патчевъ, героятъ на Ка-
67 дино-село (прилепско), който заедно съ 6 свои другари намѣри смъртьта въ една кула на това село, на 25.III (7.IV) 1902 г.. Роденъ е въ градъ Охридъ на 7.19. V. 1875.

Като свърши III кл. въ родния градъ, прибра се чиракъ при единъ съотечественикъ — кожухарь въ Пловдивъ, Презъ м. августъ 1896 се връща дома и се уславя за учитель. Влиза въ редоветѣ на освободителното дѣло. Презъ 1897-98 г. е въ Кичево и сѣе семето на свободата. Интереситѣ на освободителното дѣло налагатъ изтрѣблението на единъ врагъ. Затова била потрѣбна смѣла ржка. Такава бѣше на Методи Патчевъ, който презъ 1898 г. поваля предателя мъртавъ на охридскитѣ улици.

Властьта залови Патчева и го затвори. Презъ VIII. 1901 година Патчевъ е на свобода и бива назначенъ за учитель въ Прилепъ, но властьта не го допуска.

Преследванъ отъ нея, Патчевъ става нелегаленъ и отива въ четата на войвода Марко Леринski.

Следъ известно време бива назначенъ за прилепски войвода и внася известно усмирение въ организациитѣ въ тоя край, кждето ежбитѣ бѣха достигнали върха.

На 25. III. 1902 г. (ст. ст.) отива по работа въ Кадино-село. Предаденъ бива на турцитѣ. Следъ 24 часова обсада и геройска съпротива четата се самоизбива.

Табло XIX — Яни Сандански е родомъ отъ с.
68 Влахи, мелнишко. Участвувалъ въ четнишкото движение презъ 1895 г., когато билъ раненъ, а следъ това е деятеленъ членъ на емигрантската организация въ Дупница. Отъ 1901 г. става войвода въ Македонската околия. Заедно съ Хр. Черно-

пѣевъ и Кръстю Асеновъ участвува въ плениването на Мисъ-Стонъ, за чието освобождение организацията получи голѣма сума пари за своитѣ цели. Оттогава Сандански добива известность. Отъ 1903 г. насамъ той бѣ мелнишки войвода и председатель на сѣрския революционенъ окржженъ комитетъ. Сандански почина трагично презъ пролѣтьта на 1915 год.

Табло 71 XIX — Кръстю Асеновъ е роденъ въ Сливенъ презъ 1877 г. отъ сестрата на войводата хаджи Димитъръ. Поради необикновената му физическа сила е известенъ въ Македония съ прѣкоритѣ: „Мечката", „Черкеза", „Огнения даскалъ отъ Лешко", „Владѣтель на Арджанското езеро" и „Хероя при Постуларе". Убитъ е при с. Корнишоръ, енидже-вардарско, на 8 септ. 1930 г.

Табло 72 XX. Черньо Пѣевъ. Между македонцитѣ е известенъ съ името Христо Черньопѣевъ. Той е единъ отъ най-виднитѣ войводи и следъ Сандански държи първо мѣсто като боева сила отсамъ Вардара. Роденъ е презъ 1868 г. въ с. Дерманци (плѣвенско).

Свършва трети класъ въ Плѣвенъ и служи въ войската отъ 1889 до 1899 год. съ чинъ фелдфебелъ. Следъ нахлуването на офицеритѣ въ мелнишко презъ лѣтото на 1895 г той решава да влѣзне въ редоветѣ на македонскитѣ борци. Първата му работа е била да образува кржжокъ въ своята дружина и скоро успѣва. Презъ 1898 година заминава за Солунъ въ услуга на централния комитетъ, като инструкторъ на младежи, бждещи горски дейци. Презъ 1900 г.заминава въ гевгелийската чета, водена отъ Мих. Попчето и изпълнява мисията агитаторъ между селското население. Сжщото върши и въ кукушко. При тия обиколки Черньо Пѣевъ се натъква на обсада, когато е посетилъ с. Баялци (4. II. 1901 г.) Цѣли 14 часа е траяло сражението! 13 четници — срещу турски войници и доброволци отъ 500 души нагоре. Четата се изтеглюва съ 7 жертви. Следъ кратко престояване въ България, връща се отново въ Македония — Разлога.

Понеже организацията се нуждаеше отъ пари, решено бѣ да се залови нѣкой богатъ турчинъ или европеецъ и да му се наложи откупъ. По това време пжтуваше американката Мисъ Стонъ съ проповѣдническа мисия. Чернопѣевъ, Сандански и др. решаватъ нея да заловятъ и това става при мѣстностьта Предѣлъ (Пиринъ) на пжтя Банско-Джумая при „Подпрѣната скала" на 21 августъ 1901 г.

После Черньопѣевъ заминава за струмишко и тамъ вещо действува. Обаче ежбитѣ между „върховисти" и „централисти" и него завличатъ и той губи сили и жертви въ борба съ първитѣ.

Илинденското възстание му не дава мира; макаръ и несъгласенъ за вдигането му поради много неблагоприятни условия, особено въ из. Македония, той братски се отзова и даде редъ сражения въ разложко противъ турцитѣ.

Следъ тоя периодъ отъ борческия си животъ Черньопѣевъ пакъ е на сцената. Съ великия покойникъ Тодоръ Александровъ отново продължаватъ борбата противъ хуриета и сж членове на ВМРО.

Така тоя храбръ воинъ, сладкодуменъ събеседникъ, отъ чийто слова слушателитѣ му оставаха въ възторгъ, и неуморимъ бродникъ свърши великия си животъ, като труженикъ на македонската свобода.

Табло 73 XX. Поручикъ Каназиревъ отъ разложко, взелъ живо участие въ горноджумайското възстание презъ 1902 год. и се отличилъ съ храбрость достойна за похвала.

Табло 74 XX. Димитъръ Атанасовъ Думбалаковъ е родомъ отъ с. Сухо (солунско). Той започна първоначалното си учение въ гръцко селско училище. а по горното си образование довърши последователно въ солунската българска гимназия и софийското военно учиище. Въ 1895 година Димитъръ взе участие като войвода въ четнишкитѣ действия, организирани отъ комитета на Трайко Китанчевъ.

Презъ 1902 г. Димитъръ се хвърли между първитѣ въ възстанието въ джумайско, а на следнята година, презъ време на илинденското възстание, той взе най-юнашко участие въ възстаническитѣ действия въ неврокопско и Пиринъ. Следъ това Димитъръ постжпи пакъ на служба въ конницата, завърши кавалерийския курсъ. Войната презъ 1912 година го завари въ чина ротмистъръ (капитанъ) и нея той прекара на чело на славната 3-а солунска дружина.

Следъ балканската война той се отдаде на журналистическа дейность.

Въ общата европейска война бѣ командиръ на 3-ра дружина отъ 3-и македонски полкъ, 11 македонска дивизия и въ боеветѣ при Черна, на 31 октомври 1915 год., падна на поста си като националенъ герой.

Тѣлото му бѣ погребано съ голѣма тържественость въ гр. Велесъ предъ олтаря на черквата „св. Пантелей.

Димитъръ Атанасовъ Думбалаковъ бѣше единъ виденъ синъ на своето време, своята срѣда и своя роденъ край. Рицаръ по душа и джентлементъ по традиции, той бѣше отличенъ и като офицеръ, революционеръ и човѣкъ.

Табло 76 XXI — Мирче Ацевъ Оровчанецъ е роденъ презъ 1859 год. въ с. Орѣховецъ (прилепско). Свършва основно училище. Билъ е овчарь, орачъ и кираджия. Турци отъ с. Сирково (тиквешко) убиватъ баща му. Тогава Мирче решава да отмжщава и влиза въ четата на Коне Павлевъ. Ала турската власть научава, че денемъ е орачъ, а ноще комита, хваща го и го изпраща въ солунския затворъ, гдето престоя много години. Отъ Солунъ из-

бѣга въ София. Обвиненъ по убийството на Ст. Стамболовъ, биде хвърленъ въ затвора и лежа три години.

Презъ 1899 год. замина съ чета за неврокопско и даде блѣскави сражения на 16/28 IX при Папасъ-Чаиръ и на 18/31. X. с. г. при с. Цървенградъ.

Другата година заминава първо за неврокопско, а следъ 4 месеца потеглюва за прилепско. При с. Уланци (Тиквешъ) четата бива открита и въ сражението съ аскера Мирче пада убитъ.

Табло XXI. — Дине Абдурамановъ, отъ с. Пѫтеле (леринско). Влѣзналъ въ революционната организация много рано, още презъ 1898 г. или 96 г. Другарь на войводата Марко. Следъ убийството на последния, цѣли шесть дни се сражава съ хилядна турска войска, подпомаганъ отъ сестра му. Когато свършили патронитѣ, се самоубили на 2. VIII 1902 год.

Табло XXI. — Рампо Сп. Пешковъ. Семейството Спиро Пешковъ отъ Прилепъ бѣше заможно и известно съ своето родолюбие. Главата Спиро бѣше много години членъ на мѣстната черковно-училищна община. Не паднаха по-доле отъ бащата и неговитѣ синове: Георги, Никола (Колю) и най-малкия Харалмпи (Рампо).

Рампо е роденъ презъ 1877 г. и още въ първата година на ВМРО става неинъ членъ (1894 г.). Младъ, ала безъ страхъ и укоръ юноша.

За тия му качества организацията го избра за свой терористъ и агитаторъ. Като търговецъ на вѫжени издѣлия, той обикаляше цѣла Македония и на всѣкѫде сѣеше семето на свободата.

Като терористъ, той изпълни смъртната присѫда на шпионина Ташко Филиповъ презъ 1897 г.

Презъ 1901 г. попада въ затвора, който съсипа здравето му и го отвлѣче въ гроба.

Рампо почина на 28 априлъ 1902 г.

Табло XXI — Кузо П. Стефовъ, отъ с. Загоричани (костурско), презъ 1875 г. свършва солунската гимназия и става учитель.

Въ организацията влиза около 1898—99 г. Презъ 1901 год. попада въ затворъ. Каранъ на сѫдъ въ Корча, избѣгва отъ рѫцетѣ на стражаритѣ. Нелегаленъ вече, избранъ е за войвода въ костурско.

На 15. II. 1902 год., пакъ на пѫть, бива обсаденъ и тежко раненъ, но сполучва да избѣга и се прибира въ дома на годеницата си Вас. Иванова. Тамъ умира, а следъ него се самоубива и неговата скѫпа другарка.

Табло XXII. Стоянъ Михайловски. Роденъ е въ гр. Елена презъ 1856 год. Основното си образование е получилъ въ гр. В.-Търново, срѣдното — въ цариградския лицей, а висшето по право — въ Парижъ презъ 1879 год.

Презъ 1874 е билъ учитель въ гр. Дойранъ, после въ Първа софийска мѫжка гимназия. Много години е билъ професоръ въ софийския университетъ.

Ст. Михайловски е заемалъ разни държавни служби: билъ е главенъ секретарь въ Министерството на правосѫдието, членъ въ апелативния сѫдъ и пр.

Той е единъ отъ основателитѣ на вестницитѣ „Софиянецъ“ и „Напредъ“.

Мастития писатель остави голѣмо книжовно богатство. Отъ неговото перо сѫ излѣзли следнитѣ трудове: „Книга за българския народъ“, „Отъ развала къмъ провала“, „Днесъ е чукъ— утре наковалня“. „Novissima verba“, „Ева или грѣхопадението“, „Нашитѣ вестникари и газетари“, „Недомлъвки“ — афоризми напечатани въ „Българска сбирка“, „Бунтътъ на робитѣ“, „Какво щѣхъ да говоря, ако бѣхъ български делегатъ въ Парижъ“.

Отъ философскитѣ му трудове разпръснати изъ разни вестници и списания (най-вече въ в-къ „Напредъ“) поважни сѫ „Живи идеи“ — философски фрагменти.

За насъ, македонцитѣ, е важна неговата дейность като поборникъ на поробената ни Родина.

Презъ 1902 год. е избранъ за председатель на Върховния македоно-одрински комитетъ.

На френски езикъ, който владѣеше като майчиния си, написа книгитѣ: „La Zizanie slave“, „Serbes et Bulgares“ — Sophia 1902 г.. „Pro Macedonia“, Sophia 1901 год.

На сѫщия езикъ е публикувалъ дълги писма до разни видни общественици, между които и едно дълго и обстойно послание по македонския въпросъ до парижката публицистка и филантропка княгиня Вишневска; друго такова писмо — до великия везиръ въ Цариградъ следъ солунския атентатъ.

Въ България е държалъ много пѫти сказки по нашия въпросъ. Една отъ най-блестящитѣ е оная, държана на 15 мартъ 1903 год.

Табло XXII. Генералъ Иванъ Цончевъ. Неговото родно мѣсто е живописния балкански градецъ Дрѣново (с. България), дето е видѣлъ пръвъ пѫть божия свѣтъ на 10 септември 1859 г. Презъ руско-турската война 1878 г. е билъ доброволецъ въ редоветѣ на българското опълчение. Веднага следъ освобождението постѫпилъ въ Военното училище и презъ 1879/80 уч. година излѣзълъ отъ него въ чинъ подпоручикъ. Неговата способность и интелигентность се хвърля въ очитѣ на началството му и презъ 1883 г. е командированъ въ XII дивизия на рускитѣ войски. Презъ сръбско-българската война е въ чинъ капитанъ и дружиненъ командиръ при Преславския полкъ. При Сливница бѣше тежко раненъ. После бързо се издига въ званието началникъ на Искърския полкъ, и началникъ на II бригада отъ Бдинската дивизия. Макаръ предъ него да лежеше едно бѫдеще съ блѣскава кариера, страданията на толкова още неосвободени братя не му даваха покой. Отзивчивъ на тия вопли,

той захвърли чинове и блага — напусна длъжностьта и постжпи въ редоветѣ на борцитѣ за свободенъ животъ на Македония. Презъ 1901 г. отъ XI конгресъ на македонската емиграция биде избранъ за подпредседатель на Върховния македонски комитетъ и заедно съ маститя писатель Ст. Михайловски (председатель) заработи съ най-висша енергия и преданость за достигане на целитѣ.

Тъкмо презъ това време въ срѣдата на македонската емиграция бѣха се разразили две противоположни разбирания на революционнитѣ методи. Цончевъ и неговитѣ подръжници, съгласно своитѣ възгледи бѣха за бърза и енергична революционна дейность.

Плодъ на тоя възгледъ бѣше революционното движение презъ 1902 г., известно съ името „горно джумайско". Кой отъ противницитѣ бѣше правъ — резултатитѣ доказаха, но това движение бѣше диктувано отъ искреното желание да се помогне на своя братъ подъ робство.

Презъ време на джумайското възстание Цончевъ, начело на 80 души четници, обикаляше постоянно бойния театъръ и самъ влизаше въ борба съ врага. На 31.X даде славно сражение на Чаталъ-тепе до с. Бистрица и разпръсна многохиляденъ турски аскеръ. Тамъ той получи нова рана.

Презъ време на великото възстание отъ 1903 год. генералъ Цончевъ не остана глухъ предъ зова на своя братъ. Той нахлу въ източна Македония и въ редъ боеве при с. с. Пиринъ, Бистрица, Луково, Разлогъ и др. Сполучи да ангажира много неприятелски сили.

Следъ възстанието Цончевъ не изгуби вѣрата въ близката свобода на Македония. Ала изтощеното му здраве налегаше спокойствие. Болестьта го събори въ гроба презъ 1908 г.

Табло XXII. 82 Срещата въ Пиринъ-планина, презъ време на илинденското възстание презъ 1903 година, на генералъ Иванъ Цончевъ и подполковникъ Стефанъ Николовъ съ чуждестраннитѣ кореспонденти А. Г. Хейлсъ, кореспондентъ на английския вестникъ „Дейли Нюсъ" и Борисъ Тагѣевъ, офицеръ отъ руската армия и кореспондентъ на руския вестникъ „Русскія Вѣдомости". И двамата кореспонденти сж взели участие въ бойнитѣ действия, като доброволци.

Табло XXIII. 84 Тодоръ Саевъ. Македонскиятъ деецъ и известенъ войвода Тодоръ Саевъ е роденъ на 27.XII. 1872 г. въ с. Бѣлица, разложко. Въ София той е завършилъ III класъ и следъ сполучливо издържанъ изпитъ постжпилъ въ Триестското морско училище. Следъ завършването на това училище Саевъ постжпва въ Софийското военно училище отъ което въ 1895 г. получава първия офицерски чинъ.

Въ Македония той влиза отново презъ 1903 год., кждето въ с. Цапарево, обсаденъ, се бие съ придошлитѣ турски пълчища. При отстжпването намѣри своята геройска кончина.

Табло XXIV. 86 Полковникъ Ан. Янковъ. Анастасъ Янковъ е роденъ презъ 1857 година въ с. Загоричани (костурско). Къмъ петнадесетгодишната си възрасть заминава за Цариградъ и тамъ свършва българското класно училище.

Когато се отвори руско-турската война Янковъ се записва за доброволецъ и като опълченецъ отъ пета дружина взима участие въ боеветѣ при Шипка, Шейново и Ст. Загора, кждето бива раненъ. Следъ освобождението на България веднага постжпва въ военното училище, чиито курсъ свършилъ и, произведенъ въ чинъ подпоручикъ, презъ сърбско-българската война участвува въ боеветѣ при Цариброд, Пиротъ, и бива награденъ съ орденъ за храбрость.

Презь 1896 год. посети Солунъ и влѣзна въ сношение съ македонскитѣ революционни кржгове.

Оттогава той се отдава всецѣло на дѣлото на македонската свобода.

Презъ 1902 год., въ време на горно-джумайското възстание, и той е въ редоветѣ на борцитѣ.

Юначниятъ полковникъ не стои съ скръстени ржце и презъ великото възстание отъ 1903 год. Макаръ далечъ отъ театъра на илинденскитѣ борби, той лети да помогне на своитѣ братя. Нахлува въ Македония, дава блѣскави битки въ петричко, горно-джумайско и задържа срещу себе си голѣми турски сили. Полека лека си пробива пжть до възстаналитѣ краища макаръ късно, обаче не безполезно, защото неговото появяване въ погроменитѣ краища внесе духъ на съживяване и надежди.

Следъ илинденското възстание Янковъ броди изъ цѣла Македония и всѣкжде внасяше бодрость и жедъ за продължаване борбата.

Въ тия обиколки на 15 априлъ 1906 год. спре въ с. Влахи (мелнишко). Предаденъ отъ зло око, биде обиколенъ отъ многохилядна турска войска. Въ упорито сражение славния десетгодишенъ войвода падна въ неравна и славна борба.

Полковникъ Янковъ, пословично скроменъ, безукорно честенъ, благъ и милъ другарь, който ценѣше освободителното цѣло по-горе отъ всичко, презрѣ чинъ и положение, захвърли семейство, плю на житейскитѣ сласти и умре за Македония.

Табло XXIV. 87 Полковникъ Стефанъ Николовъ. Роденъ е въ гр. Прилепъ на 9.IX. 1859 год. Като членъ на революционната организация, става съветникъ въ Върховния македонски революционенъ комитетъ и взима живо участие въ джумайското възстание презъ 1902 год., сжщо и презъ илинденското, като действуваше къмъ Струма. Презъ голѣмата солунска афера посети гр. Солунъ и изпълни една деликатна патриотическа мисия.

Полковникъ Николовъ почина презъ 1917 г. отъ болесть.

Табло XXV. Запасният капитанъ Юр. Стояновъ е роденъ въ с. Долна
89-90 Вереница, фердинандска околия (1869). Презъ сърбско-българската война постжпва доброволецъ и скоро бива произведенъ унтеръ-офицеръ. Въ сраженето при Брѣзникъ бива раненъ и плененъ. Избѣгва отъ пленъ и участвува въ настжплението къмъ Пиротъ. Награденъ е собственоржчно отъ князъ Александъръ I съ ордена за храбрость III степень. Следъ това свършва военното училище.

Отъ 1900 год. се предава всецѣло на македонското освободително дѣло и като войвода дава редица сражения на турцитѣ въ джумайско презъ 1902 г. и 1903 год. Умрѣлъ презъ 1907 год.

Табло XXVI. М. Лефтеровъ, Настевъ, Ил. Балтовъ,
91, 92. 93 Иванъ Станковъ и Ив. Ботушановъ
95 и 96 сж ржководители на отдѣлни чети и отряди, които сж участвували въ възстанието, известно съ името горно-джумайско.

Първата пушка гръмна въ с. Желѣзница на 6 октомври 1902 г. и скоро всички села въ околията възстанаха.

Въпрѣки юначеството на войводи и четници, въпрѣки възторга и самоотверженостьта на населението — движението не трая повече отъ 2 седмици.

Табло XXVI. Софрони Стояновъ. Юначният
94 борецъ за свободата на Македония е роденъ въ с. Цѣръ (кичевско) на 8.X.1871 год. ст. ст. Презъ 1884 година идва въ София, гдето свършва V класъ на гимназията и постжпва въ военното училище. Достигналъ чина поручикъ, се уволнява по свое желание. На 11.—27.III.1900 г. той встжпя въ редоветѣ на македонскитѣ борци. Борещъ се съ турската тирания, той падна жертва за свободата на 15—28 априлъ 1903 год.

Табло XXVII. Солунската българска мжжка гимназия, открита презъ учеб-
98 ната 1880/81 год. Това е македонската българска „Alma mater".

Презъ първитѣ дни на м. януари 1903 год. въ нейното помѣщение заседаваше конгреса на македонскитѣ революционни ржководители, представляващи повечето отъ македонскитѣ революционни околии. На тоя конгресъ се реши да се вдигне възстание презъ лѣтото на поменатата година.

Табло XXVIII. Гоце (Георги) Дѣлчевъ е
99 синъ на Никола Дѣлчевъ и Султана Дѣлчева. Роденъ е въ градъ Кукушъ на 29 януари 1871 год. Той расте подъ своеобразната строгость на баща си и подъ прекалената благость на майка си. Но синътъ не става нито треперко, нито разглезенко. Като свършва трети класъ, бащата го задържа на занаятъ. Следъ 2 години (1888) отива пакъ на учение въ Солунъ. Като гимназистъ се прсявява начетенъ, смѣлъ и съ свой изработенъ мирогледъ, чиято смисъль се изяснява отъ неговата любима фраза: Илие малко да бждемъ самочовѣци. Петия класъ свършва и постжпва въ Софийското военно училище. Като юнкеръ не показва особена наклонность комъ войнщината. Напротивъ, често пренебрѣгва прекаленитѣ заповѣди на началството, търпи дисциплинарни наказания и най-сетне бива изключенъ отъ заведението заради социалистически идеи.

Презъ 1893-94 година въ Македония вече се роди вжтрешната македонска революционна организация, а въ България идеята за въоржжено всенародно движение противъ тиранията бѣше на пжтя къмъ въплотяване. Изключеният Гоце психологически бѣше готовъ да поеме кръста на апостолъ на тази идея.

Гоце Дѣлчевъ замина за Македония и става учитель въ гр. Щипъ, дето намира свой другарь по убеждение — Даме Груевъ — и тамъ основаватъ революционенъ комитетъ. Младиятъ учитель учеше децата да се не клеветятъ, че езика ще имъ отреже; ако нѣкой бие нѣкого, битиятъ да не остава длъженъ и пр.

Презъ 1895 година настжпватъ важни събития — арменскитѣ клания.

Общественото мнение въ Европа силно е възмутено и любопитно да знае истината. Вжтрешната организация нѣма свои печатни органи. Гоце отива въ София и урежда тоя жизненъ въпросъ. Почва да излиза в. „Право".

Тамъ, заедно съ Китанчева и други дейци успѣва да урегулира отношенията между разнитѣ македонски сдружения, да обедини тѣхната дейность и плодъ отъ тоя трудъ бѣше първия македонски конгресъ презъ м. мартъ 1895 г.

Следъ това връща се въ Македония, обикаля градове и села и навсѣкжде основава революционни комитети. Следната 1895-96 година Дѣлчевъ остава като директоръ на щипскитѣ училища, а въ действителность е ржководитель на революционното дѣло и тукъ урежда комитетска поща и комитетски каналъ.

Презъ нея година биде заловенъ кираджията Доне Стояновъ съ товари бомби, които му бѣше далъ Дѣлчевъ да занесе въ Битоля. Доне не предаде никого, но последниятъ стана вече невъзможенъ въ Щипъ. Презъ сжщата година стана конгреса на организацията и се изработи „Уставъ на революционната организация", доста националистиченъ по духъ. По-късно, по настояването на самия Гоце, устава се изработи въ полиберална насока — за членове на организацията приемаха се и небългари.

Учебната 1896/97 г. Гоце прекара въ Банско като учитель, но се скарва съ общинаритѣ и на 8 декември се прощава съ учителството, за да се посвети всецѣло на освободителното дѣло.

Понеже революционната организация бѣше порастнала много и въ Македония и между македонската емиграция въ България, нейнитѣ интереси наложиха нуждата отъ задгранично представи-

телство въ България. Дѣлчевъ и Гьорче Петровъ бѣха избрани и опълномощени за задгранични представители. Тогава се постига едно удовлетворително разбирателство между В. М. Р. О. и върховния комитетъ, който представляваше обединената емиграция въ България.

Все презъ това време Гоце влиза въ споразумение съ арменски революционери и съ тѣхна помощь урежда „фабрика“ за лѣене на бомби и приготовление на взривни вещества. Фабриката се намираше въ скрититѣ недра на осоговскитѣ планини, въ мѣрата на село Саблеръ (кюстендилско).

Ала издържането на фабриката изисква голѣми срѣдства. Гоце намислюва срѣдствата да грабне отъ грабителитѣ. Тогава заминава за Македония и предприема отвличания на богати турци — грабители на народната поть. Обгражда кжщата на черкеза въ с. Буковецъ (кочанско), залавя струмишкия Назлъмъбей, следи други богаташи — турци и гърци, но не му се усмихва щастието.

Настанаха тежки времена за организацията. Въ България разни течения разпокжсваха единодушието на македонската емиграция. Въ Македония безброй афери и разкрития оредяваха мѣстата на доблестни борци. Много видни дейци легнаха въ гроба, други отидоха на заточение или гниеха въ затворитѣ. Гоце се разтича да попълва празднитѣ редове, да насърдчава, да увеличава и подкрепва духа.

Гоце преживѣваше върховни моменти. Бѣше духъ и дѣсница. 1899 и 1900 години Гоце прекара въ постоянни обиколки изъ Македония. Въ 1—2 месеца той обиколи западна Македония. Султанътъ напразно обещаваше 2000 лири за главата му.

Разярилитѣ се ежби между върховисти и централисти (комитета на Ст. Михайловски — генералъ Цончевъ и В.М.Р.О.) наложиха на Дѣлчева обиколка въ източна Македония. Освенъ мисията да увещава крепителитѣ на вжтрешната организация да не се подаватъ на агитациитѣ на върховиститѣ той щѣше да присжтствува на свикания отъ него конгресъ въ недрата на пл. Али-Ботушъ, за да се обсжди положението съ огледъ на решението за вдигане на възстание, както бѣ решилъ конгреса въ Солунъ (2—3—4 януари 1903 г.).

Презъ тая му обиколка на 19 априлъ (2 май ст. ст.) 1903 година се отбива въ с. Баница (сѣрско), дето престоява два дена. На 21 кжщата, дето квартируваше Гоце, както и цѣлото село, сж обсадени здраво отъ турска войска. Започва кърваво сражение и великиятъ Гоце, неуморимиятъ Дѣлчевъ бива поваленъ отъ неприятелски куршумъ..

Табло XXVIII. Живота (Саркофагътъ) съ тлен-
100 нитѣ останки на великия македонски революционеръ Гоце Дѣлчевъ, който се пази въ специална стая въ помѣщението на „Илинденската организация“ въ София, и предъ който непрекжснато гори кандило.

Табло XXVIII. Никола Дѣлчевъ, родомъ отъ
101 гр. Кукушъ. Той е баща на великия апостолъ Гоце. Стариятъ Дѣлчевъ „бѣше познатъ на съгражданитѣ си съ твърде юнашкитѣ си наклонности“. Той бѣше трънъ въ очитѣ на турцитѣ, защото не се страхуваше да ги предизвиква, когато намираше за нужно. Турцитѣ почитаха юнацитѣ и неволно отдаваха икрамъ (почитание) на сърдцатия Никола. Много отъ достойнствата на бащата се предадоха въ душата на сина.

Табло XXIII. Миланъ Дѣлчевъ, братъ на без-
102 смъртния Гоце, роденъ е въ Кукушъ и още юноша тръгналъ по пжтя на брата си — грабналъ оржжие противъ тиранията и хваналъ гората.

Той даде своя животъ за свободата на родната земя презъ 1902 г.

Табло XXX. Френския параходъ „Гвадилквивиръ“
105 бомбардиранъ на 27.IV.1903 г. въ солунското пристанище съ динамитенъ пакетъ отъ младежа революцинеръ-анархистъ Павелъ Шатевъ отъ гр. Куманово.

Табло XXX. Това сж развалинитѣ отъ сградата на
106 Отоманска банка въ Солунъ, вдигната съ динамитъ на 28.IV.1903 година отъ младитѣ атентатори—анархисти: Орцето, Мечето, К. Кирковъ, Ил. Тръчковъ и пр.

Петь минути преди взрива атентаторитѣ предупреждаватъ директора на банката да напусне зданието.

Табло XXXI. Клане въ Солунъ. „Въ Солунъ се извърши грозно и безразборно клане на хора. Никакви оправдания и протести не сж въ състояние да го поправятъ. И азъ, който зная цената на кръвьта, съжелявамъ и проклинамъ това повече отъ всѣкиго. Но азъ запазвамъ възмущението си за сжщинскитѣ автори на атентатитѣ — за ония, които отъ 50 години насамъ непрестанно тикаха македонцитѣ къмъ тая слѣпа улица. Колкото се отнася до изпълнителитѣ на атентата, азъ не мога да забравя, че тѣ, носейки бомбата съзнаваха, че отиватъ да мратъ! Тѣ пролѣха кръвьта на другитѣ безъ двоумение, безъ скрупули; но безъ колебание тѣ дадоха и своята! Тѣхното престжпление е, може би, неизкупимо, но и тѣхния куражъ е, безсъмнено, героиченъ!“*)

Такава присжда чете за солунскитѣ атентати синътъ на революционна Франция, Викторъ Берердъ. Предъ тая присжда ние се прекланяме и само добавяме: тия атентати бѣха изразъ на наболѣлата и изстрадала душа на християнското население, гръмовенъ протестъ срещу освирепѣлата турска управа, първия избликъ на всенародно отчаяние...

На 14 априлъ 1903 г. следъ пладне, единъ младъ момъкъ, скромно облѣченъ и съ пакетъ подъ мишца, плахо се изкачваше по стжпалата на френския параходъ „Гвадилквивиръ“ пусналъ котва въ солунското пристанище и бѣ разтоварилъ муниции за турската армия. Не бѣха изминали нѣколко минути и... ужасенъ екотъ разтърси залива! „Гвадилквивиръ“

цѣлъ горѣше въ пламъци... Съ изплашенитѣ пасажери и младиятъ момъкъ напусна парахода — тоя пѫть безъ пакетъ — и благополучно стигна на брѣга. На другата зарань „Гвадилквивиръ“ стърчеше въ залива като праздно корито...

На 15 с. м., въ 10 часа вечерьта, тренътъ, идящъ отъ Цариградъ, до солунската гара нагази динамитенъ патронъ... Пострадаха само локомотива и прозорцитѣ на вагонитѣ.

На 16 с. м., вечерьта, цѣлиятъ Солунъ бѣ потъналъ въ мракъ. Градскитѣ газопроводни тржби бѣха скъсани...

Едновременно съ това, подземенъ адски пукотъ стрѣсна града... Помещението на „Banque Ottommane“, находяще се въ „френската махала“, бѣ вдигнато на въздуха посрѣдствомъ подземни мини и цѣло пламтѣше... Всрѣдъ настѫпилия ужасъ, файтонджийски коли съ млади ездачи като вихъръ се носѣха изъ главната солунска улица, и изъ тѣхъ, сѫщо като презъ праздника на цвѣтята (Fête des fleurs) въ Парижъ, хвърчеха по опредѣлени направления нѣкакви „топки“, които при падането си издаваха страшенъ пукотъ и се преобръщаха на стотини парчета... Колитѣ съ младитѣ ездачи минаха край банката, изгубиха се въ тъмнината и скоро се показаха край солунския кей — „Молло“, бълвайки изъ себе адски топки...

Това бѣха бомбитѣ на македонскитѣ революционери...

Табло XXXI. Илия Тръчковъ. Илия бѣше най-
107 мълчаливиятъ отъ всички, ала въ замѣна на това, той бѣше най-изпълнителниятъ и дѣловъ герой. Както общата работа на Орце не можеше да върви безъ сътрудничеството на Коста, защото двамата взаимно се допълваха, така и въ отдѣлната конкретна акция Илия Тръчковъ допълваше Мечето. Илия, макаръ и много по-младъ отъ Мечето, бѣше храбъръ експанзивенъ по природа. Тѣзи качества на Илия ярко го отличаваха отъ останалитѣ съзаклятници, макаръ да притежаваше и той повечето отъ качествата на останалитѣ свои другари.

Илия бѣше младъ, връстникъ на Коста и Орце, образованъ, физически достатъчно развитъ, колкото атлетъ, толкова и левентъ по душа и външность. Като венецъ на всичко въ характера на Илия бѣше свойствената му дързость при появата на опастностьта и безаветна преданость къмъ другаритѣ и дѣлото.

Табло XXXI. Константинъ Ив. Кирковъ е
108 единъ отъ деветимата смѣли младежи революционери, които извършиха презъ 1903 година знаменититѣ атентати надъ парахода „Гвадилквивиръ“, надъ инсталацията за газово освѣтление въ града и надъ Отоманската банка въ Солунъ Банката е била подкопана и хвърлена въ въздуха съ динамитъ. Атентаторитѣ измрѣха геройски или при самото извършване на атентатитѣ или въ борба по улицитѣ съ турскитѣ войски и жандармерия, или пъкъ се самозастреляха, за да не паднатъ живи въ рѫцетѣ на последнитѣ. Тѣхното геройско и самоотвержено дѣло смая турската държава.

Изнасяме портрета на Кирковъ отъ време на ученичеството му, понеже нѣмаме на разположение другъ портретъ.

Табло XXXI. Орданъ Органджиевъ (Орце-
109 то). Орцето е синъ на Велесъ, дето е роденъ презъ 1881 год. Той бѣше живо олицетворение на извънредно силна воля, упорита твърдость и непоколебимо постоянство. Орцето питаеше пламенна вѣра въ избрания пѫть, но зачиташе еднакво и чуждитѣ убеждения върху методитѣ за борба и срещу тиранията. Не можеше да търпи светотатство.

Орцето бѣше крайно бруталенъ и дори нахаленъ, що се отнасяше до изпълнение на мисията. Не желаеше и най-малки опущения. Изобщо, Орцето притежаваше качества на началникъ и рѫководитель, той бѣше душата на съзаклятието, центъръ на работата и фокуса на волята на всички свои другари. Той винаги се налагаше, колчемъ се отнасяше въпроса до общата задача.

За величието на Орцевия духъ найдобра илюстрация ни дава подвига, извършенъ отъ Орцето на 16.IV.1903 год., опредѣленъ день за атентата на Отоманската банка въ Солунъ. Още на 15 Орце влиза въ избата на банката, за да стои тамъ до 16 вечерьта и да очаква изгасването на ламбитѣ — знакъ за започване атентата. Петь минути следъ знака Орцето запалва фитилитѣ на поставенитѣ динамитни пакети и, понеже фитила е билъ дълъгъ 14—15 см. излиза отъ мазето на банката, прибира се въ дюкяна и бърже се изкачва на втория етажъ на банката, дето живѣеше семейството на банковия директоръ. Съобщава му да бѣга и успѣва следъ това да се прибере у дома си.

На 17 с. м. следъ обѣдъ Орцето отъ балкона на кѫщата си хвърля бомба и привлича около нея цѣли отряди войска. Захваща се сражение между него и последната. Той хвърля бомби, а аскера отговаря съ залпове и като се свършватъ бомбитѣ, Орцето се застрелва съ револвера си. Втурва се войската въ дома му и иска да измушка мъртвото тѣло, ала командующия Арабъ-бимбаши забранява, казвайки имъ, че трѣбва да се вземе примѣръ отъ тоя неустрашимъ герой.

Табло XXXI Миланъ Арсовъ. Презъ м. май
110 падна тежко боленъ скѫпиятъ ни другарь, съучастникъ въ сол. атентатъ Миланъ Арсовъ, родомъ отъ с. Ораховецъ (велешко). Той отдавна страдаше отъ хроническа ангина, бѣше доста слабъ, а следъ като настѫпиха горещинитѣ, той съвършено отпадна и вече не ставаше отъ леглото си. Младъ човѣкъ, 24 год., високъ ръстъ, бѣло сухо лице, черни очи и още по-черни коси, бѣха неговитѣ отличителни черти.

Следъ нѣколко дни почина. Той съ смъртьта си, очуди синца ни. Ние останахме тъй трогнати отъ наближаването на неговата смърть, че сълзитѣ почнаха да текатъ отъ очитѣ ни. Не можахме да спремъ сълзитѣ си, даже, следъ като той издъхна. Въ предпоследната минута, преди да затвори очитѣ си, видѣ какъ текатъ нашитѣ сълзи. Това бѣше моментъ, какъвто рѣдко изпитватъ и могатъ да понесатъ всички хора, когато смъртьта имъ наближи. На 8 юни следъ обѣдъ, когато слънцето наближаваше да цѣлуне върховетѣ на най-високитѣ пѣсъчливи хълмове, които се гледаха далечъ въ хоризонта, ние цѣлунахме починалия си другарь преди да го поставимъ въ черния гробъ. Пѣсъкътъ покри и него.

Табло XXXI. Къмъ загиналитѣ борци — атентатори, 111—112 презъ днитѣ на 16—20 априлъ 1903 год., въ Солунъ трѣбва да се причислятъ Г. Богдановъ отъ Велесъ и Марко Бошнаковъ, както и Д. Мечевъ, Пинговъ, Павелъ Шатевъ — атентатори на парахода Гвадилквивиръ.

Табло XXXIII. Георги Сугаревъ. Роденъ е презъ 116 1876 година въ гр. Битоля, дето и получи гимназиално образование отъ 1895—96 до 1901 година. Презъ нея година става нелегаленъ поради настаналитѣ разкрития и афери. Въ града Сугаревъ е членъ въ окржжния комитетъ. Като става нелегаленъ, сформирва малка чета и обикаля изъ битолско, демиръ-хисарско, ресенско, крушовско, прилепско, като стѣга редоветѣ въ организацията и готви населението за възстание.

Презъ 1903 год. възстанието го заварва окржженъ войвода и бива избранъ за горски началникъ. Сугаревъ храбро се бори презъ бурното време. Следъ туй настжпва периода на разочарованието на населението. Тъкмо тогава Г. Сугаревъ се оказва достоенъ вождъ и борецъ.

Постоянно обикаля разоренитѣ възстанически райони и на всѣкжде внася струя на бодрость и нови надежди.

Разорилъ здравето си, презъ 1904 г. заминава задъ граница да готви и събира сили и срѣдства вече срещу два врага: турци и гърци. Презъ следната година връща се назадъ, навлиза въ Мариово, дето бѣха плувнали гръцки чети, за да погърчватъ силомъ населението.

Въ схватка съ една такава чета изпада обсаденъ отъ турска войска и на 5 априлъ 1905 г. намира гроба си близо до с. Пиралово.

Табло XXXIII — Дяконъ Евстатий е роденъ 117 въ 1873 г. въ с. Нестрамъ-Колъ, костурско. Въ 1888 г. той става послушникъ въ Хилендарския монастиръ и постжпва въ корейското училище, а въ 1892 г. въ цариградската семинария. По нареждане на Екзархията той става служащъ въ българската община въ Солунъ, но бива заподозрянъ въ нелегална дейность и изпратенъ отъ Даме Груевъ въ България. Въ 1897 г. той е дяконъ въ софийската черква „св. Никола Старий". Отъ 1. XI 1897 г. до края на 1909 г. е катедраленъ дяконъ въ Пловдивъ, а въ началото на 1900 г. е дяконъ въ българската черква въ Букурещъ. Презъ януари 1903 г., виждайки, че за свободата на брата-робъ, не ще молитва, а мотика, той напуща Букурещъ и заминава въ битолско.

Презъ илинденското възстание дяконътъ бѣше началникъ на гяватколския районъ, като следъ злополучния край на възстанието той заедно съ Даме Груевъ, Г. Сугаревъ и Хр. Узуновъ възстановиха въ битолско организациитѣ, които бѣха взели участие въ възстанието. Презъ Балканската и Европейската войни, като войвода, съ четата си взе активно участие въ воденско, Мъгленията и пр.

Табло XXXIII. Георги Павлевъ Чурановъ, 118 ржководитель на с. Смилево отъ 1894 г. до 1903 год. Презъ време на възстанието бѣ гяватски войвода.

Табло XXXIV. Мисе Дупенски отъ преспанско, 120 войвода и защитникъ на преспанско презъ илинденското възстание.

Табло XXXIV. Спиро Олчевъ. Подъ негово ржк- 121 оводство станаха редъ сражения презъ илинденското възстание въ преспанско. Като войвода прояви доблесть и човѣколюбие.

Табло XXXIV. Славко Арсовъ. На 22 августъ 122 1904 год. близо до с. Гигянци (кратовско) четитѣ на Сл. Арсовъ и Ст. Донски, които бѣха обсадени отъ турска пехота и кавалерия, дадоха шестчасово сражение и въпрѣки голата мѣстность, отблъснаха настжпващитѣ превъзходни неприятелски сили. Тукъ падна тежко раненъ и младия войвода Славко, който се самоуби, за да не падне въ пленъ.

Славко служи вѣрно на ВМРО почти 6 години: отъ 1898 год., веднага следъ излизане отъ училището (V класъ въ София).

Презъ тия години бѣ агитаторъ и организаторъ въ кичевско и прилепско, дето бѣше учитель Попада въ затвора презъ 1900 год. Тамъ между българи, албанци и власи сѣе семето на свободата.

Спасенъ отъ затвора, отива въ гората и става простъ четникъ. Школувалъ при най-опитния македонски войвода Марко Леринski, скоро Славко бива избранъ за войвода въ ресенско, дето илинденското възстание го заварва. Вещо, храбро и енергично води борбата срещу врага и слага оржжие само, когато се увѣри въ безполезностьта на съпротивата.

Разстроеното му здраве му наложи лѣчение и той замина въ отпуска за България; но, недолѣкуванъ, въпрѣки съветитѣ на лѣкари, той скоро се върна въ района си, дето гръцки чети бѣха нахлули.

На пжть за района си загина геройски.

Табло XXXV. Капитанъ Хр. Саракиновъ, ро- 124 домъ отъ с. Саракиново, воденско. Като войвода участвува въ възстанията презъ 1902—1903 год.

Табло XXXV. Лука Ивановъ е роденъ въ гр.
125 Панагюрище (България) презъ 1867 год. Свършилъ военното училище съ чинъ подпоручикъ. Още отъ 1885 година е взималъ участие въ македонскитѣ работи, а като редовенъ членъ на революционната организация постжпва презъ 1900 г. Въ 1903 г. е избранъ за воденски околийски войвода и презъ възстанието действува енергично противъ турскитѣ отряди, за да държи силитѣ имъ. Подиръ потушването на първото, въ воденско завърлуваха гръцки андарти. Лука се явява отново въ района си и води отчаяна борба срещу турци и гърци. Презъ 1905 г. пленява цѣла гръцка чета. На 13 августъ 1906 г. Лука загина като борецъ

Табло XXXVI. Лука Джеровъ, родомъ отъ гр.
128 Битоля, свършилъ Солунската гимназия, бившъ учитель изъ Македония, единъ отъ най-раннитѣ революционни дейци, войвода и членъ отъ щаба на възстаницитѣ отъ кичевско презъ време на илинденското възстание.

Табло XXXVI. Стоянъ Донски е родомъ отъ
129 с. Битоша (битолско).

Единъ день — 1894 г., става въ селото сватба и нѣкакъвъ турчинъ отъ друго село нахално се натрапва съ похотни желания. Стоянъ го хваща за яката и го изхвърля вънъ; следъ 5-6 дена наново се срещатъ и турчина пада мъртавъ. Тогава става балкански соколъ. Презъ 1895 год. е четникъ въ четитѣ, образувани отъ покойния Тр. Китанчевъ. Въ едно сражение пада въ пленъ въ турски ржце. Осжждатъ го на 101 година затворъ и го изпращатъ на заточение въ Диарбекиръ. Следъ амнистията Стоянъ се завръща въ с. Смилево и става войвода на чета въ ресенско. Презъ илинденското възстание Донски храбро защищава с. Смилево. Особено блѣскава е защитата при позицията „Гьоревъ гробъ“. Презъ 1904 год. наново заминава съ чета за Македония и при с. Гулянци, предадена отъ сърби, биде сгащена; въ неравенъ бой Донски сложи своитѣ кости за свободата на родината си.

Табло XXXVI. Ванчо Сърбакъ. Роденъ въ с.
130 Вранещица (кичевско). Още младъ заминава за България, гдето става хлѣбарь. На 1.IV.1903 г. връща се съ чета въ Македония

На 22.III.1903 г се сражава като войвода съ 300 възстаници срещу хиляди войници. На 24.IV.1905 г. той е убитъ въ с. Цѣръ.

Табло XXXVI. Пешо Радевъ Пашата. Петъръ
131 Радевъ, нареченъ Пешо Паша, е билъ войвода на българска чета въ „Поречето“ (кичевско) следъ голѣмото македонско възстание въ 1903 г. Уцѣлѣлъ следъ редъ сражения съ турския аскеръ, съ измама е билъ убитъ отъ сърбитѣ.

Табло XXXVII. Градъ Крушово се намира въ
133 з. Македония, въ недрата на планината Бушева чешма, на една надморска височина около 1000 м. Градецътъ въ турско време броеше около 9000 души, отъ които повече отъ половината българи, а останалитѣ власи, заселени тукъ къмъ 1788 година.

Турци граждани нѣмаше никакви, освенъ семействата на чиновницитѣ — около десетина и 20—50 войници като охрана на чиновницитѣ.

Презъ време на възстанието градеца бѣше подоколия (мюдурлукъ) и влизаше административно въ битолска околия.

Повечето мжже бѣха гурбетчии и се прибираха по домоветѣ си презъ зимата.

Българитѣ притежаваха своя черква, основно училище и прогимназия съ 350 ученици и десетина учители; власитѣ — основно училище съ 60 ученици и гръкоманитѣ (часть отъ власитѣ) сжщо имаха свое училище.

Планинското разположение на градеца, чистотата му отъ турско население, далечностьта отъ военнитѣ центрове — всички тия условия наложиха на ржководителитѣ на ВМРО да приематъ решението, щото възстанието да се почне отъ тоя градецъ и на 2 августъ 1903 г. то избухна съ една епична сила, предъ която остана очуденъ свѣта.

Табло XXXVII. Щабътъ на възстаницитѣ
134 въ Крушово. Многобройнитѣ и въоржжени възстанишки сили въ Крушово и крушовско имаха за свой ржководитель единъ щабъ, състоящъ се отъ петь души. На снимката тѣ сж лицата, седнали отпредъ (по имената имъ отъ лѣво на дѣсно): 1) Тодоръ Павловъ отъ Велесъ, 2) А. Хадж въ отъ Струга, директоръ на прогимназията въ Крушово 3) подпор. Тодоръ Христовъ 4) Тома Николовъ отъ Крушово 5) Никола Каревъ, учитель отъ Крушово.

Табло XXXVIII. Кжщата въ която е прогла-
135 сено възстанието въ Крушово. Въ тая историческа кжща на 3 августъ въ 12 ч. на полунощь сж били събрани членоветѣ на ржководното тѣло на крушовската революционна околия и нѣкой отъ бойнитѣ другари-инструктори на възстанието. Тамъ е била прочетена прокламацията на главния възстанически щабъ.

Табло XXXIX Никола Каревъ е роденъ въ гр.
138 Крушово презъ 1877 година, свършилъ е IV класъ въ Битолската гимназия и станалъ народенъ учитель въ с. Горно-Дивяци, гдето билъ привлеченъ за освободителното дѣло. Въ 1902 год. учителствувалъ въ гр. Крушово и билъ избранъ за членъ въ ржковсдното тѣло. Съ мѣстната чета обикалялъ селата.

Въ смилевския конгресъ (1903 г.) билъ избранъ за горски началникъ и участвувалъ въ всички сражения около Крушово презъ време на възстанието. На 27 априлъ 1905 година Никола заедно съ 18 четници падналъ убитъ въ сражение при с. Райчени (кратовско).

Табло XXXIX Велю Марковъ, родомъ отъ Кру-
139 шово, е билъ единъ отъ първитѣ интелегентни организационни войводи въ крушовско. Убитъ е въ сражение съ турска войска презъ 1906 г. въ с. Ракитница.

Табло XXXIX Войвода Пито Гулевъ е единъ
140 отъ най-смѣлитѣ водители на чети въ голѣмото възстание презъ 1903 г. въ Крушово. Сражавайки се отчаяно съ многото войска, той загинва геройски съ голѣма часть отъ възстаницитѣ въ мѣстностьта „Мечкинъ камъкъ"

Табло XXXIX Иванъ Наумовъ Алябака. Ро-
141 денъ е около 1870 г. въ с. Орловецъ (велешко). Въ организацията влиза около 1900 год. и първоначално се подвизава въ одринско като мѣстенъ войвода. Въ време на илинденското възстание той води голѣми чети срещу казармитѣ въ Крушово, и съ пѣсеньта „живъ е той" превзима последнитѣ. Погрома следъ възстанието не го отчая. Той обиколи презъ 1904 г. прилепско, крушовско, кичевско и велешко, като навсѣкжде внася вѣра. Славни сж неговитѣ сражения при с. Павлешени (Куманово), съ сръбскитѣ чети въ Виръ и Крапа, с. Орѣше и Попадия. Сърбитѣ треперѣха отъ него.

Той падна убитъ отъ турската войска при с. Бѣлица презъ 1907 год.

Табло XXXIX. Андрей Димовъ, храбърът за-
142 щитникъ на градъ Крушово презъ време на турскитѣ налитания отъ 5—7 августъ 1903 год., сложи кости, защищавайки родния си край.

Табло XL. Мѣстностьта „Куличе" е надъ самия
143 градъ Крушово. Оттамъ се водѣха нападенията на града презъ първитѣ дни на илинденското възстание.

Табло XL. Гюрчинъ войвода, родомъ отъ с.
144 Сланско, крушовско, е единъ отъ старитѣ нелегални дейци, близъкъ другаръ на Тодоръ Пиперката. Той е падналъ убитъ въ сражение съ турска войска презъ 1894 година.

Табло XL. Иорданъ Пиперката. Човѣкъ отъ
145 село, простъ и неукъ, но съ несъмнени умствени дарби и военни похвати: на всѣкжде и никжде. Турцитѣ не можаха да разбератъ неговата тактика; адмирираха го и вѣрваха, че духове го защищаватъ.

Роденъ е въ с. Козица (кичевско). Четува и войводствува непрекъснато редъ години, дава повече отъ 15 сражения и просто изхвърква отъ ржцетѣ на врага. Взема участие въ илинденското възстание и въ кичевско, крушовско, биотлско и пр.

Падна убитъ презъ августъ 1903 г.

Табло XL. Дяконъ Евстатий, родомъ отъ
146 Крушово, по народность влахъ и дяконъ на черквата. При защитата на града падна убитъ.

Табло XLII. Блаже Кръстевъ Биринчето
149 е родомъ отъ демирхисарското село Бирино (битолско). Билъ е районенъ войвода и взелъ участие въ илинденското възстание при нападението на Крушово.

Тамъ и падналъ мъртавъ, защищавайки свободата.

Табло XLII. Четата на М. Христовъ. Поручикъ
151 М. Христовъ, родомъ отъ Крушово, взе участие въ възстанието на родния си градъ като командующъ боевитѣ сили и даде славни сражения, особено въ първитѣ дни. Но предъ извънредно голѣмитѣ боеви предимства на противника — редовна войска на брой 5 полка съ кавалерия и артилерия — бѣше принуденъ да отстжпи.

Табло XLIV. Историческата черква въ Кру-
154 шово. Тая черква била тъкмо срещу турския конакъ. Въ голѣмото възстание презъ 1903 г. възстаницитѣ въ Крушово обсадили конака презъ една нощь, открили, най-напредъ огънь отъ мѣстото предъ черквата. При потушване на възстанието черквата биде изгорена отъ турцитѣ, следъ като биде обрана. Въ нея се намираше великолепенъ иконостасъ, паметникъ на рѣзбарско изкуство, дѣло на двама българи, които сж го работили 12 години.

Табло XLV Василъ Чакаларовъ е революционеръ-организаторъ и войвода въ ко-
156 стурско. Взима участие и въ голѣмото възстание презъ 1903 год. като главенъ водитель на възстаницитѣ въ костурско. Презъ междусъюзнишката война той на чело на партизански отрядъ се промъкна въ тила на гръцката армия и загина геройски въ бой съ гръцко войсково отдѣление на 20 юли 1913 год.

Табло XLV. Лазаръ п. Трайковъ е ро-
158 денъ въ с. Джмбени (костурско). Свършва солунската гимназия презъ 1898 година и още ученикъ се посвещава на революционното дѣло. Презъ ваканциитѣ обикаля костурско и нему се дължи голѣмия успѣхъ, щото всѣко село отъ тоя край да бжде организирано. Падналъ въ ржцетѣ на потисницитѣ, четири години лежа въ корчанския затворъ. Въ началото на 1904 год., щомъ бѣше освободенъ, замина въ гората.

Презъ илинденското възстание като членъ отъ щаба разви жива дейн сть, особено, при отстжплението. Нему се дължи умното прикриване на революционнитѣ боеви сили и на беззащитното население.

Взе участие въ повече отъ 40 сражения съ врага. Презъ м. септември при с. Пчанища (мариово) въ сражение бѣше тежко раненъ. Връща се въ костурско, дето се присланя при бившия колега по оржжие Коте. Срещу скжпи подкупи последния убива болния войвода и главата му изпраща на гръцкия началникъ на андартитѣ, а той я предава на турцитѣ.

Три дни тази глава стърчеше, закачена на вратата на правителствения домъ въ Костуръ...

Лазаръ п. Трайковъ бѣше поетъ съ вдъхновение и кристална простота въ стила.

Табло XLV. Пандо Кляшевъ, родомъ отъ с. 159 Смърдешъ (костурско), е дългогодишенъ войвода въ костурско, добъръ интелегентенъ агитаторъ. Убитъ е презъ 1908 г. въ с. Дреновски (костурско) въ сражение съ турска войска.

Табло XLVI. Митре Влаха Пандуровъ 162 отъ с. Кономлади, безграмотенъ, но природно много уменъ, духовитъ, обичанъ и отъ враговетѣ. Загиналъ презъ 1906 г.

Табло XLVI Подпоручикъ Ив. Поповъ е ро- 163 домъ отъ гр. Неврокопъ. Отъ 1912 година остава като войвода въ леринско, костурско и кайлярско. Презъ време на балканската война много допринася за очистването на повѣренитѣ му райони отъ турскитѣ войски.

Вследствие на тежко неизлѣчимо боледуване, придобито отъ лишения и простуда, изпадналъ въ отчаяние и презъ 1926 година се самоуби при Черни връхъ на Витоша.

Табло XLVI. Никола Андреевъ е роденъ въ с. 164 Мокрени (костурско) презъ 1889 г.; свършилъ VI класъ на класическата гимназия въ Битоля и следвалъ въ софийското военно училище, което преди време напусналъ, за да влѣзе въ редоветѣ на революционната организация. Известенъ е по своята агитаторска способность. Той се подвизавалъ като войвода въ костурско и е взелъ участие въ илинденското възстание. Отличилъ се при превземането на влашкия градецъ Невеско.

Падналъ убитъ презъ м. августъ 1911 година.

Табло XLVII. Атанасъ Кършаковъ, е родомъ 165 отъ Косинецъ, костурско. Единъ месецъ преди обявяването на илинденското възстание, биде раненъ и раната не му позволи да вземе участие въ самото възстание. Следъ оздравяването си, обзче, на чело на своя чета, води люти боеве съ турскитѣ войски и гръцкитѣ андарти, които по това време действуваха заедно. Въ единъ отъ тия боеве при с. Гърче, костурската Костенария, той падна убитъ, оставяйки име на приказенъ юнакъ.

Табло XLVII. Стерьо Ант. Стерьовски, ро- 166 денъ въ 1876 г. въ с. Смърдешъ. Свършилъ III кл. Въ 1902 година отива въ Македония. Презъ илинденското възстание е районенъ войвода и на 31.VIII 1903 г. се сражава при с. Апоскепъ. На 31. V. 1903 г. при локвата е раненъ на 3 мѣста, но съ бомби успѣва да се измъкне.

Презъ май 1905 г. въ преспанско въ сражение съ андарти бива убитъ отъ засада.

Табло XLVII. Пандо Сидовъ отъ с. Джупаница 167 (костурско). Свършилъ пети класъ на битолската гимназия и още ученикъ влѣзналъ въ редоветѣ на ВМРО. Много години е билъ ржководитель и организаторъ въ костурско и участковъ войвода въ Кореща-колъ. Презъ време на илинденското възстание храбро се борилъ и пръвъ успѣлъ да превземе отъ турцитѣ градеца Клисура. Участвувалъ въ 33 сражения срещу турци и гърци.

Табло XLVII. Христо Цвѣтковъ отъ с. 168 Кономлади, войвода и отъ най-юначнитѣ ржководители презъ илинденското възстание.

Табло XLVII. Костурски герои. Най-от- 168 далечената българска покрайнина въ Македония бѣше най-яката крепость на българщината и най-сигурното гнездо на революционната организация. Самоотвержени и храбри борци е далъ костурския край. Чада на тоя кжтъ отъ Македония сж: Чакаларовъ, Лазаръ п. Трайковъ, П. Кляшевъ, А. Кършаковъ, Н. Андреевъ, Стерьо Стерьовски и цѣла плеада отъ славни имена.

Тукъ трѣбва да споменемъ още:

Лазаръ Московъ отъ с. Джмбени, съ класическо образование, загиналъ презъ 1902 год. като войвода.

Търпенъ Марковъ отъ с. Вишени, учитель.

Михаилъ (Мушето) Николовъ, съ висше образование по философия, учитель и идеаленъ борецъ.

Колю Добролицки, Търпо Четарски, Дано Врещенски, Стерьо Ташковъ, Кост. Желегацки, Тома Янковъ, Кир. Хр. Искуртовъ, Вангелъ п. Христовъ, Ат. Петровъ отъ Шестово, Георги Христовъ отъ Хрупища, Дичо Антоновъ, Пандо Чуковъ, Цильо Котевъ, Тр. Желевски, Петъръ Гайковъ и др. и др. — паднали за свободата на родината.

Табло XLVII. Петъръ Погончевъ отъ с. За- 169 горичани, войвода презъ възстанието загиналъ презъ 1904 г. въ Емборе.

Табло XLVIII Марко Ивановъ съ другари, 170 виденъ революционенъ ратникъ отъ костурско.

Табло XLVIII Кузо попъ Диновъ е роденъ въ 171 с. Българска Блаца (костурско), свършши гръцка гимназия и стана български учитель и членъ терористъ на В. М. Р. О. Презъ периода 1905 — 1907 година въ Костурско мощно върлуваха гръцки андарти подъ покровителството на турското правителство и всичко българско изтезаваха, за да се прибере въ лоното на гръцката патриаршия.

Кузо Стефовъ се запретна съ унищожението на тия дошлаци отъ вънъ и турски протежета и успе да парализира тѣхната дейность.

На 17 ноември 907 година, обсаденъ отъ турскитѣ потери въ с. Черешница, за да не падне въ тѣхни ржце се самоуби.

Табло XLVIII Г. Д. Икономовъ единъ отъ во- 172 дителитѣ на възстанницитѣ въ костурско; участвувалъ въ редъ сражения.

Табло XLVIII Илия Димитровъ отъ костур- 173 ско; водитель на боеви сили презъ голѣмото възстание.

Табло XLVIII Манолъ Розовъ. Роденъ е въ с. 174 Бобища (костурско) презъ 1876.

Презъ илинденското възстание цѣло костурско преброди и геройски се

сражава. Въ края на възстанието заедно съ костурскитѣ водители на борящия се народъ: Ив. Поповъ и Лазаръ п. Трайковъ, макаръ заграденъ отъ многохиляденъ турски аскеръ, се прехвърлиха въ Марихово. При върха Соколъ (Нидже планина) четата бѣ обградена и даде решително сражение. Манолъ командувалъ и пѣелъ пѣсеньта „Хубава си, моя горо". Единъ куршумъ го повалля мъртавъ.

Табло XLIX. 175 Стефо Настевъ е роденъ презъ 1874 год. въ с. Церово (костурско).

Покръстенъ въ Битоля отъ Чемковъ презъ 1894 г. Презъ възстанието е участвувалъ като войвода на чета отъ 80 души при Чеганъ, Муртеница, Осоитѣ Барбешъ и др.

Табло L 180 Михаилъ Чековъ отъ с. Екши су (Върбени), леринска околия, старъ деецъ и началникъ на възстанически отрядъ презъ паметнитѣ дни отъ 1903 г.

Храбъръ защитникъ на леринско.

Табло LI 181 Никола Петровъ Русенски отъ с. Русиново, малешевско. Първиятъ организаторъ и организационенъ войвода въ охридско, прилепско, крушовско, кичевско и битолско Демиръ-Хисаръ. Революционната му дейность почва отъ 1895 г. заедно съ Михаилъ Попето, съ когото следватъ княжевската школа за подофицери и следъ това пакъ заминаватъ за Македония. Съ тѣхъ заминава и Гоце Дѣлчевъ. Въ малешевско залавятъ единъ бегъ, който впоследствие избѣгалъ и, споредъ Гоце, това е първата имъ несполука.

Табло LI 182 Алекса Турунджовъ (Ea Мас. бр. 26/1919 г.)

Роденъ въ Екши-су (леринско), четникъ и мѣстенъ войвода. Презъ 1904 г. арестуванъ отъ турцитѣ. Направилъ опитъ да се хвърли отъ прозореца на затвора, но не сполучилъ. Осжденъ на смъртъ и на 19 августъ 1905 г. обесенъ всрѣдъ пазаря въ гр. Битоля.

Табло LI 183 Илия Леринскиe дългогодишенъ четникъ, а презъ време на илинденскитѣ дни войвода.

Табло LI 184 Лечо Гйошевъ Настевъ, роденъ въ с. Цѣрово, леринско, свършилъ VI класъ въ Битолската класическа гимназия, бившъ учитель, приема четата на Марко войвода и презъ време на голѣмото възстание води сражения при с. с. Търсье, Буфъ, Неволяни, Невеска, Баница, Екши-су, Горничево, Чеганъ и пр. Убитъ въ сражението при с. Пиперчина, леринско, на 15 августъ 1903 г.

Табло LII 185 Пандилъ Шишковъ родомъ отъ леринското с. Върбени (Екши-су), бившъ именитъ леринскиe войвода. На 7 ноември 1929 година той падна убитъ всрѣдъ софийскитѣ улици отъ злодейски куршуми. Македонската междуособица глътна още единъ скжпъ и свиденъ македонски синъ.

Табло LII 186 Дѣдо Кочо Хр. Цонката е отъ с. Зелениче (леринско), дългогодишенъ революционенъ борецъ и войвода на търсенски участъкъ (леринско). Убитъ е презъ 1903 год. въ с. Търсье.

Табло LIII 188-192 Охридско горско революционно началство презъ Илинденското възстание — 1903 година:

1. Антонъ Ев. Кацкаровъ отъ Охридъ, роденъ 1865 год.
2. Христо Узуновъ отъ Охридъ, роденъ 1879 год., † 1905 год.
3. Наумъ Чакъровъ отъ Струга, роденъ 1868 г., † 1903 год.
4. Наумъ Цвѣтиновъ отъ Охридъ, роденъ 1873 год.
5. Александъръ Чакъровъ отъ Струга, роденъ 1869 г., † 1909 год.
6. Наумъ Златаревъ отъ Охридъ, роденъ 1874 г., † 1903 г.
7. Лазаръ Димитровъ отъ с. Лазарополе, роденъ 1867 г.

Табло LIII 190 Христо Узуновъ отъ Охридъ е единъ отъ най-виднитѣ революционери организатори въ охридско и главенъ началникъ на възстаницитѣ въ охридско и струмско презъ голѣмото илинденско възстание.

Следъ потушването на възстанието Узуновъ заедно съ Даме Груевъ остана на мѣстото си да подържа духа на населението, което, макаръ и крайно разорено, не изневѣри на водителитѣ си. Даваше имъ приемъ, та скоро можа да се възсъздаде и стегне революционната мрежа. На 24 априлъ 1895 г. Узуновъ съ четата си биде откритъ въ с. Цѣръ (битолско) и обграденъ отъ много войска. Сражавайки се, той и четницитѣ му, 13 души, виждатъ, че не ще могатъ да си пробиятъ пжть. Като привършили патронитѣ си, за да не попаднатъ живи решаватъ да се самоубиятъ. Преди да се самоубие Узуновъ написва и дава на селянитѣ шифровано писмо, въ което пише: „Нашата идея ще бжде постигната. Ето защо умирамъ спокоенъ. Бждете искренни и пазете основнитѣ закони на организацията."

Табло LIV 193 Лазаръ Димитровъ е роденъ въ с. Лазарополе (реканско), съ висше образование, по професия учитель. Въ редоветѣ на революционната организация постжпилъ още презъ първитѣ години на последната.

Делегатъ въ солунския конгресъ отъ месецъ януари 1903 год., който е решавалъ въпроса за вдигане на възстание, тамъ Л. Димитровъ проявилъ едно здраво познаване на работитѣ въ живота на ВМРО. Презъ самото възстание (илинденското) е билъ членъ отъ горското началство за Охридско-Дрямско-Дебърски революционенъ възстанически районъ.

Табло LIV. 194 Смиле Войдановъ е роденъ въ с. Лактинье (охридско) презъ 1872 г. Училъ въ монастиря Пречиста (кичевско)

Билъ учитель въ родното си село. Презъ 1897 г. влѣзналъ въ организацията. Презъ време на инлинденското възстание е билъ участъковъ войвода и се проявилъ като храбъръ борецъ и находчивъ вождъ.

Табло LIV. 195 Иванъ Дуковъ Пендарски отъ Галичникъ е войвода на мѣстната революционна българска чета. Той е убитъ преди голѣмото илинденско възстание.

Табло LIV. 196 Цвѣтко Христовъ отъ охридско, старъ революционенъ ратникъ и войвода въ охридско; боевъ началникъ на голѣмъ отрядъ отъ възстаници презъ илинденското възстание.

Табло LIV. 197 Димитъръ Матлиевъ отъ гр. Охридъ; началникъ на четнишки отрядъ презъ време на възстанието.

Табло LV. 198 Димитъръ Гущановъ е роденъ въ с. Крушево (сѣрско демиръ-хисарско). Свършилъ е въ Лозана и следъ свършване наукитѣ си, върналъ се дома и станалъ членъ на революционната организация, а после и войвода. Заедно съ Гоце Дѣлчевъ обикалялъ по ревизия четитѣ въ сѣрски окржгъ. На 4 май 1903 г. били обсадени отъ турски войски. Въ завързалото се сражение и двамата борци паднали убити.

Табло LV. 199 Димитъръ Ив. Милевъ, роденъ въ гр. Охридъ, на 15|27 февруари 1882 год. свършилъ V гимназиаленъ класъ и на 7/19 XI 1898 год. и военното училище въ София. Презъ м. мартъ 1903 год заминалъ за Македония съ четата на Софрони Стояновъ и др. Падналъ убитъ въ сражение съ турска потера на 15/28 IV с. г. при с. Габрово.

Табло LV. 200 Борисъ Ил. Сугаревъ, роденъ въ гр. Прилепъ на 12/24 III 1878 год., свършилъ трети класъ въ родното си мѣсто, V класъ въ мжжката солунска гимназия и военното училище въ София.

Произведенъ въ първи офицерски чинъ презъ 1900 год., подпоручикъ Б. Сугаревъ заминава презъ пролѣтьта на 1903 год. въ Македония заедно съ Софрони Стояновъ и намира гроба си въ редоветѣ на борцитѣ. Убитъ е въ сражение на 15/28 IV 1903 год.

Табло LV. 201 Георги Ив. Папанчевъ е роденъ въ гр. Сливенъ презъ 1878 год., завършилъ гимназията въ родния си градъ, следъ което постжпва въ школата за запасни подпоручици въ с. Княжево—край София. Следъ излазянето му оттамъ, като запасенъ офицеръ отъ българската армия, установява се въ Търново като търговецъ. Тамъ завръзва връзки съ македонскитѣ срѣди и даже отива въ София да участвува на тѣхенъ конгресъ.

На 29-5-903 год. въ навечерието на възстанието, когато е събралъ на съвещание въ с. Баница воеводитѣ отъ района си, изненадва ги многоброенъ аскеръ. Опитвайки се да пробиятъ кордона му, нѣколко куршума смъртно пронизватъ стройното му тѣло.

Табло LVI. 202 Тале Христовъ е синъ на бедни родители. Роденъ е презъ 1878 г. въ Прилепъ. Свърши курса на битолската мжжка гимназия и презъ 1909 г. стана учитель въ родното си мѣсто. Още на ученическата скамейка бѣше влѣзналъ въ редоветѣ на революционната организация и се отличилъ като вещъ агитаторъ между младежьта. Като учитель той вече става душата на организацията въ Прилепъ и прилепско. Въ първитѣ дни на м. юли 1903 г., сир. въ надвечерието на илинденското възстание, той замина за балкана да изпълни последния си дългъ — да сложи кости за свободата на родния си край. Въ едно сражение съ турска потера, бива раненъ. Сполучва да се укрие въ една пещера, но гладенъ, жеденъ, боленъ и преуморенъ, предава Богу духъ на 23 юли 1903 год. сир. една седмица преди да дигне роба знамето на свободата.

Табло LVI. 203 Юлий Ц. Розенталъ. На 12 ноември 1903 год. четата на интелигентниятъ войвода Никола Дечевъ се срещна съ турска потера близо до с. Луково, кратовско, кждето даде сражение. Тукъ падна убитъ Юлий Ц. Розенталъ, талантливъ младежъ, роденъ въ Иркутскъ—Сибиръ — на 14 юни 1872 год., синъ на благородна полска фамилия. Неговиятъ баща Д-ръ Розенталъ емигриралъ въ България презъ 1880 год.

Табло LVI. 204 Димитъръ Дечевъ, родомъ отъ гр. Сливенъ, запасенъ офицеръ, убитъ въ сражение съ турска потера край Велесъ.

Табло LVI. 205 Марко Марковъ, студентъ по математика, загиналъ на 12 ноември 1903 г. при с. Луково (кратовско) въ четата на Н. Дечевъ.

Табло LVI. 206 Романъ Мишайковъ е роденъ въ Варна презъ 1883 г., ученикъ отъ софийската гимназия. Членъ е отъ видното семейство Мишайкови, по произходъ отъ с. Пжтеле (леринско). Романъ е внукъ на родолюбивия Д-ръ К. Мишайковъ и на Пловдивския митрополитъ Панаретъ. Падна убитъ като четникъ въ четата на Н. Дечевъ на 10. IV. 1903 год.

Табло LVI, 207 Йорданъ Варналиевъ, родомъ отъ гр. Велесъ, убитъ въ сражение съ турцитѣ презъ 1903 година въ щипското село Карбинци.

Табло LVII. 208 Александъръ Соколовъ (1882—1903 год.) е роденъ презъ 1882 год. въ София. Той е синъ на войвода отъ легията и сръбско-турската война Сима Соколовъ отъ село Грознатовци, трънско. Александъръ Соколовъ бѣше студентъ-математикъ. Загина на 5.IX. 1903 г. въ сражението на четата на Николай Дечевъ въ кратовско, между селата Витоша и Лѣски на пжть за велешко.

Табло LVII. 209 Коце Арсовъ Лазаровъ отъ Щипъ, достоенъ синъ на известния Арсо Лазаровъ, временния председатель на сръбската скупщина презъ 1925 год., избранъ отъ Македония. Следъ като завърши гимназиалното си образование

презъ 1902 год. вихрено застава въ редоветѣ на революционното движение. Последното много нѣщо е очаквало отъ тоя идеаленъ младежь, обаче родината преждевременно отне живота му. Презъ 1903 год. геройски падна пронизанъ съ куршумъ въ прочутото сражение въ с. Карбинци (щипско).

Табло LVII. Тимо Ангеловъ (Ефтимъ Царя) 210 отъ гр. Берковица. Завършилъ желѣзарското училище въ Самоковъ. Войвода отъ групата на Чернопѣева. Той бѣше единъ отъ дейцитѣ по уреждането първата фабрика за бомби и др. съоръжения заедно съ Велко Миковъ, Никола Дечевъ, Петъръ Юруковъ, Дѣлчо Коцевъ, Душо Желевъ и др. подъ патронажа на Гоце Дѣлчевъ. При пренасяне на бомби презъ 1903 г. въ гр. Пловдивъ, по една случайность една бомба пада и експлодира, възпламени другитѣ бомби. Станаха жертва Тимо Ангеловъ и Миланъ попъ Михаиловъ отъ Кавадарци — учитель.

Тимо бѣше храбъръ и самоотверженъ революционеръ.

Табло LVII. Георги Хр. Корубиновъ. 211 Роденъ е въ гр. Прилепъ презъ 1873 год., свършилъ втори класъ. По занятие шивачъ на мжжки европейски дрехи. Членъ въ революционната организация отъ 1895 г. Буенъ, решителенъ и неустрашимъ. На 25.XII. 1901 г. срѣдъ прилепската чаршия стреля и убива прочутия разбойникъ Уската, който бѣше се приготвилъ да бие единъ другарь на Георги. Вследствие на това избѣгва въ България и влиза въ четата на Борисъ Сарафовъ презъ м. мартъ 1902 год. Когато тя биде открита и се сражава съ турски аскеръ при с. Владимирово (малешевско), Георги излѣзълъ отъ позиция, за да помогне на свой другарь и пада убитъ.

Табло LVII. Иванъ Дулевъ отъ Галичникъ, вой- 212 вода, убитъ въ сражение съ турцитѣ презъ 1903 год.

Табло LVIII. Максимъ Костовъ, отъ с. Ржбе- 213 тино (кичевско), е голѣмъ български патриотъ. Образувалъ български революционенъ кржжокъ отъ свои съотечественици въ самия Бѣлградъ. Убитъ е на 11 юни 1903 г. въ сражение съ турска потера.

Табло LVIII. Иванъ Ципорановъ. На 26.VI.1903 214 г. Ив. Хр. Ципорановъ напусналъ военното ветеринарно училище и заминалъ за Македония да се бори за нейнитѣ права. При м. „Радова скала“ (кратовско) намѣри смъртьта си тоя младъ поклоникъ на свободата. Роденъ е въ гр. Сливенъ на 30.VIII. 1883 год.

Табло LIX. Василъ Поповъ, отъ гр. Стара-За- 215 гора. Високоинтелегентенъ момъкъ съ солидно образование. Пленителенъ образъ на единъ мждъръ по умъ и девица по любовь къмъ ближния. Жрецъ на свободата и като такъвъ падна мъртавъ при с. Баница (островско) презъ 1903 години.

Табло LIX Стоянъ Божовъ. Роденъ е на 19.V 216 1864 год. въ с. Кърчево(сѣрско Демиръ Хисарско. Свършилъ V класъ на Пловдивската гимназия и прекъсналъ, защото презъ 1885 г. се записва въ доброволческия легионъ противъ сърбитѣ Дълги години е билъ учитель директоръ и училищенъ инспекторъ. Презъ 1896 г. или 1897 г. става членъ на революционната организация.

Презъ 1903 г. той бива интерниранъ въ родното село, а наскоро избѣгва въ гората като нелегаленъ и въ едно сражение съ турския аскеръ пада убитъ на 28.IX с. год.

Табло LIX Григоръ Манасиевъ, родомъ отъ 217 Кратово, е дългогодишенъ учитель въ него градъ. Като организаторъ вследствие на едно разкритие билъ арестуванъ и изпратенъ на заточение отъ турцитѣ, отдето се върналъ презъ 1910 год., Убитъ е при с. Луково (кратовско) въ сражение съ турцитѣ, като четникъ въ възстаническата чета на Никола Дечевъ, загиналъ заедно съ него.

Табло LX. Никола Дечевъ е роденъ въ Стара 219 Загора (1880 г.), свършилъ желѣзарското училище въ Самоковъ, членъ на революционната организация отъ 1898 год., убитъ като войвода на 25 септември 1903 год. въ сражение въ с. Луково, кратовско.

Табло LXI. Симеонъ Витановъ Молеровъ 221 отъ Разлогъ; падналъ жертва на своя дългъ къмъ отечеството презъ 1903 год.

Табло LXI. Парашкевъ Цвѣтковъ е синъ на 222 срѣдна ржка по богатство родители. П. Цвѣтковъ е роденъ въ гр. Плѣвенъ презъ 1875 год. Свърши софийската мжжка гимназия, учителствува три години и после презъ 1897 год. замина за Европа (Прага и Дрезденъ) да учи музика. На връщане повторно се предаде на учителско поприще, а презъ 1902 г. бива назначенъ за учитель въ битолската гимназия.

Тамъ въ Македония се предава всецѣло въ служене на свободата. На 8/21 май 1903 г. Парашкевъ се намѣри съ четата въ с. Могила (битолско) и тамъ бѣше откритъ отъ турцитѣ. Повече отъ 5,000 души аскеръ се стече и обиколи селото. Момцитѣ храбро се биха до последенъ куршумъ. Тукъ намѣри смъртьта си и героя Парашкевъ

Табло LXI. Коста Мазнейковъ. Роденъ е въ 223 гр. Струмица презъ 1882 год. Свършва трети класъ въ родното си мѣсто. Следъ това става учитель въ с. Робово, а после въ с. Добрейци. Презъ 1899 г. Коста, подозренъ отъ властьта като организаторъ и терористъ на революционната организация, избѣгва въ България. Следъ като броди изъ македонскитѣ планини въ четата на Бозуковъ, бидейки боленъ и слабъ, Сарафовъ го задържа въ София като терористъ. Презъ 1901 г. заминава съ една чета като агитаторъ въ малешевско, а следъ три месеца става районенъ вой-

вода въ радовишко. Като такъвъ той има много кървави срещи съ турцитѣ и винаги излизаше геройски отъ сраженията. Презъ 1903 г. даде 4 сражения: на 1/14 априлъ при с. Лѣски (кочанско), на 2/15 надъ с. Шипковица, на 3/16 с. м. — с. Владимирово (Малешъ). На 11/24 май при с. Иньово се бие съ многочисленъ турски аскеръ и пада убитъ...

(Спис. „Македония“ год. I/5 — стр. 25)

Табло LXI. 224 Боби Стойчевъ отъ гр. Дрѣново е запасенъ унтеръ-офицеръ отъ българската армия, четникъ отъ 1902 год. Работилъ въ щипско, кумановско, кратовско, скопско. Убитъ презъ октомври 1906 г. като кумановски войвода въ сражение съ турцитѣ при с. Логунци.

Табло LXII. 226 Никола Каранджуловъ. (La Macéd. бр. 14, 1919 год.) — Роденъ е въ гр. Прилепъ презъ 1880 год. Свърши педагогическо училище въ Загребъ. Редъ години учителствува въ родния си градъ и другаде.

Презъ 1898 год. въ Прилепъ влиза въ редоветѣ на революционната организация. Презъ 1902 год. попада въ битолския затворъ; заедно съ другари разрушава една стена на последния и избѣгва. Става нелегаленъ и войвода на чета. На 28 юли 1904 г. четата му е открита отъ турцитѣ въ околноститѣ на с. Селце (прилепско) и се отваря люта борба, въ която Никола пада убитъ отъ турски куршумъ.

Табло LXII. 228 Гоно Г. Яневъ е род. въ с. Смоквица (гевгелийско) презъ 1874 год. Революционенъ деецъ отъ младини. Убитъ на 6.XII. 1904 год.

Табло LXII. 229 Димитъръ попъ Стаматовъ (La Macéd — бр. 55, 19 год.) е роденъ презъ 1880 год. въ с. Бугариево (солунско). Свърши солунската мжжка гимназия и още като ученикъ се посвети на организационното дѣло. Учителствува редъ години. После бива избранъ за войвода и съ чета заминава за малешевско. При с. Митрошинци презъ 1904 год. въ сражение съ турцитѣ падна убитъ.

Табло LXII. 232 Сава Михаиловъ е роденъ въ с. Мачуково (гевгелийско). Основното образование свърши въ селото си, IV кл. въ Цариградъ, а VII кл. въ Солунъ.

Като ученикъ отъ VI класъ става членъ на ученически революционенъ кржжокъ.

Следъ свършване на гимназията въ 1895 г. става учитель. Обаче учителската си работа той оставаше на заденъ планъ, а преди всичко бѣше буенъ революционеръ съ възторжената вѣра на апостолъ на единъ идеалъ — свободата на Македония.

Въ работата съ Мисъ Стонъ той игра голѣма роль и откритъ отъ властьта, той напусна легалния животъ и постжпи въ редоветѣ на горскитѣ борци.

Презъ януари 1903 г. води една чета въ гевгелийско и прояви трѣскава организаторска дейность.

Въ края на 1903 год. той бѣ изпратенъ съ особена мисия въ Бѣлградъ, гдето стоя 4 месеца.

После се завърна въ София съ разтроено здраве, но съ бодъръ духъ следеше освободителното дѣло.

На 28 януари 1904 г. Сава начело на една чета замина за гевгелийско, но щомъ премина Вардара, бѣ обсаденъ отъ турска войска и подиръ юнашка борба, загина въ пълния разцвѣтъ на силитѣ си.

Табло LXIV. 233 Атанасъ Бабата. Вжтрешната революционна организация съ смъртьта на Атанасъ Бабата изгуби една отъ първитѣ боеви сили.

Той служи вѣрно и самоотвержено на македонското освободително дѣло въ продължение на 8 години, отъ 1897 г. до 1905 г., и работи въ повече отъ 16 района. Той не знаеше умора и бѣше извънредно смѣлъ и духовитъ; и най-голѣмата опасность не можеше да го смути. Самъ винаги спокоенъ и даже веселъ, вдъхваше у своитѣ хора презрение къмъ смъртьта. Повече отъ 30 сражения води и винаги своитѣ юнаци измъкваше здрави и читави, макаръ самъ той да бѣ нараняванъ много пжти.

Презъ време на илинденското възстание Бабата действуваше въ кратовско.

На 25 юни 1905 г. Атанасъ съ 13 души другари на пжтя между селата Куклица и Пендакъ бѣ забелязанъ отъ войска.

Четата се дръпва къмъ върха „Видинъ“. Обиколена отъ войски и башибозукъ на брой повече отъ 3000 души, четата прие боя. Къмъ 11 часа пристига и турска конница отъ 100 души, атакува обсаденитѣ, но бива пръсната въ пъленъ безпорядъкъ.

Къмъ 2 ч. сл. пл. артилерия обстрелва позициитѣ на четата.

Борцитѣ не се даватъ и отблъсватъ бѣснитѣ арнаути; атаката ослабва. Но срѣдъ рѣдката стрелба се зачуватъ револверни изстрели и великия зовъ: „Да живѣе свободна Македония!“ Доблестнитѣ борци сами турятъ край на живота си, но предварително изчупватъ пушки, патрондаши, бинокли и унищожаватъ архивата.

Табло LXI 236 Андрей Казеповъ. Роденъ презъ 1878 год. въ гр. Ресенъ. Завърши пълния курсъ на солунската гимназия. Учителствува въ Банско и Струмица отъ 1900 г. до 24 априлъ 1904 г., когато биде убитъ при с. Сѣнокосъ (кресненско). Тй бѣ самоотверженъ борецъ за свободата на Македония, за която сложи кости въ нейнитѣ недра. Загина като кресненски войвода.

Табло LXV 237 Ангелъ Андреевъ е роденъ въ с. Рудари (преспанско) презъ 1867 год.

Училъ по гръцки, и още младежъ заминалъ на гурбетъ въ Анадолъ и после въ Варна. Тамъ се записва въ Стрелченското дружество и става членъ на революционната организация. Презъ 1902 год. заедно съ Давидовъ влиза въ Македония, въ битолско.

Следъ смъртьта на последния обикаля района съ самостоятелна чета.

Презъ илинденско възстание е подвойвода на преспанския боевъ участъкъ и влиза въ 4 сражения. Подиръ утихване на бурята завръща се въ България.

Табло LXVI Константинъ Нунковъ. Роденъ
238 е въ Чирпанъ на 21 май 1878 г. Падна убитъ при с. Кжшани, кумановско, на 7 февруари 1905 г.

Въ началото на 1900 г. замина за г-джумайско и четири години по редъ обикаляше Македония и одринско. Бѣ единъ отъ най-преданнитѣ дейци на освободителното дѣло.

Габло LXVI. Атанасъ Тешовалията е ро-
239 денъ въ с. Тешово (неврокопско) презъ 1866 г. Презъ 1897 излиза въ балкана и на хайдушки начала действува съ познатитѣ хайдушки чети на Давко, Дончо и Мосрука.

Обаче, бай Атанасъ остава недоволенъ отъ тѣхнитѣ дѣла и, презъ 1899 год., следъ една среща съ Гоце Дѣлчевъ, се отказва отъ дотогавашнитѣ си другари. Нѣщо повече — той ги преследва и Мосрука загива отъ неговата ржка.

Той влѣзе въ първата организационна чета на сѣрския революционенъ окржгъ подъ началството на дѣдо Илия Кърчовалията.

Презъ 1901 година става самъ войвода на неврокопския районъ. Презъ възстанието Тешовалията не се ангажира въ голѣми сражения, но той бѣше най-полезенъ следъ него. Когато много войводи и четници напуснаха страната, населението остана като осиротѣло. Турски разбойници, гръцки андарти и разни шпиони нападаха тоя край, разчитайки на леки успѣхи. Тешовалията съ достойна за очудване енергия като мълния се нахвърли и очисти тоя край отъ вражески походи.

Обикаляйки своя районъ, на 25 май 1905 год. четата попада между два огъня къмъ върха Али-ботушъ. Въ неравна, но блѣскава борба падна убитъ тоя виденъ войвода.

Табло LXVI Велешката чета подъ войвод-
242 ството на Стефанъ Димитровъ. Стефанъ Димитровъ е единъ отъ добритѣ организатори и заслужили войводи въ велешко. Той е убитъ въ сражение съ турцитѣ презъ 1905 г.

Табло LXVI. Христо Димитровъ Кутру-
243 ля. Родомъ отъ Малешъ, околийски войвода, загиналъ презъ 1905 год.

Табло LXVII Петъръ Д. Самарджиевъ е ро-
245 денъ презъ 1877 г.въ Неготино, тиквешко. Свърши III прогимназияленъ класъ въ родния си градъ и следъ това желѣзарското училище въ Самоковъ. Отъ 1900 г. е четникъ, после войвода въ тиквешко. Следъ шестгодишна непрекъсната и самоотвержена борба биде убитъ презъ септември 1906 год. въ сражение съ турцитѣ между с. с. Петрово и Клисура.

Табло LXVIII. Деянъ Димитровъ е родомъ отъ
246 Охридъ. Действувлъ въ охридска околия презъ времето 1905—1907 г. Убитъ 1910 год.

Табло LXX. Даме Груевъ. „Даме Груевъ! това
249 име е кървавата и славна епопея на възстанала Македония, то е скжпиятъ завѣтъ македонецу да милѣе за свободата и да я брани отъ посѣгателство“ ...

Даме Груевъ е една отъ централнитѣ фигури отъ редицата дейци въ историята на македонското освободително движение. Неговата дейность, неговото име изпълва голѣма часть отъ историята на македонската освободителна борба. Той е единъ отъ основателитѣ на В. М. Р. Организация презъ 1893 г. и членъ на първия централенъ комитетъ, основанъ презъ 1894 г. подъ председателството на Д-ръ Хр. Татарчевъ.

Даме Груевъ е роденъ презъ 1871 г. въ славното и хубаво село Смилево, битолско, дето се даде първия сигналъ за възстанието въ битолския революционенъ окржгъ и дето се намираше презъ време на възстанието революционния щабъ.

Даме Груевъ е убитъ въ борба срещу турската потера на 10 (23) декември 1906 г. при с. Русиново (малешевско).

Табло LXXI. Санде Китановъ е родомъ отъ
252 с. Лешко (г.-джумайско), интелигентенъ и храбъръ борецъ, вѣренъ другарь и сратникъ на Д. Груевъ. Загина заедно съ него при с. Русиново (малешевско) на 23 декември 1926 год.

Табло LXXII. П. Милевъ е родомъ отъ гр. Радо-
255 миръ (България) — Принесе се въ жертва на своята любовь къмъ потиснатитѣ.

Табло LXXII. Петъръ Юруковъ. Балканското
256 градче Карлово (България) е родило тоя борецъ за македонската свобода.

Още като ученикъ въ желѣзарското училище въ гр. Самоковъ влиза въ връзки съ Гоце Дѣлчевъ, става неговъ последователь и съ другаритѣ си основаватъ „Желѣзниятъ ученически революционенъ кржжокъ.“ Кржжокътъ основава работилница за изработване на бомби и оржжие.

Другаритѣ не се задоволяватъ съ седяща работа. Презъ 1901 год. поематъ пжтя за Македония. Презъ 1902 год. Юруковъ влиза въ тиквешко съ Ат. Бабата и скоро става помощникъ войвода, а презъ 1904 г. става титуляръ. Презъ тия две години Юруковъ води петь сражения. Презъ 1905 г. бива премѣстенъ за крушовски войвода. Презъ есеньта получава заповѣдь да пренесе оржжие отъ щипско и на пжтя се от-

бива въ монастиря Прилепецъ (прилепско) да пренощува.

Турци го откриватъ и отъ засада тежко го нараняватъ. Дълго време се лѣкува въ Прилепъ и Крушово, но вследствие на усложнение на ранитѣ умира.

Табло LXXIII 258 Георги Ацевъ. Роденъ е въ с. Орѣвойцъ (прилепско) къмъ 1883 г. Първоначално и прогимназиално образование получи въ Прилепъ, а презъ 1902 год. следва скопското педагогическо училище. Презъ 1903 г. става четникъ въ четата на брата си Петъръ. Убива единъ шпионинъ и избѣгва пакъ при старитѣ си другари. После става войвода и презъ две години води славни сражения противъ турци, гърци и сърби.

Табло LXXIV. 261 Поручикъ Панайотъ Костадиновъ отъ Велесъ бѣ единъ отъ най-добритѣ войводи на организацията. Презъ 1903 г. съ 200 души той даде на върха „Китка“, кочанско, едно голѣмо сражение, въ което паднаха убити 90 души турци, а само единъ бѣ раненъ отъ четницитѣ. Той падна убитъ презъ 1905 г.

Табло LXXV 262 Пейо Радевъ Гарваловъ е роденъ отъ гр. Чирпанъ презъ 1876 г. По занятие бѣ магистъръ по фармация. Той бѣше човѣкъ съ високъ интелектъ и буенъ революционеръ, смѣлъ и самоотверженъ. Като дрмски войвода, заедно съ четницитѣ си Димитъръ Каракузовъ отъ с. Калопашъ, драмско, и Димо попъ Игнатовъ отъ битолско, по решение на сѣрското окржжно тѣло, влѣзоха въ Драма, преоблѣчени въ хубави европейски дрехи и съ алени фесове. Привечеръ направиха атентата въ гръцкото казино. Презъ време на атентата паднаха убити двамата четници, а само Гарваловъ се спаси.

Презъ сжщата година Пейо Радевъ Гарваловъ падна убитъ въ едно сражение съ турската войска.

Табло LXXV 263 Иванъ Пашата. Родомъ е отъ с. Логобарци (битолско). Отъ 1904 до 1905 година е действувалъ като войвода.

Въ Ени-махала (гр. Битоля), срѣдъ града е обѣсилъ турския полицай Али-ефенди. Иванъ пашата е умрѣлъ въ Битоля презъ 1906 год. и тържествено билъ погребанъ до олтаря въ църквата св. Недѣля, безъ да знае властьта, че покойника е търсения отъ нея подъ дърво и камъкъ Иванъ Пашата. При погребението имало повече отъ 1000 души народъ.

Табло LXXV 264 Михаилъ Даевъ е родомъ отъ гр. Балчикъ (България), войвода на драмската революционна околия. Убитъ е презъ 1907 год.

Табло LXXV 265 Павелъ Наумовъ е родомъ отъ велешко. Той бѣ кичевски войвода, а презъ 1907 г. битолски.

Табло LXXVI 266 Иванъ Георгиевъ Гарвановъ. Роденъ е въ Стара-Загора на 23 декември 1869 год. Презъ турско-руската война убити сж бащата, дѣдото и чичото на Ивана отъ Сюлиманъ-пашовитѣ войски, когато отново превзели града при отсжтствието на русигѣ. Срѣдното образование получи въ родното си мѣсто и въ Пловдивъ. Презъ 1893 год. свърши висшето училище въ София по физика и после се специализира въ Виена, дето работи въ кабинета на видния ученъ Експеръ.

Презъ учебната 1894-95 год. става учитель въ солунската гимназия. Презъ 1896 год., посветенъ отъ Д. Груевъ, става членъ на В. М. Р. О.

Отначало Гарвановъ се придържаше къмъ течението да се не предприема никакво революционно движение, а да се засили културния напредъкъ на македонския българинъ. Въ тоя духъ той работи въ Солунъ, кждето основава заедно съ други съмишленици „братство“ и пр.

Гореща борба се води между привърженицитѣ на първото течение и В. М. Р. О.

По-подиръ Гарвановъ подава ржка на централния комитетъ на В. М. Р. О., става председатель на последния и работи самоотвержено. Подъ негово председателство на 1, 2 и 3 януари 1903 год. се събра таенъ конгресъ въ солунската мжжка гимназия отъ делегати на В.М.Р.О. изъ цѣла Македония и решава да се дигне възстание презъ лѣтото на 1903 година.

Следъ възстанието Ив. Гврановъ заминава за България и работи за свободата на Македония.

На 10 декември 1907 година Гарвановъ заедно съ Бор. Сарафовъ падна убитъ въ София отъ противници на тѣхното убеждение.

Табло LXXVI. 267 Борисъ Сарафовъ е синъ на Петъръ Сарафовъ, бележитъ културенъ деецъ и мжченикъ за просвѣтата на своя народъ. Дѣдото на Борисъ — архимандритъ Харитонъ, и чичото Коста Сарафовъ сж едни отъ първитѣ водители по черковния въпросъ въ източна Македония.

Борисъ Сарафовъ е роденъ на 13 юли 1872 год. въ с. Либяхово (неврокопско).

Следъ свършване основното училище въ селото, завели го въ Солунъ, дето свършва VI класъ отъ тамошната българска гимназия и постжпва въ софийското военно училище.

Още невръстно дете Борисъ е видѣлъ теглата на своя баща-заточеникъ въ Мала-Азия и опропастяването на семейството си и още тогава въ неговата душа се ражда омразата къмъ тиранията. Щомъ свършва военното училище, Борисъ се запознава съ по-виднитѣ хора отъ македонската емиграция въ София и на първо мѣсто съ Трайко Китанчевъ, единъ отъ най-голѣмитѣ рат-

ници за свободата на Македония. Презъ лѣтото на 1895 г. тогавашния македонски комитетъ, начело съ Китанчева, образува голѣми чети и ги изпрати въ Македония, предимно източна. Борисъ пое началството на една такава чета и проникна презъ Разлога и Пирина чакъ до гр. Мелникъ, който на 12 юли с. г. бѣше въ негови ржце, макаръ само за нѣколко дни. Тоя подвигъ издигна името му и му даде първенствующе мѣсто въ редоветѣ на борческа Македония. Оттогава до деня на трагическата си смърть стоя на върха на тия редове.

Презъ 1899 г. бѣ избранъ за председатель на Върховния македоно-одрински комитетъ въ България. Като такъвъ той разви една невидена и нечута до тогава дейность по организирането на емиграцията въ дружества. Братствата и дружествата отъ 50 надминаха надъ 150. Организира печата. Работи за сключване на единъ патриотически македонски заемъ. Когато бѣше близъкъ успѣха да се реализира заема — правителството го арестува по случай убийството на букурешкия журналистъ Михайляно.

Оправданъ и освободенъ отъ затвора, замина за Швейцария, Франция и Англия, за да печели приятели на македонската кауза.

Нека признаемъ, че навсѣкжде намираше радушенъ приемъ. Кржговетѣ, срѣдъ които се движеше, бѣха очаровани отъ него.

На 22 януари 1903 г. Сарафовъ съ голѣма чета навлѣзе въ Македония. Заобиколи почти всички райони на западъ отъ Вардара и се среща съ всички стари революционни дейци. Той агитираше навсѣкжде, че е дошло време за въ з с т а н и е. До известна степень нему се дължи решението на солунския конгресъ отъ 2—3 януари 19.3 год. да се вдигне възстание презъ сжщата година.

Възстанието се вдигна и Борисъ, заедно съ Д. Груевъ и Анаст. Лозанчевъ, по решение на събора въ с. Смилево, влиза членъ въ главния щабъ на боевитѣ възстанически сили. Неговото име презъ тоя буренъ периодъ бѣше едно знаме, неговото присжтствие — източникъ на енергия и храбрость, неговата дума — заповѣдь. Той бѣ въ редоветѣ на борцитѣ въ битолско, демирхисарско, леринско, костурско и кжде не!

Възстанието утихна, но той още 9 месеца обикаляше македонскитѣ балкани и внасяше насърдчение и вѣра между покрусеното население.

Презъ 1905 г. той пакъ заобиколи Македония, за да инспектира районитѣ и стѣгне организацията. Отъ 1906 г. до деня на смъртьта, заедно съ Гарвановъ и Хр. Матовъ, изпълняваше длъжностьта задграниченъ представитель на В.М.Р.О. въ София, когато на 11 декември биде убитъ отъ коварна братска ржка.

Най-могжщитѣ черти отъ неговия характеръ бѣха — общителностьта му и умението да очарова и привързва къмъ себе си хората, съ които влизаше въ сношение. На тия черти той дължи голѣма популярность между сънародници и чужденци.

Табло LXXVII. 269 М и ш е Р а з в и г о р о в ъ, първиятъ другарь и приятель на Даме Груевъ и Гоце Дѣлчевъ, незиблемиятъ и величавъ образъ на борческа Македония, неуморимъ апостолъ и революционеръ, организаторъ и духоведецъ на осемьтѣ скопски революционни околии и „ангелътъ хранитель“ на Овчеполията, както мѣстното население на времето го наричаше, е роденъ въ гр. Щипъ презъ 1873 год. Произхожда отъ едно старо и родолюбиво еснафско семейство.

Още като ученикъ въ Щипъ, кждето Мише завърши трети прогимназияленъ класъ и въ Кюсгендилъ и Казанлъкъ, кждето завърши педагогическо училище, той се отличаваше съ своя буенъ характеръ. Но своето истинско кръщение въ революционния огънь Мише получи въ Щипъ като учитель, кждето незабравимитѣ Даме и Гоце сжщо учителствуваха презъ 1893-94 год.

Следъ страховитата винишка афера презъ 1897 год. наедно съ много революционери Мише биде уловенъ и пратенъ въ затвора. Инквизицията надъ арестуванитѣ революционери се ржководѣше лично отъ прочутия скопски полицай Дервишъ ефенди. Страшни и неописуеми бѣха мжкитѣ на българитѣ въ брѣгалнишкия край. Мише Развигоровъ, който отъ затвора наблюдаваше тия мжки, не можа да ги понесе и реши да поеме върху себе си цѣлата отговорность. Той призна, че е готвилъ възстание и е доставялъ пушки и бомби за борба съ турската власть. Тая негова доблесть и самопожертвуването му спасиха десетки граждани отъ мжки, а сжщо тъй се спаси и мѣстната революционна организация отъ разгромъ. Развигорова сждиха и осждиха на доживотенъ затворъ. Пратиха го да излежава наказанието въ Подрумъ-кале, отъ кждето презъ 1902 год. биде амнистиранъ.

Следъ една малка почивка въ България за възстановяване на разклатеното си здраве, той замина съ чета въ Македония. За свой районъ избра щипска околия. Следъ 1903 година Мише Развигоровъ е единъ отъ първитѣ интелигентни войводи въ източна Македония. Презъ 1906 г. окржжниятъ конгресъ въ скопско го назначи за нелегаленъ членъ въ окржжния комитетъ. Сега вече революционната дейность на Мише достига своя връхъ. Той е на всѣкжде и никжде. Той е ангелътъ-пазитель на брѣгалнишкия край. Той е и сждия и учитель. Въ кратко време Овчеполията получи новъ ликъ. Беговетѣ феодали напустнаха земитѣ си. Откупиха ги довчерашнитѣ „м о м о ц и-р о б и“. Презъ 1907 година силата на Мише Развигоровъ получи такъвъ реаленъ образъ, че следъ залѣзъ слънце отъ Скопие до Радовишъ и отъ Кратово до Велесъ турчинъ не смѣеше да се покаже на открито.

Но предателското око дебнеше Развигорова и му кроеше примка. На 2 априлъ 1907 година той биде обиколенъ отъ турския аскеръ въ кжщата на Петъръ Брашнара въ Хисарската махала въ Щипъ. Нежелаейки да падне живъ въ ржцетѣ на душманитѣ, следъ упорито сражение, и когато цѣлата махала бѣше запалена отъ турцитѣ, Мише наедно съ вѣрнитѣ си другари Петъръ Жабата и Миланъ Кръстевъ се самоуби. Извадиха го овжгленъ отъ опожарената кжща.

Табло LXXIX Трендафилъ Атан. Думба-
275 лаковъ е роденъ въ с. Сухо (солунско) презъ 1889 год. Падна убитъ заедно съ 54 души четници на мѣстността „Ножотъ“ (прилепско) на 15 юли 1907 г.

Табло LXXIX На „Ножотъ“. Въ началото на юли
276 1907 г. въ Бабуна планина, между селата Попадия, Никодимъ и Ракле, бѣха се събрали четитѣ на Тане Николовъ, М. Чаковъ, Хр. Цвѣтковъ, Петъръ Ацевъ, М. Найдовъ и Георги Мариховскио съ 150 четници и около 300 милиционери, за да обсждятъ мѣркитѣ срещу попълзновенията на сръбската пропаганда.

Едно отдѣление отъ тия сили подъ командата на Атанасъ Поповъ отъ костурско и Трендафилъ Думбалаковъ отъ с. Сухо се настани на върха „Ножотъ“ надъ с. Ракле. Тѣ бѣха 54 души. Шпионско око донесло на властитѣ за тоя сборъ и повече отъ 3000 щикове, освенъ башибозукъ, се стече къмъ върха, обсади го здраво и съ бързи движения стегна обсадния обржчъ.

Турската войска се предводителствуваше отъ известния по-после Енверъ-бей.

Обсаденитѣ като лъвове се защищаваха. На 16 юли, още не пукнала зората, боятъ се почва съ ожесточение. Борбата трая до обѣдъ. Последнитѣ куршуми се изстрелватъ отъ страна на обсаденитѣ.

Енверъ-бей кани юнацитѣ да се предадатъ. Срѣдъ адския огънь на неприятеля едни отъ четницитѣ хвърлятъ бомби, други чупятъ пушки и револвери, трети горятъ муниции.

Чуватъ се последнитѣ бойни пѣсни. Заредяватъ се седемь бомби, върху които всички оцѣлѣли и ранени борци налягатъ и срѣдъ трѣсъка на запаленитѣ бомби, парчета отъ ржце и крака, отъ кости и месо се пръскатъ по всички страни на „Ножотъ“. Турцитѣ оставатъ вцепенени отъ ужасъ, а водителитѣ имъ замаяни отъ величието на саможертвата.

Срѣдъ гробно мълчание войскитѣ се изкачватъ на самото полесражение. Нѣкои войници се опитватъ да претършуватъ мъртвитѣ.

Енверъ-бей се обръща къмъ войницитѣ; „Никой да не смѣе да се докосне и оскверни героитѣ. Виждате ли какъ комититѣ презиратъ смъртьта?... Биятъ се и мратъ като герои...“

По заповѣдь на сжщия три хиляди щикове се издигатъ за почесть и последователно три залпа се изстрелватъ въ въздуха съ викове: „Алахъ, Алахъ“! Италиянскиятъ жандармерийски инструкторъ капитанъ Луции фотографира героитѣ и веднага се дава заповѣдь за погребение.

На „Ножотъ“ — това е една славна и велика страница отъ македонската епопея...

Табло LXXX. Тома Николовъ е роденъ въ с.
277 Котево — св. врачко — единъ отъ първитѣ организатори въ мелнишко заедно съ Сандански. Свършилъ духовната семинария въ Цариградъ. Учителствувалъ въ мелнишко, Долна-Джумая, Енидже-Вардаръ. Презъ 1907 год. трагично загиналъ въ едно сражение въ родното му село заедно съ другаритѣ си.

Табло LXXX Симеонъ Денковъ. Ето едно свето
278 име и единъ скжпъ ликъ! Единъ юноша съ сърдце на пречиста девица. Такива характери сж рѣдки въ нашия революционенъ животъ. И нѣщо по-чудно, съ благостьта на душата си живѣе въ пълна хармония смѣлия духъ срѣдъ критически моменти.

„До като има робска страна, въ която нашитѣ братя безмилостно се изтрѣбватъ, престжпно е ние да стоимъ тука!“ Той се прощава съ училище и домъ и отива въ Македония. Полицията го връща, но Симеонъ отново тръгва за лобното мѣсто.

Бащата като лудъ го дири по села и планини, синътъ се отзовава на братския зовъ и предпочита плача на роба предъ бащини сълзи.

Симеонъ е вече въ чета и се среща съ турски потери. Раненъ, връща се дома на лѣчение.

Излѣкуванъ, на 22 ноември отново тръгва, но обстоятелствата го принуждаватъ да се върне и залови за работа.

— Не, тука ше се задуша, трѣбва да се иде още единъ пжть въ Македония, задето тегли, сърдце ранено — казваше той. Каза и тръгна. Проби Вардара и се озова въ кичевско, а после мина и въ велешко...

Взе участие въ 11 сражения. Въ едно отъ тѣхъ падна тежко раненъ неговъ другарь. Симо остана покрай него, защото съвестьта не му позволява да го изостави. Следъ нѣколко дни другаритѣ биватъ открити и на 15 февруари 1907 г. Денковъ изпълни своя дългъ до край. Склопи очи въ Македония и за Македония.

Табло LXXX. Петъръ Васковъ отъ Велесъ е
279 следвалъ по математика въ соф. университетъ. Той като революционенъ организаторъ при една обиколка въ одринско на 23 ноември 1907 г. заедно съ Лазаръ Маджаровъ и цѣлата му чета бива обграденъ отъ турско войсково отдѣление. Починалъ при с Лжджа, деде-агачко.

Табло LXXX. Лазаръ Маджаровъ, родомъ
280 отъ с. Неговань, солунско, е виденъ революционеръ и дългогодишенъ войвода. Убитъ е отъ турцитѣ при с. Лжджа, деде-агачко, презъ 1907 год.

Табло LXXXI Александъръ Станоевъ отъ
282 Неготинъ, тиквешко, свършилъ битолската класическа гимназия, бившъ членъ на централния комитетъ въ Солунъ, умрѣлъ въ 1907 г. следъ продължително боледуване отъ рана, добита следъ несполучливъ опитъ за самоубийство, за да не бжде заловенъ.

Табло LXXXI Гьоре Сп. Ленищанецъ е
283 родомъ отъ прилепското село Ленища. Загиналъ като войвода презъ 1907 год. въ сражение съ турска потера.

Табло LXXXII Реформи и реформатори.
284—290 Горно-Джумайското възстание, макаръ нагледъ незначително, предизвика сериозна загриженость въ дипломатическитѣ кржгове.

Това възстание подчерта разкапаностьта на турската империя и невъзможностьта сама да прокара известни реформи въ духа на времето. А всичко това не отговаряше на интереситѣ на Европа.

Още джумайското движение не бѣще утихнало и руския представитель въ Цариградъ получи заповѣдь отъ своя господарь да изработи проектъ за реформи въ Турция и настойчиво да изиска отъ В. Порта прилагането имъ.

Султанъ Абдулъ Хамидъ, предчувствувайки какво може да излѣзне отъ тоя руски проектъ, презъ м. ноември 1902 год. издаде ираде за реформи въ европейскитѣ виляети.

Тѣ не съдържаха въ себе си нищо сжществено, освенъ голи фрази за „редъ, законность и равноправность“, и завършваха съ учредяването на специаленъ инспекторатъ за тритѣ македонски вилаети. На инспекторския постъ бѣше назначенъ Хилми-паша и му се възложи длъжностьта „реформаторъ“

Европейската дипломация изглеждаше доволна отъ тая „султанска милость“ къмъ християнитѣ. Но вмѣсто да се подобри положението, то се влошаваше до крайность. Сраженията между чети и турския аскеръ честѣха и турския тероръ, подтиканъ отъ реформатора, се усили до висока степень. Кипенето на духоветѣ, особено въ България, се ширеше. Катастрофата бѣше на прага. Дипломацията пакъ се раздвижи.

Рускиятъ министъръ на външнитѣ работи посети Виена и тамъ се преработи руския проектъ за реформи. Въ първитѣ дни на м. февруари 1903 год. се вржчи на султана, който го прие съ разтворени обятия.

Главнитѣ реформи въ тоя проектъ се свеждаха въ следнитѣ точки: реорганизиране на полицията и жандармерията чрезъ чуждестранни инспектори на турска служба; създаване отдѣленъ бюджетъ за всѣки вилаетъ, контролиранъ отъ Отоманската банка; замѣняване на десетъка съ поземленъ налогъ; смѣняване на поляцитѣ (пждаритѣ) турци въ християнскитѣ села съ християни и учредяване за тритѣ македонски вилаети специаленъ инспекторатъ.

Тоя проектъ, познатъ съ името „виенски“, бѣше само по име европейски, а по форма и духъ — чисто турски, понеже му липсваше европейски контролъ и гаранция за сигурното прилагане.

Македонското население духовито нарече тия реформи пждарски.

По заповѣдь на султана Хилми-паша на 21 декември 1902 год. замина въ Македония, за да прилага ноемврийското ираде. Съ съгласието на европейската дипломация нему се възложи мандата да прилага виенския проектъ. По тоя начинъ Хилми-паша стана едновременно мандаторъ и на султанъ Хамида и на Европа. . .

Първата мѣрка на Хилми-паша бѣше да блокира християнскитѣ села, махали и колиби съ войска и башибозукъ подъ предлогъ, че дири оржжие и размирници.

Обиски, гощавки, оргии. . .

Втората мѣрка да настани на квартира войски по домове, училища, монастири и даже въ черкви. . .

Третата — да съсипе материално християнитѣ търговци, занаятчии и земледѣлци.

Четвъртата — да убие у християнското население надеждата отъ европейскитѣ реформи и да подрови авторитета на европейската намѣса.

Като плодъ отъ тая дейность на мандатора последваха:

Опожаряване и клане въ с. Балдово (29. IV. 1903), въ с. Баница (сѣрско) — (4.V. с г.) въ с. Смърдешъ (костурско) — 22 май, атентатитѣ и клането въ Солунъ, клането въ Битоля на Гюргьовъдень с. г. и пр. и пр. безъ да говоримъ за убити, ранени, ограбени и обезчестени.

Това състояние на работитѣ въ македонскитѣ вилаети, дето Хилми паша прилагаше реформитѣ на Европа, предизвика и ускори бурята, известна подъ името илинденско възстание.

Табло LXXXII. Международнитѣ ежби въ
288—290 Македония. Въпрѣки присжтствието на цивилнитѣ агенти и европейски инструктори, въпрѣки тѣхнитѣ съвети и застжпвания, главниятъ инспекторъ Хилми-паша, за да урони престижа на тия чуждѣнци предъ очитѣ на мѣстното население, изкуствено раздухваше сжществующия антагонизъмъ между християнскитѣ народности въ Македония. Водимъ отъ принципа: раздѣляй и владей,

противъ своето желание, самъ подкопаваше държавния животъ.

Тъкмо по това време се разразиха най-голѣмитѣ гонения между българи и гърци отъ една страна, българи и сърби отъ друга. По негова заповѣдь тайно се сформирваха турски комити и турски банди, които убиваха по-събуденитѣ българи, тероризираха селата и съ оржжие помагаха на българскитѣ врагове — гърци и сърби.

Непреодолими прѣчки се създадоха на българското църковно-училищно дѣло. Чисто български черкви, монастири и училища се отнимаха отъ ржцетѣ на българското мнозинство и се предаваха на гърци и сърби.

Редовни и запасни войски се разквартируваха по села, домове, училища и монастири. Хранѣха се за смѣтка на домакинитѣ и се предаваха на оргии и грабежи.

Никога въ Македония не сж царували по-голѣма анархия и по-систематично изтребление на мирното население.

Подробности за това печално положение ни дава книгата на г. Draganov-La Macédoine est les Reformes-Paris 1906 г.

Табло LXXXIII. 288—290 Българитѣ и младо-турската революция. Въпрѣки че революцията отъ 25 юли 1908 година имаше главно турски националенъ характеръ, българитѣ, турски поданници, упражниха върху това събитие влияние, което, макаръ и странично, имаше грамадно значение.

Знайно е, че причината, която накара младотурцитѣ да действуватъ, бѣше намѣсата на западнитѣ велики сили презъ 1904 г. вследствие споразумението имъ въ Мюргщегъ. Когато отоманскитѣ патриоти, особено офицеритѣ, видоха презъ м. априлъ на сжщата година, пристигането на много европейски офицери въ главнитѣ градове на Македония начело съ генерали и полковници, които носѣха чуждестранни униформи, помислиха, че безъ едно енергично действие за противопоставяне на некадърностьта на съветницитѣ на Абдулъ Хамида турската империя върви къмъ провала, и че нейното окончателно разпокжсване не е вече далече.

Така че, европейската намѣса презъ 1904 г. се дължеше изключително на действието на българскитѣ революционни организации, а именно, на илинденското възстание, което увѣнча дѣлото на вжтрешната организация, като бѣше възпламенило цѣла Македония и една часть отъ Тракия, държа въ безизходность турскитѣ сили въ продължение на около три месеца.

Отъ друга страна, организацията на българскитѣ македонски комитети бѣше послужила като примѣръ и образецъ на младотурцитѣ за основаването на комитета „Итихатъ ве Тереки“— Обединение и Напредъкъ. Известно е, че главнитѣ актьори на движението, Енверъ и Ниязи бегове, бѣха аташирани къмъ генералния щабъ на главния инспекторъ по реформитѣ Хюсейнъ Хилми Паша. Тѣ имаха всичкитѣ възможности да изучатъ начинитѣ, съ които си служеше вжтрешната революционна организация, основаването и действието на мѣстнитѣ комитети, тѣхнитѣ срѣдства за съобщения, тѣхното държание по отношение на населенията, действието на групитѣ и пр. . .

Най-сетне присжтствието на чуждестранни офицери въ Солунъ и въ главнитѣ градове на Македония, резултатъ на забъркания положение, създадено въ областьта чрезъ действието на българскитѣ чети, бѣше дало на привърженицитѣ на комитета „Обединение и Напредъкъ“ особено голѣми улеснения, за да бждатъ въ течение на европейскитѣ работи, да получаватъ вестници и книги, които, иначе, бѣха забранени.

Особено офицеритѣ подържаха твърде сърдечни отношения съ тѣхнитѣ другари чужденци и въ тѣхнитѣ разговори си даваха смѣтка за по-нисшето положение на своята страна и за причинитѣ на това положение, което ги водеше, естествено, до нуждата да търсятъ срѣдства за туряне край на това унижение.

Най-сетне нека не забравяме, че революционнитѣ движения въ Македония бѣха заставили на нѣколко пжти правителството да мобилизира цѣли баталйони отъ редифи (резервни полкове), които разполагаха съ кадри отъ действующи офицери, но чиито редници бѣха хора на възрасть отъ 27—35 години, завършили отдавна воената си тегоба въ низамъ (д йствующа армия), главно семейни хора и глави на семейства. Оттукъ и сериозното недоволство въ окржзитѣ, въ които се рекрутираха тѣзи баталйони, чиито най-голѣмъ брой се намираше въ Мала-Азия. Това обстоятелство по-късно ще изиграе важна роль за неутрализирането на силитѣ, съ които правителството на Абдулъ Хамидъ ще се опита да потуши младотурското движение.

Не е безъ интересъ да се отбележи, че единъ отъ шефоветѣ на Комитета „Обединение и Напредъкъ“, Ниязи Бей, бѣше родомъ отъ Ресенъ, малъкъ градецъ, разположенъ между Битоля и Охридъ, огнище на горещъ български патриотизъмъ и родно мѣсто на важни личности. Рожденната срѣда безъ съмнение не е останала безъ да окаже влияние върху турския офицеръ и въ сжщность ние го виждаме веднага следъ вдигането на знамето на бунта, да заминава за свойто родно мѣсто заедно съ нѣколко свои подбрани другари и да се готви да води борбата по маниера на българскитѣ комити.

Прочее, безъ да губи време, той влиза въ връзка съ тѣхъ, като имъ декларира, че желае да се бие за свободата и равенството. Българскитѣ шефове, безъ да взимàтъ страна, обѣща-

ватъ да пазятъ неутралитетъ, като се въздържатъ отъ каквато и да било неприятелска акция.

Когато възстанието избухна въ Битоля, Скопие, Сѣресъ и Солунъ, правителството нареди да бѫде извършена мобилизация и да бѫдатъ изпратени въ Македония полкове отъ анадолски редифи. Но младотурскитѣ офицери, нѣкои отъ тѣхъ преоблѣчени, се бѣха смѣсили съ войницитѣ и, възползувайки се отъ недоволството, за което поменахме преди малко, можаха да убѣдятъ последнитѣ, че тѣхнитѣ безпокойства произлизатъ отъ лошото цариградско правителство. По този начинъ частитѣ, които се желаеше да бѫдатъ изпратени въ Битоля, отказаха да напуснатъ Солунъ.

Когато революцията възтържествува и сполучи да възстанови Конституцията отъ 1876 година, едно пълно спокойствие като на сънь се настани въ тази Македония, толкова много размирна до тогава. Четитѣ свалятъ своето оръжие, като тѣхнитѣ шефове пристигатъ въ Солунъ, кѫдето тѣ биватъ акламирани отъ тълпата и се побратимяватъ въ градскитѣ градини съ турскитѣ офицери, съ които се бѣха били до вчера.

Още съ организирането на новия режимъ, българитѣ, разчитайки на искреностьта на обѣщанията на младотурцитѣ, като: политическа свобода, равенство на всички отомански поданници, зачитане религиитѣ и националнитѣ традиции, бѣха напълно разположени да участвуватъ въ политическия животъ, като дадатъ своето съдействие на едно либерално правителство. Революционнитѣ клубове бѣха превърнати на български Конституционни клубове.

За изборитѣ бидоха сключени договори съ представители на комитета Обединение и Напрѣдъкъ. Обаче още отъ този моментъ започнаха да се явяватъ мѫчнотии. Видѣ се, че при разграничаването на районитѣ за избирането на гласници, администрацията желаеше да осигури на всѣка цена болшинството ни турцитѣ и да намали по този начинъ броя на християнскитѣ депутати. Само четирима души българи бидоха избрани: г. г. Панчо Доревъ отъ Битоля, Павловъ — отъ Скопие, Влаховъ — отъ Солунъ и Делиевъ отъ Сѣресъ. На основание съотношението на разнитѣ народности, българитѣ отъ тритѣ виляета въ Македония трѣбваше да иматъ 11 депутати. Въ 1876 година битолскиятъ виляетъ бѣше изпратилъ въ турския парламентъ трима български депутати, а въ 1908 година — само единъ!

Въпрѣки малкия брой на българскитѣ депутати, последнитѣ трѣбваше да заематъ едно почетно мѣсто въ турския парламентъ и да взематъ живо и полезно участие въ тѣзи разисквания.

При държавния превратъ презъ 1909 година, съ който Абдулъ Хамидъ се опита да възстанови своята абсолютна власть и да унищожи резултатитѣ на либералната революция, тогава, когато министритѣ и председательтъ на камарата на депутатитѣ покорно прекланяха глава предъ бунтуващитѣ войници, като подаваха своитѣ оставки, единственъ българскиятъ депутатъ отъ Битоля г. Панчо Доревъ бѣше, който протестира противъ насилието, извършено надъ националното представителство.

Това намѣрение да се възстанови тиранията бѣше предизвикало най-силни протести въ Македония. Енергичниятъ муширъ (маршалъ) Махмудъ Шевкетъ реши да тръгне съ своята войскова часть срещу Цариградъ, за да възстанови конституционния редъ. Той бѣше подържанъ отъ цѣлото население безъ разлика на националность. Много доброволци християни и израилтяни се бѣха записали доброволци, за да вървятъ въ редоветѣ на защитницитѣ на отоманската свобода. И тукъ българитѣ се отличиха. Презъ тѣзи дни се намирахъ въ хубавия малъкъ градецъ Дойранъ, художественно разположенъ на брѣга на своето езеро, и, при едно мое посещение въ Конституционния клубъ, можахъ да си дамъ смѣтка за взетитѣ вече мѣрки и за грижитѣ и бързината на българитѣ да взематъ участие. Броятъ на българитѣ доброволци бѣше така голѣмъ, че бѣше напълно възможно да се състави единъ цѣлъ легионъ, командуванъ отъ войводитѣ Сандански и Паница, чието поведение въ други случай биваше често бламирано, които, отъ друга страна, при настоящитѣ обстоятелства дадоха доказателство на удобенъ патриотизъмъ.

По този начинъ една българска часть влѣзе въ Цариградъ съ поб доносната армия на Махмудъ Шевкетъ Паша.

Съ отеглянето на Абдулъ Хамида стариятъ режимъ изчезваше окончателно. Можеше, прочее, да се очаква нова ера на свобода, равенство и сътрудничество на разнитѣ националности въ империята. Особено, българитѣ, следъ даденитѣ вече отъ тѣхъ доказателства на лоялность, трѣбваше да се надѣватъ на добро третиране.

Нищо подобно, обаче, не стана, за нещастие. Младотурцитѣ, бѫдащитѣ властодръжци, забравиха обещанията си: тѣ забравиха сѫщо съдействието, което бѣха получили отъ нетурскитѣ националности и поеха като грижа унификацията на отоманската империя, като се има за основа турската националность, останала най-надире отъ всички други националности, които населяваха различнитѣ провинции на Турция.

Тази цель бѣше невъзможно да бѫде постигната и асимилационната политика на новия режимъ като резултатъ получи повдигането срещу нея на всички нетурци, даже и мюсулманското население въ Европа — албанцитѣ. Въ Азия арабитѣ възстанаха.

Мѣркитѣ, наложени отъ комитета Обединение и Напрѣдъкъ, обезоръжението на християнитѣ въ Македония,

премахването на политическитѣ сдружения, които имаха националенъ характеръ — между тѣхъ и Българскитѣ конституционни клубове — намѣрението да се колонизира Македония съ мохаджири (преселници), дошли отъ Босна, за да създадатъ тамъ изкуствено едно мусулманско болшинство, неопитността, съ която се отнасяха къмъ християнитѣ, задължителната военна служба на последнитѣ — мѣрка, която сама по себе си бѣше възприета и даже желана отъ българитѣ — всички тѣзи обстоятелства подпомогнаха само за увеличението на войнственото неприятелско настроение на християнитѣ, които виждаха, че положението имъ ставаше по-лошо отколкото подъ владичеството на Абдулъ Хамида. Оттукъ идва и сближението между българитѣ и тѣхнитѣ съперници — гърци и сърби, сключването на споразумението и балканската война, която е прелюдие на голѣмата европейска война.

Благодарение на грѣшката на младотурцитѣ, тѣхното неразбиране на истинското положение и реалнитѣ интереси на Турция, тази страна биде въвлечена въ една пълна катастрофа.

За нещастие, резултатътъ не бѣше по-изгоденъ и за българския народъ, който следъ голѣми усилия, огромни жертви и блѣстящи побѣди почти нищо не можа да спечели за себе си, а напротивъ видя какъ неговитѣ съседи се уголѣмиха, като една часть отъ неговитѣ деца бидоха подхвърлени на едно иго много по-тежко отколкото това на турцитѣ. Съвсемъ друго би било, ако младотурцитѣ, разбирайки собствения си интересъ, бѣха приели ржката, която имъ подаваха българитѣ и да бѣха дали на Македония автономията, която последната искаше въ границитѣ на отоманската империя.

Табло LXXXII. Цивилнитѣ агентии жан-
287 дармерийскитѣ инструктори. Една отъ главнитѣ точки въ Мюрцегскитѣ реформи бѣше назначението на двама мандатьори на заинтересованитѣ две велики сили — Русия и Австроунгария и тѣ побързаха да ги назначатъ. Първата назначи Демерикъ, а втората — Мюлеръ; а следъ смъртьта имъ бѣха замѣстени съ Петряевъ, русинъ и А. Рапопортъ, австриецъ. Подъ името цивилни агенти тѣ трѣбваше да упражняватъ надзоръ по прилагането на реформитѣ и да съставляватъ единъ видъ съветъ заедно съ главния инспекторъ — Хилми-паша, при когото и се аташираха. Ала Портата правеше толкова прѣчки и ограничения, щото тѣхната мисия рискуваше да пропадне.

Друга важна точка отъ програмата бѣше преобразуване на турската жандармерия подъ ржководството на европейски офицери-инструктори съ свой шефъ европеецъ.

На 2 февруари 1904 год. дойде въ Цариградъ като шефъ на жандармерията генералъ Дежоржисъ отъ италиянската армия съ петь европейски инструктори. И по тая точка Високата Порта прояви голѣма упоритость и само когато разбра, че Европа е единодушна въ намѣрението си, склони да приеме изцѣло реформитѣ.

Това бѣше на 8 априлъ 1904 год. На 19 с. м. европейскитѣ офицери пристигнаха въ Солунъ и заминаха за мѣстоназначенията: австрийскитѣ въ скопския санджакъ, италиянскитѣ въ битолския санджакъ и костурската каза (корчански с.), рсукитѣ въ солунския санджакъ, френскитѣ въ сѣрския и английскитѣ въ драмския. Германия не участвуваше въ акцията.

Австрийскитѣ офицери бѣха повечето туркофили. Единъ отъ тѣзи умиротворители даваше съветъ на турцитѣ да обърнатъ топоветѣ къмъ мирнитѣ села, когато Атанасъ Бабата геройски умираше въ кумановско.

Англиискитѣ офицери се държеха официално, но джентлементски.

Рускитѣ, начело съ своя шефъ полковникъ Н. Суринъ, се държеха братски, особено г. Н. Суринъ — единъ утешитель на онеправданитѣ, при когото тѣ намираха всѣкога топълъ приемъ.

Французскитѣ, съ присѫщата на нацията имъ любовь къмъ свободата, винаги сѫ били на страната на угнетенитѣ.

Между тѣзи офицери — рицари, македонското население не може да забрави доблестния французинъ г. Леонъ Ламушъ, който възлюби македонския мѫченикъ и никога не престана отъ тогава и до днешни дни да служи преданно на истината и справедливостьта, да брани македонската кауза и да изобличава алчностьта на враговетѣ на последната.

Не по-малка симпатия и благодарность спечелиха италиянскитѣ офицери, чието име е свързано съ много акции на справедливость и горещо желание да се помогне на нещастнитѣ. Та кой македонецъ отъ битолския виляетъ не помни доблестния полковникъ г-нъ Лоди, капитана г-нъ Лучии. . . мили и скѫпи имена, които не сѫ жалили положението си само да защитятъ беззащитнитѣ.

Ние съжаляваме много, че нѣмаме на ржка ликоветѣ на тия македонски приятели.

Жандармерийскитѣ инструктори — европейски офицери, макаръ и тѣсно ограничени въ своитѣ права, макаръ и да действуваха подъ строгъ контролъ и вѣчно подозрение, справедливостьта изисква да подчертаемъ, че тѣ изиграха, до колкото зависеше отъ тѣхъ, благотворна роль; тѣ бѣха за роба веществени доказателства за слабостьта на турската власть и единъ етапъ на усилена вѣра, че края на робството наближава.

Табло LXXXIII Мюрцегскитѣ реформи. Илин-
288—290 денското възстание бѣше една голѣма изненада за свѣта. То внесе неописуема тревога въ всички европейски кржгове, защото надъ балканитѣ се издигаха страховити облаци, пълни съ електричество, готово да се разрази и да обхване цѣла Европа.

Най-голѣма бѣше трев гата между дипломацията, макаръ тя и нейнитѣ печатни органи да си придаваха изгледъ на спокойствие. Дипломацията прикриваше действителностьта и я подценяваше, но общественото мнение не спѣше. Нечуванитѣ турски ужаси събудиха обществената съвесть и общъ енергиченъ повикъ се издигна противъ авторитѣ на последнитѣ и противъ бездействието на дипломацията.

Дипломацията бѣше принудена да заговори и най-напредъ ржководителитѣ на дветѣ най-заинтересовани държави — Русия и Австро-Унгария.

На 17 (30) септември 1903 година стана свиждане между руския императоръ Николай II и Францъ Иосифъ въ щирийския градецъ Мюрщегъ, дето присжтствуваха тѣхнитѣ първи министри. Тамъ изработиха новъ проектъ за реформи, известни подъ името Мюрщегски реформи. На 22 октомври проекта бѣ вржченъ на В. Порта и тя се съгласи да го приеме едва на 25 ноември.

Ето пълния текстъ на програмата на Мюрщегскитѣ реформи:

1. За да се установи контролъ върху дейгелностьта на отоманската власть относително прилагането на реформитѣ, трѣбва да се назначатъ при Хилми паша специални цивилни агенти отъ страна на Австро-Унгария и Русия, които да бждатъ задължени да придружаватъ навсѣкжде главния инспекторъ, да обръщатъ вниманието му върху нуждитѣ на християнското население, да отбелязватъ злоупотрѣбленията на мѣстнитѣ власти, да съобщаватъ съответствуващитѣ забележки на посланицитѣ въ Цариградъ и да донасятъ на правителствата си за всичко, което се случва въ страната. Като помощници на гореказанитѣ агенти да се назначатъ секретари и драгомани, които ще бждатъ натоварени да изпълняватъ тѣхнитѣ заповѣди и за това ще имъ бжде разрешено да правятъ обиколки, за да разпитватъ жителитѣ въ селата, да надзиратъ мѣстната власть и пр. Понеже задачата на цивилнитѣ агенти е да бдятъ върху прокарването на реформитѣ и умиротворяването на населението тѣхниятъ мандатъ ще изтече следъ две години отъ деньтъ на назначаването имъ.

Високата Порта да се задължи да предпише на мѣстната власть да даде на тѣзи агенти всичкитѣ улеснения, за да могатъ тѣзи последнитѣ да изпълняватъ своята мисия.

2. Понеже реорганизацията на турската жандармерия и полиция сж найсжщественитѣ мѣрки за успокоението на страната, належаще е да се изиска отъ Портата и тая реформа.

Като се вземе предвидъ, че нѣколцината шведски офицери и други, които непознавайки нито езика, нито мѣстнитѣ условия, не сж могли да бждатъ полезни, желанието е да се прибавятъ къмъ първоначалния проектъ следующитѣ измѣнения и допълнения:

а) Реорганизацията на жандармерията въ тритѣ виляети да бжде повѣрена на единъ генералъ отъ чужда народность на служба при императорското правителство, при когото да бждатъ аташирани военни лица на великитѣ сили, и които ще раздѣлятъ помежду си окржзитѣ, гдето тѣ ще развиватъ дейгелностьта си като контрольори, инструктори и реорганизатори. По този начинъ тѣ ще могатъ да наблюдаватъ и поведението на войската спрямо населението.

б) Тия офицери ще могатъ да поискатъ, ако това имъ се види необходимо, и помощьта на други офицери и подофицери тоже чужденци.

3. Следъ като усмиряването на страната бжде установено, да се поиска отъ императорското правителство едно изменение на териториялното разпредѣление на административнитѣ единици, съ цель да се групиратъ по-правилно разнитѣ националности.

4. Въ сжщото време да се иска реорганизацията на административнитѣ и сждебни учреждения, въ които ще бжде желателно да се допуснатъ и туземнитѣ християни и да се благоприятствува за разширението на мѣстнитѣ свободи (автономии).

5. Да се основатъ веднага въ поважнитѣ центрове на виляетитѣ смѣсени комисии, съставени отъ еднакво число християни и мохамедани, за разглеждането на политическитѣ престжпления и други, направени презъ време на смутоветѣ. Въ тѣзи комисии трѣбва да вематъ участие и консулскитѣ представители на Австро-Унгария и Русия.

6. Да се изискатъ отъ турското правителство суми, предназначени специално:

а) За завръщане въ мѣстожителствата ония християнски фамилии, които сж избѣгали въ България и другаде.

б) За помощи на християнитѣ, които сж изгубили своитѣ имоти и жилища.

в) За пресъзиждане на кжщитѣ, църквитѣ и училищата, разрушени отъ турцитѣ презъ възстанието.

Комисиитѣ, въ които ще заседаватъ и християни старейшини, ще решаватъ за раздаването на тия суми. Австро-Унгарскитѣ и рускитѣ консули ще бдятъ за тѣхното разпредѣление.

7. Въ християнскитѣ села, изгорени отъ турскитѣ войски и башибозуци, християнитѣ жители, които сж се завърнали, ще бждатъ освободени презъ една година отъ всѣкакъвъ данъкъ.

8. Турското правителство да се задължи да въведе отново и незабавно реформитѣ, означени въ приготвения презъ м. февруари т. г. проектъ, както и тѣзи, на които необходимостьта ще бжде отсетне почувствувана.

9. Понеже повечето отъ произшествията и звѣрствата сж извършени отъ илявето и редифитѣ отъ II класа и отъ башибозуцитѣ, необходимо е, щото първитѣ да бждатъ разпуснати и занапредъ да се забрани формирането на башибозушки шайки.

Табло LXXXIII. Разширяване на Мюрщегскитѣ реформи. Въ края на месецъ
288—290

декември 1904 година френскиятъ цариградски посланикъ г. Констанъ пишеше до своето правителство: „Положението въ Македония е чувствително натежнѣло въ течение на този месецъ. Крайната бавность, съ която се извършва преобразуването на жандармерията и лошата воля, все повече и повече очевидна, каквато властитѣ правятъ въ тоя случай, увеличаватъ безспокойствието въ всички срѣди. Изглежда, че въ Македония все повече и повече се шири мнението, какво не може вече да се разчита върху реформитѣ, а българитѣ, считайки себе като прицелъ на систематична враждебность на правителството, изглеждатъ все повече и повече решени да прибѣгнатъ къмъ възстание".

При това положение руското и австро-унгарското правителство подканиха Англия, Франция и Италия да се вржчи нова нота на Портата, съ която да се иска увеличение на европейскитѣ офицери и продължение на мандата имъ. А съ нотата си отъ 20 декември с. г. лордъ Лансдоунъ иска незабавно поставяне на дневенъ редъ и финансови реформи. Първото искане се удовлетвори, макаръ и доста късно. Числото на офицеритѣ се увеличи до 23 души (15 януари 1905 година) и мандата имъ се продължи съ още седемь години.

Не така скоро се изглади въпроса съ финансовитѣ реформи. Преговоритѣ се протакаха цѣли две години и Портата подъ разни предлози отказваше. Найсетне великитѣ сили решаватъ да употрѣбатъ натискъ и една международна флота на 26 ноември окупира митницата и телеграфа на о-въ Митилинъ.

Часть отъ флотата потеглюва къмъ Дарданелитѣ и султанското правителство прекланя глава: по сжщество прие реформитѣ, а на 26 априлъ 1907 година изцѣло и напълно.

Не се минаха и 4 месеца, презъ месецъ августъ с. г. дипломацията поставя на дневенъ редъ въпроса за сждебнитѣ реформи. Въ свръзка съ други междуевропейски въпроси, като Марокския, Мала-Азия, дава се мѣсто въ разговоритѣ и на македонския. А тия разговори и срещи сж много чести:

Вилхелмъ II и Николай II въ Свинемюнде (3—7 августъ), Вилхелмъ II и Едуардъ VII въ Вилхелмсхафенъ (14 с. м.), Едуардъ VII и Францъ Иосифъ въ Ишль (15 августъ), Едуардъ VII и Клемансо въ Мариенбадъ (22 с. м.), Титони и Еренталъ въ Дезмо и въ Семерини (24 с. м.), Ж. Камбонъ и графъ Бюловъ въ Нордерней (24 с. м.) и пр.

Петь дена следъ срещата въ Ишль Австрия и Русия съобщаватъ на посланицитѣ една програма за сждебни реформи. В. Порта, разбира се, прави силна опозиция и протака решението на въпроса.

На 10 мартъ 1908 година сръ Едуардъ Грей предложи на великитѣ сили назначаването на единъ генералъ-губернаторъ, християнинъ или мюслюманинъ, за 10 години и то съ съгласието на тия сили.

Русия предлага другъ проектъ. За да се постигне съгласие между двата проекта на 10 юни 1908 година става свиждането на английския кралъ Едуардъ VII и руския императоръ Николай II въ Ревалъ. На тая знаменита Ревалска среща рускиятъ министъръ на външнитѣ работи Изволски и английскиятъ Харвингъ устройваха общъ англо-руски проектъ за реформи, който водѣше къмъ автономия на Македония

На 10 юли с. г. младотурцитѣ извършиха държавенъ превратъ, известенъ съ името Хуриетъ.

Табло LXXXVII. Кимонъ Георгиевъ отъ с. 300 Нeгованъ, солунско, е дългогодишенъ войвода въ поройската революционна околия, гдето е билъ убитъ въ сражение съ турска войска презъ 1908 год.

Табло LXXXVII Спиро Келемановъ е роденъ 301 въ гр. Щипъ, единъ отъ най-преданнитѣ революционери. Починалъ 1907 година отъ придобита болесть изъ турскитѣ затвори.

Табло LXXXVII. Гаврилъ Стоилковъ, отъ с. 302 Смоймирово (малешевско), е четникъ презъ турския режимъ и войвода на българска чета презъ сръбския режимъ. Сражавалъ се е съ сърбитѣ.

Табло LXXXVII. Петъръ Христовъ Герман- 303 чето е родомъ отъ с. Германъ (преспанско). Отъ 1899 година е членъ на организацията. Въ време на илинденското възстание като войвода на голѣма чета смѣло брани селата отъ пожаръ и клане. Непрестанно напада турския башибозукъ и заплашва, че за едно изгорено християнско село, той ще подпали 2 турски.

Заминава после въ Америка, но презъ 1905 г. се връща и пакъ застава на чело. Три години броди планинитѣ като преспански войвода. На 28 февруари 1908 г. въ сражение при с. Дропитища съ турска войска се самоубива, за да не падне въ пленъ.

Табло LXXXVIII. Българскитѣ конституци- 304-305 онни клубове въ Македония.

Срещата на руския императоръ съ английския кралъ въ Ревалъ, побутна младотурцитѣ къмъ бързи акции и съ силата на оржжието тѣ се наложиха на Султанъ Абдулъ Хамидъ да провъзгласи Турция за конституционна държава.

На 10/23 юли 1908 год. последната осъмна въ нова ера, пълна съ надежди за бждащето.

Намѣсата на европейската дипломация автоматически спре; революционна организация при създаденото положение сви знамена. Новото време искаше нови методи за извоюване свободата на Македония до автономна форма.

Единъ отъ тѣзи методи бѣше прегрупирането на силитѣ на почвата на конституцията, така щото въ новитѣ групи да влѣзне всѣки буденъ и свободолюбивъ българинъ и съ общи сили на всички македонци да се пази консти-

туцията отъ всѣко посѣгателство и да се чисти пѫтя за нейното развитие.

По тоя начинъ се роди идеята за основаване на конституционнитѣ клубове въ Македония.

На 26 юли (8 VIII), въ Солунъ, избраната за тържествата българска комисия се събра и обмисляваше плана на участието отъ страна на македонскитѣ българи въ конституционното управление въ областьта. Въ тока на размѣненитѣ мисли изникналъ въпроса за уреждане на конституционни клубове. На другия день, 27 юли (6. VIII), въ Солунъ сѫ били свикани гражданитѣ на учредително събрание, въ което формално сѫ били положени основитѣ на първия български клубъ въ Турция и била избрана комисия за изработване уставъ. Въ едно друго заседание устава е билъ приетъ и избрано настоятелство.

Презъ течението на месецъ августъ 1908 год. цѣла Македония се покри отъ мрежата на конституционнитѣ клубове. По-доле даваме сведения за числото на тия клубове.

Едновременно съ основаването на последнитѣ зрѣеше идеята за свикване на конгресъ, който да свърже всички въ едно цѣло и да изработи политическата програма.

Тая идея се роди пакъ въ Солунъ и въ края на месецъ августъ тамошния клубъ отправи окржжно до българскитѣ общини въ Македония да се погрижатъ да основатъ клубове въ района си. Съ сѫщото окржжно се поканваха съставенитѣ вече клубове на конгресъ.

Конгресътъ се свика въ Солунъ и заседава отъ 7 до 13 септември старъ стилъ, като държа презъ това време 10 заседания. Присѫтствуваха 69 делегати.

За да пояснимъ характера на дейностьта на македонскитѣ конституционни клубове, ще направимъ нѣколко извлѣчения отъ политическата програма:

1. „Групиране на отдѣлнитѣ националности въ нови административни единици, по-възможность по-еднородни, съ областно самоуправление“.

2. „Образование на матеренъ езикъ“.

3. „Правата на отоманскитѣ българи въ религиозно и културно отношение, спечелени по силата на държавни актове, произхождащи отъ върховната или изпълнителна власть, се запазватъ“.

Така опредѣлени границитѣ на дейностьта на конституционнитѣ клубове, последнитѣ се отдадоха всецѣло на работа, пълна съ енергия и служене на свободата по-легаленъ пѫть.

Тукъ е умѣстно да изтъкнемъ, че легалното въ политическата програма искане областно самоуправление не бѣше друго освенъ цельта, която революционната организация гонеше; само думата „автономия“, която бѣше плашило за турцитѣ, бѣ замѣнена съ израза „областно самоуправление“. Това главно програмно искане бѣше поставено въ основата на конституционната клубна дейность по настояване на предвидливитѣ тогавашни революционни водители: Хр. Матовъ и Т. Александровъ.

Като плодъ на дейностьта на македонскитѣ клубове се явиха книжовни трудове: „Конституцията на Отоманската империя“, издание на централното бюро; разни брошури по конституционното право и пр.

Тогава се родиха и вестницитѣ: „Конституционна заря“, „Народна воля“, „Право“, списание „Културно единство“ и пр.

Заблика единъ буенъ, общественъ животъ, пъленъ съ надежди, макаръ че въ дейностьта на младотурцитѣ още рано-рано пролича „играта на конституция“.

Младотурския комитетъ „Единство и Напредъкъ“ („Иттихадъ ве Тереки“), който тайно приготви революционното движение въ срѣдата на турската македонска армия, а после явно дирижираше конституционното движение, не се забави да си покаже картитѣ. Тъй като постигна първата и най-главната цель да отстрана европейската намѣса въ сждбинитѣ на Отоманската империя, можа по тоя начинъ да осуети програмата на ревалската среща. Следъ тази сполука той се зае да консолидира новия режимъ, потуши бунтътъ на цариградскитѣ войски, преданни на стария режимъ и свали отъ престола Султанъ Абдулъ Хамида съ помощьта на македонскитѣ войски начело съ Махмутъ Шевкетъ паша, въ които взеха участие хиляди българи. на чело съ Яне Сандански. Младотурцитѣ заздравиха положението си и станаха пълни господари на държавата. Комитетътъ „Единство и Напредъкъ“ стана диктаторъ и постави като изходна точка на своята бждаща дейность отоманизирането на всички нетурски народности въ държавата и народностното имъ обезличаване. За него вече не сѫществуваха българи, гърци, власи и пр., а имаше само отомани съ единъ единственъ официаленъ езикъ — турския, и съ анулиране на всички права, които християнскитѣ народности въ Турция бѣха придобили презъ петвѣковното владичество на отоманскитѣ султани.

Първата младотурска мѣрка противъ националното свободно развитие на нетурскитѣ народности бѣше: „Закона на сдруженията въ отоманското царство“, гласуванъ отъ турския парламентъ на 3 августъ ст. ст. 1909 година. Тоя законъ бѣше насоченъ тъкмо срещу живота на клубоветѣ. Въ духа на тоя законъ се налагаше известно измѣнение въ устава на последнитѣ, което ограничаваше твърде много тѣхната дейность.

По-късно последния настоятелно поиска да се махне названието, което посочваше националностьта на клуба и да се замѣни съ общо название „Отомански конституционенъ клубъ“, вмѣсто „Български конституционенъ клубъ“.

Едновременно съ това младотурцитѣ почнаха явно да подозиратъ клубоветѣ и на всѣка стжпка да правятъ пречки. Нѣщо повече: много клубове бѣха обискирани, книжата имъ задигнати и дейностьта имъ спрена.

Отъ день на день положението ставаше по-грозно; младотурцитѣ почнаха да преследватъ по-събуденитѣ българи, особено революционнитѣ дейци. Преследването се изрази въ убийства и тероръ — сѫщото положение, което царѣше и презъ времето на стария режимъ.

Благодарение на тоя методъ на действие отъ страна на младотурцитѣ, живота на клубоветѣ, още презъ есеньта на 1909 година, почна да гасне и презъ първитѣ месеци на следващата година вече нѣмаше поменъ отъ български клубове.

И така, младотурскиятъ хуриетъ отъ 1908 година излѣзе единъ фарсъ, който, както е известно, по късно свърши много трагично за Отоманската империя презъ 1912 година!...

Табло LXXXIX 307 Добри Даскаловъ, отъ Кавардарци, бившъ тиквешки войвода, убитъ презъ време на Хуриета.

Табло XC. 310 Пѣйо Яворовъ, родомъ отъ гр. Чирпанъ, е единъ отъ първитѣ млади български поети, писатели и журналисти. Дълги години той взима най-живо участие въ борбитѣ за свободата на Македония и обединението на българското племе. Билъ е съ разни чети въ Македония: въ кочанско, малешевско, неврокопско и Разлога. Той е редакторъ въ София на в. „Дѣло“, органъ на задграничното представителство на Вѫтрешната м. о. р. организация, а въ Македония, като четникъ (въ Разлога), е издавалъ таенъ революционенъ хектографиранъ листъ.

Табло XCI. 312 Василъ Аджаларски е родомъ отъ с. Аджалари (скопско), дългогодишенъ околийски войвода въ скопската околия. Той водилъ много сражения съ турцитѣ. Презъ зимата на 1904 г. въ една кула въ с. Ибраимово е билъ обсаденъ съ четатата си. Сражавайки се храбро, на смръчаване съ бомби въ ржка сполучилъ да си пробие пѫть. Той биде убитъ отъ турцитѣ въ градъ Скопйе презъ 1910 г.

Табло XCI 313 Георги Мучитановъ касапчето, гр. Крушово, 1882—1911 г., по народность куцовлахъ, бившъ воденски войвода, убитъ заедно съ ениджевардарския войвода Апостолъ Петковъ презъ 1911 год.

Табло XCI 314 Кръстю Льондевъ, отъ с Пѫтелеринско, бившъ леренски войвода, сѫденъ и застрелянъ отъ сърбитѣ презъ 1928 г. като организаторъ по убийството не ренегата-журналистъ Спасъ Поповичъ.

Табло XCI. 315 Апостолъ Петковъ, войвода енидже-вардарски, още отъ 1899 г. действувалъ въ най-южния край на Македония до рѣка Бистрица. Прочутъ бѣ предъ турци и европейци по това, че бѣ пъленъ господарь на голѣмото енидженско блато; колкото пѫти много войска е заграждала блатото, за да го улови и избие четата му, никога не е сполучвала. Водилъ е съ четата си много сражения съ турцитѣ. Най-сетне е починалъ трагично на 15 августъ 1911 година.

Табло XCIII. 317 Кочани. На това мѣсто смѣли революционери отъ Кочани поставятъ на 1 августъ 1912 год. адска машина, която ужасно експлодира. Озвѣренитѣ турци се нахвърлятъ върху българското население и извършватъ формено клане: избиватъ 39 души българи и много раняватъ. Това произшедствие предизвика буря отъ негодуване въ свободна България и подготви духоветѣ за освободителната война противъ турцитѣ.

Табло XCIV. 319 Пере Тошовъ е роденъ въ гр. Прилепъ презъ 1865 или 1866 год. Първоначалното образование завърши въ родния си градъ. Презъ 1882—83 учебна год. отива въ Солунъ, дето се учи до 1885 г. Презъ последната година въ пансиона на Солунската м. гимназия се залавя една христоматия отъ авторитѣ Величковъ-Вазовъ. Властьта иска да закрие гимназията и най-сетне се задоволила съ отстранението на ученика—собственикъ на опасната книга. Тоя ученикъ е Пере. Той е отстраненъ отъ гимназията, макаръ за лице, и е поставенъ подъ полицейски надзоръ. Въ началото на 1886 г., заедно съ други свои съученици, заминава за Пловдивъ и постѫпва въ VI класъ на тамошната гимназия.

Съединението стана и сърбитѣ обявиха братоубийствена война презъ ноември 1885 год. Пере Тошовъ влиза въ доброволческия отрядъ и отива да брани съединена България.

Презъ нощьта на 15 ноември ст. ст. взима участие въ боевете подъ Пиротъ и за показаната смѣлость е награденъ съ орденъ „за храбростъ“.

До 1890 год. остава въ княжеството, като винаги е близъкъ до македонскитѣ кржгове, които работятъ за освобождението на Македония.

Учебната 1892—93 година заедно съ Даме Груевъ прекарватъ въ Прилепъ като учители.

Тамъ поставятъ основата на една систематично организирана революционна борба противъ турския яремъ и привличатъ за тая кауза привърженици.

Следнята учебна година Тошовъ отива като учитель въ Скопйе и тамъ сѣе семето за свободата. Отъ 1894—95 година до 1898 г. виждаме го на сѫщата длъжность въ Битолската м. гимназия, гдето сѐ така служи на великия идеалъ.

Отъ 1898 год. до 1901 г. той е вече на длъжность въ Солунъ, като прикрива действителната мисия, организаторъ и апостолъ. Вследствие известната „солунска афера“, Пере е изправенъ предъ специаленъ сѫдъ въ Солунъ и осѫденъ на заточение въ Подрумъ-Кале (М. Азия), кѫдето прекарва до амнистията презъ 1902 год.

Амнистиранъ, връща се въ Солунъ и оттамъ въ Битоля и Прилепъ, гдето вече живѣе полулегално.

Обявяването на възстанието презъ 1903 год. го заварва все тамъ. Макаръ

и несъгласенъ за обявяването, той се поставя на чело на мориховския районъ и се бори въ редоветѣ на възстаналия робъ. Погрома не го отчайва. Той остава въ родината си, за да насърдчава и крепи духа.

Презъ 1905 г. П. Тошовъ е тоже членъ въ конгреса станалъ въ Рила планина, известенъ подъ името „Рилски конгресъ".

Страдащъ отъ тежка болесть въ стомаха, изтощенъ физически и изнуренъ душевно отъ стеклитѣ се кобни по революционното дѣло събития, Пере заминава за България и стои тамо до хуриета.

Презъ 1908 година се връща отъ България въ Солунъ. Тамъ взима участие, заедно съ г. Ан. Страшимировъ, въ списването на в. „Конституционна Заря".

Презъ 1910—911 учебна година става училищенъ инспекторъ, но скоро бива уволненъ и предложено му бѣ секретарска длъжность въ цариградския екзархийски в-къ „Вести". Той се отказва и заминава за София. Пада тежко боленъ въ болницата на д-ръ Сарафовъ.

Останалъ безъ срѣдства за живѣене, разни приятели му ги предлагатъ, но той отказва, като гладува по цѣли дни и страда за „една цигара тютюнъ"...

Ала още отъ детинство Пере бѣше лунатикъ и въ съня си високо крѣкаше.

Единъ день, следъ едно ужасно крѣщене презъ нощьта, Пере взима решение да не продължава да бѫде товаръ и да замине за родния си край.

Той напуска столицата на България, като бѣше се снабдилъ съ цѣла библиотека отъ книги по земледѣлие, тръгва на пѫть за Македония, кѫдето въ чифлика си иска да се предаде на миренъ и отшелнически животъ.

Единъ день получава паспорта си, нагоренъ на единия край. Приятели и познати надушили, че отъ турската легация взели сѫ всички мѣрки да се не завърне Пере въ дома си; но Пере бѣше махналъ съ ржка на живота. „Единъ пѫть се умира. За мене нѣма по-голѣмо щастие отъ това да сложа кости въ родна земя" — Переви думи казани въ кафене „Македония" на 16. IV. 1912 г. предъ приятели.

Характеристика. „Пере Тошовъ е между най-голѣмитѣ македонски дейци най-неизвестния. Той живѣ въ самота и умрѣ незабелязано. Неговиятъ тихъ и меланхоличенъ образъ е, обаче, пъленъ съ рѣдко и скѫпоценно очарование.

У никой отъ съратницитѣ му вѫтрешния животъ не бѣ тъй чистъ, съсрѣдоточенъ и изобиленъ съ нравствено богатство, както у него. Руската литература бѣ упражнила върху му много силно влияние, но и въ основа той имаше всичкитѣ черти на една хубава славянска душа: доброта, нежность, вкусъ къмъ съзерцателенъ животъ. А заедно съ това — като истински славянинъ — и единъ отенъкъ на безволие, който спъваше неговото дѣло и ограничи влиянието му само въ духовнитѣ сфери на македонското движение". (С. Радевъ — „Великитѣ сѣнки").

Табло XCV. Димитъръ Ивановъ. Два месеца следъ Букурещкия миръ, презъ 1913 г, съ който България биде за втори пѫть разпокѫсана, недоволното население въ охридско, стружко и дебърско пропѫди сръбскитѣ войски и установи за нѣколко време мѣстни революционни власти. Единъ отъ водителитѣ, който намѣри своята смърть презъ това възстание бѣ Димитъръ Ивановъ. Той бѣ революционеръ ржководитель и въ турско време.

Табло XCV. Кръстю България, дългогодишенъ войвода, бѣ се всецѣло посвѣтилъ на революционна дейность. Той оцѣлѣ презъ всичкитѣ многобройни сражения, които води като войвода. България почина въ войната противъ сърбитѣ презъ 1913 г.

Табло XCV Василъ Мончевъ е роденъ въ Прилепъ. Той взелъ живо участие въ устройването на недѣлнитѣ училища въ родния си градъ и въ разпространяването на тогавашната книжнина. Подозрѣнъ отъ властьта, той отива въ Солунъ. Става хотелиеръ. Неговиятъ хотелъ „Бошнакъ ханъ", а после „Вардаръ", е игралъ ролята на революционно гнѣздо за хората на организацията. Благороденъ, добъръ и преданъ всецѣло на дѣлото, той пожертвува за него себе си и семейството си. Презъ 1913 година, една нощь гърцитѣ пленяватъ Мончева и го отвеждатъ на островъ Трикери, който стана, както за мнозина други, неговъ гробъ.

Презъ сѫщата 1913 г. загина пакъ отъ гръцка ржка и неговиятъ синъ Георги Мончевъ. Цѣлиятъ животъ на Георги Мончевъ е посветенъ на революционната борба на Македония. Още като ученикъ въ Солунската гимназия, Георги е вече членъ на революционната организация и й оказва ценни услуги: посвещава въ дѣлото другари отъ гимназията, посрѣдничи между революционнитѣ органи въ Солунъ и работницитѣ въ провинцията, върши и самъ смѣли акции. Билъ е четникъ въ битолско презъ илинденското възстание, после легаленъ деецъ въ Солунъ, отново четникъ въ солунско и кукушко, участвувалъ въ революционния конгресъ(1906 г.), членъ на конституционнитѣ клубове, презъ 1912 година, осѫденъ задочно отъ турцитѣ въ връзка съ енидже-вардарската афера, избѣгалъ въ България, отдето, безъ да дочака мобилизацията, се връща въ Македония, въ кукушко и солунско, начело на революционна чета.

Когато на 21 юни 1913 година българскитѣ войски се оттеглятъ отъ Кукушъ, Мончевъ остава съ дружината си, бие се докрай и не желаейки да преживѣе българския неуспѣхъ, насочва револвера си, но куршумътъ неуспѣва да го сразi напълно и полумъртавъ Мончевъ пада въ вражески ржце. Следъ невъобразими мѫки е починалъ въ една отъ военнитѣ болници въ Солунъ.

Георги Мончевъ и Василъ Мончевъ оставиха единъ отъ най-блѣскавитѣ примѣри за честна и самоотвержена служба на народното дѣло.

Тавло 324 XCV. Алексо Джорлевъ. Село Баница (леринско) е родното му мѣсто. Още отъ младини постжпилъ въ редоветѣ на македонската революционна организация и билъ избранъ за мѣстенъ войвода. Взелъ живо участие въ великото възстание презъ 1903 г.

По-късно билъ заточенъ отъ турскитѣ власти и изпратенъ на заточение въ Фезанъ (Африка) Презъ 1908 г. билъ амнистиранъ отъ младотурцитѣ. Върналъ се въ родината. Презъ войната отъ 1912 год. съ своята чета помагалъ на гърцитѣ като на съюзници, а когато последнитѣ измѣниха, Джорлевъ обърна оржжието си противъ тѣхъ. Поради лишения и простуда презъ войнитѣ той падна тежко боленъ и умре презъ 1915 г.

Табло 325 XCVI. Владим. Сланковъ е роденъ презъ 1889 год. въ щипско Ново-село. Свърши тамъ I класъ.

Още момъкъ е членъ въ организацията. Презъ 1908 г. отива въ Солунъ. Прави покушение противъ Яни Сандански.

Презъ 1909 год. събира селскитѣ каси. Залавятъ турцитѣ писмо и 200 турски лири. Заловенъ, докаранъ е въ Щипъ. Измжченъ. Въ Скопие осжденъ на 6 години тъмниченъ затворъ.

Следъ година е изпратенъ на заточение въ М.-Азия. Амнистиранъ, връща се и влиза въ четата на Т. Александровъ. Обикалятъ солунско. Въ балканската война действува въ тила на турцитѣ.

Презъ 1914 г. съ 7 души обикаля като войвода велешко. Обсаденъ, пада убитъ въ сражение заедно съ всички другари.

Табло 325—326 XCVI. Четата на Владимиръ Сланковъ отъ с. Ново-село (щипско). Коме Дворински отъ с. Дворища (велешко), Ицо Бондиковъ отъ гр. Велесъ. Ильо Касевъ отъ с. Чичово (велешко). Борисъ Иордановъ отъ с. Ораовецъ (велешко), Георги Табаковъ отъ радомирско.

Табло 329 XCVII Кръстю Трайковъе отъ ресенско, преспански околийски войвода, който се бореше за свободата на Македония презъ първия сръбски режимъ.

Табло 330 XCVII Даме Поповъ петнадесеть години съ пушка въ ржка отстоявалъ свободата на Македония срещу турци и срещу сърби; и въ прилепско и въ разложко; атентаторъ, терористъ и планински борецъ.

Презъ 1912 година извърши 4 атентата; презъ 1908 година срѣдъ прилепската чаршия заедно съ другаря си Гьорица напада родоотстжпника и шпионина Веле Апчевъ и пр.

Даме е роденъ въ с. Долнени (прилепско) около 1875 година.

Табло 331 XCVIII Ангелъ Богевъ Джаневъ, войвода отъ прилепската околийска революционна чета, която се сражава съ сръбско войсково отдѣление надъ с. Прилепецъ.

Табло 332—333 XCVIII Ефремъ Миладиновъ, отъ с. Криви-долъ (щипско), е смѣлъ революционеръ, убитъ въ бой съ сърбитѣ въ 1915 година като войвода на щипската революционна околия.

Табло 335 XCIX Илия Йосифовъ е роденъ презъ 1888 година въ Охридъ. Революционната му дейностъ почва презъ 1907 година като четникъ и помощникъ войвода на битолския войвода въ полето Ст. Пирчевъ. Следъ хуриета Илия, поради революционна дейность, бѣ осжденъ и лежа 3 години затворъ. Въ началото на 1912 година той — едва що излѣзълъ отъ затвора — заедно съ свои другари направи атентата върху банка „Салоникъ“ въ Битоля, следъ което бѣ избранъ за битолски полски войвода. Презъ 1914 година, подготвяйки своя чета, биде предаденъ и осжденъ отъ сърбитѣ. При откарването му за Скопйе съ букаи и синджири на ханчето „Зъръ попе“ въ Бабуна планина бѣ убитъ следъ жестоко мжчение отъ сръбскитѣ пандури. Така завърши своя жизненъ край тоя младъ революционеръ.

Табло 336-337 338-339 340 С На 28 августъ 1915 година стана кръвопролитно сражение между българската чета отъ кумановско и сръбска потера.

Презъ тия дни загинаха Ив. Дѣлчевъ, Калъчевъ и др.

Мѣстностьта, дето стана сражението се нарича Орловецъ (кумановско).

Табло 347 CIII Борисъ Дранговъ е роденъ въ гр. Скопйе на 3 мартъ 1872 година. Свърши педагогическо училище въ родния си градъ, а после въ Софийското военно училище. На 1. I. 1895 година е произведенъ въ чинъ подпоручикъ, а на 1. I. 1899 година вече става поручикъ и минава на служба къмъ Втори коненъ полкъ въ гр. Ломъ. Презъ възстанието Борисъ напуска длъжностьта и заминава за Македония да се бие въ редоветѣ на възстаналия робъ съ една чета отъ 120 души. Четата дава блѣскаво сражение въ планина Плавица (кратовско). Презъ 1904 год. Дранговъ продължава образованието си въ Военната академия въ С. Петербургъ. Следъ това е билъ назначенъ за ескадроненъ командиръ на 10 коненъ полкъ въ гр. Шуменъ.

Балканската война го завари като ротенъ командиръ и преподаватель по тактика въ Военното училище. Презъ войнитѣ отъ 1914 — 1918 година бѣше командиръ на 5 пѣхотенъ македонски полкъ, началникъ на школата за запасни офицери и най-после командиръ на 9 пѣхотенъ полкъ. На 25. V. 1917 година на кота 1050, въ завоя на Черна, единъ снарядъ отне живота му.

Дранговъ написа многоценената книга „Помни войната“, съвети къмъ войници.

Табло CIV 348—349 Христо Матовъ е роденъ презъ 1872 година въ гр. Струга, починалъ въ София на 10. II 1922 година.

Той бѣ роденъ за ученъ, но стана революционеръ.

Още като студентъ Христо Матовъ е написалъ подъ псевдонимъ Дримколовъ отлично аргументираната етнографска студия „Сръбскитѣ претенции въ западна България“. Печатана е въ списанието „Български прегледъ“, 1894 година, а по-късно въ отдѣлна брошура. Бидейки директоръ и учитєль въ IV класното училище въ гр. Сѣръ, Матовъ е написалъ филологическата студия „Ударението въ западно-българскитѣ говори“. Този му трудъ, публикуванъ въ Сборника на Министерството на народното просвѣщение, е строго наученъ и се отличава съ голѣма стегнатость на изложението. Дума нѣма излишна.

И по темпераментъ, и по умствени способности, и по подготовка, Христо Матовъ бѣ предназначенъ отъ природата за научни изследвания. Но той чу воплитѣ на населението въ „земята бойна на Самуила“ и, плененъ отъ очарованието на освободителния идеалъ, беззаветно се предаде на пълната съ опасности революционна работа. Защото Христо Матовъ имаше и велико сърдце: тѣзи, що не го познаватъ отблизо, нека прочетатъ тритѣ му стихотворения и ще се увѣратъ въ това. Но и да не бѣха пѣснитѣ му, нима цѣлия му животъ не говори за една широка любвеобилна душа, за която страдаше съ болкитѣ на цѣлъ единъ народъ?

Като директоръ и учитель въ Скопйе, Христо Матовъ, току що узналъ за основаването на Вжтрешната революционна организация, възприема идеята и се отдава всецѣло на дѣлото. Той образува първия революционенъ комитетъ въ Скопйе и издава тамъ хектографиранъ революционенъ вестникъ. Отъ тогазъ насамъ биографията на Матовъ, подобно на биографиитѣ на най-близкитѣ му другари — Даме Груевъ, Гоце Дѣлчевъ и Пере Тошовъ, — е и история на македонското освободително движение. Съ болесть въ гърдитѣ и недостатъкъ въ ходилата, той не можа да вземе участие съ оржжие въ ржка въ възстанията, макаръ и горещо да желаеше това. Като членъ въ централния комитетъ и задграниченъ прѐдставитель, обаче, Христо Матовъ има неоценими заслуги: той бѣ голѣма ржководна сила на организацията. Съ перо и устно слово той действуваше главно върху интелигенцията и посрѣдствомъ нея срѣдъ маситѣ. Но той бѣ достжпенъ и за най-проститѣ четници. Три пжти бѣ хвърленъ въ затворъ; последния пжть на заточение въ Подрумъ-Кале (Мала Азия). Макаръ повидимому да бѣ настрана отъ самата кървава борба между поробители и поробени, живота на Христо Матовъ не по-малко бѣ изложенъ на опастности. Македонската революция, сжщо като другитѣ революции, изяде много отъ своитѣ деца. Не веднъжъ страститѣ при фракционнитѣ борби взимаха връхъ надъ мисъльта и затъмняваха съвеститѣ. Матовъ отстояваше твърдо убеждението си при всички случаи и стоеше непоколебимо на поста си. „Водачътъ не трѣбва да върви по течението, да се приспособява къмъ менящитѣ се настроения на маситѣ: неговъ дългъ е да издигне и проститѣ до своитѣ разбирания; инакъ той престава да бжде водачъ, и става жалъкъ демагогъ, който неминуемо ще изгуби своя престижъ“. И Христо Матовъ съ своята честность и прямолинейность запази до края обаянието си на силна личность срѣдъ приятели и противници. Не случайно той носеше псевдонимъ името на последния римски републиканецъ Брутъ.

Табло CV 350 Въндо войвода (старият) е роденъ презъ 1858 г. въ с. Лѣски, гевгелийско. Отровенъ е отъ гърцитѣ презъ 1917 г. въ солунския затворъ. Презъ време на схватката въ гр. Солунъ между българскитѣ войски и гръцкитѣ той взе живо участие. Въндо бѣ куриеръ на В. М. Р. О. отъ 1898 година и четникъ на Иванъ Карасулията и Апостолъ Петковъ. Като войвода борилъ се е противъ гърцитѣ. Обиколилъ енидже-вардарско, гевгелийско, сѣрско и е далъ множество сражения на турски войски и гръцки чети.

Табло CV. 351—352 Лазаръ Дивлянецъ е роденъ въ с. Дивля (скопско) презъ 1880 год.

Безграмотенъ, въ 1909 година излиза нелегаленъ, а презъ 1924 година бѣ убитъ отъ сърбитѣ.

Табло CVI. 353 Стоянъ Мълчанковъ, чедо на живописното родопско с. Скреботно (неврокопска околия). Роденъ презъ 1875 година, а у итъ е отъ братска ржка на 22 априлъ 1920 г. въ разложко.

Още като ученикъ въ солунската гимназия, чийто курсъ е свършилъ, влиза въ редоветѣ на революционното дѣло и презъ възстанието взима живо участие на чело на голѣма чета въ пиринската область.

После става учитель въ родния си край и, подозренъ отъ турцитѣ, бива затворенъ въ солунския затворъ и осжденъ на обесване. Присъдата бива отмѣнена съ доживотенъ затворъ — изпращатъ го на заточение въ Родосъ. Амнистиранъ презъ 1911 г., завръща се въ България, дето учителствува. Бурнитѣ години (1912—1918) прекарва подъ оржжие срещу враговетѣ.

Останалъ живъ и здравъ следъ тоя периодъ, установява се въ освободения свой роденъ край и презъ 1918 год. бива избранъ за народенъ представитель. Тая висока честь, оказана на единъ скроменъ учитель и общественъ ратникъ за справедливость и култура, отне живота на Мълчанковъ.

Табло CVI Ефремъ Чучковъ, учитель, е ро-
354 денъ въ Щипъ, дългогодишенъ войвода и членъ на централния комитетъ на ВМРО. Въ продължение на 30 години не преставаше да работи за свободата на своето отечество. Той придоби неизлѣчима болесть, която носи презъ цѣлия си животъ.

Табло CVI. Любомиръ Весовъ е отъ Велесъ,
355—356 революционеръ и поетъ, падна убитъ при сражение съ сръбска потера въ началото на м. ноември 1922 г. въ крушовско.

Табло CVI. Илия Кушевъ, отъ Велесъ,
357 бившъ поручикъ отъ българската армия и бившъ студентъ, велешки войвода, убитъ съ подла измѣна на 29 ноември при с. Руевци.

Заедно съ него сж убити и другаритѣ му: Георги Вардарски, отъ с. Крайница, велешко, и Мане Кратовски — дългогодишни четници и войводи.

Табло CVII-CXI Тодоръ Александровъ е ро-
358-372 денъ на 4 мартъ 1881 год. въ гр. Щипъ. Свършилъ скопското училище презъ 1897 год., той става учитель и организаторъ-ржководитель въ Кочани, Виница и Кратово. Въ началото на 1903 г.. при подготовката на голѣмото илинденско възстание — той е билъ учитель въ Кочани и околийски ржководитель на кочанската революционна околия, презъ която сж минали много чети и материали почти за цѣла Македония. Съ негово съдействие сж прекарани презъ кочанско голѣма часть отъ експлозивитѣ, които презъ априлъ 1903 г. послужиха за известнитѣ солунски атентати: вдигане въ въздуха на Банкъ Отоманъ, газовото освѣтление, парахода Гвадилквивиръ и др.

Предаденъ отъ кочански власи, отъ които искалъ налогъ за подготовка на възстанието, Александровъ биде арестуванъ на 3 мартъ 1903 г. и още сжщата нощь съ много голѣма стража — за да не бжде освободенъ изъ пжтя отъ организации, чети и милиция — бива закаранъ за Скопье при македонския губернаторъ отъ реформената акция — Хилми-паша. Понеже при обиска въ квартирата му били намѣрени шифровани писма и печатенъ правилникъ за ч титѣ, Александровъ бива осжденъ отъ скопския извънреденъ сждъ на 5 години тъмниченъ затворъ. Въ затвора престоява около 13 месеца. Презъ априлъ 1904 г. той бива освободенъ отъ затвора слѣдствие голѣмата политическа амнистия, наречена Начевичева — последния я издействува като специаленъ пратеникъ на българското правителство въ Цариградъ следъ илинденското възстание за водене преговори съ турцитѣ.

Презъ 1903/1904 год. Александровъ бива назначенъ главенъ учитель въ II-класното училище въ гр. Щипъ, (махала Ново-село) и като членъ на околийското ржководно тѣло, заедно съ двамата великани на македонското освободително движение: околийския ржководитель Тодоръ Лазаровъ и войводата Мише Развигоровъ, се заематъ да организиратъ гр. Щипъ и околията. Въ това успѣватъ напълно. Много години щипската революционна околия се е сочила за образецъ въ организационно отношение. Турцитѣ скоро подушватъ какъвъ родъ „учителска“ дейность развива главниятъ учитель Александровъ и още презъ ноември му забраняватъ да учителствува и даже да стжпва въ училището. Благодарение стегнатата организация въ Щипъ, обаче, той е продължавалъ още цѣли два месеца да върши своята работа като главенъ и винаги е бивалъ навреме предизвестяванъ отъ граждани, когато органи на турската власть сж идвали да правятъ провѣрка, дали той отива въ училище или не. На 10 януари 1905 год., поради заловено писмо следъ сражението въ с. Лезово на турцитѣ съ четата на Мише Развигоровъ, Александровъ бива потърсенъ отъ турцитѣ да бжде арестуванъ. Кжщата му била обградена, но той успѣва да се изплъзне отъ ржцетѣ имъ и веднага отива въ четата на Мише Развигоровъ и става секретарь на четата. На първия окржженъ конгресъ на скопския революционенъ окржгъ (16—12 1909 год.), като делегатъ на щипската революционна околия, той бива избранъ за секретарь на конгреса.

На 1906 год. той заболѣва отъ стомашно разстройство и по съвети на лѣкари, есеньта остава учитель въ гр. Бургасъ. Презъ сжщата година (2—10 VIII) той взима участие въ II редовенъ конгресъ на скопския окржгъ, като делегатъ на щипската революционна околия. Като узнава, обаче, за убийството на Мише Развигоровъ, той напуска учителството презъ пролѣтьта на 1906 год. и заминава пакъ за Македония като секретарь на кочанския околийски войвода Симеонъ Георгиевъ. На III редовенъ конгресъ на скопския революционенъ окржгъ на 8—14. XI 1907 год., като делегатъ на кочанската околийска чета бива избранъ отъ конгреса направо за окржженъ войвода на скопския революционенъ окржгъ заедно съ Ефремъ Чучковъ. На 23 юли 1907 год., като обявиха младотурцитѣ своя хуриетъ, следъ като се легализираха първи всички чети на сѣрския и струмишкия окржзи, избързаха да влѣзнатъ въ градоветѣ и четитѣ отъ битолския и солунски окржзи. Ефремъ Чучковъ и Александровъ, предвиждайки, че съ тая революция — фарсъ, младотурцитѣ целятъ да се спасятъ отъ реформената акция, за да задържатъ подъ турско робство Македония, задържаха четитѣ на скопския революционенъ окржгъ седмици по-късно, до като укриятъ оржжието и подготвятъ селянитѣ за временно пасуване до по-удобенъ моментъ. Следъ легализиране на четитѣ, Александровъ продължаваше да обикаля градове и села въ скопския революционенъ окржгъ, въ началото „да се вижда съ приятели“, а по-късно като окржженъ „ревизоръ“ на черкви, училищни здания, монастири и пр. съ цель да подържа духа у борческото население.

На 2 августъ 1909 г. властьта въ Щипъ се опита да арестува Александрова

но той успѣ да избѣга. Следъ една малка обиколка като нелегаленъ въ нѣкои околии на скопския революционенъ окржгъ, той заминава за България на почивка и за да не излага преждевременно населението. Презъ пролѣтьта на 1910 год. той заминава съ чета въ скопския революционенъ окржгъ, възстановява организацията тамъ и съ успѣхъ се бори противъ жестоката обезоржжителна акция на младотурцитѣ, като успѣва да запази голѣма часть отъ оржжието и да прибере голѣми парични срѣдства за засилване организацията. Съ това спасено оржжие и събрани пари на скопския революционенъ окржгъ Т. Александровъ услужи и на дейцитѣ отъ другитѣ революционни окржзи за възсъздаване и засилване организацията тамъ.

Въ началото на 1911 г. се постига пълно разбирателство между дейцитѣ на засилената вече В. М. Р. О. и се избира съ писменно разбирателство, съгласно правилника на организацията, централния комитетъ въ съставъ: 1) Христо Чернопѣевъ, 2) Т. Александровъ, 3) П. Чаулевъ и 4) допълняющъ членъ Ал. Протогеровъ.

Презъ пролѣтьта 1911 г. Чернопѣевъ, Александровъ и Чаулевъ заминаватъ за Цетина, да се срѣщатъ съ албански водители, съ цель да се споразумѣятъ за задружна дейность противъ турското иго.

Презъ лѣтото и есеньта на 1911 г. и презъ лѣтото на 1912 год. подъ ржководството на Александровъ, войводитѣ и атентаторскитѣ мѣстни власти извършиха систематично редица динамитни атентати надъ тренове, желѣзопжтни мостове и гари, надъ жандармерийски постове, въ градове и на др. много мѣста въ Македония.

Презъ лѣтото на 1912 г. и при обявяването войната между съюзенитѣ балкански държави и Турция, Александровъ съ нѣколко души другари се е движилъ въ кукушко и солунско, дето сж предприели преди и следъ обявяване на войната редица атентати надъ тренове, на австрийската поща и трамваитѣ въ Солунъ, на моста при Ново-село до гр. Солунъ и пр.

Следъ обявяване войната презъ 1912 г., той съдействува въ армиитѣ на съюзнитѣ балкански държави и съ кукушката чета и милиция успѣва нѣколко дена преди да стигнатъ българскитѣ войски, да завземе гр. Кукушъ, да спре ж. п. съобщение на турцитѣ до р. Галикъ, да обезоржжи турското население тамъ и приготви и складира голѣми запаси храни за бързо настжпващата (съ обозъ отъ волски кола) българска армия.

Въ началото на 1913 г. бива изпратенъ въ македонското опълчение, дето бива зачисленъ въ щаба на III македонска бригада.

Презъ междусъюзнишката война Александровъ е билъ даденъ въ разпореждане къмъ 8 тунджанска дивизия, на която е принесълъ съ другаритѣ си голѣми услуги.

Следъ погрома (1913 г.) той е останалъ да живѣе въ България, отдето презъ 1913, 1914 и 1915 г. е правилъ агитаторски групи за подържане духа въ Македония и за възсъздаване организазацията.

Презъ време на голѣмата война е билъ въ щаба на партизанската рота при 3-а бригада на 11 Македонска дивизия. Той се занимава тукъ съ полезнитѣ инициативи: издаване серии книжки (библиотека), вестници „Народность“ и „Nation“, албума „Македония въ образи“ и пр. Веднага следъ погрома Александровъ се заема да възстанови връзкитѣ съ поробенитѣ части на Македония и да събира редовни сведения за вършенитѣ отъ сърби и гърци тамъ зулуми.

На 4 ноември 1919 г. той бива арестуванъ като „виновникъ за погрома“, а избѣгалъ отъ затвора на 13 с. м.

Презъ пролѣтьта 1920 г. заминава съ чета въ Македония. Загина трагично.

Табко CXII. Петь жертви на дълга. На 22 юли 1924 год. едно отдѣление отъ четата на войводата Панче Михаиловъ биде нападнато отъ сърбска потера близо до село Калиманци (околия Царево-село). Тукъ паднаха следнитѣ революционери:
378

1) Мирче Велиновъ отъ с. Церъ, 2) Мише Трайчевъ отъ Щипъ, 3) Мишо Недѣлковъ отъ София, висококинтелегентенъ младежъ съ свѣтло бждаще, 4) Стоилъ Бичиклиевъ отъ Щипъ, 5) Ильо Стойчевъ Златановъ отъ с. Дулица (царево-селско).

Табло CXIII Митко Домазетовъ е роденъ въ гр. Щипъ презъ 1905 година. Български студентъ, изпратенъ въ сръбски казарми по заповѣдь на великия жупанъ Матковичъ, понеже билъ подозренъ. Тамъ бива безчовѣчно изтезаванъ. Нарочно подмаменъ отъ единъ сръбски капларъ, който му казалъ, че му помага да избѣга, Домазетовъ стига до с. Царево-село, но тамъ попада на скроена засада и бива заловенъ.
379

Убитъ е до сжщото село на 28 априлъ 1925 година.

Табло CXIII Ангелъ Димитровъ, терористъ, е убитъ въ 1925 година.
381

Табло CXIV Саздо Гручински е убитъ презъ 1924 година въ кочанско въ сражение съ сърбитѣ.
382

Табло CXIV Митe Церски, кочански войвода. Убитъ е презъ 1924 година при с. Калиманци.
383

Тавло CXV Траянъ Ивановъ е родомъ отъ Кочани. На 13 IX 1926 година въ 6 часа сутриньта между с. Облешево и Кочани край желѣзния пжть е билъ застрелянъ отъ сръбски джелати Траянъ Ивановъ.
389

Той бѣше обвиненъ, че на 22 юни 1924 година въ сражение на четата, въ която и той е билъ, убилъ двама сръбски жандарми.

Следъ прочитането на присждата и

на последната молитва, сръбския свещеникъ поканилъ Траяна да се изповѣда. Траянъ отговорилъ, че не желае, защото душата му е чиста. Не се съгласилъ да му вържатъ и очитѣ. Така безтрепетно посрещналъ Траянъ сръбския куршумъ и умрѣлъ съ възгласа „Да живѣе свободна Македония".

Табло 391 CXVI Ипократъ Развигоровъ, внукъ на Мише Развигоровъ. Роденъ е въ гр. Щипъ презъ 1900 година. Баща му Томе Развигоровъ бѣ старъ дългогодишенъ учитель въ с. Неманци и с. св. Николе. Ипократъ бѣ съ основно образование, по занятие фурнаджия. Отъ 1922 година става четникъ.

На 5 XII. 1927 г. падна убитъ сръбския генералъ Ковачевичъ, единъ отъ заклетитѣ врагове на българина и на македонската свобода. Единъ отъ атентаторитѣ бѣше и Ипократъ заедно съ своя си другаръ Лилинковъ. Забѣгватъ въ планина Плачковица. Следъ нѣколко дни бѣха открити въ една пещера. Безбройна сръбска потера обсади пещерата и 20 часа се води сражение. Самоотверженитѣ борци, следъ като свършили бойнитѣ си припаси, за да не се предадатъ живи въ сръбски ржце, последната бомба оставатъ за себе си. Двамата вѣрни другари достойно изпълниха дълга си къмъ заробеното отечество.

Табло 394 CXVII Тодоръ Димковъ, революционеръ. Раненъ на 15 VI 1927 година при с. Дрѣнъкъ (кумановско), се самоубилъ.

Табло 395 CXVII Йосифъ Кировъ (Йоската), революционеръ отъ с. Враци-турци (кукушко), загина въ сражение съ гърцитѣ презъ 1929 година.

Табло 396 CXVII Спасъ Станковъ Стефановъ. На 16 юни 1927 година една революционна чета води сражение съ сръбска потера. Презъ нощьта въ схватката бива раненъ единъ четникъ, който не могълъ да се оттегли отъ засадата. На другия день бива открить въ едно долче и започва отчаяна борба. Ранения герой изстрелва всичкитѣ патрони и после се самоубива.

Тоя четникъ бѣше Спасъ Ст. Стефановъ, роденъ на 20 май 1900 година въ с. Любанци (скопско).

Табло 397 CXVII Мано Атанасовъ въ сражение при с. Дрѣнъкъ (кумановско) на 15 юни 1927 година, като четникъ отъ четата на Дафко Данаиловъ, бѣ тежко раненъ и се самоуби. Мано Атанасовъ е родомъ отъ с. Доганица (босилеградско). Загина на 25 годишна възрасть.

Табло 398 CXVIII Трайко Пацковъ е роденъ въ Щипъ. Загиналъ презъ 1925 год. въ едно сражение на щипската чета съ сърбитѣ.

Табло 399 CXVIII Дончо Чупариновъ, отъ гр. Пагнюрище, членъ отъ революционната организация, загиналъ презъ 1925 година въ време на комунистическитѣ безредици въ България.

Табло 400 CXVIII Славко Судички. Въ сражение раненъ, заловенъ и съ своето ножче убилъ двама отъ пазачитѣ, които сж го водили на смърть.

Табло 401 CXVIII Цвѣтанъ Спасовъ, кумановски войвода, е убитъ близо до Кратово.

Табло 402 CXIX Стоянъ Лековъ Царотъ, отъ Кратово, е убитъ на първия день на Великдень, 1924 година, въ сражение съ сръбска потера. Дългогодишенъ безстрашенъ войвода.

Табло 403 CXIX Шаренъ Ампо, отъ село Дулица (кочанско), прочутъ войвода, убитъ въ сражение съ сръбски войски презъ 1925 година.

Табло 404 CXX Стефанъ Петковъ Сиркето е роденъ въ гр. Чирпанъ презъ 1868 г.

Презъ 1918 година, презъ време на отстжплението, той бѣше началникъ на полицейската секция въ гр. Велесъ. Когато всичко отстжпваше и бѣгаше къмъ България, Стефанъ Петковъ се обръща къмъ велешани съ думитѣ: „Отъ днесъ нататъкъ азъ пакъ ше бжда между Васъ, защото Велесъ стана моето второ отечество и редомъ съ васъ ще се боря срещу поробителя". И така той остана като организаторъ и войвода цѣли четири години въ Велесъ и велешко, преоблѣченъ въ просяшки дрехи.

Стефанъ Петковъ, поради голѣмо физическо изтощение, умря презъ 1926 година, обаче, той всрѣдъ велешани остави неизличими спомени на революционна добродетель за вѣчни времена.

Табло 405 CXX Станимиръ Ивановъ е роденъ въ с. Бигла (царево-селско), свършилъ трети класъ въ Царево-село, постжпилъ презъ 1920 година въ четата на войводата Ефремъ Чучковъ. Петь години броди по планини за свободата на Македония.

Презъ м. май 1925 година въ сражение съ сръбска потера падна убитъ близо до родното си село.

Табло 406 CXX Кирилъ Ципушевъ е родомъ отъ Радовишъ, студентъ. Заподозренъ отъ сърбитѣ като съучастникъ въ заговора на скопскитѣ студенти, билъ изведенъ къмъ българската граница съ измама, ужъ ще бжде екстерниранъ въ България, обаче бива убитъ при мѣстностьта Иесенецъ (1929 година).

Табло 407 CXX Ил. Лилинковъ е родомъ отъ гр. Щипъ. Убитъ е въ пещеритѣ на планина Плачковица въ борба съ сърбитѣ.

Табло 408 CXXI Тодоръ п. Иордановъ е роденъ въ гр. Кочани презъ 1904 година, свършилъ гимназията въ гр. Щипъ и следъ това заминалъ да следва въ Бѣлградъ.

Когато презъ юни 1927 година сърбитѣ откриха аферата съ 20 души македонски студенти въ затвора противъ сръбската тирания, началникътъ на тайната полиция Жика Лазичъ повика Т.

п. Йордановъ и го заплаши съ най-грозното изтезание, за да изкопчи сведения. Тодоръ поискалъ време да помисли. На 23 юни 1927 година той се хвърли подъ колелата на желѣзницата въ Бѣлградъ.

Табло CXXI Тома Куюмджиевъ, отъ градъ
409 Струмица, на 12 декември 1927 година е грабнатъ отъ дома му и убитъ предъ струмишкия затворъ подъ предлогъ, че бѣгалъ.

Табло CXXI Благой Моневъ. двадесеть и петь
410 годишенъ младежъ, родомъ отъ гр. Щипъ, студентъ по архитектура въ Бѣлградъ. Преди да положи последния си изпитъ върналъ се при майка си, да се види съ нея. Една нощь бива грабнатъ отъ сръбската инквизиция и безследно изчезналъ отъ нейната черна ржка.

Табло CXXII Алексо Стефановъ Симонов-
411 ски е роденъ въ с. Радово (битолски Демиръ-Хисаръ) презъ 1869 година.

Отъ тридесеть години съ оржжие въ ржка броди македонскитѣ дебри противъ турци и сърби. Взелъ е участие въ повече отъ 20 сражения.

Тлбло CXXII Христо Петровъ, отъс. Чичево
41∠ (велешко), падналъ убитъ презъ 1925 г. въ сражение на четата П. Станчевъ противъ сърбитѣ.

Табло CXXVII Петъръ Костовъ (Петре-Паша)
421 е родомъ отъ гр. Прилепъ, прилепски околийски войвода, презъ 1927 г. загина въ неравенъ бой съ сръбска потера.

Табло CXXVII Георги Въндевъ е роденъ въ
422 с. Лѣсково (гевгелийско) презъ 1906 год., синъ на храбрия войвода Въндe. Още на 16 годишна възрасть влиза въ революционната организация като четникъ при влашкия войвода Щерю Юнака; после при баща си като неговъ секретарь. Презъ 1913 год. гърцитѣ го затварятъ и осжждатъ на смъртъ, но директорътъ на солунския затворъ го спаси, като го закри. По-после Георги бѣше освободенъ и стана пакъ нелегаленъ — като войвода въ струмишко.

Табло CXXIX Цвѣтанъ Спасовъ Орѣшов-
426 и 427 ски и Димитъръ Георгиевъ Негревски — дългогодишни македонски борци, загинали за свободата на родната си земя.

Табло CXXX Петъръ Ацевъ е роденъ въ с.
428 Орѣховецъ (прилепско), членъ отъ семейството Симоновци, което е дало три жертви за родината: бащата, братята: Мирче и Гога Ацеви.

Петъръ е бившъ учитель, постжпилъ въ редоветѣ на ВМРО презъ 1898 година като организаторъ, а после и войвода въ прилепско. Участвувалъ въ илинденското възстание. Днесъ той живѣе въ Пловдивъ.

Табло CXXX Атанасъ Бѣлчевъ отъ с. Руси-
429 ново (малешевско), съ срѣдно образование и дългогодишенъ народенъ учитель, агитаторъ и организаторъ. Вследствие на своята жива дейность, напуска училището и става нелегаленъ.

Табло CXXX Джоджо Хр. Баничанинъ е
430 роденъ въ с. Ракита, дългогодишенъ кайлярски войвода, убитъ презъ 1917 г. при Поградецъ.

Табло CXXX Диме Стояновъ Берберчето
431 е роденъ въ гр. Велесъ презъ 1875 год. Основно образование получилъ въ родното си мѣсто.

Въ револ. организация влиза презъ 1900 година. Следъ убийството на единъ шпионинъ, бидейки подозренъ, избѣгалъ въ гората. Билъ е нѣколко години кратовски войвода.

Диме е умрѣлъ отъ туберкулоза въ рилския монастиръ презъ 1910 год.

Табло CXXXI Стефанъ Н. Аврамовъ е ро-
432 денъ въ гр. Чирпанъ презъ 1885 год., македонски революционеръ отъ 1902—1907 година, взелъ активно участие въ борбитѣ съ сръбската пропаганда. Авторъ е на „Революционни борби въ Азотъ и Порѣчието“, издание на Македонския научен институтъ.

Табло CXXXI Наумъ Буфчето, родомъ отъ
433 битолското село Буфъ, войвода на буфския революционенъ районъ.

Табло CXXXI Славчо Абазовъ, отъ с. Злетово
434 (кратовско), роденъ презъ 1884 година, почина на 7. II. 1928 година. По-голѣмата часть отъ живота си посвети на Македония и като революционеръ й служи вѣрно и предано.

Табло CXXXI Кръсто Гермовъ (Шакиръ)
435 е роденъ въ гр. Прилепъ презъ 1876 година, бившъ войвода въ Марихово (прилепско), дето бѣше страшилище за турци и гърци.

Табло CXXXI Манушъ Георгиевъ е отъ стру-
436 мишко, войвода на струмишката околия.

Тйбло CXXXII Христо Куслевъ е роденъ
437 презъ 1877 год. въ гр. Кукушъ, свършилъ солунската гимназия, бившъ учитель.

Другаръ на Гоце Дѣлчевъ, съ когото е обикалялъ Македония, а после войвода въ струмишко.

Табло CXXXII Ицо (Христо) Гавазовъ е
438 баща на прочутия храбрецъ Йорданъ Гавазовъ отъ гр. Прилепъ. По занятие желѣзарь — бележитъ техникъ и усъвършенствуватель на желѣзния плугъ, известенъ подъ името „македонски“.

Заедно съ неговия другаръ Илия Цървенковъ били вѣрни ятаци на комититѣ отъ старата школа. Той пренасялъ оржжие на последнитѣ въ Азотъ, Порѣче, прилепско и пр.

Табло CXXXII Иванъ п. Талевъ Гюрлуковъ
439 е роденъ въ с. Кривогащани (прилепско), убитъ отъ сърбски потери въ сражение съ тѣхъ на 7 октомври 1920 г.

Иванъ бѣше агитаторъ на организацията.

Той извърши бомбенитѣ атентати въ Прилепъ на 10. X. 1912 година, върху желѣзницата при с. Сълпъ (велешко), въ с. Витолища презъ 1912 г. и пр.

Табло CXXXII Иванъ Анастасовъ отъ Ма-
440—441 лешъ и Данчо Джангалозовъ отъ Кукушъ, четници и районни войводи редъ години. Загинали за Македония.

Табло CXXXIII Атанасъ Ивановъ е роденъ въ
442 гр. Прилепъ презъ 1874 г. Билъ е първоначаленъ учитель въ с. с. Небрѣгоо, Бучинъ, Дуйне, Варошъ (прилепско) и градоветѣ: Прилепъ и Ресенъ (1901-1902 г.)

При организирането отъ Дамянъ Груевъ първия революционенъ кржжокъ въ гр. Прилепъ билъ въ ржководното тѣло, като секретарь на комитета, която длъжность заемалъ въ продължение на нѣколко години, презъ които организацията разрастваше и вземаше все по силни и мощни позиции срещу неприятеля — турцитѣ. Отъ първитѣ години устройваха се терористически групи, които изпълняваха разни акции срещу неприятелитѣ на организацията, а по късно образуваха се чети изъ околията и за тероръ върху известни злодеи турци. Атанасъ Ивановъ всѣкога е билъ въ контактъ съ терориститѣ въ града и четитѣ въ околията. Лежалъ е въ прилепския затворъ нѣколко пѫти по силно подозрение, а сѫщо и въ битолския затворъ близо една година, следъ което заминава въ прилепската чета на Петъръ Ацевъ презъ м. декември 1902 г.

Въ началото на 1903 г. следъ посрещането при с. Никодинъ (прилепско) и изпращането при с. Путурусъ (битолско) на Борисъ Сарафовъ съ четата си, прилепската чета се раздѣли на 2 части. Въ първата чета остана Петъръ Ацевъ, а втората подъ войводството на Христо Оклевъ (Попето) почна да обикаля за агитация полскитѣ прилепски села. Въ тази чета при Христо Оклевъ Атанасъ Ивановъ бѣ секретарь-агитаторъ. Презъ 1904 година Ат. Ивановъ дохажда въ България, дето става чиновникъ въ Дирекцията на статистиката. Нѣколко години е билъ съветникъ въ бюрото на прилепското братство. По настоящемъ е пенсионеръ.

Табло CXXXIII Александъръ Евтимовъ е ро-
443 денъ въ гр. Битоля презъ 1874 год., бившъ основенъ учитель. Презъ 1895—1896 учебна година е учитель въ село Бухъ и ржководитель на В. М. Р. О. въ градъ Леринъ и околията съ секретаря на сѫщото у-ля Тею Кировъ, отъ гр. Леринъ. Презъ 1899-900 г. е градски ржководитель въ гр. Битоля. Презъ 1900-901 г. е членъ въ битолския окржженъ комитетъ на В. М. Р. О. и ржководитель на ученическата организация въ гимназията въ Битоля, отъ кждето се приготовляваха бждащи ржководители, като Хр. Силяновъ, Лазаръ Московъ, Илия Талевъ и много други, до 1.IV.903 г. Отъ 1.IV. 1903 год. до 1. XII. 903 г. е горски началникъ на буфски районъ и Горна Преспа, с. Герамъ и другитѣ. Презъ 1908 год. до 1. IX. 1910 г. е членъ въ новия битолски окржженъ комитетъ. Отъ 1910 год. е осжденъ съ другитѣ членове на окржжния комитетъ отъ турския военно полеви сждъ на бесилка. Следъ протестъ, присждата е отмѣнена съ доживотенъ затворъ. Изпратенъ на заточение. Презъ м. октомври 1921 год. избѣгва отъ заточение съ Г. п. Христовъ и Василъ Клисара отъ гр. Крушово. Презъ 1912 год. съ чета навлизатъ вжтре и взиматъ участие при освобождаването на Битоля.

Табло CXXXIII Костадинъ (Коста) Кондовъ
444 е роденъ въ гр. Прилепъ около 1873 година, запасенъ офицеръ и юристъ по образование, бившъ околийски началникъ. Постжпилъ въ редоветѣ на ВМРО презъ 1896 година и действувалъ въ из. Македония.

Табло CXXXIII Димко Сарвановъ (Могил-
445 чето), родомъ отъ с. Могила (битолско). Почти неграмотенъ, но горещъ родолюбецъ и непримиримъ врагъ на тиранията.

Презъ илинденското възстание като простъ четникъ се билъ въ битол. ройонъ.

Заради храбростьта му и опитностьта презъ 1904 год. билъ избранъ за войвода на битолската околия и такъвъ е билъ до м. мартъ 1907 г., когато е падналъ убитъ при с. Ношпалъ (битолско).

Табло CXXXIII Трайко Крало е родомъ отъ
446 с. Бърникъ (битолско), дългогодишенъ революционеръ и войвода, загиналъ на поста си презъ 1907 година.

Табло CXXXIV Атанасъ Перевъ Мур-
447 джевъ, синъ на заможно семейство въ гр. Прилепъ, е роденъ около 1875 година и възпитаникъ на Солун. българ. мжж. гимназия.

Атанасъ е интименъ другаръ на Даме, Пере и Гьорче. Той е единъ отъ най-старитѣ крепители на ВМРО и, може би, първия по време неинъ работникъ. Като дѣсна ржка на Даме, той е билъ най-мощния агитаторъ на освободителната идея между учащата се младежь. Обиколилъ цѣла Македония да проповѣдва и свързва.

Самъ е четувалъ и водилъ чета. Сега живѣе въ София.

Табло CXXXIV Димитъръ Стояновъ Жи-
448 тошанецъ е роденъ въ гр. Крушово. Още много младъ (1908 год.) постжпва въ редоветѣ на револ. организация и като борецъ отъ четитѣ на Тодоръ Александровъ, Мише Недѣлковъ, Атан. Калчевъ и Янко Влаха, броди изъ Македония за борба срещу поробителитѣ ѝ.

Той почина въ София презъ 1927 година.

Табло CXXXIV Славе Хр. Младеновски, отъ
449 с. Владимирово (малешевско), дългогодишенъ куриеръ на ВМРО, добъръ организаторъ и малешевски войвода. До него е четника Ефтимъ Левеновъ, куриеръ на организацията.

Табло CXXXIV Наумъ Цвѣтиновъ е роденъ
450 въ Охридъ и бѣше членъ на горското ржководно тѣло презъ илинденското възстание въ охридския революционенъ районъ.

Табло CXXXV Шерифъ Сюлимановъ отъ
451 гр. Прилепъ, терористъ на ВМРО. Той наказа родоотстжпника сърбоманинъ Глигоръ Лямевъ отъ с. Небрѣгово (прилепско), бившъ български войвода, а после на сръбска служба.

Табло CXXXV Стою Хаджийски, старъ войвода,
452 загиналъ въ борба съ турцитѣ.

Табло CXXXV Димитъръ Филдишевъ отъ
453 гр. Охридъ; постжпилъ въ редоветѣ на нелегалнитѣ дейци презъ м. януари 1903 год., като четникъ подъ заповѣдитѣ на войводата Параскевъ Цвѣтковъ, комуто бѣше секратарь.

Презъ м. мартъ сжщата година четата на Параскевъ Цвѣтковъ бѣше обсадена отъ турска войска въ битолското село Могила и избита. Тукъ намѣри гроба си и младия секретарь рамо до рамо съ своя войвода.

Табло CXXXV Тиквешко табло. За Петъръ
454 Юруковъ, Ал. Станоевъ, Пешо Самарджиевъ и Добри Даскаловъ сведения се даватъ другаде (споредъ нумерата на ликоветѣ имъ), Иованче попъ Антовъ отъ с. Ватоша (тиквешко), съ срѣдно образование и бившъ учитель. Постжпилъ въ организацията презъ 1902 г., преданъ работникъ. Станалъ жертва на дълга си и на любовьта къмъ отечеството. Миланъ Н. Михайловъ, революционеръ отъ Кавадарци.

Табло CXXXV Атанасъ Нивички, струмишки
455 войвода, загиналъ за свободата на Македония.

Табло CXXXVI Иванъ Анастасовъ Гърчето,
456 роденъ въ гр. Мелникъ презъ 1880 г., бившъ учитель, посветенъ въ организацията презъ 1899 год. и отличенъ агитаторъ въ поройско и демиръ-хисарско. Любимецъ на Гоце Дѣлчевъ.

Табло CXXXVI Никола К. Алтипармаковъ
457 починалъ на 27. X. 1927 г. Въ организацията (1894 г.) билъ градски ржководитель и секретарь на комитета въ Битоля. Лежалъ въ затвора на три пжти.

Табло CXXXVI Наумъ Йосифовъ е роденъ
458 презъ 1886 г. въ Охридъ. Революционната си дейность започва презъ илинденското възстание, следъ което редъ години участвува като четникъ въ четата на Иванъ Наумовъ Алябака. Въ хуриетско време той взема активно участие за създаването въ Битоля на юнашко дружество. Въ сжщото време той бѣ назначенъ Гяватколски войвода и му се възложи организирането на атентати въ Битоля и битолско. Презъ балканската война той взе активно участие като войвода, като въ 1913 г. презъ м. май се яви въ тилъ на сръбската армия въ охридско; презъ европейската война той тоже участвува като войвода, а отъ 1923 година досега на нѣколко пжти влиза въ охридско като войвода съ своя чета.

Съ своята желѣзна структура и себеотрицание, той не малко войводи и четници при раняването имъ е носилъ на гръбъ и ги е спасявалъ отъ явна смърть. Той бѣше и си остана безумно храбъръ революционеръ, готовъ на саможертва за свободата на родината.

Табло CXXXVI Ангелко Аврамовъ Чупа-
459 ровъ (1878-1907 г.) Ангелко е родомъ отъ с. Папрадища, велешко. Той бѣ единъ отъ най-преданнитѣ организационни дейци. Презъ есеньта на 1907 г. е натоваренъ отъ районния войвода Миланъ Змията да занесе писмо въ Велесъ до градското ржководно тѣло. Поради предателство на сърбомани, между с. с. Чашка и Еловецъ, деврието иска да го обискира, но, за да не попадне писмото въ властьта, той поглъща писмото и се застрелва.

Така гордо Ангелко запази честьта на своя миячки родъ.

Табло CXXXVI Борисъ Хр. Милчиновъ е
460 роденъ презъ 1879 г., убитъ на 17 юли 1913 г. на „Султанъ тепе“ при мѣстностьта „Кравица“ въ борба съ сърбитѣ.

Още много младъ е постжпилъ въ редоветѣ на борцитѣ за свободата на Македония, за която и падналъ убитъ.

Табло CXXXVI Аргиръ Манасиевъ, отъ гев-
461 гелийско, е дългогодишенъ войвода. Той е революционенъ борецъ, който е работилъ сжщевременно и за просвѣтата на повѣрения му революционенъ районъ, като насърдчавалъ всѣка културно просвѣтна инициатива.

Табло CXXXVII Д-ръ Петъръ Васковъ е ро-
462 домъ отъ гр. Велесъ, лѣкарь и членъ на ВМРО, за целитѣ на която неуморно работи и днесъ.

Табло CXXXVII. Д. Чавдаровъ отъ гр. Само-
463—465 ковъ, Кочо Лютата отъ с. Левуново (неврокопско) и Ст. Филиповъ отъ с. Старчища — ратници за македонската свобода.

Табло CXXXVII Димитъръ Коне Цвѣтковъ
467 Членъ на организацията, на която е помагалъ съ срѣдства и съсипалъ поради това семейството си. Починалъ като войникъ презъ 1913 година.

Табло CXXXVII Станишъ Наковъ е отъ ку-
468 кушкитѣ села, кукушки войвода.

Табло CXXXVIII Григоръ Ивановъ (Гичето) е
469 роденъ презъ 1883 година въ с. Горно Неволяни, леринско. Напусналъ учението си въ цариградската семинария, за да вземе участие въ илинденското възстание. До 1909 год. учителствуваше въ сѫщото село; на 11 май 1913 година е арестуванъ отъ гръцкитѣ власти и интерниранъ въ островъ Итаки, кѫдето е държанъ до амнистията.

Презъ 1916 година, когато сѫ настѫпили българскитѣ войски въ леринско, подозренъ въ шпионажъ, бива арестуванъ отъ съглашенскитѣ военни власти. Изтезаванъ до смърть, интернирали го въ Марсилия, отъ кѫдето се завръща едва презъ 1919 година. Въпрѣки всичко, той не напуща роденъ кѫтъ, кѫдето го намира смъртьта на 19 августъ 1927 година.

Табло CXXXVIII Боянъ Панайотовъ, (1883—
470 1906), е единъ отъ смѣлитѣ терористи на градъ Битоля. Много гъркомани той премахна. Като четникъ и терористъ той бѣ обичанъ отъ битолчани. Презъ 1906 година на Бояна бѣ възложена задачата да убие сърбоманина Коста Ставревъ Нанчовъ, по народность влахъ. Боянъ се отзова въ Ресенъ. Причаква Нанчовъ и съ изваденъ револверъ му заявява: „Така умиратъ предателитѣ“, следъ което го застрелва. Обаче, въ сѫщото време бива обиколенъ отъ въоръжени турци и Боянъ, за да не падне въ тѣхни ръце, се самоубива.

Така въ Ресенъ загина въ разцвѣта на своята свидна младость единъ отъ предтечитѣ на революционния тероризъмъ, който винаги се явяваше като дамоклиевъ мечъ предъ очитѣ на продажницитѣ.

Табло CXXXVIII Спиро Димитровъ отъ с.
471—474 Градово, Иосифъ Пеневъ отъ село Радибушъ, Г. Радевъ и В. Димитровъ отъ с. Берово, нелегални борци, сложили кости за поробения си братъ.

Табло CXXXIX Никола Троячанецъ е родомъ
475 отъ с. Трояци (прилепско), участвувалъ въ предорганизационнитѣ движения изъ прилепско презъ периода 1885—1890 година, после влѣзналъ въ ВМРО като членъ и войвода много години наредъ.

Табло CXL Петъръ Миховъ, отъ Велесъ, бѣ
478 учитель и директоръ на прогимназия въ родния си градъ. Още при основаването на революционната организация той става усърденъ работникъ въ нея. Презъ м. априлъ 1902 г. той бива докаранъ вързанъ въ Скопйе, гдето единъ день се намѣри убитъ отъ стражата на затвора.

Табло CXL Диарбекирскитѣ заточеници
480 На 10 ноември 1903 г. пристигнахме въ гр. Суверикъ, последна инстанция за крайната точка на нашето заточение—Диаръ-Бекиръ. По нареждане на диаръ-бекирскитѣ власти, тукъ бѣхме задържани 2 дни. На шестия день ни приготвиха за потеглюване въ следния редъ: вързанитѣ съ вѫжета ни наредиха по двама, а вързанитѣ съ вериги по вратоветѣ, останаха по колкото бѣха на редица. При вратата на затвора, отъ който щѣхме да потеглимъ на пѫть, бѣха поставени по двама войници отъ дветѣ страни. Когато почнахме да излизаме, войницитѣ ни мушкаха съ щиковетѣ си. И подъ носа на каймакамина 16 души промушнати кой въ мозъка, кой въ ушитѣ, издъхнаха моментално, а 19 души промушнати, оставихме въ агония. Следъ единъ месецъ се научихме, че тѣ сѫ били доумъртвени отъ насъбралата се тълпа. 33 души бѣхме по-леко мушнати и вървѣхме облѣни въ кръвь до гр. Диаръ-Бекиръ, гдето р. Тигъръ биде шастлива да омие кръвьта на мѫченицитѣ за свободата. Потеглихме отъ гр. Суверикъ, терзани отъ ужасна мѫчителна неизвестность, която още повече се увеличаваше отъ ужасната азиятска жега. Но за да не изпаднемъ въ крайно отчаяние, което би помрачило чаровния блѣсъкъ на идеала, за който най-ежеминутно бивахме подлагани на явна смърть, и провидението — това чудно провидение, ни дойде на помощь, за да влѣе и укрепи угасналитѣ въ насъ сили и да постави въ недоумение кърволочнитѣ тирани. 16, 17 и 18 ноември ще останатъ паметна дата за насъ оцѣлѣлитѣ заточеници. Срѣдъ ужасната жега, въ мигъ на небето появи се малко облаче, стоейки винаги предъ слънцето, за да ни пази сѣнка. По която и посока да вървѣхме, то винаги стоеше надъ нашитѣ глави и ни пазеше отъ ужасния слънчевъ пекъ. На едно мѣсто, по заповѣдь на придружаващия ни мулязиминъ Гамби ефенди, ние бѣхме спрѣни на почивка половинъ часъ, а облачето сѐ си стоеше надъ насъ. Това обстоятелство посмути мулязимина и смегчи коравото му сърдце. Той заповѣда да снематъ отъ насъ всѣкакви вериги и вѫжета и тъй, отвързани, ние се движихме до вечерьта на 16 ноември, а нощьта прекарахме на открито, безъ каквито и да е завивки.

Седъмдесетодневното ни пѫтуване, гладни, голи, въ ужасни физически и душевни мѫки, накара ни да се простремъ като умрѣли въ килиитѣ на затвора и едвамъ следъ 10 дни можахме да излѣзнемъ въ двора на тоя затворъ, който се състоеше отъ 48 стаи дълги и широки по 2-3 метра. Каменнитѣ подове на тия стаи много допринесоха за тежкото заболѣване на мнозина отъ насъ, които бѣхме абсолютно безъ никакви завивки. Като се поокопитихме, ние се заехме съ обсѫждане на мѣркитѣ, които трѣбваше да вземемъ за подобрението на тежкото положение въ затвора, отъ който не ни пускаха въ града, макаръ че бѣхме осѫдени на заточение съ право да се движимъ свободно изъ гр. Диаръ-Бекиръ. Писахме 2 писма, едното до арменското общество, което въ града възлиза на внушителната цифра 15000 души, а другото до арменското благотворително братство. Арменското обще-

ство събра доста облѣкло и завивки, но въпрѣки горещото съчувствие къмъ насъ и настойчиви молби предъ властитѣ да ни раздаде всичко това, не му бѣ позволено да извърши това човѣколюбиво дѣло. А американското благотворително братство ни снабди съ сламеници, като следъ 20 дни отъ негова страна се яви при насъ американския пълномощникъ съ 4 милосърдни сестри, придруженъ отъ двама представители на властьта, раздаде на всѣкиго по една дебела памучна антерия, ризи, гащи, чорапи, сапунъ и по 10 гроша. Тая помощь много ни спомогна временно, докато можахме чрезъ писмо до домашнитѣ да се снабдимъ съ срѣдства, което можа да стане едва следъ 3 месеца. Въ това време ние правехме постжпки предъ валията за облекчение на нашата участь, но всичкитѣ ни молби отидоха напусто. Еднажъ синътъ на валията и секретарьтъ, по народность гъркъ, на име Георгиядисъ, ни посетиха и гъркътъ захвана да ни ругае, като казваше, че заслужаваме не помощь, а да бждемъ всички издупчени съ нажежено желѣзо. Ние кипнахме, взехме да го блъскаме на вънъ отъ затвора и благодарение на стражата можа да спаси живота си. Въ диаръ-бекирския затворъ се поминаха отъ нанесенитѣ имъ рани 25 души затворници, които бѣха погребани въ арменскитѣ гробища, кждето презъ арменското възстание сж били погребани изкланитѣ въ града 5000 души арменци.

Когато пжтувахме отъ Халепъ до Дияръ-Бекиръ, ни се даваше вмѣсто хлѣбъ, арабско бѣло просо, прилично на леща, изкълцано въ каменни дибечета. То приличаше на ярма, която се дава на добитъка за храна. Тая ярма се изпичаше въ видъ на мукавена кора съ обемъ 40-50 сантиметра въ окржжность и по едно такова парче ни се даваше дажба за 24 часа.

Както споменахме, пжтуването ни до Диаръ-Бекиръ трая 70 дни. Отъ Битоля потеглихме 323 души, отъ които 121 загинаха докато стигнахме до Диаръ-Бекиръ, а именно: на 5 души бѣха пръснати мозъцитѣ, 42 съсечени, 48 промушени съ щикъ и 26 умрѣли отъ рани, умора и други изтезания. Съжалявамъ, че не мога да задоволя любопитството на почитаемитѣ си четци да узнаятъ имената на всички 323 заточеници, понеже написаната ми тетрадка съ тѣхнитѣ имена е унищожена отъ домашнитѣ ми въ Прилепъ отъ страхъ предъ турския тиранически режимъ.

На 10 априлъ 1904 г. получихме радостното известие, че се дава амнистия на политическитѣ затворници, че сме освободени. На 14 с. м. потеглихме обратно, като между Бередjикъ и Урфа отъ страна на пжтя преобърнахме единъ грамаденъ камъкъ и издълбахме съ чуквчета, както и написахме на книга, която херметически затворихме и вмъкнахме въ камъка следния надписъ:

„Македонски българи въ Диаръ-Бекиръ, 1903-1904 година". И преобърнахме камъка, като го поставихме на други четири по-малки камъни.

Следъ 54 дни стигнахме благополучно, безъ да дадемъ ни една жертва, въ нашата мила родина, за свободата на която е тъй благородно да се работи, тъй възвишено да се страда и тъй сладко да се мре!

Табло CXLI. Опожарено Крушово. Революционнитѣ чети, които на 2 августъ (20 юли — Илинденъ) 1903 год. обсадиха гр. Крушово, държаха въ свои ржце града десеть дни. На 12 августъ цѣла турска армия отъ 10—15 хиляди бойци атакуваха възстанницитѣ и следъ кървопролитенъ бой, последнитѣ се оттеглиха. Турцитѣ влѣзнаха въ града и се предадоха на звѣрски изстжпления.
482

Крушово по онова време бѣше подколия (нахия): града и 7 села. Изгорени бѣха: 4 селища, 217 кжщи и 210 магазина въ Крушово, изклани 139 души, обезчестени 165 жени и моми, и ограбени 1171 семейства.

Табло CXLII Обесването на революционера Христоманъ, отъ Струмица, На 4 юни 1904 г. Христоманъ извършилъ атентатъ съ динамитъ върху трена по линията Гевгели — Солунъ. Той бѣ обесенъ срѣдъ градъ Гевгели презъ юли 1904 година.
482

Табло CXLIII Село Мокрени (костурско) съ чисто българско население, никакъ не податливо на гръцкитѣ домогвания. При едно сражение селото биде нападнато отъ турски войски и гръцки андарти и опожарено.
485

Табло CXLIII Градъ Гумендже, чисто българско селище.
486

Основа на революционното дѣло е турена презъ 1896 год. отъ учителя Алекс. Чакъровъ. Презъ възстанието мнозина граждани се присъединиха къмъ четитѣ на Апостолъ Петковъ, Иванчо Карасулията и Кръстьо Асеновъ, взеха участие въ нападането на града и разбиването на гарнизона. Следъ това турцитѣ нападнаха града и го опожариха.

Табло CXLIII С. Смърдешъ (костурско), голѣмо българо-кзархийско село. На 8-21 май 1903 година при селото стана голѣмо сражение между една чета и турски аскеръ.
487

Следъ сражението, на 22 с. м., турската войска нахлу въ селото, запали го отъ четири страни, изби 87 души селяни, нарани 50 души, изгорѣ 166 кжщи, обезчести 35 жени и ограби по-имотнитѣ домове.

Табло CXLIV-CXL Македонскитѣ виляетски затвори: „Беязъ-Куле" (Бѣла-кула) е старовремска крепость въ гр. Солунъ; старото ѝ име и общеприетото бѣше „Канли-куле" (кръвна кула), но съ султанско ираде бѣше забранено да се споменава това име, което будѣше ужасъ. Презъ м. май 1903 г. въ тоя затворъ лежеха надъ 1000 македонци.
488—489
490—491

„Еди-куле“ (седъмь кули) е тоже стара солунска крепость, обърната на затворъ, дето презъ сѫщото време бѣха затворени надъ 300 души.

„Куршумли-ханъ“ е древна римска постройка. Нѣкога е служила за керванъ-сарай сир. домъ за складиране стоки. Тамъ има кубета, покрити съ олово (куршумъ) и оттамъ иде името куршумли. Въ тоя затворъ сѫ лежали много будни синове на Македония. Презъ време на винишката афера (1898 год.) въ него сѫ лежали 578 българи отъ скопския вилаетъ.

Битолския затворъ, особено отдѣлението му „Катилъ-хане“ (злодейцитѣ) е било страхъ и трепетъ за християнскитѣ затворници. Тукъ затваряли най-кръвнитѣ злодеи и между тѣхъ поставяли по нѣколцина българи, които сѫ били истински роби на последнитѣ и трѣбвало да плащатъ данъкъ на нѣкои по-видни по злодейство катилъ, за да ги покровителствува.

Презъ септември 1902 год. въ тия затвори сѫ лежали 428 брлгари.

Табло CXLV 492 Бано Кушевъ е роденъ въ гр. Велесъ презъ 1863 год. Свършилъ Солунската мѫжка гимназия; цѣлъ животъ посветилъ за просвѣтата на македонския българинъ като учитель и училищенъ инспекторъ. Бано Кушевъ бѣше единъ легаленъ членъ на революционната организация и голѣмъ противникъ на младо-турския режимъ, който искаше да обезличи всички нетурски народи въ отоманската империя и да отнеме тѣхната народна самостоятелна културна уредба.

Той падна убитъ срѣдъ градъ Велесъ отъ младотурски куршумъ презъ 1910 г.

Негови синове сѫ борцитѣ за Македония. Илия и Тодоръ Кушеви, които паднаха въ Македония въ борба съ сърбитѣ.

Табло CXLV 493 Свещ. Владимиръ Живковъе отъ Щипъ, единъ отъ първитѣ посвѣтени на дѣлото отъ Гоце и Мише. По нареждане на организацията тогава го ржкоположиха за архиерейски намѣстникъ.

Презъ обезоржжителната акция, 1910 г., за да тури край на изтезанието, се самоуби въ Щипъ.

Табло CXLVI. 494 Христо Стояновъ Вълкановъ е родомъ отъ с. Пѣсочница, леринско. Учитель въ битолската българска гимназия, биде убитъ презъ 1906 г. на бѣлъ день срѣдъ гр. Битоля отъ гръцки терористи, които убиваха безъ изборъ всѣки по-виденъ българинъ. Убийцитѣ се скриха въ полицейския участъкъ.

Табло CXLVII 495 Спиро К. Суруджиевъ е родомъ отъ щипско, Ново-село. Принадлежи къмъ едно видно родолюбиво семейство. Отъ млади години се преселилъ въ Солунъ, гдето въ скоро време се издигналъ като голѣмъ търговецъ и общественикъ. Билъ е постояненъ съветникъ въ българската митрополия и училищното настоятелство. Съ своя авторитетъ, както и съ своята материална и морална подкрепа винаги е стоялъ въ първитѣ редове за всѣко народополезно и патриотично начинание. Популярна личность между търговския свѣтъ въ Македония.

Следъ балканската война, 1913 г., е билъ закаранъ, заедно съ архимандритъ Евлоги, Батанджиевъ и Илия на заточение въ о-въ Трикери. Тѣ бѣха одушени и хвърлени отъ парахода „Екатерини“ при Коринтския протокъ. Участьта на Спиро Суруджиевъ е подруга: вмѣсто да бжде убитъ и хвърленъ въ морето, биде отровенъ като заточеникъ въ Трикери.

Табло CXLVII. 496 Атан. Г. Никовъ отъ с. Горно-Броди, български книжарь въ Сѣръ, убитъ отъ гърцитѣ презъ м. октомври 1906 г., като събуденъ българинъ.

Такло CXLVII—CXLVIII. 497—498 Село Загоричани. Презъ 1902 година то е броело повече отъ 600 великолепни кжщи. Пръвъ пжть българско училище се открило презъ 1869 год., и отъ това село започватъ борбитѣ противъ гръцката патриаршия. Жителитѣ му взеха участие въ илинденското възстание. На 27 августъ 1903 г. селото бѣ опожарено и ограбено.

Следъ погрома гръцкия владика отъ Костуръ, Каравангелисъ, на всѣка цена искаше да го подчини. Селото упорствуваше и биде наказано.

На 25 мартъ 1905 год. андарти го нападнаха и избиха 67 души: баби, деца, жени. . . , защото бѣха българи.

Табло CXLVIII. 499 Село Старчища (костурско), изгорено презъ 1904 год. отъ гърци и турци, защото не рачи да мине подъ патриаршията.

Табло CXLVIII. 500 Турци и гърци. Веднага следъ потушването на илинденското възстание, гърцитѣ се хвърлиха върху съкрушеното българско население въ костурско, за да го принуждаватъ да се отказва отъ родната си черква и да минаватъ подъ ведомството на патриаршията. Въ това отношение тѣ бѣха широко подпомогнати отъ турскитѣ власти, на които отъ своя страна бѣха въ услуга съ шпионство и интриги. Гърци и турци бѣха въ съюзъ. Емисаритѣ на елинизма, въоржжени андарти, подъ благосклонното покровителство на властитѣ, нахлуваха въ нѣкое екзархийско село и предлагаха да се откаже отъ екзархията. Въ случай на упоритость, първенцитѣ биваха избити, а селото предавано на огънь отъ турската артилерия.

Нашата картина представлява костурския гръцки владика заедно съ комендан та на турскитѣ войски, готови да бомбардиратъ едно упорито българско село.

Табло CXLIX. 501 Екатерина Симидчиева е родена въ гр. Скопйе, учителка въ гр. Ку-

маново. Презъ 1895 г. сърбитѣ, съ помощьта на турцитѣ, направиха опитъ да отнематъ отъ кумановскитѣ българи градската черква „Св. Никола". Българитѣ отъ тоя градъ обградиха черквата и не допуснаха никой да се добере до нея.

Повиканата войска съ голи байонети се нахвърли върху беззащитнитѣ жени, предводителствувани отъ неустрашимата родолюбка Екатерина. Нѣколко ножа промушиха водителката, която бѣше въ положение. Тя издъхна на мѣстото.

Две жертви предъ олтаря на родолюбието.

Табло CXLIX Псалтиръ попъ Антоновъ
502 е родомъ отъ Куманово, младъ революционеръ, преданъ на организацията, бѣ вѣроломно убитъ отъ сърбитѣ въ самата Сърбия презъ 1904 год. Агентитѣ на сръбската пропаганда въ Македония бѣха въ връзка съ други такива въ Сърбия, на които съобщаваха, когато нѣкои събудени българи или революционни дейци пжтуваха презъ Сърбия за България; последнитѣ ги издебваха, смъкваха ги на нѣкоя сръбска гара и ги убиваха безследно при съдействието на сръбскитѣ власти.

Табло CXLIX Свещеникъ Александъръ
503 Захариевъ отъ гр. Щипъ. Завършилъ образованието си въ Щипъ. Ученикъ на Йосифъ Ковачевъ. Първоначално учитель въ щипско Новосело, а следъ туй ржкоположенъ за свещеникъ. Назначаванъ като архиерейски намѣстникъ въ Гевгели, Воденъ и на разни мѣста въ Македония. Достоенъ пастиръ и служитель на народа си. Обичанъ и уважаванъ отъ населението. Като архиерейски намѣстникъ достойно е защищавалъ черковната и национална кауза. Убитъ на 18.II.1905 год. като архиерейски намѣстникъ въ Куманово отъ наемници сърби провокатори. Погребението му бѣ единъ протестъ на българското население въ Куманово и околията. Три дни чаршията бѣ затворена въ знакъ на протестенъ трауръ.

Табло CL Архимандритъ Евлогий е роденъ
504 въ Битоля. Свършилъ богословския факултетъ въ Черновицъ. Управляваше солунската епархия отъ 1910 г. — 1913 г. Заради непоколебимия му патриотизъмъ на 19 юни 1913 г. бѣ застрелянъ и хвърленъ въ морето отъ гръцкия параходъ „Екатерини", на който бѣха натоварени за интерниране много македонски българи.

Табло CL Атанасъ Поповъ е отъ леринско,
505 бившъ организаторъ на ВМРО, убитъ отъ гърцитѣ.

Табло CL Йоше Глъбочански отъ с. Подмо-
506 чани (ресенско), нѣкогашенъ членъ на ВМРО и взелъ живо участие въ илинденското възстание презъ 1903 г. като участковъ войвода. Презъ м. юни 1926 г. биде убитъ отъ сръбскитѣ власти, понеже бѣше избранъ за кметъ на селото.

Табло CL Григоръ Лазенковъ отъ лерин-
507 ско, починалъ отъ изтезание, на което сж го подложили гръцкитѣ власти като бившъ български революционеръ.

Табло CLI Иеромонахъ Софрони, игуменъ
510 на кичевския монастиръ Пречиста, бившъ революционеръ, биде убитъ отъ сръбскитѣ власти презъ 1913 година, понеже не изпълнилъ заповѣдь да предаде управлението на монастиря въ сръбски ржце.

Табло CLII Иеромонахъ Партений, игуменъ
511 на бигорския монастиръ Св. Иванъ (рѣканско), бѣше жестоко изтезаванъ, а после убитъ, защото не даде декларация, че монастиря е сръбски. (1913-14 г.)

Табло CLII Въ сжщото време, заедно съ игумена,
512 бѣше взетъ отъ властитѣ и свещеника Георги попъ Ангеловъ, когото разпнали на кръстъ и отъ дветѣ му страни поставили двама селяни отъ с. Слатино—Русе и Христо Николови.

Табло CLII Анастасъ Лютвиевъ отъ гр. При-
513 лепъ, български учитель, на 4-17 декември 1912 година, още презъ медения месецъ на балканската война, биде задигнатъ отъ вечеринката, дадена по случай рождения день на престолонаследника Александъръ Карагьоргевичъ, и безследно изчезналъ.

Вината му бѣше, защото въ произнесения отъ него тостъ похвали българската армия, безъ да игнорира подвига и на сръбската.

Табло CLII Иванъ Фурнаджиевъ отъ с. Зър-
514 новци (кочанско), убитъ презъ юни 1913 година отъ сърбитѣ заедно съ 6 негови другари между селата Лѣски и Зърновци.

Табло CLII Григоръ Ив. Кондовъ отъ вид-
515 ното прилепско семейство Кондови, крупенъ търговецъ и български книжарь въ Прилепъ, грабнатъ бѣше отъ дома му презъ м. ноември 1915 год. и неизвестно кжде е убитъ и заровенъ отъ сърбитѣ.

Табло CLIII Георги Смиляновъ Кьосевъ,
516 отъ градъ Пехчево, е революционеръ-организаторъ и отчаянъ борецъ противъ сръбския режимъ презъ 1912-1915 г. На велики петъкъ 1915 г. сръбскитѣ власти го задигнали отъ дома му, мжчили го ужасно и сж го погребали живъ заедно съ брата му Ивана съ Гаврилъ Ингилизовъ и съ още четирима други, убити отъ сърбитѣ граждани.

Табло CLIII Василка Д. Зойчева отъ Скопйе,
517 дете на 8-9 годишна възрасть. Презъ 1912-13 година бѣше срещната на улицата отъ престолонаследника Александъръ Карагеоргевичъ и запитана: шча си? — Детето отговорило, че е българка.

Принцътъ ѝ ударилъ плесница,

Табло CLIV Христо Вельовъ е виденъ пър-
519 венецъ отъ с. Цапари (битолско) и членъ на ВМРО презъ турско време. Презъ първата сръбска окупация бѣше най-тежко изтезаванъ отъ самитѣ сръбски власти.

Табло CLIV Иванъ Странджата и Павелъ
520 Дудуковъ, отъ малешевско, сж били живи хвърлени отъ сърбитѣ въ единъ бунаръ въ гр. Пехчево (1914 год.).

Табло CLIV Ефтимъ Яневъ Карамановъ,
521 отъ гр. Радовишъ, е съсеченъ отъ сърбитѣ. Съ него избиха още десетина негови съграждани, неподатливи на посърбяване.

Табло CLIV Гроздaнка Зафирчева е родена
522 въ гр. Велесъ презъ 1906 г. Убита е на 2 юли 1925 год. въ общината отъ сръбския чиновникъ Б. Димитриевичъ, защото не му се отдала.

Табло CLIV Свещеникъ Овенти Фърчков-
523 ски отъ гр. Галичникъ, български архиерейски намѣстникъ презъ сърбската окупация. Хвърленъ е отъ сърбитѣ отъ една висока скала и намѣренъ съ раздробени кости.

Табло CLIV Люба Карагюлева е родена презъ
524 1898 г. въ гр. Охридъ. Студентка отъ Соф. университетъ. Върнала се дома презъ 1918 или 1919 г. Арестувана е отъ сърбитѣ, защото се признавала за българка.

На 17 май 1923 г. починала въ затвора отъ изтезания.

Табло CLIV Кирилъ Григоровъ е родомъ
525 отъ гр. Щипъ. Презъ 1924 година той убива ренегата Стоянъ Мишевъ, следъ което успѣва да се укрие. Обаче, презъ 1925 год. бива заловенъ отъ сърбитѣ и на 30 юли сжщата година го застреляха. Македония въ негово лице загуби единъ преданъ синъ въ разгара на неговитѣ жизнени сили (21 годишенъ).

Табло CLV Избиването на българи въ с.
526 Гарванъ (радовишко). На 3 мартъ 1923 г., по заповѣдь на управителя на Брѣгалничката область Добрица Матковичъ, бѣха застреляни 28 души селяни подъ предлогъ, че сж давали убѣжище на македонскитѣ комити, а въ сжщность, народния български духъ бѣше буденъ въ това село и трѣбваше да се съкруши. Ето имената на жертвитѣ:

Тане Ивановъ	на 50	год.	възрасть
Петрушъ Ивановъ	„ 47	„	„
Димитъръ Ивановъ	„ 41	„	„
Петрушъ Атанасовъ	„ 21	„	„
Георги Милевъ	„ 22	„	„
Ефремъ Траяновъ	„ 30	„	„
Стефко Траяновъ	„ 39	„	„
Петрушъ А. Веляновъ	„ 35	„	„
Костадинъ Здравевъ	„ 18	„	„
Христоманъ Поцевъ	„ 57	„	„
Георги Деневъ	„ 31	„	„
Тасе Ефтимовъ	на 52	год.	възрасть
Траянъ Тасевъ	„ 23	„	„
Стое Коцевъ	„ 34	„	„
Пане Коцевъ	„ 28	„	„
Стоянъ Филиповъ	„ 25	„	„
Доне Василевъ	„ 29	„	„
Моне Василевъ	„ 12	„	„
Ив. Василевъ	„ 35	„	„
Мите Здравевъ	„ 19	„	„
Дим. Колевъ	„ 37	„	„
Атанасъ Колевъ	„ 13	„	„
Богатинъ Георгиевъ	„ 23	„	„
Петре Георгиевъ	„ 40	„	„
Яне Потевъ	„ 59	„	„
Ефтимъ Петрушевъ	„ 20	„	„
Василъ Симеоновъ	„ 27	„	„
Костадинъ Цвѣтковъ	„ 31	„	„

Жертвитѣ стоеха непогребани цѣли шесть дена. Когато били допуснати селянитѣ да прибератъ мъртвитѣ, жената Цвѣта Томева отъ силно сътресение, паднала и издъхнала. Известието за това звѣрско злодеяние потресе цѣлата емиграция въ България. На 15 априлъ се отслужи заупокойка въ София при стечение на повече отъ 20,000 души.

На 6 априлъ 1924 год. по случай годишнината се отслужи тоже тържествена заупокойка въ софийската катедрала св. Недѣля.

Нашата снимка представлява това печално тържество.

Табло CLVI Мише Гавриловъ и неговиятъ синъ
527 и 528 Христо — баща и братъ на македонския революционенъ вождъ Иванъ Михайловъ, на моста на р. Отиня (Щипъ—Ново село) бѣха убити отъ сърбски куршумъ за отмъщение поради убийството на сърбския генералъ Ковачевичъ въ Щипъ. Подобно отмъщение турцитѣ не се осмѣляваха да правятъ.

Табло CLVI Свещеникъ Иванъ Аврамовъ
529 Чупаровъ (1880—913 год.). Отецъ Иванъ бѣше свещеникъ въ с. Папрадища, велешко. Той бѣше винаги на своя постъ. Подгоненъ бѣ отъ сръбската пропаганда, която искаше съ пари да го подкупи, които той презря. Той е единъ отъ най-непокварените и трезви дейци на ВМРО въ Азотъ. На 16 юни 1913 год., при започване на военнитѣ действия между България и Сърбия бѣ заловенъ отъ сърбскитѣ власти, като свещеникъ въ Велесъ, и следъ тежки изтезания бива насеченъ на парчета и хвърленъ въ Вардаръ. Така отецъ Иванъ завърши своята пастирска кариера и, като роденъ синъ на Македония, остана вѣренъ на твърдия си миячки родъ — не стана „прави“ сърбинъ.

Табло CLVI Дѣдо Филипъ Митревъ, отъ с.
530 Патрикъ (щипско), билъ подложенъ отъ сърбитѣ на изгаряне въ кжщата на Доне Домазетовъ заедно съ 11 души селяни. Той успѣлъ да избѣга, а другаритѣ му изгорѣли живи.

Табло CLVI Село Смилево (битолска околия), чисто българско селище, чиито жители сж отъ българското племе мияци, родно мѣсто на македонския революционенъ апостолъ Дамянъ Груевъ. Презъ 1903 год. тукъ се състоя конгресъ на македонскитѣ революционери, въ който се фиксира датата на илинденското възстание. Презъ време на самото възстание тукъ квартируваше главния щабъ на възстаналитѣ.

По-късно селото бѣше цѣло изгорено отъ турцитѣ и голѣма часть отъ жителитѣ избити.

Бѣжанци

Още въ първитѣ дни на свободното си сжществуване България бѣше изправена предъ една тежка задача, а именно да разрешава въпроса за настаняването на своитѣ еднородци, които прибѣгваха въ нейнитѣ предѣли, за да търсятъ свобода или да спасяватъ животъ и честь.

Така, следъ подписването на берлинския договоръ една голѣма вълна отъ бѣжанци изъ Македония и Тракия се прибра въ новоосвободенитѣ земи. Тази вълна броеше не по-малко отъ 10 до 15000 души изъ Македония и то, главно, отъ севернитѣ ѝ покрайнини, дето се развиха презъ 1878 година разложкото и кресненското възстания.

Втора вълна отъ бѣжанци донесе на България едно ново число отъ 5000—8000 души, идеща отъ горно-джумайско и петричко следъ известното горно-джумайско възстание презъ есеньта на 1902 година. Една часть отъ тия нещастници се завърна при разрушенитѣ си домове, а по-голѣмата остана въ свободната страна.

Трета, още по-голѣма вълна, изхвърли илинденското възстание презъ 1903 година.

Числото на избѣгалитѣ не е точно опредѣлено, но то варира между 25,000—30,000 души.

Обезоржжителната акция презъ 1910 година, предприета отъ турското правителство, увеличи числото на македонскитѣ бѣжанци съ нови нещастници, не по-малко отъ 3,000—5,000 души.

Следъ свършване на междусъюзническата война, единъ грамаденъ напливъ отъ бѣжанци и прокудени македонци намѣриха подслонъ при своитѣ братя. Числото имъ не е по-доле отъ 30,000 души.

Ала вълната на емиграцията въ България никога не е била тъй велика и сждбоносна за последната, както оная, която е резултатъ отъ погрома презъ 1918 година. Тогава мощенъ потокъ отъ бѣжанци залѣ цѣлото българско царство и едва не спре живота му. Създаденото икономическо положение близко до разорение и сега, следъ 12 години, остава почти сжщото. То е дѣло на европейскитѣ дипломати, които безъ огледъ на истина и справедливость, водими само отъ чувството на отмъщение и алчность, тикнаха победенитѣ народи въ пропастьта на отчаянието, безъ да държатъ смѣтка, че хвърлятъ свѣта въ нови утрешни пламъци.

Нещастниятъ Ньойски договоръ, особено прославената конвенция между Гърция и България относно доброволното изселване е върха на лукавство и злоба. Мйротворцитѣ гонѣха двойна цель: да се обезлюди Македония отъ българското население и да се смаже победена България подъ товара на грижи и срѣдства по облекчаване участьта на стохилядниттѣ бѣжанци.

На 27 ноември 1919 година се подписа поменатата конвенция отъ България и Гърция и официална Европа благослови изпразването на Македония отъ нейнитѣ собствени чеда. Последнитѣ доброволно тръгнаха на северъ да дирятъ нова родина. Европа въ името на братската любовь и запазване фамозния миръ обрече на скитане и неволи още 30,000 семейства или около 150,000 души: немощни старци, невръстни деца, беззащитни жени.

Нашитѣ картини (подъ №№ 533 до 543) даватъ слабо понятие за мизерията на прокудениците. Но интереситѣ на победителитѣ отъ свѣтовната война искатъ жертви; за да запазятъ придобивкитѣ на победата...

Ако сега пожелаемъ да знаемъ общото число на македонскитѣ бѣжанци въ цѣла България, ние ще имаме единъ сборъ отъ 230,000 души. Това число, наистина, не е точно, защото нѣма официални дани, но, въ всѣки случай, то е минимално. Тоя сборъ е отъ бѣжанци, които масово сж придошли въ България. Ако при това придадемъ числото на поединичнитѣ или въ малко групи приидвания, което годишно не е по малко отъ 1000 души, ще имаме за единъ 50 годишенъ периодъ още 50,000 или кржгло 280,000 бѣжанци въ България.

Освенъ тия има македонци, които сж дошли доброволно, търсейки свободенъ животъ и подобръръ поминъкъ. Тѣхното число не е установено, но не е по-малко отъ 100,000.

Най-сетне къмъ числото на македонцитѣ въ цѣла България трѣбва да се споменатъ и жителитѣ отъ петричкия окржгъ, който мирнитѣ договори не засегнаха и остана като часть отъ територията на българската държава. Презъ 1913-14 година неговото туземно население се изчисляваше на 80,000 жители. Прибавено при общото число на македонцитѣ въ България, получава се кржглия сборъ 500,000 жители въ цѣла България отъ македонски произходъ.

Македонцитѣ въ царството масово живѣятъ въ следнитѣ окржзи:

1) Петричкия	— почти	100/100
2) София (града)	около	25%
3) Пловдивския	„	15%
4) Кюстендилския	„	12%
5) Бургазкия	„	10%
6) Хасковски	„	20%

отъ цѣлото население и т. н.

Тази е численната мощь на македонската емиграция. Тя е организирана въ благотворителни братства, организации, съюзи и дружби. Македонскитѣ благотворителни братства на брой сж 210.

Братствата образуватъ единъ съюзъ, чийто ржководно тѣло е Националния македонски комитетъ (гледай № 5 и 7, обяснителния текстъ отд. IX). За другитѣ организации и съюзи гледай №№ 77, 79, 83 и 103 отъ обяснителния текстъ.

Сега да видимъ каква морална мощь представлява македонската емиграция въ българската държава. Тя е дала на последната много видни общественици, учени, писатели, чиновници, духовници и пр., а имено:

(до 1917 година)

8 министри
13 дипломати
54 депутати
12 митрополити
12 професори въ универсиитета

84 учени, писатели и публицисти
32 художници, скулптори, артисти и пр.
30 дейци по просвѣта и култура
96 висши магистрати, сѫдии и адвокати
70 висши административни чиновници
70 лѣкари
32 видни инжинери и архитекти
226 | активни офицери
453 | запасни „

отъ които: 8 генерали, 17 полковници и 43 подполковници.

Следъ това иде числото на народнитѣ учители, а имено: 568 въ основнитѣ училища, прогимназиитѣ и пр. и 96 въ духовнитѣ (до 1911 година) и 2000 кръло число други по нисши чиновници.

Ржководнитѣ кржгове на македонската емиграция разполагатъ и съ друго едно морално срѣдство за защита на македонската народностна и политическа кауза. Думата е за македонския периодически печатъ.

1. Органъ на цѣлата емиграция е вестникъ „Македония“, който излиза непрекѫснато цѣли 12 години — отначало като седмичникъ, а отъ октомври 1926 година насамъ всѣкидневно въ София. Тиражъ 15,000 екземпляра.

2. Като задгранично издание, органъ предъ чуждия свѣтъ емиграцията има вѣстникъ „La Macédoine“, който излиза 1 пѫть презъ седмицата на френски (и не рѣдко и на други чужди езици) въ Женева.

3. Македонската емиграция въ Америка има си специаленъ печатенъ органъ подъ име „Македонска трибуна“, който излиза седмично на български и често пѫти съ статии на английски езикъ.

4 За научно изследване на Македония и опознаване съ нейния животъ за защита на нейнитѣ интереси и за разпръсване заблужденията, които враговетѣ сѣятъ относно народностьта и правата на нейното население Македонскиятъ научен институтъ (гледай № 7) издава списанието „Македонски прегледъ“, който излиза въ 4-6 печатни коли, годишно 4 пѫти.

Другитѣ македонски съюзи и организации иматъ своитѣ специални издания.

5. Младежкиятъ съюзъ въ България издава месечно списание „Родина“.

Това списание излиза месечно въ размѣръ отъ 2—3 печатни коли съ много ценни илюстрации. Сѫщата организация издава и стененъ календаръ — художествено издание, а по-рано в. Устремъ. Негово издание сѫ редъ книги изъ македонския животъ, албумъ „Пиринъ“ и пр.

6. Илинденската организация — „Илюстрация Илиндень“, която помѣства статии изъ миналото на Македония, главно, изъ революционния й животъ.

7-8 Македонската академическа младежь въ България всѣка година издава сборникъ „Илиндень“ въ 10 — 15 печатни коли съ статии изъ живота на македонцитѣ, а отъ време на време и листъ „Вардаръ“.

9. Академическата младежь въ европейскитѣ университети, която е организирана въ съюзъ, има свой органъ „La jeune macédoine, revue mensuelle de l'Union des Asscciations d'Etudiants Macedoniens à l'Etranger“, който отъ началото на тая година излиза месечно на френски езикъ въ Парижъ.

10. Тя издава и хвърчащи листове — разкошно издание — на всички по-главни европейски езици и ги разпръсва между редакциитѣ и ученитѣ въ Европа и Америка.

Много отъ братствата издаватъ безсрочно разни листове и книги, напримѣръ:

Кукушкото — листъ „Гоце Дѣлчевъ“, прилепското — „Пере Тошовъ“, костурското —книгата „Костурско“, велешкото — „Градъ Велесъ“, охридското — албумъ „Охридъ“, стружкото — албумъ „Струга“, щипското — албумъ „Щипъ“, крушовското — солиденъ и разкошенъ албумъ въ паметь на илинденското възстание и пр. и пр.

Старият учитель и неуморимъ просвѣтенъ труженикъ г. Г. Трайчевъ отъ редъ години издава „Македонска библиотека“, отъ която досега сѫ излѣзли около 10 нумера: Преспа, Дойранското езеро, Марихово, Градъ Прилепъ, Духовнитѣ качества на македонския българинъ, Моето учителство и др.

ДОПЪЛНЕНИЕ

Въпрѣки грижитѣ ни да помѣстимъ ликоветѣ на всички труженици на македонското освободително дѣло; въпрѣки желанието ни да дадемъ биографически сведения за тия македонски пионери, ние нѣмахме щастието да сторимъ това защото липсваха ни съответнитѣ материяли. На времето бѣхме отправили апелъ чрезъ вестници и писма до културни групи и частни лица, обаче не се удостоихме съ отговоръ.

И за да попълнимъ една празднота въ нашето издание и главно, за да отдадемъ почитъ къмъ свещената паметь на починалитѣ народни дейци и благодарность къмъ пощаденитѣ отъ смъртьта — прилагаме въ края това допълнение на въпроснитѣ скромни ратници за свободата на Македония.

А

Атанасъ Петровъ — с. Петрово
Арнаудовъ — Мустафа-паша
Ангелъ Найковъ — Свищовъ
Анастасъ Милевъ — малешевско
Ал. Кошка войвода — с. Гопешъ
Алекс. Ивановъ — Ипекъ
Ал. Буйновъ — Шуменъ
Асенъ Партеничевъ — Ломъ
Андонъ Димитровъ — Охридъ
Андонъ Кьосето — велешко
Ангелъ Малински — с. Малино
Алекс. Стефановъ — Радово
Арсо Даскало — Берово
Ангелъ Секуловъ — Безирникъ
Ангелъ Преспански — Преспа
Ант. Бозуковъ — Кортенъ
А. Пороилията — Д. Порой

А. Стоянчевъ — В. Търново
А. К. Томовъ — Гевгели
А. п. Тодоровъ — Банско
Атанасъ Градоборлията — с. Градоборъ, солунско

Б

Б. Стрезовъ — Рѣсенъ
Борисъ Илиевъ — Берковица
Б. Зографски — Велесъ
Бойко Чавдаровъ — Д. Дере
Бедросъ Сирмиджиевъ — пл.
Божинъ Брайковъ — Кътина
Баба Агния — Щипъ
Борисъ Пуздерлиевъ — Щипъ

В

Василъ Чивличанчето
В. Дервишовъ — Скопйе
Васе Пехливановъ — Будиница
В. Ив. Чоговъ — Берово
Василъ Диамандиевъ — Охридъ
Войвода Наке Яневъ — с. Лахтчани
Владимиръ Пинговъ

Г

Гоце Бак. Междурѣчки
Георги Кънчевъ — Лапово
Георги Гешановъ — Панагюрище
Гоце Димчевъ (Карчо) — Кукушъ
Гого Кировъ — Карасуле
Георги Скрижовски — Скрижово
Г. Чакъровъ — Банско
Гоце Несторовъ — с. Крацово
Григоръ Фикийнъ — Щипъ

Д

Доне Стояновъ Тошевъ, синъ на бедни родители, роденъ въ с. Ерджели—щипско. Още младъ се посвещава на революционното движение въ родна Македония и става неинъ пръвъ куриеръ и туря началото на мжченичеството въ освободителната ѝ борба.

Заловенъ въ гр. Битоля, заедно съ нѣколко товара бомби, поставени въ чували, пълни съ оризъ, Доне бива подложенъ на най-звѣрски изтезания, за да каже отъ кжде сж бомбитѣ, кой му ги е далъ и за каква цель. Нито строгиятъ карцеръ, нито горещитѣ желѣза, нито спицитѣ подъ ноктитѣ му и горещитѣ яйца подъ мишницитѣ и слабинитѣ му бѣха въ състояние да го накаратъ да издаде тайната. „Не знамъ“ бѣше отговоръ той постави въ недоумение и мжчителитѣ си, и обществената съвесть. Доживотната присжда за Доне бѣше нищо. По-късно, амнистиранъ отъ турскитѣ власти, и измжчванъ отъ тежки болести, придобити въ затвора въ Битоля, почина на 16 априлъ 1930 год. въ гр. Кюстендилъ.

Дѣдо Петъръ — М. Църско
Дзоле Стойчевъ — Ст. Загора
Д. Каминалията — Камина
Динката Търлиевъ — Неврокопъ
Дуко Ивановъ — Панагюрище
Д. Ангеловъ — Манище
Дѣлчо Гоцевъ — Харманли
Д. Стефановъ — Бесарабия
Д. Златковъ — Пиротъ
Д. Запряновъ — Хасково
Душо Желевъ — Еркечъ
Дѣдо Илия — Кърчово
Димитъръ Тодоровъ — Банско
Дине Клюсевъ — с. Екши-су
Дѣдо Трайко Скандалията — Щипъ
Димитъръ С. Домазетовъ — с. Ябланица (дебърско)
Доне Терански — Щипъ
Доне Чомковъ — Щипъ
Доне Звездинъ — Щипъ
Дионисъ Пикалеца — Кочани

Е

Екатерина Арнаудова — с. Либяхово
Ефремъ Кардафачки — щипско

З

Зафиръ Христовъ — Мачуково

И

И. Секулишки — с. Секулица
Ив. Пашалията — с. Берово
Ив. Бойчевъ — Шуменъ
Ив. Битраковъ — Охридъ
Ив. Илиевъ — Битоля
Илия Матлиевъ — Струмица
Иорданъ Тренковъ — Прилепъ
Иванъ Бѣлевъ — Велесъ
Иванъ Господаровъ — Либяхово
Иванъ Ботошановъ — Якоруда
Ив. Жилевъ — Д. Броди
Игнатъ Мангъровъ — Кратово
Ил. Балтовъ — Буково
Ил. Карабиберовъ — Сливенъ
Илия Коларовъ — с. Обая, сѣрско
Илия П. Дигаловъ — Въмбелъ
Иванъ Пардовъ — Церъ (кичевско)
Йорданъ Цицонковъ — Щипъ
Йорданъ Миразчиевъ — Щипъ

К

Кръсто Тихаилевъ — Драгоище
Кочо Зеленичевски

Караташо — Воденъ
Капитанъ Мановъ — Кочани
Капитанъ Танушевъ — Крушово
Кръсто Наумовъ — Прилепъ
Кант. П. Стойчевъ — Мехомия
Кръсто Трайковъ — Круше
К. Х. Мановъ — Струме
К. Димитровъ — Манякъ
Коста Попето — Смоквица
К. Самарджиевъ — с. Дабиля, струмишко
Кочо Лютата — с. Левуново
Кръсто Алексиевъ — Дебъръ

Л

Л. Дѣловъ — Ораховецъ
Лазо Киселинчевъ — с. Смърдешъ

М

Михаилъ Странджа — Ески-Джумая
Михаилъ Гирджиковъ — Пловдивъ
М. Ботковъ — Мехомия
М. Пр. Робковъ — Крива
Марко Лазевъ — с. Косачъ
Марко Ивановъ — Палйоръ
Миле Ставревъ — Струма
Мито И. Камовъ — Шугово
Миланъ Гюрлуковъ — Прилепъ
Михаилъ Чаковъ — Гумендже
Мих. Николовъ — Бобища
Миланъ Кръстевъ — Берцово
Методи Стойчевъ — Крушово
Мирче Найдовъ — с. М. Койнаре, прилепско
Михаилъ Моневъ — Кратово
Мите Баба-Агнийнъ глухия — Щипъ
Моне Протогеровъ — Щипъ
Мите хаджи Мишевъ — Щипъ

Н

Никола Геройски — с. Круше
Никола Герасимовъ — Охридъ
Н. филиповъ — Черешенци
Н. Арнаутчето — Гостиваръ
Н. Жековъ — Ст.-Загора
Никола Пушкаровъ — Пирдопъ
Н. Дечевъ — Ст.-Загора
Никола Кокаревъ — Ресенъ
Никола Никулиевъ — Алистрати, зъхненско
Наумъ Руковъ — с. Косинецъ (костурско)
Никола Христовъ — с. Негованъ (леринско)

П

Петъръ Китановъ — с. Лешко, горно-джумайско
П. Дѣловъ — Богданци
Пелю Калчевъ — Богданци
П. Р. Малинчевъ — с. Д. Райково
Поручикъ Мутафовъ — Шуменъ
Подпоручикъ Тодоръ Христовъ — Велесъ
П. Самарджиевъ — Ст. Загора
П. Самарджиевъ — с. Неготино
Павле Давковъ — с. Сърбиново
Пецо Георгиевъ — Битоля
Павле Караасанъ — Лазарополе
Поручикъ Константиновъ — Велесъ
Толе Паша — Крушевица
Пар. Пановъ — фотягошъ
Петъръ Ангеловъ — Кленово
Петъръ Колевъ — с. Лезово (щипско)
Пане Гочевъ — Щипъ
Пано Пищоло — Щипъ

Р

Радонъ Г. Тодевъ — Банско

С

Ст. Вълевъ — Троянъ
Ст. Бакаловъ — Петричъ
Спиро Ивановъ — Карасуле
Стоянъ Трайковъ — с. Мачуково
Ст. Стояновъ — с. Оризари
Стефо Безевински — с. Струле
Стойко Христовъ — Карасуле
Славчо Ковачевъ — Щипъ
Стоянъ Пардовъ — с. Церъ
Стефо Бобевъ — Търново
Спасъ Войденовъ — Лактина
Сотиръ Атанасовъ — Малешъ
Ст. Ив. Чавдаръ — Ст.-Загора
Серафимъ Парталевъ — Берово
Сп. Димитровъ — Градево
Стою войвода — с. Скрижево
Ст. Б. Ганчевъ — Русе
Стоянъ Филиповъ — с. Старчище
Стаматъ Недѣлковъ — Чадово
Стою Лазаровъ — с. Годлево (разложко)
Сребра Апостолова — Леринъ
Секула Хр. Ораовдолски — велешко
Стефо Николовъ Скендеръ — с. Бѣгена (преспанско)
Стоянъ Поповъ Гушле — с. Косинецъ
Симониката (Моне Вратесйо) — Щипъ

Т

Тошо Ивановъ — Т. Сейменъ
Тале Мирчевъ — Прилепъ
Тале Стойчевъ — с. Горанчево
Ташко Цвѣтковъ — с. Сушица
Т. Николе — Крушово
Т. Шаламоновъ — Бѣлица
Тасе Христовъ — Охридъ
Тошо войвода — Банско
Ташко Арсовъ — Охридъ
Тодоръ Дочевъ — Ст.-Загора
Толчевъ — Велесъ
Тане Николовъ — Хасково
Таската — с. Враня

Тодоръ Христовъ — София
Трайко Павловъ — Саде
Трайко Йотовъ — Драглище
Тодоръ Браяновъ — Битоля
Трайчо Славковъ — с. Карбинци (щипско)
Трайчо Бахчаванджията — Щипъ

Ф

Фоте Кирчевъ — Зеленичево

Х

Хр. Андреевъ — Неокосъ
Хр. Асеновъ — Рѣсенъ
Хр. Ив. Контевъ — Севлиево
Хр. З. Пармаковъ — Охридъ

Я

Янаки Яневъ — Ловчани

МАКЕДОНСКИЯТЪ ВЪПРОСЪ

II

ЛЕГАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ

Табло II — 2

Д-ръ Константинъ Станишевъ. Той е синъ на будния български градъ Кукушъ.

Роденъ е презъ 1877 година, свършилъ гимназията въ Солунъ и следвалъ медицина въ Берлинъ.

Отъ 1924 година до днесъ е председатель на Македонския националенъ комитетъ.

Въ качеството на такъвъ, той е представявалъ македонската емиграция и защищавалъ доблестно правата на македонското население въ редъ европейски конференции, сбирки и др., както и предъ самото Общество на народитѣ.

Отъ неговото перо сж излѣзли отлични статии по македонската кауза.

Г-нъ д-ръ К. Станишевъ отъ 2 години насамъ е народенъ представитель.

Табло III — 3

Иванъ Каранджуловъ. На 5 май 1930 година се помина въ гр. София на преклонни години бившиятъ главенъ прокуроръ на Върховния касационенъ сждъ въ София, български представитель въ втората хагска конференция за миръ и дългогодишенъ председатель на Македонския националенъ комитетъ — Иванъ Каранджуловъ. Той е роденъ въ гр. Прилепъ (Македония) презъ 1856 година.

Синъ на родолюбеца Коне Чонинъ, Каранджуловъ тръгна по пжтя на баща си още отъ ранни младини и като него всецѣло се отдаде на народното събуждане чрезъ просвѣта.

Когато Иванъ свърши образованието си въ гр. Прилепъ, баща му се изселва въ Битоля и тамъ младия Каранджуловъ става народенъ учитель.

После постжпва въ Робертъ-колежъ (Цариградъ) и, следъ свършване курса, пакъ става учитель въ Битоля.

Участвува въ в. Зорница като редовенъ кореспондентъ отъ западна Македония; превежда драми на Шекспира и др.

Презъ 1888/89 г. завършва правнитѣ науки въ Франция и следъ връщането му остава въ България. Заема разни длъжности: членъ-сждия въ окржжни сждилища, председатель на апелативенъ сждъ, прокуроръ и пр.

Презъ 1923 год. бива избранъ за народенъ представитель въ петричкия окржгъ и тоя постъ заемаше до деня на смъртьта си.

Покойниятъ се отличаваше съ блѣскава ораторска дарба и бележита тактичность въ народнитѣ работи.

Македонскитѣ прокуденици гледаха на бележития покойникъ като на менторъ въ освободителното дѣло.

Табло III — 4

Владимиръ Г. Кусевъ, роденъ презъ 1867 г. въ гр. Прилепъ; следвалъ софийската класическа гимназия и завършилъ пловдивската класическа гимназия; като ученикъ отъ пловдивската гимназия, взелъ е, заедно съ Андрей Ляпчевъ, Никола Генадиевъ, Пере Тошовъ, Гьорче Петровъ и други тѣхни другари — македончета, живо участие въ съединението на южна съ северна България; взелъ е сжщо участие като доброволецъ въ сръбско-българската война отъ 1885 година; учителствувалъ въ гр. Одринъ и въ Цариградъ; бившъ директоръ на цариградската прогимназия; свършилъ правнитѣ науки въ юридическия факултетъ на С.-Петербургския университетъ; бившъ членъ, прокуроръ и председатель на разни сждилища; бившъ председатель на софийския окржженъ сждъ; председатель на македонския обединителенъ конгресъ отъ 1923 година и на други редовни конгреси; бившъ председатель на Македонския националенъ комитетъ; по настоящемъ адвокатъ въ гр. София, членъ на Висшия адвокатски съветъ, народенъ представитель и председатель при мѣстното братство въ София.

Табло III — 5

МАКЕДОНСКИ ЛЕГАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ СЛЕДЪ ОБЩАТА ВОЙНА

Македонскитѣ организации се появиха отново въ България едва следъ общата война, когато Македония попадна подъ ново по-грозно робство — подъ сърби и гърци.

Новата организация носеше името: Съюзъ на македонскитѣ братства въ България на чело съ единъ изпълнителенъ комитетъ: устава на тоя съюзъ бѣ приетъ презъ 1920 год. въ редовния XVII съборъ на братствата, станалъ презъ месецъ май с. г.

Цельта на тоя съюзъ бѣ следната:

Чл. 1. — Македонскитѣ емигранти въ България, безъ разлика на народность, вѣра, полъ и политическо убеждение, се организиратъ въ културно благотворителни братства. Отъ своя страна всички братства образуватъ „Съюзъ на македонскитѣ братства въ България".

Чл. 2. Съюзътъ има за цель:

а. Да ратува по легаленъ начинъ за въздигане Македония въ нейнитѣ географически и икономически граници въ автономна държава, независима отъ балканскитѣ държави;

б. Издигане емиграцията въ културно-просвѣтно отношение.

в. Подпомагане материално нуждаещитѣ се емигранти.

СРѢДСТВА

Чл. 3. За постигане на горната цель Съюзътъ си служи съ следующитѣ срѣдства:

а. Организиране емиграцията въ братства;

б. Издава брошури, вестници и книги за освѣтление общественото мнение въ странство и въ България по македонския въпросъ.

в. Влиза въ непосрѣдствени връзки съ всички македонски легални сдружения, гдето и да сж, които преследватъ сжщата цель.

г. Излага положението на Родината предъ всички наши и чуждестранни културни и политически организации и иска тѣхната подкрепа за достигане главната цель.

д. Прави постжпки и апели предъ чуждестраннитѣ правителства и народни събрания (камари) и предъ всички международни фактори, които биха допринесли за достигане независимостьта на Македония.

е. Устройва научни беседи, публични събрания и събори за популяризиране на цельта.

ж. Събира членски вноски, приема пожертвувания, устройва вечеринки, концерти и други такива.

. . . . . .

. . . . . .

Скоро следъ това, презъ месецъ декември 1920 година, следъ станалия вторъ великъ македонски съборъ, биде основана и втора македонска организация, наречена „Федеративна".

На това пакостно раздвоение всрѣдъ македонската емиграция се турна край едва презъ месецъ януари 1923 год. въ обединителния съборъ на съюзенитѣ македонски братства и федеративни дружества, свиканъ въ София. Въ тоя бележитъ съборъ съ акламации бѣ прокламирано обединението и бѣ приетъ следния уставъ:

I. НАИМЕНОВАНИЕ, ХАРАКТЕРЪ И ЗНАЧЕНИЕ

Чл. 1. — Македонскитѣ емигранти и тѣхнитѣ потомци се организиратъ въ национални и културно-просвѣтни или благотворителни братства или дружества.

Въ всѣка отдѣлна държава (България, Турция, Ромъния, Албания, Америка и другаде) тия дружества или братства, чиито членове сж отъ една и сжща народность, се групиратъ въ национални организации, въ националенъ комитетъ, които се съюзяватъ и образуватъ обща съюзна организация на македонскитѣ емигранти, съ съюзенъ комитетъ въ всѣка държава и съ единъ Висшъ съюзенъ комитетъ съ седалище въ Европа, но вънъ отъ балканскитѣ държави.

Националнитѣ секции се представляватъ по равно въ съюзнитѣ комитети.

Чл. 2. — Съюзната организация на македонскитѣ емигранти и националнитѣ организации, отъ които тя е съставена, сж безусловно легални сдружения.

Несъвмѣстимо съ характера и назначението на организацията сж:

1. Принудителнитѣ действия отъ какъвто и да е характеръ за увеличаване числото на членоветѣ или за набавяне материални срѣдства;

2. Намѣсата въ вжтрешния политически животъ на държавитѣ, въ които сжществуватъ национални и съюзни организации или само дружества.

II. ЦЕЛЬ

Чл. 3. — Съюзната организация на македонскитѣ емигранти, чиито девизъ е: Македония на македонцитѣ, има за цель:

1. Да ратува по легаленъ начинъ за въздигане Македония въ нейнитѣ географически и икономически граници въ независима държава съ пълно и равно участие въ управлението и на всички населващи я народности, при пълно равенство и право, и при еднакви вѣрски, народностни и политически права за тѣхъ. Новата държава да бжде поставена подъ покровителството на О. Н.

2. Да култивира идеята за образуване Балканска федерация, за да се премахнатъ по тоя начинъ съперничеството между балканскитѣ народи и примиратъ тѣхнитѣ културни, стопански и политически интереси.

3. Да популяризира македонската кауза всрѣдъ чуждия свѣтъ.

4. Да сплотява и обединява македонскитѣ емигранти безъ разлика на вѣра и народность, като ги организира въ културното и материалното имъ въздигане и работи за политическото имъ възпитание въ духа на своята цель.

5. Да помага на нуждающитѣ се емигранти, членове на организацията, и да действува за културно-стопанския напредъкъ на Македония.

III. СРѢДСТВА

Чл. 4. За постигане на своята цель, Съюзната организация си служи, чрезъ своитѣ установени управителни тѣла, съ следующитѣ срѣдства:

1. Издава вестници, списания и др. за освѣтляване общественото мнение на всѣкжде по македонския въпросъ;

2. Свиква публични събрания, урежда сказки и реферати;

3. Влиза чрезъ Висшия съюзенъ комитетъ, а въ отсжтствие на такъвъ — чрезъ съюзнитѣ комитети въ отдѣлнитѣ държави, въ лични и писмени отношения съ обществени и политически фактори и организации, ратуващи за правата на народитѣ, за да ги освѣтлява по македонския въпросъ и спечели подкрепата имъ за своята цель;

4. Създава материални източници: открива подписки, основава общо македонски финансови учреждения, приема дарения отъ всѣкиго, който съчувствува на македонската кауза, съ изключение само отъ срѣди прѣко или косвено заинтересовани въ вреда на македонския въпросъ;

5. Устройва утра, вечеринки, концерти и пр. и събира членски вноски и доброволни пожертвувания.

. . . . . .

Обединената братствена организация, стегната и дисциплинирана, отъ день на день расте, заяква и крепне все повече и повече. Тя сега брои около 200 братства изъ разнитѣ градове и села въ България. На чело на тая организация стои Националенъ македонски комитетъ отъ 12 души съ седалище въ София. Нему единствено е дадено правото отъ македонскитѣ организации въ България да представлява въ чужбина македонската емиграция въ България и да говори и да действува отъ нейно име. Националниятъ комитетъ развива похвална всестранна дейность у насъ и въ чужбина, на всѣкжде, дето трѣбва да бжде защитена македонската кауза; на всѣкжде, дето трѣбва да бжде посочена великата неправда, извършена съ Македония; на всѣкжде, дето трѣбва да бждатъ истъкнати теглата и патилата на македонското население въ Македония, неговитѣ искания и копнежи, исканията и копнежитѣ и на македонската емиграция и въ България.

Организираната македонска емиграция има свой ежедневенъ вестникъ „Македония".

Освенъ братствена организация, въ България сжществуватъ и други.

Табло IV — 6

Проф. Д-ръ Люб. Милетичъ, роденъ на I. 1863 год. въ гр. Щипъ (Македония); свършилъ Загребската класическа гимназия.

Следвалъ по филология въ Загребъ и Прага презъ 1882—1885 г., въ Загребъ положилъ докторски изпитъ по философия и славянска филология презъ юли 1889 год ; сега е редовенъ професоръ по славянска филология при Софийския държавенъ университетъ; председатель на Българската академия на наукитѣ; председатель на Македонския научен институтъ; почетенъ членъ на Италиянския институтъ за източна Европа и Римъ и пр.

Табло IV — 7

Македонски научен институтъ въ София. Той е основанъ презъ 1924 година по инициативата на Националния македонски комитетъ.

Цельта на института е:

а. Да спомага за проучване на историята, етнографията, географията и стопанския животъ на Македония;

б. Да събира исторически материяли по освободителнитѣ борби на македонскитѣ българи и да подготви една системна и подробна история на тия борби;

в. Да издава научно-литературно списание, както и други трудове съ огледъ къмъ целитѣ, посочени въ точка а и б, и пр.

Институтътъ издава:

I. Списание „Македонски прегледъ“.

До м. май 1930 год. отъ това списание сж излѣзли 12 книги.

II. Македонска библиотека. Излѣзли 13 книги.

III. Материали за мак. освоб. движение, излѣзли 10 книги и

IV. Отдѣлни съчинения, излѣзли 5 книги

Табло V — 8

Проф. Д-ръ Иванъ А Георговь е роденъ презъ 1862 година въ гр. Велесъ (Македония). Свършилъ до II прогимназиаленъ класъ въ Велесъ презъ 1874 год., а VI, VII, VIII класове въ виенското гражданско училище (Bürgerschule). II—IV кл. въ виенското педагогическо училище (Lehrerbildungsanstalt), по философия въ университета въ Иена (Германия) презъ 1888 год. и въ Faculté des lettres на Женевския университетъ презъ учебната 1885-1886 год. Презъ февруари 1888 година въ Иена положилъ докторски изпитъ по философия, математика и санскритски езикъ.

Сега е редовенъ професоръ по история на философията при Софийския държавенъ университетъ.

Табло V — 9

Проф. д-ръ Н. Стояновъ е роденъ на 3. II. 1874 година въ гр. Дойранъ, Македония. Свършилъ първоначално и гимназиялно образование въ София презъ 1892 година; математическия отдѣлъ на висшето училище въ София свършилъ презъ 1895 год., специализиралъ се въ университета въ Тулуза — Франция, свършилъ съ лисансие по математика, специализиралъ се сжщо по математическа физика въ Франция и Германия (Гьотингенъ). Отъ 1920 до 1926 година билъ професоръ по астрономия при Софийския държавенъ университетъ. По настоящемъ е директоръ на Държавнитѣ дългове.

Табло V — 10

Проф. Д-ръ Александъръ Мих. Балабановъ е роденъ на 30 I 1879 година въ гр. Щипъ, Македония. Първоначалното образование свършилъ въ Щипъ, а гимназиялното — въ Солунъ и София; висше — класическа филология, въ Лайпцигъ и Ерлангенъ. Въ Ерлангенъ взелъ званието си докторъ по философията презъ 1904 г. Сега е редовенъ професоръ по гръцка филология при Софийския държавенъ университетъ.

Табло V — 11

Проф. Д-ръ Александъръ Станишевъ е роденъ на 28. XII. 1886 година въ гр. Кукушъ, Македония. Свършилъ първоначално у-ще и прогимназия въ гр. Кукушъ (1900 г.), гимназия — въ Солунъ. Следвалъ два семестра по естествени науки въ Софийския университетъ презъ 1904 г., по медицина въ Мюнхенъ презъ 1910 година. Билъ на специализация въ хирургическата клиника и по зоолого-математическия институтъ въ Хайделбергъ и Мюнхенъ презъ 1910 и 1920 год. Сега е редовенъ професоръ по хирургическа клиника при Софийския държавенъ университетъ.

Табло V — 12

Проф. Д-ръ Мих. П. Арнаудовъ е роденъ на 5. X. 1878 год. въ гр. Русе. Родителитѣ му сж родомъ отъ Македония.

Срѣдно образование свършилъ въ гр. Русе, а висша славянска филология въ висшето училище въ София презъ 1898 год. Специализиралъ въ Лайпцигъ, Берлинъ и Прага три години (1898-1900 и 1903-1904 год.). Взелъ е докторатъ отъ пражкия чешки университетъ. Сега е редовенъ професоръ по сравнителна литературна история при Софийския държавенъ университетъ.

Табло V — 13

Проф. Димитъръ Ив. Мишайковъ е роденъ на 27. I. 1883 год. въ гр. Татаръ-Пазарджикъ. Родителитѣ му сж отъ Македония. Свършилъ по правсто въ София. Следъ това специализиралъ по статистика въ Мюнхенъ.

Сега е редовенъ професоръ по статистика при Софийския държавенъ университетъ.

Табло VI — 14

Проф. Никола П. Благоевъ е роденъ на 15.II.1898 год. въ с. Ракита, кайлярска околия, южна Македония. Получилъ основно образование въ с. Ракита, прогимназиялно въ гр. Леринъ, класическа гимназия (гръцка) въ Битоля, по право въ Бѣлградския университетъ презъ юли 1894 год. Сега е извънреденъ професоръ по история на българското и славянско право при Софийския държавенъ университетъ.

Табло VI — 15

Проф. Иванъ Снѣгаровъ е роденъ на 30.IX.1883 год. въ гр. Охридъ, Македония. Свършилъ първоначално гръцко у-ще (до V отдѣление) въ Охридъ, българска прогимназия въ Охридъ, духовна семинария въ Цариградъ (1891—1906), духовна академия въ Москва и въ Киевъ презъ 1912 год. съ степень, кандидатъ по богословие.

Сега е професоръ въ богословския факултетъ при Софийския държавенъ университетъ.

Табло VI — 16

Проф. Константинъ Стефановъ е роденъ на 25. IV. 1879 година въ гр. Разлогъ. Свършилъ първоначално училище въ гр. Банско, гимназия въ Пловдивъ отъ 1888—1899 год., американската гимназия въ Самоковъ отъ 1890—1892 год., монсонската академия въ Съединенитѣ Щати, презъ 1892—1896 г., йенския университетъ, Масачузетъ, Съединенитѣ Щати, отъ 1896—1901 год., берлинския университетъ презъ 1902-1903 год.

Сега е редовенъ доцентъ по английски езикъ и литература при Софийския държавенъ университетъ.

Табло VI — 17

Проф. Стефанъ Баджовъ е роденъ на 31 май 1888 год. въ гр. Крушово. Свършилъ основното си образование въ родния си градъ, срѣдно въ Чехия, гр. Смиховъ, а висше художествено въ Прага.

Участвувалъ е въ много изложби, както въ България, тъй и въ чужбина, като художникъ-декораторъ. Сега е редовенъ професоръ при Художествената академия въ София.

Табло VI — 18

Проф. Димитъръ Силяновски е роденъ на 25.X.1892 год. въ гр. Крушово (Македония). Свършилъ основно училище, прогимназия и гимназия — въ София презъ 1910 год.; правнитѣ и държавни науки въ Соф. университетъ презъ 1915 год.; на специялизация по изучване сѫдопроизводството и дѣлопроизводството въ Германия и Австрия презъ 1925 год.

Сега е редовенъ доцентъ по гражданско сѫдопроизводство при Софийския държавенъ университетъ.

Табло VI — 19

Проф. Д. П. Ивановъ е роденъ презъ 1875 г. въ с. Годлево, разложко. Срѣдно образование получилъ въ кюстендилската педагогическа гимназия. Висше образование получилъ въ пражката консерватория, пражката оперна школа на Пивода по солово и оперно пѣние.

Единъ отъ основателитѣ на нашата Опера като първи теноръ, и на Муз. академия, въ която е отъ 1914 год. Издалъ: Отбрани народни пѣсни „Вѣнецъ".

Табло VII — 20

Димитъръ Матовъ е роденъ на 15 май 1864 год. въ гр. Велесъ отъ родители чисти българи. Димитъръ въ началото на учебната 1878-79 година билъ изпратенъ въ гр. Николаевъ (въ Русия) да постѫпи въ пансиона на Тодоръ Минковъ и да следва въ тамкашната Александровска класическа гимназия. Въ 1884 год. се записалъ за редовенъ студентъ въ историко-филологическия факултетъ на Харковския университетъ. Тукъ той слушалъ главно лекциитѣ на известния дълбокъ мислитель по езикознание проф. А. А. Потебня и на нашия съотечественикъ по история проф. М. Дриновъ.

Следъ свършване на университета въ Харковъ, Матовъ се завърналъ въ родния си край, и то не въ свободна България, а въ нещастната своя Македония. Той си предложилъ услугитѣ на Екзархията и билъ назначенъ за учебната 1889-90 година учитель по български езикъ въ солунската мѫжка гимназия.

Следъ двегодишно учителствуване въ Солунъ, Матовъ заминалъ да се усъвършенствува по славянска филология и етнография въвъ Виена и Лайпцигъ.

Въ Солунъ той редактираше спис. „Книжица за прочитъ."

Съ голѣмъ жаръ Матовъ се предаде на македонското дѣло, като стана и членъ на Върховния македонски комитетъ.

Табло VII — 21

Иосифъ Ковачевъ. Роденъ е на 14 януари 1839 год. въ гр. Щипъ, гдето получилъ килийно образование. Презъ 1855 год. е учителствувалъ въ с. Гиляни (прешовско). Следъ това заминалъ да се учи въ Бѣлградъ, гдето свършилъ курса на тамошната духовна семинария. Презъ 1864 година отдало му се да отиде въ Русия и постѫпилъ въ духовната академия на гр. Киевъ.

Следъ свършване на академията билъ назначенъ за учитель въ Габрово, гдето въвелъ нова метода за обучение, която той наричалъ „нагледна и звучна", а за пропагандирането ѝ уредилъ курсове и беседи съ основнитѣ габровски учители. Наклеветенъ, турското правителство го изгонва отъ Габрово, та Ковачевъ билъ принуденъ да се прибере въ родното си мѣсто. Тамъ се условилъ за учитель въ махалата Ново-село, гдето въвелъ новата метода и реформиралъ тогавашното килийно училище въ класно съ двугодишенъ курсъ. Това училище е било нѣщо като педагогическо, въ което се учили младежи отъ Габрово, Велесъ, Тиквешъ, Прилепъ, София, Плѣвенъ и др. и е дало презъ 1871 год. първи випускъ, добре подготвени учителски сили.

Презъ 1872 год. Ковачевъ миналъ въ централното градско училище, което преобърналъ въ сѫщинско педагогическо. Сѫщата година е билъ назначенъ отъ скопския митрополитъ за училищенъ инспекторъ въ Кюстендилъ. Въ родния си градъ открилъ недѣлно училище, въ което държалъ беседи на научни и възпитателни теми; преподавалъ четиво и писмо на безграмотни и ширилъ български духъ и любовь къмъ родината. Презъ 1873 год. станалъ главенъ учитель въ Прилепъ, гдето развилъ високо просвѣтна дейность. Презъ 1877 год., въ началото на руско-турската война, Ковачевъ билъ изпѫденъ отъ Прилепъ и съ голѣми мѫки сполучилъ да избѣга въ новоосвободена България. Въ последната заемаше високи длъжности: окрѫженъ инспекторъ, народенъ представитель и пр. Отъ 1888 г. стана професоръ по педагогия въ висшето училище. На 31 декември 1898 год. почина. Той завеща 20,000 лв. на военното училище; цѣлата си градска библиотека на солунската мѫжка гимназия и на цариградската духовна семинария.

Табло VII — 22

Д-ръ Крумъ Дрончиловъ. На 12 ноември 1925 год. се помина въ гр. София Д-ръ Крумъ Дрончиловъ, роденъ въ гр. Самоковъ презъ 1889 година. По баща е македонецъ отъ с. Драглище (разложко). Крумъ се училъ въ Самоковъ и Пловдивъ, учителствувалъ нѣколко години и после свършилъ по география въ Берлинския университетъ. На 1920 г. бѣше назначенъ за доцентъ по география въ Софийския университетъ. Презъ 1925 г. бѣше предприелъ научни издирвания на Пиринъ планина и случайна смърть (автомобилна катастрофа) го отне отъ наукитѣ и отъ Македония, за чието изучване той бѣше посвѣтилъ голѣмъ трудъ, и която много още очакваше отъ него.

Табло VII — 23

Никола Милевъ е роденъ въ най-южния край на българското отечество — въ село Мокрени, костурско. Училъ се е въ родното си село, а впоследствие въ Цариградъ, въ Галата-Сарайския лицей. Следъ свършването на лицея той дойде въ София, гдето постжпи въ историко филологическия факултетъ на университета. Оцененъ отъ своитѣ професори, Милевъ бѣ изпратенъ по-късно да се специализира въ Виена. Тукъ той работи най-усърдно при Иречека и проф. Юберсбергеръ, които сж били възхитени отъ неговитѣ способности. „Ние двамата, Иречекъ и азъ, — писа следъ смъртьта му г. Юберсбергеръ — виждахме у Милева бждещия историкъ на България".

Подиръ балканската война Милевъ се хабилитира за редовенъ доцентъ по нова история съ труда си „Католишката пропаганда въ България презъ XVII вѣкъ". Не по малко ценни сж неговитѣ студии върху българското възраждане и върху събитията, които го предшествуваха и съпровождаха: „Известия за състоянието на Турция въ края на XVIII вѣкъ" (въ „Списанието на Академията" 1913 г., кн. 6); „Факторитѣ на българското възраждане" (въ Сборника въ честь на проф. Ив. Д. Шишмановъ, 1920 г.).

Презъ 1917 год. Милевъ временно напуска университета, за да заеме поста директоръ на печата при Министерството на външнитѣ работи. Следъ войната отново се върна въ университета и наскоро замина въ задгранична командировка въ Италия. Тукъ, въ Флоренция и особено въ Римъ, той е открилъ нови важни източници за нашата история, по-специално за епохата, която бѣше предметъ на неговитѣ изучвания.

Милевъ често прекжсваше своята научна работа. Надаренъ съ отзивчива душа и съ винаги будно чувство на дългъ, той се притичаше да заеме онова мѣсто, което му се виждаше най-пригодно, за да служи по-добре на своя родъ и на своето отечество. Неговата дейность поради това протече повече на общественото и журналистическо поле.

Съ неподражаемъ талантъ Милевъ ржководи последователно два отъ най-голѣмитѣ български вестници: Echo de Bulgarie и Слово. Той сътрудничеше въ още много български вестници и списания, както и не рѣдко пишеше въ важни органи на международния печатъ.

Презъ последнитѣ законодателни избори Милевъ бѣ избранъ за народенъ представитель. Той биде изпращанъ многократно въ чужбина съ разни мисии.

Табло VII — 24

Д-ръ Михаилъ Ивановъ. Роденъ е въ Прилепъ на 19 августъ 1866 год. Получилъ е първоначалното си образование въ родното си мѣсто. Въ 1880 год. напуща Македония и заминава въ България да продължи образованието си. Завършилъ VI класъ на I-ва софийска мжжка гимназия, той заминава да следва медицина въ Цюрихския медицински факултетъ, който завършва въ 1891 год. Завърналъ се въ България като лѣкарь, той става за кратко време военененъ лѣкарь въ София, следъ което заминава за Парижъ, гдето въ продължение на две години изучава бактериология при великия Пастьоръ. Завърналъ се въ София въ края на 1893 год., той бива назначенъ за началникъ на Бактериологическия институтъ въ София. На тази служба остава съ малки прекжсвания до 1920 година, следъ което се пенсионира и урежда своя бактериологическа лаборатория. Отъ 1909—1912 год. д-ръ М. Ивановъ взима участие въ Върховния медицински съветъ като членъ на последния, а въ 1924 година, малко преди смъртьта си, той бѣ назначенъ за председатель на сжщия. Има голѣми заслуги въ областьта на бактериологията. Починалъ е на 19 августъ 1924 година на 58-годишна възрасть.

Табло VIII — 25

Никола А. Мушмовъ е роденъ въ Струга на 14 май 1869 год. Училъ се въ родния си градъ.

Въ България дошелъ презъ 1885 год. и се училъ въ католишкото французско училище. Една година следвалъ и въ Парижъ.

На служба е постжпилъ въ народния музей на 11 февруари 1894 год. като секретарь-счетоводитель, а отъ 1918 год. заема сегашната си длъжность уредникъ на нумизматическия отдѣлъ.

Известенъ е у насъ и въ странство като нумизматъ и специалистъ по българска нумизматика.

Писалъ е трудове по нумизматика на български, френски и нѣмски.

Действителенъ членъ е на Българския археологически институтъ. Дописенъ членъ е на Виенското нумизматическо дружество и на Чехското нумизматическо дружество въ Прага. Почетенъ членъ е на Румънското нумизматическо дружество.

Награденъ е отъ българския царь съ сребърenъ медалъ за „Наука и изкуство".

Табло VIII — 26

Андрей Протичъ, роденъ въ Велесъ на 20 декември 1875 год. Свършилъ гимназия въ София. Следвалъ по литература, философия и история на изкуствата въ Хайделбергъ, Дрезденъ и Лайпцигъ. Следъ завръщането му отъ чужбина той се отдава на театрална, литературна и художествена критика (1902—1908 год.). Следъ това бѣше дълги години директоръ на Народния археологически музей въ София.

Табло VIII — 27

Диаманди Андреевъ Ихчиевъ. За историята на балканскитѣ славяни презъ XIV—XIX вѣкове отъ голѣмо значение е събирането на турския материалъ.

Голѣма заслуга за изнасянето на свѣтъ на този архивенъ материалъ си спечели българинътъ Д. А. Ихчиевъ. Въ „Сборника" на Министерството на просвѣщението излѣзоха отъ него турски правителствени преписки за разбойническитѣ чети на кърджалиитѣ около 1800 година, за видинския паша Османъ Пазвантооглу, единъ приносъ къмъ историята на спахиитѣ въ османската държава споредъ турски документи. Въ „Известия" на историческото дружество въ София (1905—1907 година), той издаде материалъ за българската история подъ турското владичество. Въ „Периодическото списание" на книжовното дружество той обнародва твърде важни приноси къмъ историята на „войника", на християнскитѣ села, задължени да носятъ военна служба (свезка 75), турски известия за битката при Варна въ 1444 година (свезка 67), една статия за турскитѣ документи на монастира „св. Иванъ Рилски" (68), материали изъ турскитѣ архиви (свезка 69). Въ „Списанието на българското икономическо дружество" той отпечата паметници за историята на занаятчийскитѣ съсловия, наречени „еснафи" (книж. 11), на панаиритѣ и пазарнитѣ дни въ южна България, върху

правата на чифликчиитѣ и пр. Той е починалъ на 13 мартъ (изт. кален.) 1913 година въ Кюстендилъ. Ихчиевъ е роденъ въ Велесъ на 8-20 ноември 1854 год.

Табло VIII — 28

Георги Баласчевъ, роденъ въ гр. Охридъ, първоначалното и трикласно образование получилъ въ родния си градъ, гимназиялно въ Солунъ, висше по история въ София. Той е издалъ редъ съчинения по история и археология и е редакторъ на списанието „Минало".

Табло VIII — 29

Перикли Т. Чилевъ е роденъ на 27.X.1864 г., починалъ на 26 февруари 1925 год., въ историческия градъ Крушово (битолско), гдето свършва първоначалното и основно училище, а презъ 1880 год. солунската гръцка гимназия и атинския университетъ по класическа филология — 1883 год.

Учителствувалъ въ гр. Крушово, а отъ 1 септември 1894 год. става учитель въ I соф. мжжка гимназия до края на живота си. Той е билъ преподаватель по класическитѣ езици на Н. В. Царь Борисъ III, както и на Т. Ц. Височества Кирилъ, Евдокия и Надежда.

Чилевъ бѣше отличенъ педагогъ и прекалено скроменъ човѣкъ: незлобивъ, честенъ и справедливъ.

Сжщо той бѣше членъ на музейния комитетъ при Етнографическия музей отъ 1 мартъ 1909 год.

Презъ време на балканската война той служи въ опълчението по охрана на желѣзопжтната линия при с. Калище (радомирско); а презъ европейската война той бѣше командированъ да обиколи нѣкои албански селища въ западна Македония и Албания.

Чилевъ владѣеше гръцки, латински, нѣмски, френски, ромънски и албански езици.

Той е авторъ на много научни трудове.

За него може да се каже: Vir magna prudentia.

Табло VIII — 30

Константинъ Стояновъ Вълкановъ е роденъ въ с. Пѣсочница (леринска околия). Завърши курса на солунската българска гимназия, по история софийския университетъ.

Владѣеше отлично езицитѣ: латински, френски, нѣмски, руски, гръцки и пр.

Учителствува въ Македония повече отъ десеть години. Подозренъ отъ турскитѣ власти, замина и се настани въ България, дето учителствува около 15 години въ различни гимназии, духовнитѣ семинарии въ Пловдивъ, София и пр. Сътрудничи въ в. Независима Македония, списания: Македония, Илиндень, Устремъ и др. Многобройни сж неговитѣ статии по македонския въпросъ.

Табло IX — 31

Хр. Поповъ, секретарь въ Св. Синодъ на българската църква, е роденъ на 2 мартъ 1876 година въ с. Владово, воденско (Македония). Свършилъ е курса на московската духовна академия съ първата учена степень, билъ е учитель въ цариградската българска духовна семинария, солунската българската мжжка гимназия и софийската духовна семинария. Авторъ е на много книги. Отъ осемь години е секретарь на Св. Синодъ.

Табло IX — 32

Проф. Петъръ Диневъ е роденъ презъ 1888 г. въ с. Команичево, костурско. Първоначално и срѣдно образование получилъ въ цариградския метохъ, одринската гимназия и цариградската семинария. Висшето си образование получилъ въ императорската консерватория въ Петербургъ. Завършилъ е и юридическия факултетъ на императорския университетъ въ сжщия градъ. Впоследствие е билъ кандидатъ професоръ въ казанската консерватория по източна музика. Отъ 1922 г. е въ София, гдето е издалъ една четиригласна литургия и една тригласна народна литургия. Тоже е издалъ и четири хармонизирани хубави македонски пѣсни.

Табло IX — 33

Д-ръ Никола Ихчиевъ, синъ на известния туркологъ Диаманди Ихчиевъ, е роденъ въ градъ Велесъ, Македония, на 23 януари 1890 год. Загиналъ като поручикъ въ 53 пехотенъ полкъ на 16 октомври 1916 година въ Добруджа.

Свършилъ по славянска и германска филология въ Лайпцигъ и Прага при професоритѣ Лескинъ, Сиверсъ и Вайгандъ (Лайпцигъ) и Настърнекъ и Поливка (Прага). Положилъ докторски изпитъ. Научната му дисертация е написана на нѣмски и озаглавена: „глаголнитѣ времена въ българския езикъ". Печаталъ е въ отдѣлни списания много научни статии и студии.

Табло IX — 34

Епископъ Борисъ Стобийски. Въ дълбокитѣ стари времена Стоби е билъ градъ край Вардара и седалище на епископъ.

Преосвещения Борисъ носи тази титла въ споменъ на тази древна епископия.

Епископъ Борисъ е родомъ отъ с. Гявато (битолско), съ висше богословско образование. Отъ нѣколко години насамъ е ректоръ на духовната семинария въ София. Миналата година бѣше посветенъ въ епископски санъ поради заслугитѣ му къмъ черквата.

Табло IX — 35

Стефанъ Ср. попъ Петровъ, македонецъ, умре въ София като асистентъ при юридическия факултетъ въ гр. София.

Табло X — 36

Христо Силяновъ. Виденъ публицистъ и редакторъ на в. Сила, както и на други периодически издания въ миналото. Поетъ съ високъ патриотически полетъ, плодъ отъ който сж: „Сбирка стихотворения изъ революционния животъ на Македония", книгитѣ: „отъ Витоша до Грамосъ" „Изповѣдьта на единъ четникъ" и пр.

Самъ активенъ революционеръ и днесъ г. Силяновъ не престава да работи за свободата на поробената си родина.

Сега е народенъ представитель и председатель на дружеството на софийскитѣ журналисти. Хр. Силяновъ е роденъ въ Цариградъ презъ 1880 г. отъ баща охридчанинъ. Свършилъ е по история въ софийския университетъ.

Табло X — 37

Войданъ Чернодрински, е роденъ на 2 януари 1875 г. въ с. Селци (Жупа), дебърско, Македония. Бившъ учитель въ Македония. Авторъ на драмата „Македонска кървава свадба", либрето на опера „Цвѣта", сжщо на драмитѣ: „Отъ гла-

вата си патиме“ (3 действия), „Царь Пиръ“ (5 действия), „Славъ Драгота“ (2 действия) и др. Основатель на македонския театъръ презъ 1909 год. и ржководитель на сѫщия до сегашни дни. Съ трупата е пропѫтувалъ нѣколко пѫти България, презъ хуриета — Македония, а презъ 1903—1904 г. — Сърбия.

Табло X — 38

Антонъ Страшимировъ. Измежду нашитѣ писатели името на Антонъ Страшимировъ заема несъмненно предно мѣсто не само съ това, че литературното му дѣло е най-голѣмо, но и поради това, че то обхваща цѣлостно нашиятъ културенъ животъ.

Антонъ Страшимировъ е роденъ въ Варна презъ 1872 г. Явява се въ печата на 22 год. възрасть — 1895 г., като едновременно печата повести и разкази въ професорското списание „Български прегледъ“ на С. С. Бобчевъ, въ „Мисъль“ на Д-ръ К. Кръстевъ, въ „День“ на Янко Сакѫзовъ и въ „Ново време“ на дѣдо Блегоевъ. Презъ 1901 г. народния театъръ му игра „Вампиръ“, българската академия му издава селския романъ „Есенни дни“, после получава първия литературенъ конкурсъ въ България при фонда „Ив. Вазовъ“ съ повестьта „Кръстопѫть“, а сѫщо и цѣлия конкурсъ за драма и комедия при откриване на държавния театъръ — съ „Отвъдъ“ и „Свекърва“.

Тридесеть и петь години непрекѫсната писателска и обществена дейность! Антонъ Страшимировъ ни даде завършени драми, комедии, разкази, повести, романи. Той пръвъ проучи цѣлия народъ и даде сравнителна характеристика на нашитѣ диалектни групи (откри и цѣла нова такава „руши“) Като географъ той пръвъ проучи черноморския брѣгъ, Родопитѣ и Бѣломорието. Като македонецъ по произхождение (отъ Разлога подъ Пиринъ) той презъ цѣлия си животъ е съ македонскитѣ революционери, които овѣковѣчи съ „Войни и освобождение“ и съ романа „Роби“ (два тома). Като редакторъ на литературни списания той лансира пръвитѣ наши лирици и писатели — Трифонъ Куневъ, Тодоръ Траяновъ, Христо Ясеновъ, Николай Лилиевъ, Иорданъ Йовковъ, Георги Райчевъ и др. Единственъ писатель, който отъ 1900 год. не е заемалъ държавна служба: живѣе само отъ перото си! Познатъ е въ всѣки кѫтъ на страната ни — като будитель на мисъль — сказки, като драматургъ, като най-четния у насъ писатель, като познавачъ на народа и земята му.

Табло X — 39

Кръстьо Сарафовъ, роденъ на 6 априлъ 1876 год. въ с. Либяхово, неврокопско. Получилъ образование въ основнитѣ учулища и гимназии на Сѣресъ, Одринъ и София. Отъ ранно юношество въ него се проявява силенъ стремежъ къмъ сцената.

Пръвъ пѫть той излиза на сцената въ театъръ Зора. Въ 1895 г. получава стипендия по драматическо изкуство отъ Министерството на просвѣщението. Заминава за Петроградъ. Тамъ, съ помощьта на графъ Игнатиевъ, постѫпва въ началото на 1896 год. въ императорската драматична школа. Завършва я съ успѣхъ и получава звание „неклассенъ художникъ“ т. е. свободенъ артистъ. Завърналъ се въ България. Презъ 1899 г. постѫпва въ трупата „Сълза и Смѣхъ“, кѫдето дебютира съ неособенъ успѣхъ.

Презъ 1907 г. заедно съ свои именници другари основаватъ „Свободенъ театъръ“, а въ годината 1906 г. той е първостепененъ артистъ въ новопостроения отъ държавата Народенъ театръ. Тукъ той развива своитѣ всеобхватни способности и дава на българската сцена образи, всѣки отъ които е епоха въ историята на българското изкуство.

Презъ 1919 год. основава театъръ Ренесансъ, а презъ 1921 год. Народния театъръ, заради неговитѣ заслуги къмъ родната сцена му устройва праздникъ за 30 годишната му артистична дейность и бѣ награденъ съ орденъ св. Александъръ IV степень отъ Негово Величество Царя.

Табло X — 40

Теодоръ В. Траяновъ — поетъ. Роденъ е на 30 януари 1882 год. въ Т.-Пазарджикъ. Родителитѣ му сѫ отъ Македония. Първоначалното си и срѣдно образование е добилъ въ София, а висше въ Австрия и Германия. Издалъ е много стихотворни сбирки: „Пѣсень на пѣснитѣ“, „Regina Mortua“, „Химни и балади“, „Български балади“ и др., Той е редакторъ на литературното списание „Хиперионъ“.

Табло XI — 41

Никола Ив. Генадиевъ, отъ гр. Битоля, свършилъ пловдивската гимназия и по правото въ Белгия. Единъ отъ най-бележитѣ софийски юристи и голѣмъ ораторъ. Билъ е пълномощенъ министъръ въ разни европейски столици и нѣколко пѫти министъръ по търговията и земледѣлието, както и министъръ на външнитѣ работи въ България.

Презъ 1924 г. загина трагически въ София.

Табло XI — 42

Антонъ Дрангаръ е български книжовникъ и публицистъ, синъ на богатъ велешки търговецъ. Роденъ е презъ 1837 година въ гр. Велесъ. Още дете билъ изпратенъ въ Буда-пеща, въ кантората на баща си и дѣда си, и въ тоя градъ свършилъ гимназия, а после въ лондонския университетъ — право и дипломация. Следъ това се завърналъ въ Македония — Солунъ дето продължилъ търговията на баща си.

Като се освободи България, той се прибралъ тукъ и билъ чиновникъ — началникъ на печата и пр. Подалъ оставка и се предалъ на публицистика. Антонъ владеялъ езицитѣ: турски, нѣмски, френски, английски и пр. По важни негови съчинения, написани на френски езикъ, сѫ: 1) „Въпроса за капитулациитѣ“, 2) „Кия за Александъръ Батембергъ“. 3) „Търговскитѣ договори“, 4) „Правата на България“, 5) „Политическитѣ събития въ България“ и пр.

Табло XI — 43

Д-ръ Александъръ Радевъ, бележитъ юристъ и писатель; бившъ министъръ на правосѫдието въ България.

Радевъ е родомъ отъ гр. Битоля.

Табло XI — 44

Д-ръ Петъръ Джидровъ е роденъ въ Щипъ на 20 май 1876 год. Завършилъ първоначалното си образование и първи класъ въ родния си градъ. Невръстенъ, той е билъ изпратенъ въ България по желанието на учителя Петъръ Велйовъ. Завършва кюстендилското педагогическо училище на 17 годишна възрасть. Желанието на младия педагогъ е било да се посвети на учителство въ родния край и е пожелалъ да бѫде назначенъ въ щипското новоселско училище. Тогавашното училищно настоятелство не уважило молбата на завършилия образованието си въ България. Младиятъ Петъръ Джидровъ съ горесть напуска роденъ градъ и бива назначенъ учитель въ софийскитѣ основни училища. Увлеченъ въ

социалистическия идеалъ, той е единъ отъ инициаторитѣ за образуването на учителското дружество „Неофитъ Рилски“. Сътрудничи съ перото си въ учителския вестникъ, държи сказки и следъ три годишно учителствуване бива изключенъ заради една социалистическа сказка. Този печаленъ инцидентъ е станалъ причина П. Джидровъ да замине за странство въ Берлинъ и Цюрихъ, кждето завършва висшето си образование по правнитѣ науки.

Настанява се адвокатъ въ София и чрезъ своитѣ усилия прави пжть въ тая професия на младото поколение. Тази свободна професия му дава възможность да се прояви като енергиченъ социалистически деецъ и бива избранъ въ централния комитетъ на българската социалдемократическа партия.

За Великото народно събрание презъ 1911 година той бѣ избранъ народенъ представитель, кждето се прояви съ голѣмата речь по изменението на чл. 17 отъ конституцията. По-късно билъ е често избиранъ за членъ на парламента, какъвто бѣше и презъ време на всеобщата война. Презъ 1917 г. е билъ членъ на делегацията, изпратена въ стокхолмската мирна конференция, а презъ 1918 год., следъ погрома, зае поста министъръ на правосждието въ широкия коалиционенъ кабинетъ. Като министъръ той прокара „закона за конфискация на незаконно придобититѣ богатства“ и учреди особена изпитателна комисия при министерството за издирване на престжпления, вършени презъ време на войната.

Като политикъ и общественикъ Д-ръ Джидровъ е издалъ множество брошури; като юристъ той е коментиралъ въ шесть тома търговския законъ. Редактиралъ е списанията „Социалдемократъ“ и „Архивъ за стопанска и социална политика“, което привърши VI година. Много негови речи сж стенографирани и отпечатани. Такава е речьта, която държа по покана на македонското студентско д-во „Вардаръ“ презъ 1930 г. „Проблемътъ за Македония“. Д-ръ Джидровъ е билъ привърженикъ на идеята за автономията на Македония и такъвъ го виждаме въ последната му речь.

Като роденъ отъ Македония, юристъ и общественикъ, г. Д-ръ Джидровъ биде избранъ презъ 1930 г. за председатель на управителния съветъ на Македонската народна банка.

Табло XI — 45

Тодоръ Павловъ е роденъ отъ Скопие. Свършилъ по социалнитѣ науки въ Швейцария. Депутатъ въ отоманския парламенъ въ Цариградъ. Български генералеиъ консулъ, шарже д'аферъ въ Албания, сега пълномощенъ министъръ въ Ангора.

Табло XII — 46

Дѣдо Дим. Благоевъ е роденъ презъ 1857 год. въ село Загоричани — костурско; основно образование е получилъ въ родното си село, а срѣдно и висше образование въ Москва и Ленинградъ.

Родоначалникъ на научния социализъмъ и патриархъ на комунизма въ България, единъ отъ основателитѣ на руската комунистическа партия и такъвъ на българската.

Икономистъ, политикъ, философъ, народенъ трибунъ и безкористенъ обществепъ деецъ.

До края на живота си останалъ вѣренъ на своя идеалъ и искренъ приятель на всички поробени и угнетени народи и класи, както и на своята родина — Македония. Той почина въ София на 7. VI. 1924.

Табло XII — 47

Василъ Главиновъ е роденъ въ гр. Велесъ презъ 1867 год., ученикъ на даскала Джинотъ. Презъ 1889 година се установява въ София, влиза въ връзка съ мѣстната социалистическа интелегенция, повлиява се отъ нея и отъ тогава до смъртьта си — 24. I. 1929 год., остава последователенъ на своитѣ социалистически и комунистически разбирания.

Тихъ и положителенъ пропагандистъ — В. Главиновъ е единъ отъ първитѣ пионери на социализма въ Македония.

Той е първиятъ редакторъ на първия македонски социалистически вестникъ „Работническа искра“.

Табло XII — 48

Харитонъ Ив. Генадиевъ е роденъ въ гр. Битоля презъ 1861 год. и е синъ на известния църковенъ пѣвецъ Ив. Генадиевъ и внукъ на митрополита Генади Девронъ. Свършилъ битолската гръцка гимназия, пловдивската българска и цариградския турски лицеи. Отлично владѣелъ гръцки, турски, влашки и френски езици. Той е основатель на първия български ежедневенъ вестникъ. Главенъ редакторъ на вестникъ „Балканска зора“ (1-13. III. 1890 год.)

Отличенъ преводачъ, той превелъ отъ гръцки: „Дяволътъ въ Турция“, отъ френски: „Вѣра, надежда и любовь“, „Графъ Монте Кристо“, „Горски царь“, „Парижъ въ Америка“, „Ледената пустиня“, „Човѣкътъ, който се смѣе“, „Клетницитѣ“ „Капитанъ Немо“, „Чаниларъ“ и много други; отъ руски: „На вторъ планъ“;

Съчинилъ „Българо-френски речникъ“, „Орендорфюва метода„, „Grammaire théoritique et pratique de la langue bulgare a l'usage des Français“, „Пространенъ писмовникъ“. Билъ е кореспондентъ на чужди вестници и пр.

Табло XII — 49

Стоянъ Христовъ, родомъ отъ костурско, американски възпитаникъ, живѣе въ Ню-Йоркъ. Той е кореспондентъ на много американски вестници.

Преди 2 години обиколи Балканитѣ и ходи въ Македония.

Подиръ това той публикува редъ изчерпателни статии върху положението въ Македония, които бѣха съчувствено посрещнати отъ американското обществено мнение.

Табло XII — 50

Никола Робевъ е роденъ отъ гр. Битоля, виденъ деецъ по черковния въпросъ и единъ отъ представителитѣ на българския народъ въ гр. Битоля предъ турскитѣ власти.

Табло XII — 51

Павелъ Генадиевъ е членъ отъ видното семейство Генадиеви, родомъ отъ гр. Битоля, председатель на Върховната смѣтна палата въ София.

Табло XIII — 52

Отецъ Методий Устичковъ е роденъ на 15 юни 1867 год. въ гр. Щипъ, виденъ членъ отъ мисията на ордена на августинцитѣ успенци. Негово преподобие е писатель по философски и религиозни въпроси. Отъ неговото перо излѣзе

преведена отъ латински езикъ прочутата книга „Подражание на Христа“. Голѣмъ родолюбецъ, присърдце милѣе за Македония.

Табло XIII — 53

Христо Г. Бучковъ е роденъ презъ 1857 г. въ гр. Кукушъ, синъ на Георги хаджи Бучковъ.

Следъ завършване основното си образование въ Кукушъ, той постжпва като стипендиантъ въ току що основания отъ султанъ Абдулъ-Азисъ императорски лицей въ Цариградъ.

Въ 1876 год., при обявяването на руско-турската война, на 19-годишна възрасть, той забѣгва съ цель да постжпи доброволецъ срещу турцитѣ. Заловенъ чакъ въ Русе, безъ да успѣе да мине Дунава, и посрѣдъ зима, босъ и парцаливъ, бива докаранъ пешкомъ обратно въ Кукушъ и арестуванъ известно време.

Следъ утихването на положението, става учитель.

Въ Солунъ той става първия директоръ на народното училище и пансиона съ всичко 7 души ученици, събрани отъ него изъ околностьта.

Когато кукушани, по дипломатически съображения, бѣха минали отъ патриаршизма въ униятството, за да стигнатъ до екзархизма, той бива арестуванъ дълго време заедно съ много други борци.

Въ качеството си на главенъ учитель, въ продължение на повече отъ 12 години, той обикаля всички важни центрове на Македония, Скопйе, Струмица, Воденъ и пр., гдето е имало да се основаватъ и закрѣпватъ български училища, за която цель Екзархията го е смѣтала за най-подходящъ за каузата отъ неговитѣ съвременници, и, особено, отъ неговитѣ приятели и сподвижници: г. Божилъ Райновъ, живъ и добре известенъ деецъ отъ тази епоха, и покойнитѣ Арсений Костенцевъ и Кузманъ Шапкаровъ, съ които той е съставлявалъ една прочута на времето си четворка, замѣсена въ всичкитѣ решителни моменти на черковната борба по цѣла Македония. Така, въ вихъра на борбата съ гъркоманството въ Солунъ, той е билъ осжденъ на заточение въ Анадола, обаче е билъ спасенъ съ съдействието на личния си приятель, стария Наумъ Спространовъ, драгоманинъ въ руското консулство. Така сжщо въ Воденъ, той бива наклеветенъ предъ каймакамина Атешъ бей, облѣченъ на времето въ изключителни права, които решава да го интернира. Нѣкои турци, обаче, го спасяватъ, като изтъкватъ, че той доброволно преподава френски езикъ на тѣхнитѣ деца въ турското училище.

Той е билъ пръвъ драгоманъ на българското дипломатическо агентство въ Цариградъ.

Той има и книжовна заслуга. Съ упоритъ трудъ въ продължение на дълги години приготви единъ грамаденъ турско-български и българо-турски речникъ отъ около 140 коли общо, който, обаче, не можа да бжде отпечатанъ поради изгубването на часть отъ материала.

Презъ мартъ 1913 год. внезапно почина въ София.

Табло XIII — 54

Свѣтозаръ Ив. Тонджоровъ е роденъ въ 1870 г. въ Банско. Добилъ основното образование въ Пловдивъ, срѣдното въ Самоковъ и висшето въ Харвардския университетъ въ Бостонъ (Америка). Владеющъ отлично 4—5 езици, той се отдалъ на журналистиката. Бѣше главенъ балкански кореспондентъ на много английски и американски вестници: „Дейли-Нюсъ“, „Нюйорк-ски Таймсъ“ и пр. Редовно и всестранно опознаваше американското общество съ положението въ Македония и нему се дължи за американскитѣ симпатии къмъ македонцитѣ. Той е авторъ на много книги на английски езикъ изъ българския животъ. Написалъ е романа „Стоянъ новобранецътъ“ на български. Свѣтозаръ се помина въ София презъ 1924 год.

Табло XIII — 55

Сребренъ п. Петровъ е родомъ отъ леринското село Екши-су (Върбени). Свършилъ софийския университетъ. Бившъ гимназиаленъ учитель и училищенъ инспекторъ. Презъ 1917-18 година битолски окржженъ управитель.

Редакторъ на в. „Конституционна заря“, излизащъ въ Солунъ презъ 1909 година. Публицистъ и общественикъ. Презъ 1923 год. ходи въ Америка да организира македонската емиграция. Бившъ народенъ представитель.

Табло XIII — 56

Андрей Йордановъ Богдановъ (Богдоничката). Той е отъ видното велешко семейство Богдановци, роденъ въ Велесъ презъ 1848 год., учителствувалъ въ Воденъ, Велесъ, София и др.

Общественикъ и привърженикъ на Стамболова и партията му; висшъ чиновникъ въ разни министерства, често бивалъ изпращанъ по разни мѣста за защита на българската кауза. Богдановъ билъ пом. кметъ на ст. София.

Табло XIII — 57

Тодоръ К. Таневъ е роденъ въ гр. Велесъ, 1855 година. Свършилъ въ Загребъ. Служилъ 35 год. наредъ по учебното дѣло въ Македония и България, именно: Велесъ, Битоля, Солунъ и другаде. Билъ е подначалникъ въ Министерството на народното просвѣщение (София) цѣли деветь години. Въ Цариградъ билъ четири години секретарь на училищния отдѣлъ при българската Екзархия.

Превелъ заедно съ г-нъ Иля Гудевъ учебницитѣ по педагогия на хърватския учитель Ст. Басаричекъ, именно: Обща педагогия, Специална Методика, Дидактика и История на Педагогията. Дълго време съ тѣзи учебници си служеха въ нашитѣ педагогически училища. Превели сжщо отъ хърватски съчинението на Даворинъ Тръстенякъ „Младъ учитель“, практическо ржководство за начинающъ учитель.

Табло XIV — 58

Арсо Лазаровъ, отъ Щипъ, е роденъ презъ 1845 год. Синъ на едно отъ най-старитѣ родолюбиви семейства — хаджи Димитовци, което семейство е взело живо участие въ черковната борба.

Арсо Лазаровъ е получилъ образованието си при бащата на професоръ Милетичъ, учитель тогава въ Щипъ и при Йосифъ Ковачевъ. Той е билъ винаги пръвъ на всѣка родолюбива и патриотична инициатива въ Щипъ — твърдъ българинъ, уважаванъ както отъ българското, тъй и отъ турското и европейско население въ града. Виденъ търговецъ на манифактура.

При заробването на Македония отъ сърбитѣ бѣ избранъ за народенъ представитель въ сръбския парламентъ. При откриването на скупщината, както е известно на всички, той бѣ избранъ като най-старъ да открие скупщината. Той тогава има доблестьта и смѣлостьта да произнесе речьта си на български езикъ.

Табло XIV — 59

Димитъръ Илиевъ, роденъ отъ с. Варошъ, прилепско, презъ 1894 г. Свършилъ III класъ въ Прилепъ, а срѣдно образование въ София. Довършилъ юридическото си образование въ Бѣлградъ и се установилъ за адвокатъ въ гр. Велесъ. Защитникъ на македонскитѣ студенти, сждени въ гр. Скопйе. Сега е въ Европа, задграниченъ представитель на поробенитѣ македонци.

Димитръ Шалевъ е роденъ презъ 1894 г. въ гр. Скопйе. Първоначалното и трикласно образование получилъ въ родния си градъ, гимназиялно въ Солунъ, а висше юридическо въ София.

Билъ е адвокатъ въ Скопйе, София и др.

Сега е задграниченъ представитель на поробенитѣ македонци въ Европа.

Григоръ Анастасовъ е роденъ презъ 1877 година въ Кавадарци. Основното си образование получилъ въ родния си градъ, срѣдно въ Солунъ и Кюстендилъ, висше въ загребския юридически факултетъ. Билъ адвокатъ въ Кавадарци, Скопйе и др. Билъ депутатъ въ скупщината отъ 1921—1927 год. Взелъ живо участие въ винишката афера, за която е билъ и въ затвора. Сега е задграниченъ представитель на поробенитѣ македонци въ Европа.

Табло XXII — 77

Илинденската организация брои около 148 дружества съ свое ржководно тѣло въ София. Цельта на тая организация е взаимоспомагателна и културно-просвѣтна. При организацията има и посмъртна каса.

За членъ на Илинденската организация може да бжде само бившъ македоно-одрински революционеръ.

Ржководното тѣло издава илюстрация „Илинден".

Табло XXIII — 78

Димитъръ Титизовъ е роденъ въ гр. Скопйе презъ 1901 год., свършилъ гимназия въ София и следваше по правото въ софийския държавенъ университетъ.

Той бѣше единъ отъ главнитѣ инициатори за създаване съюза на македонскитѣ младежи въ България и презъ 1925 година биде избранъ за организаторъ на младежкия съюзъ.

Като организаторъ, посети всички кжтища, дето живѣятъ македонски прокуденици. Навсѣкжде внасяше духъ на бодрость и вѣра въ тържеството на правдата. Самъ дълбоко вѣрующъ, вредомъ е печелилъ сърдцата на младитѣ македонци.

Нему се дължи така бързото разширяване мрежата на младежкия съюзъ и сплотеността въ редоветѣ на последния.

Ето защо покрусена остана македонската младежь, когато се пръсна вестьта за неговата ранна смърть — дѣло на единъ слѣпъ случай.

Той биде премазанъ отъ автомобилъ на 1 октомври 1929 год. на една отъ софийскитѣ улици.

Табло XXII — 79

Младежки македонски съюзъ. Тоя съюзъ брои около 220 младежки дружества съ около 20,000 члена.

Цельта на съюза е културо-просвѣтна, както и да култивира въ македонската младежь любовь и саможертва за родината. Издава списание „Родина".

Студентско македонско дружество „Вардаръ" въ София. То се числи къмъ общия съюзъ на студентскитѣ македонски дружества въ чужбина съ свой секретариятъ по-рано въ Виена, сега въ Парижъ. Издава годишенъ сборникъ „Илиндень" и годишенъ спомененъ листъ „Вардаръ".

Академическо македонско дружество има и въ гр. Варна при тамошната търговска академия, което сжщо е членъ на общия академически съюзъ.

Табло XXV — 83

Женски македонски съюзъ. Тоя съюзъ брои около 45 дружества въ София и въ провинцията. Цельта на съюза е културно-просвѣтна както и да възпитава македонската челядь въ любовь и саможертва за родината. Къмъ тоя съюзъ се числи и Задругата на македонскитѣ девойки.

Табло XXV — 84

Г-жа Олга Ал. Радева е родена въ гр. Велесъ, жена на покойния бившъ министъръ Ал. П. Радевъ. Следвала е въ родния си градъ, София и Германия.

Тя е председателка на Македонския женски съюзъ въ България съ седалище София.

Табло XXV — 85

Г-жа Райна полковникъ Б. Драгова е родена презъ 1882 год. въ гр. Кюстендилъ, родителитѣ ѝ сж отъ Македония, първоначално и срѣдно образование е получила въ Кюстендилъ и Ломъ.

Тя е една отъ основателкитѣ на Македонския женски съюзъ.

Табло XXVII и XXVIII — 88-97

Македонската изложба въ Женева

Съюзътъ на македонскитѣ жени уреди презъ 1930 година изложба отъ македонски шевици, която трая отъ 20 септември до 9 ноември сжщата година.

Изложбата се помѣстваше въ салонитѣ на Musée d'Arts et d'Histoire.

Тя бѣше посетена отъ мнозина членове на Обществото на Народитѣ, всички почти журналисти, дошли въ Женева по случай събранието на О. Н., видни учени и общественици и голѣма маса туристи.

Европейската критика се отзова доста похвално за изложбата.

Табло XXIX — 98

Менча Кърничева. На 8 май 1925 година въ голѣмия виенски Бургъ-театъръ (градски-театъръ), се даваше „Перъ Гинтъ", творение на великия норвежки поетъ Ибсенъ. Тъкмо въ най-трагическия моментъ, въ най-патетичното мѣсто на пиесата, когато очитѣ на всички зрители бѣха приковани къмъ сцената — потъване на кораба, съ който Перъ Гинтъ се връщаше въ родната земя една друга сцена се разигра: една млада македонка застреля зрителя Тодоръ Паница.

Кой бѣше Тодоръ Паница?

Той не е македонецъ. Още преди илинденското възстание влѣзна въ редоветѣ на македонската революционна организация.

Следъ това той се присъедини къмъ фракцията на Яне Сандански, който искаше на всѣка цена да върви въ унисонъ съ младотурцитѣ и имаше свои възгледи по дейността на революционната организация, тъкмо противоположни на българскитѣ народни интереси.

Тоя Паница, дѣсна ржка на Сандански, на 10 декември 1907 год. уби въ София представителитѣ на В. М. Р. О. — Ив. Гарвановъ и Бор.

Сарафовъ. Това подло убийство биде осждено отъ всички. Самъ авторътъ избѣга въ Пирина при своя шефъ, но бѣше задочно осжденъ отъ официалното сждилище на обесване.

Конгресътъ на В. М. Р. О., държанъ на 7—14 мартъ 1908 година въ македонскитѣ планини произнесе смъртна присжда за убиеца и вдъхновителитѣ.

Настанаха тревожнитѣ времена на войнитѣ и вжтрешната организация бѣше погълната отъ злобата на времето.

Погромътъ отъ 1919 година съвсемъ отвлече вниманието на борцитѣ отъ изпълнение на присжди върху низки престжпници.

Следъ погрома организацията се окопити и се съживи, като тръгна по нови пжтища. Срѣдъ тия последнитѣ се издигна нова опасна прѣчка: група македонци на чело съ Дим. Влаховъ, д-ръ Ф. Атанасовъ, Славе Пановъ и др. се поставиха въ услуга на земледѣлскитѣ министри, най-голѣми гонители на В. М. Р. О. и всичко македонско. Съ тѣхъ бѣше и осждения Паница, който се отличи наново съ редъ деяния противъ организацията.

Тия отстжпници, преследвани отъ последната, избѣгаха въ Виена и тамъ образуваха ново гнѣздо, дето влѣзнаха въ връзка съ рускитѣ болшевици и срещу тѣхното злато обѣщаваха да съкрушатъ В. М. Р. О или да я свърнатъ отъ нейния исторически пжть. Най-опасенъ бѣше Паница.

Намѣри се една възторжена македонска девойка и съ своята крѣхка мишница повали огрубѣлия въ злодѣяния врагъ.

Тази дѣвица е Менча Кърничева, сега честита съпруга на младия македонски революционенъ вождъ Иванъ Михайловъ.

Табло XXIX — 99

Мара Бунева е родена презъ 1902 година въ гр. Тетово отъ баща Никола Буневъ. Жена на българския кавалерийски офицеръ Хранковъ отъ Русе.

На 13. I. 1928 година на пладне въ Скопйе уби юрисконсулта на скопското велико жупанство Велимиръ Преличъ, който е водилъ полицейско следствие надъ студентитѣ, осждени отъ скопския сждъ. Той бѣше най-върлия врагъ на македонскитѣ българи.

Съ тоя подвигъ тя подчерта предъ свѣта, че македонскиятъ въпросъ не замира, че македонскиятъ българинъ, безъ разлика на полъ и възрасть, винаги е готовъ да принесе себе си въ жертва на олтаря на македонската свобода.

Веднага щомъ Мара повали народния врагъ, тя посегна на живота си, умирайки съ незабвенитѣ слова на велика патриотка: „Азъ умирамъ за отечеството“ — единъ заветъ на македонската жена и едно знаме, подъ което ето вече 50 години се бори македонеца.

Табло XXIX — 100

Баба Кръста е отъ гр. Охридъ, майка на революционеритѣ Наумъ, Владимиръ и Илия Йосифови. Въ продължение на много години нейната кжща е била свърталище на всички революционни дейци, както презъ турския режимъ, тъй и презъ сръбския. Много пжти тя бѣше викана, арестувана и изтезавана отъ властитѣ, но никога тя не измѣни на дѣлото; винаги отговаряше достойно и безъ страхъ, като внасяше куражъ въ сърдцата на младитѣ революционери работници.

Табло XXIX — 101

Македонско женско благотворително дружество въ София и сиропиталище „Битоля“.

Въ 1903 г., по време на илинденското възстание, въ София се основа Македонското женско благотворително дружество съ главна цель: подпомагане нещастнитѣ македонки отвъдъ Рила и Одринско и откриване сиропиталища въ Македония, на първо време въ гр. Битоля.

Дружеството още не закрепнало, трѣбваше веднага да се притече въ помощь на хилядитѣ бѣжанци, надошли въ свободна България, най-много въ София, избѣгали отъ родния край голи и боси, за да се спасятъ отъ турцитѣ, които, разярени, всичко живо подлагаха подъ ножъ и мжки.

Въ 1908 г. дружеството, възползувано отъ хуриета въ Турция, посрѣдствомъ свои делегатки, откри своето първо сиропиталище въ гр. Битоля подъ название „Надежда“. По това време тамъ г-жа Захария Шумлянска бѣше основала дружеството „Утеха“, което подържаше безплатни ученически трапезарии и 20 кржгли сираци.

Дветѣ дружества, предъ видъ, че целитѣ имъ бѣха еднакви, се слѣха заедно да работятъ. Първоначално въ сиропиталището постжпили 50 деца и постепенно се увеличили до 100, въ трапезарията сжщо били 100 ученици. По тоя начинъ дѣлото много напредваше, обаче, за голѣмо съжаление, сиропиталището биде закрито презъ 1913 г. отъ нашитѣ врагове — сърбитѣ, които и едно сиропиталище не можеха да търпятъ. Така М. ж. б-но д-во и дружеството „Утеха„ завършиха своята кратка дейность въ Македония.

По време на войнитѣ М. ж. б-но д-во работи неуморно за облекчение участьта на бѣжанцитѣ на брой 5000 души, надошли въ София, като ги снабдяваше въ продължение на единъ месецъ и половина съ топла храна и облѣкло, съ ушиване дрехи горни и долни за македонскитѣ доброволци и раненитѣ войници.

Въ 1915 г., преследвайки главната си цель, дружеството, за да подкрепи часть отъ хилядитѣ сираци, оставени на произвола на сждбата, въпрѣки че нѣмаше срѣдства, откри наново своето сиропиталище въ София на 15 февруари, като го назова по национални съображения „Битоля“. Първоначално въ него се приютиха 25 сирачета и въ края на годината достигнаха до 57 души. Днесъ, 1931 г., въ сиропиталището има 75 питомци, отъ 7 до 14 г. възрасть, отъ които 28 момичета и 47 момчета. Всички следватъ основнитѣ училища и прогимназията до като завършатъ III класъ, следъ това отпускатъ се отъ заведението. Настоятелството се грижи да се настанятъ на занаятъ за тѣзи, които нѣматъ никакви роднини, които се учатъ добре, ако се яви нѣкои благодетель, може да продължатъ ученето си.

Голѣмия напливъ на сираци, неудобното помѣщение, а най-страшното бѣше изострената жилищна криза, която накара дружеството, въпрѣки липсата на срѣдства, да започне да строи собственъ домъ за сиропиталище.

Настоятелството заработи усилено и въ 1924 г. положи основния камъкъ на благотворителния домъ. Въ 1926 г. първото крило на тоя домъ се завърши благополучно, благодарение на Соф. Гр. Община, на държавата, на всички дарители и родолюбци, сжщо и на деятелната строителна комисия въ съставъ г-нъ Т. Киселиновъ, председатель, г-нъ Н. Габровски, касиеръ, г-да

Кр. Теодосиевъ и М. Виларовъ, съветници и г-нъ архитектъ Вл. Весовъ. Още сѫщата година питомцитѣ се настаниха въ него. Настоятелството насърдчено отъ този успѣхъ и въ желанието си да даде подслонъ на още сираци, въ 1928 г. предприе постройката и на второто крило, което наскоро ще бѫде готово и попълнено съ около 200 сираци, ако срѣдствата за издръжката имъ се осигури.

Въ строителния комитетъ освенъ цѣлото настоятелство и гореизброенитѣ отъ комисията, влизатъ още 12 души членове на комитета.

Председателка на дружеството непрекъснато отъ 1912 г. до 1931 г. е г-жа Дона Ив. Каранджулова, която е работила и като подпредседателка на сѫщото дружество презъ 1908 год. и 1910 год. Г-жа Дона Каранджулова е вдовица на голѣмия македонски родолюбецъ и дългогодишенъ вождъ на македонската емиграция † Иванъ Каранджуловъ.

Табло XXX—XXXI — 103—104

Кратки бележки върху живота и дейността на македонската емиграция въ американскитѣ Съединени щати и Канада.

До лѣтото на 1903 година, т. е. до провъзгласяването на голѣмото илинденско възстание въ Македония, случаитѣ на емигриране на македонци въ Америка сѫ били много рѣдки. Позната е привързаността на македонеца къмъ неговия домъ, семейство и родна страна, за да си обясннмъ лесно горното явление. Голѣмата маса отъ народа ни въ Македония е оставала по своитѣ родни огнища, кѫдето всрѣдъ тежкитѣ и икономически политически условия е водела своя скроменъ животъ, съ надежда за по-добри дни. Америка, отъ друга страна, е много далече отъ Македония, за да представлява съблазнителенъ обектъ за емигриране. Само най-смѣлитѣ и въ нѣкои случаи наклонни къмъ авантюри личности, сѫ се решавали да прескочатъ океана, срѣдъ общата скръбь и отчаяние на тѣхнитѣ домашни. Илинденското възстание, обаче, остави купища отъ развалини и гробища въ югозападната часть на нашето отечество. Селата бѣха опустошени и унищожени. Хиляди селяни измрѣха презъ възстанието, хиляди други останаха безъ хлѣбъ и покривъ. Спасени отъ вихъра на преживяния ужасъ, тѣ бѣха застрашени да измратъ отъ гладъ и лишения.

Тѣзи именно събития отъ 1903 година тласнаха мѫжкото население отъ тѣзи области къмъ емигриране, за да се осигури прехраната на семействата и се възстанови разрушеното. Тогава се тури началото на масовото емигриране къмъ Америка и съ това могатъ да се обяснятъ слѣднитѣ две обстоятелства:

1. Че македонската емиграция въ Америка е предимно селска по своя съставъ и

2. Че тая емиграция е главно отъ югозападната часть на Македония или по общо — отъ територията на Македония, намираща се на западъ отъ рѣка Вардаръ, кѫдето се развиха най-голѣмитѣ революционни действия презъ 1903 г.

Македонцитѣ отиваха въ Америка безъ най-елементарни познания по английски езикъ, по сѫществуващитѣ условия въ тая презокеанска земя. Нито пъкъ тѣ имаха предварително установени връзки съ нѣкои лица или организация въ Съединенитѣ щати и Канада, върху които биха могли да разчитатъ за помощь въ случай на нужда. Единственото нѣщо, на което тѣ се уповаваха бѣше тѣхната физическа сила и готовность да постѫпятъ на каквато и да е работа, стига тя да гарантира прехраната на семействата имъ и известенъ излишекъ, който да се скѫтва за черни дни, или за „Стария край". Прибавете при това и обстоятелството, че македонската емиграция въ Америка, е била лишена отъ интелигентни сили, които намираха приютъ и прехрана главно въ предѣлитѣ на царство България, за да стане ясно, защо македонцитѣ, въ първитѣ години отъ тѣхното пристигане въ Америка, сѫ били настанявани на най-черната физическа работа. Характерно е да се забележи, че въ началото македонцитѣ не сѫ търсели работа по фабрикитѣ. Тѣ сѫ се настанявали предимно при желѣзопѫтнитѣ компании, които сѫ ги изпращали за постройка на нови желѣзопѫтни линии. Тамъ тѣ сѫ живѣли групово — 30—50 души въ единъ вагонъ или палатка.

Съ течение на времето, обаче, по-буднитѣ отъ тѣхъ сѫ се настанили въ градоветѣ и сѫ търсили препитание по фабрикитѣ. Тѣ сѫ послужили като примѣръ на останалитѣ свои сънародници и сѫ напускали на голѣми групи тежкия животъ по желѣзопѫтнитѣ линии. Навлизането въ градоветѣ на македонцитѣ е новия етапъ отъ историята на тѣхния емигрантски животъ, който етапъ ги поставя въ непосрѣдствена връзка съ американското общество, дава имъ възможность да се запознаятъ съ английски езикъ, както и да започнатъ единъ организационенъ животъ на своя национална почва. Мнозина отъ тѣхъ отваряли магазини, гостилници, кафенета и други заведения, като закрепвали материално и подобрявали значително начина на своя животъ. Състава на македонската емиграция се увеличава вече и съ нѣкои интелигентни сили, които сѫ идвали отъ Европа, повикани отъ своитѣ братя въ Америка или пъкъ прокудени отъ тежкия деспотизъмъ на турското управление. Мнозина, сѫщо така, сѫ изтеглювали своитѣ семейства отъ Македония поради постоянното робство, което е сѫществувало тамъ и нежеланието имъ да живѣятъ подъ ужаситѣ на това робство.

Характерно е да се отбележи за македонската емиграция въ Америка, че нѣколкото хиляди километра, които сѫ раздѣляли нея отъ Мекедония, не сѫ прекѫсвали живата връзка, която сѫществува между майка и нейнитѣ рожби. Тѣзи македонци бѣха занесли съ себе си споменитѣ за една епична борба, която се водеше за освобождение на тѣхното отечество. Тѣ самитѣ бѣха участници въ тази освободителна борба и много естествено е, че тѣ не останаха чужди къмъ сѫдбата на своята родина. Още въ първитѣ години отъ тѣхното емигриране тѣ сѫ събирали голѣми материални помощи, които сѫ били изпращани за непосрѣдственитѣ нужди на борбата, за подпомагане на пострадалитѣ семейства, за издигането на нови черкви, училища, библиотеки въ роднитѣ имъ села и пр. Презъ следващитѣ години вече македонцитѣ създаватъ свои чисто политически народни организации, чиято цель е била да се даде правилно освѣтление на свѣта върху истинскитѣ стремежи на македонското население, като се подкрепва съ всички сили неговия идеалъ за извоюване на една цѣлокупна автономна Македония.

Тѣзи организации сѫ развили широка и разнородна дейность. Най-бележития тѣхенъ конгресъ е онзи отъ 1918 година, който се е състоялъ въ Чикаго, Ил. и който е молилъ американския президентъ Уилсонъ да се застѫпи за справедливитѣ искания на македонското население. Сключеният договоръ, обаче, покруси надеждитѣ на нашия народъ и частно на македонската емиграция въ Америка. Македония бѣше подѣлена и поставена подъ по-лошо робство отъ турското. Вѣ-

рата въ Уилсона угасна и се замѣни съ едно чувство на силно негодуване и остра болка отъ загубената родина. Тогава македонцитѣ въ Америка прекарватъ единъ периодъ отъ 2—3 години на лутане и търсене спасение за своето отечество въ новитѣ обществени течения, които обещаваха премахване на всѣкакво робство отъ човѣчеството и настжпването на една ера на пълна справедливость и равенство. Това положение продължи до края 1921 година, когато се туриха основитѣ на новия Съюзъ на македонскитѣ политически организации въ американскитѣ Съединени шати и Канада, Една 50 хилядна македонска емиграция неможеше да се храни повече съ химери и повѣрва въ собственитѣ си сили, които потърси да организира, както това бѣха направили отдавна тѣхнитѣ сънародници въ самата Македония и въ България.

Съюзътъ на М. П. О. е поставенъ на чисто народни начала. Въ неговитѣ редове влизатъ всички македонки и македонци (родени въ Македония или пъкъ синове и дъщери на македонци), които сж навършили 18 годишната си възрасть и се съгласяватъ да работятъ за извоюване на независимостьта на нашето отечество. Членове (членки) на Съюза могатъ да бждатъ всички македонки или македонци безъ разлика на тѣхната народность, политически или религиозни убеждения. Всѣки членъ е длъженъ да плаща 50 центи месечно вносъ плюсъ еднодневна заплата за годината.

Организациитѣ сж поставени на демократически начала. Тѣ се ржководятъ отъ настоятелства, избрани за една година отъ общо членски събрания. Смѣткитѣ имъ се преглеждатъ отъ контролна комисия.

Всички организации образуватъ единъ съюзъ, който се ржководи отъ централенъ комитетъ, избранъ отъ редовнитѣ годишни конгреси, на които присжтствуватъ делегати отъ всѣка организация.

Централниятъ Комитетъ се състои отъ 7 члена и презъ последнитѣ шесть години неговото седалище е въ Индианополисъ, Инд.

Съюзътъ се състои отъ двадесеть организации. Най-голѣмитѣ отъ тѣхъ сж въ Индианополисъ Инд.; Детроитъ, Мич.; Фортъ-Уейнъ, Инд.; Акронъ, О; Янгстаунъ. О.; Питсбургъ, Пен.; Стилтонъ, Пен.; Менсвилдъ, О.; Клевеландъ, О. и пр. — Тамъ, кждето емиграцията е най-многочислена. Но и другитѣ организации, като въ Ню-Йоркъ, Н. Й.; Сиракюзъ, Н. Й.; Дейтонъ, Д.; Спригфилдъ, О.; Синсинати, О.; Гранитъ Сити, Ин.; Чикаго, Ил.; Лансингъ, Мич.; Толидо, О.; Лерейнъ, О.; Кентонъ, О.; Тери, Инд.; Мидландъ, О. и пр. развиватъ — постоянна и усилена дейность. Въ Канада има две организации — първата, една отъ най-могжщитѣ и най-активни организации на съюза М. П. О., „Правда“ въ Торонто, Онт. и другата въ Киченеръ, Онт. Съюза се издържа отъ срѣдствата, които внасятъ въ централната каса отдѣлнитѣ организации, отъ членски вноски (50%), цѣлата сума отъ еднодневната заплата на членоветѣ, и 50% отъ всички други приходи на организацията — вечеринки, излети, честитки за сватби и именни дни, подаръци и др.

Организациитѣ работятъ на мѣстна почва за изяснение на македонската проблема предъ американското общество. Тѣ се стремятъ сжщо така да организиратъ въ своитѣ редове всички македонски емигранти и да ги държатъ въ постоянна връзка съ нуждитѣ на поробена Македония. Централниятъ комитетъ води общия животъ на съюза. За улеснение на неговата политическа дейность въ Ню-Йоркъ, Н. Й., сжществува отъ две години насамъ Македонското бюро на печата, което е въ връзка съ редакциитѣ на американскитѣ вестници и списания и отдѣлни лица, на които изпраща редовно сведения върху положението въ Македония и терора, който се упражнява надъ нейното население.

Преди три години Централниятъ комитетъ започна да издава брошури отъ библиотека Pro Macedonia, чрезъ които се разглежда етнографическия характеръ на македонскитѣ националисти, борбата на Македония и пр. Тѣзи брошури се издаватъ на английски езикъ.

Членоветѣ на Съюза образуваха и една корпорация — The Macedonian Tribune, която издава въ Индианополисъ вестникъ „Македонска трибуна“ — официаленъ органъ на Съюза. Въ тази корпорация участвуватъ съ своитѣ капитали и Съюза, респективно Централниятъ комитетъ и отдѣлнитѣ организации (като юридически личности.)

При много отъ организациитѣ има женски секции, юнашки дружества, хорове, оркестри, вечерни училища и пр.

Македонската емиграция въ Америка на много мѣста е създала и селски дружества, които обединяватъ около себе си емигранти отъ едно и сжщо село въ Македония и иматъ за цель (особено преди 1912 г.) да издигатъ черкви, училища, библиотеки въ родното мѣсто, да си подпомагатъ взаимно и пр.

Въ Америка сжществуватъ и нѣколко македоно-български черкви, които обслужватъ религиознитѣ нужди на емиграцията.

Табло XXXI — 105

Българско благотворително дружество „Подкрепа“ въ Цариградъ — Стамбулъ. Презъ 1920 година група македонски българи решиха да основатъ македонско благотворително братство въ Цариградъ на мѣстото на закритото презъ време на балканската война дружество.

Между основателитѣ на първо мѣсто сж: Аргиръ Трифуновъ, Пандо Анастасовъ, Гаврилъ Георгиевъ, Пандо Стумбевъ, Коста Темчевъ, Спиро Василевъ, Василъ Христовъ, Ламбо Игнатовъ и др. Дружеството брои надъ 250 редовни члена, изключително македонци. Цельта е културно-просвѣтна и благотворителна. Името му, вмѣсто Македонско братство, биде измѣнено отъ самата власть на: Българско благотворително дружество „Подкрепа“.

Табло XXXII — 106

Кочо Мавродиевъ (Мавровъ) е роденъ въ с. Гайтаниново, неврокопско, убитъ на 50 годишна възрасть отъ гърцитѣ презъ време на войната (1913 год.) въ гр. Сѣресъ.

Дългогодишенъ учитель, директоръ и училищенъ инспекторъ на училищата отъ сѣрско, драмско, петричко и неврокопско.

Основатель на I българско училище въ гр. Петричъ, което носи и неговото име.

Презъ дългогодишната си училищна дейность той е билъ многократно затварянъ и изтезаванъ въ турскитѣ зандани по клеветничеството на гърцитѣ, което въ неговото лице имали единъ голѣмъ противникъ.

Баща на известния нашъ художникъ Благой Мавровъ.

Табло XXXII — 107

Петъръ В. Сарафовъ е роденъ на 15 октомври 1842 год. въ с. Гайтаниново (неврокопско). Тукъ той започналъ своето образование при даскалъ Георги Ив. Зимбилевъ, който пръвъ въ

оня край въвелъ ланкастерската метода на обучение.

Следъ като свършилъ селското училище, баща му — заможенъ и ученолюбивъ селянинъ — го завелъ въ Сѣръ, гдето Петъръ продължилъ образованието си въ тамошната гръцка прогимназия, която свършилъ презъ 1860 год. Следъ това като учитель на гръцки учителствувалъ въ разни села изъ неврокопско.

Въ 1879 год. заедно съ своя братъ Коста Сарафовъ и тъста си отецъ Харитонъ, бившъ софийски архиерей още въ турско, взема живо участие въ борбитѣ противъ патриаршията и гръцката пропаганда и пръвъ отваря въ Мелникъ български училище.

Следъ освобождението, презъ 1885 г. билъ извиканъ отъ Екзархията въ Цариградъ, която го назначила за инспекторъ на училищата въ източна Македония съ седалище въ Сѣръ, дето той открива наново закритото българско училище. основано по-рано отъ С. Сълганджиевъ. Презъ годинитѣ на неговото действие въ сѣрско, неврокопско, петричко и драмско, гръцкия езикъ билъ изхвърленъ и замѣненъ съ български въ училищата и черквитѣ на всички български села.

Въ 1885 год. по доноситѣ на единъ подкупенъ отъ гърцитѣ паша бива заедно съ тъста си изпратенъ на заточение въ Мала-Азия (Карамания), отдето въ 1883 год. избѣгва и се прибира въ България. Тукъ, въ София, следъ дългогодишно изгнаничество почина презъ 1915. г.

Табло XXXII — 108

Архимандритъ Харитонъ Карпузовъ е роденъ презъ 1827 год. въ с. Либяхово (неврокопско); училъ се въ монастира св. Иванъ Предтеча (Продромосъ) близо до гр. Сѣръ. Презъ 1850 год. постжпилъ въ монашески чинъ. Презъ 1858 год. сѣрския гръцки владика му взелъ 300 лири турски и не рачилъ да му ги повърне, заради това о. Харитонъ заминалъ за Цариградъ и сполучилъ да си вземе паритѣ, но заедно съ това се отказалъ отъ гръцката патриаршия и въ 1860 г., като се върналъ въ селото, повелъ борба противъ гърцизма. За единъ периодъ отъ 10 години неврокопската епархия съ малки изключения признала своята народность.

Въ 1870 год. вече Харитонъ билъ председатель на българската община въ Неврокопъ, а въ 1873 год. неврокопската епархия го избрала за свой епископъ.

Обаче Високата Порта не пожелала да утвърди неговия изборъ и българскиятъ екзархъ го изпратилъ за архиерейски намѣстникъ въ гр. Берковица, а после и въ София като помощникъ на митрополита.

Следъ освобождението на България станалъ председатель на сѣрската българска община.

Презъ 1885 год., по гръцки интриги, турското правителство го изпратило на заточение въ М.-Азия, отдето следната година билъ освободенъ и се завърналъ въ София.

Презъ 1899 год. починалъ въ тоя градъ. О. Харитонъ е дѣдо по майка на Борисъ Сарафовъ.

Табло XXXII — 109

Икономъ Константинъ Саевъ. Роденъ е въ с. Бѣлица, разложко, презъ 1861 год. Свършилъ III класъ въ солунската българска мжжка гимназия и два педагогически курса въ Пещера и Панагюрище. Учителствувалъ 12 години: въ родното си село, гр. Банско и др.

Презъ 1894 год. се ржкоположилъ за свещеникъ и станалъ архиерейски намѣстникъ. Като такъвъ билъ въ градоветѣ: Горна-Джумая, Кичево, Леринъ, Гевгели, Радовишъ и др. Билъ е свещеникъ и въ България — всичко 36 години, отъ които 16 години подъ ведомството на Св. Екзархия.

Взималъ е живо участие въ революционнитѣ борби за свободата на Македония, като легаленъ деецъ и съ синджиръ на шията, заедно съ 10 души българи отъ Радовишъ, презъ 1901 год. е билъ закаранъ въ скопския централенъ затворъ, дето е лежалъ 9 месеца. Оправданъ, билъ освободенъ, но да не заема никаква служба въ Турция.

Табло XXXII — 110

Спасъ попъ Прокоповъ, известенъ изъ сѣрския санджакъ подъ името „Даскала Спасъ". — Роденъ презъ 1843 г. въ с. Гайтаниново, неврокопска кааза, починалъ презъ 1917 г. въ София.

Основното си образование е завършилъ въ народното бълг. училище въ родното си село, а въ гр. Сѣресъ—гръцка гимназия.

На 16-годишната си възрасть става народенъ български учитель въ с. Ючдурукъ, неврокопско, следъ което отива да продължава образованието си. Учителствувалъ е всичко 31 години и то само въ Македония. Той и другаритѣ му х. Георги, П. Сарафовъ, Никола Лазаровъ, К. Мавродиевъ отъ Гайтаниново и др. — сж основателитѣ на първия „Народенъ комитетъ" (1875 год.) въ драмско (гл. записките му).

Отъ 1871 година започналъ да събира сурови материали и да записва съвременнитѣ събития по нашитѣ църковно-училищни борби. Той написва единъ грамаденъ томъ отъ 2000 страници, който се съхранява въ Бълг. академия на наукитѣ въ София и който, съ улеснението на синъ му въ скоро време ще бжде издаденъ.

Табло XXXIII — 111

Анастасия (Сийка) генералъ Добревска, дъщеря на адвоката Георги Цукевъ, е родена въ гр. Свищовъ на 11 юли 1884 год.

Свършила е девическа гимназия въ София и още отъ ранни младини е проявила наклонность къмъ поезия. Плодъ на вдъхновението сж нейнитѣ досега излѣзли три стихотворни сбирки: Душевни акорди (1927 год.), Картини изъ живота (1930), Тжжни припѣви (1930).

Въ тѣхъ е дадено доста мѣсто на дълбока и непритворна симпатия къмъ македонския българинъ и висока вѣра въ свѣтлата му бжднина.

Табло XXXIII — 112

Даскалъ Георги Ивановъ — Зимбилевъ; роденъ въ с. Либяхово, неврокопско, презъ 1820 год. Той се е училъ въ родното си село Либяхово. Следъ това се е училъ въ монастиря „св. Иванъ Продромъ", находящъ се не много далечъ отъ гр. Сѣръ, въ който градъ е завършилъ образованието си на староелински езикъ.

Учителствувалъ е:

а) въ с. Либяхово презъ учебната 1856-57 г.

б) въ с. Гайтаниново презъ учебната 1857-58 до 1860-61 год. включително.

в) въ с. Просѣченъ презъ учебната 1861-62 до 1867-68 година включително.

г) въ с. Горно-Броди, сѣрско, презъ учебната 1868-69 до 1870-71 година включително.

д) въ Цариградъ при българското училище въ Фенеръ презъ учебната 1879-80 год., гдето се поболя отъ тифусъ и предаде Богу духъ въ първитѣ дни на месецъ мартъ 1880 година.

Той не преставаше да работи по разни начини за събуждането на народния духъ. Отъ него

има много ржкописни преводи отъ гръцки на български: недѣлни, празднични и други евангелия, на молитви за водосвѣтъ, кръщение и вѣнчание, на слова за празднични дни, които се четѣха съ желание отъ свещеницитѣ и се слушаха отъ народа съ голѣмо внимание и задоволство.

Георги Ив. Зимбилевъ смѣло и заслужено може да се нарече първия просвѣтитель, а заедно съ това, и народенъ будитель на източна Македония, а именно: на сѣрско, драмско, неврокопско и мелнишко, начиная отъ 1850 год.

И той е единъ отъ организаторитѣ на „Неврокопско-Сѣрско-Драмско-Мелнишко учителско просвѣтно дружество", основано въ гр. Неврокопъ презъ есеньта на 1873 година.

Табло XXXIII — 113

Ахилъ Н. Минджовъ е родомъ отъ гр. Охридъ. Учителствувалъ 48 години, отъ които 25 години въ разни мѣста на Македония, като класенъ учитель, главенъ учитель, училищенъ инспекторъ и секретарь на митрополии, а последнитѣ 17 год. е учителствувалъ въ свободна България.

Понастоящемъ е пенсионеръ.

Табло XXXIII — 114

Евгения Янчулева е родена въ гр. Прилепъ презъ 1875 година; свършила Солунската девическа гимназия, следъ което се предала на учителско звание. Учителствувала въ разни македонски градове и най-много въ родния си градъ, дето е била директорка на девическата прогимназия и съ своята строгость, опитность, неизчерпаема енергия е успѣла да издигне на завидна висота училището, а съ своята извънучилищна дейность, като основателка на недѣлно училище за безграмотни и малограмотни жени е оставила мили спомени между съгражданитѣ си.

Табло XXXIII — 115

Константинъ Г. Станишевъ (Френчето) е роденъ въ гр. Кукушъ, единъ отъ най-интелигентнитѣ българи въ тоя градъ.

Той притежавалъ една доста голѣма и уредена библиотека отъ български книги, канилъ младитѣ си съграждани на беседи и раздавалъ или препоржчвалъ имъ какво да четатъ. Той е билъ въ близки връзки съ Гоце, комуто още като ученикъ е внушавалъ, че спасението на българския народъ може да дойде по революционенъ пжть. Сжщото проповѣдвалъ на всички младежи, заради което билъ подведенъ подъ отговорность отъ правителството.

Табло XXXIV — 116

Климентъ Спространовъ е роденъ въ гр. Охридъ презъ 1857 год., а починалъ въ София презъ априлъ 1931 год. Свършилъ прогимназията въ Охридъ, дошелъ въ България и постжпилъ на държавна служба: ковчежникъ, главенъ касиеръ и пр.

Билъ е и учитель 3 — 4 години.

Въ Великото народно събрание, което избра за князъ на България Фердинандъ, той билъ народенъ представитель.

Климентъ Спространовъ не е забравялъ родината си. Презъ 1926 година той подари на Македонския научен институтъ сумата 100,000 лв.; на охридското братство 10,000 лв. и пр.

Табло XXXIV — 117

Димче х. Кочовъ е роденъ въ Прилепъ презъ 1850 година. Той взе участие въ черковнитѣ борби на родния си градъ, а по-късно бѣшэ единъ отъ членоветѣ на прилепския мѣстенъ таенъ комитетъ, който подържаше комити противъ турскитѣ кървопийци. Презъ 1881 година правителството разкрива имената на участницитѣ и Димче избѣгва въ България.

И въ свободна България той не забравя отечеството си. Следъ смъртьта си остави на Македонския научен институтъ за съграждане Общъ македонски домъ сумата сто петдесеть хиляди лева, която образува фондъ съ името „Димче и София х. Кочови".

София е неговата съпруга, вече на 76 годишна възрасть.

Табло XXXIV — 118–119

Екатерина и Д. Стаменови. Майка и синъ, родомъ отъ Паланка, софийски жители, вече покойници.

Подарили сж на братството една кжща въ София на стойность отъ 200—300,000 лева за благотворителна цель.

Табло XXXV — 120

Хаджи Гьорги п. Ивановъ, родомъ отъ с. Волъкъ, драмско, презъ 1844 год. Училъ се по гръцки и става учитель въ с. Просѣченъ, драмско.

Понеже въ това време български езикъ не билъ известенъ, той самъ прониква въ него и въ училището тайно заменя гръцкия езикъ съ български. Сжщевременно запознава възрастнитѣ съ красотата на родната речь, учи ги на български, запалва въ душитѣ имъ любовьта къмъ всичко българско и тѣ решаватъ да се отрекатъ отъ гръцкото духовно началство. Съ голѣмото си парично състояние, отива чакъ въ Цариградъ, лично узаконява откриването на българско училище, което самъ съгражда, доставя български общински печатъ отъ Цариградъ и върши много други благодеяния.

Въ 1869 год. първенцитѣ отъ драмско, сѣрско, неврокопско, мелнишко, демиръ-хисарско се събиратъ въ с. Гайтаниново, неврокопско и решаватъ да се отрекатъ отъ патрика. Хаджи Гьорги е ималъ да се справи съ много трудна задача, защото гръцкия езикъ въ училища и църкви е билъ силно закрепостенъ въ драмско.

По негова инициатива и по тая на Никола П. Пждаревъ, учитель въ с. Г. Броди, сѣрско, свикватъ учителски съборъ въ Неврокопъ презъ 1873 година На тоя съборъ било решено да се образува учителско дружество, което да помага на бедни български училища и ученици. Гьорги билъ избранъ за писарь на дружеството.

Той умре на 60 годишна възрасть.

Табло XXXV — 121

Ангелина х. Георгиева. Родена е въ с. Просѣченъ (драмско) презъ 1846 година отъ родители Георги Гичевъ и Екатерина Балбожиева. Оженена за Георги попъ Ивановъ отъ с. Волъкъ (зъхненско), учитель и после търговецъ. Останала вдовица и изгубила отъ злодейска ржка еднички си синъ — Илия х. Георгиевъ, тя намира утеха въ благотворителностьта. Нѣма въ драмско село и градче, на които тя да не е помагала — на училищата имъ, черквитѣ, беднитѣ и пр. Общата стойность на подаръцитѣ надминава единъ милионъ лева.

Сега тя живѣе въ Пловдивъ и се смѣта като майка на всички бедни.

Ала най-щедро тя помагала на македонскитѣ организации, къмъ които проявява живъ интересъ.

Табло XXXV — 121а.

Н. Дишковъ. Роденъ презъ 1852 година, въ гр. Прилепъ. Свършилъ първоначално училище.

Презъ време на борбитѣ за освобождение отъ робство и следъ това бива принуденъ да търси прибежище въ свободна вече България.

Презъ 1885 г. взима участие презъ сръбско-българската война като доброволецъ въ отряда на капитанъ Паница.

Въ 1893 год. напуща общ. служба и започва предприемачество, като взима за постройка часть отъ желѣзопжтната линия София—Радомиръ и Шуменъ—Каспичанъ. Строилъ е шосета и мостове изъ цѣла България. Основитѣ на черквата „Ал. Невски“ и паметника „Ц. Освободитель“. Неговата строителна дейность продължава до Балканската война.

Табло XXXV — 122

Илия х. Гьоргиевъ. Роденъ въ с. Просѣченъ, драмско, на 1882 год. Образованието си получилъ въ Просѣченъ, Сѣресъ и Солунъ. Отъ рано баща му го поставя приемникъ въ търговията му съ чутния драмски тютюнъ.

Той спомогна да бжде отворено въ Драма българско училище и параклисъ, снабди ги съ потрѣби, придаде къмъ тѣхъ и гробища; въздигна въ с. Просѣченъ българска черква, за която завеща 220 лири турски. Облѣче въ еднаква носия ученицитѣ отъ българския пансионъ въ Просѣченъ; бѣше основатель-членъ на „Българска Матица“, за която се задължи да внася по 200 гроща всѣки месецъ; дари на турската болница въ Драма 150 турски лири, обгради я съ желѣзенъ стоборъ и натъкми пълно 20 легла; пръвъ записа 150 лири за музикално училище на младо-турския комитетъ, кждето членува отъ 11 юли 1906 год.

Тоя младъ, интелегентенъ и мждъръ българинъ бѣ пречка за гърцитѣ въ Драма. Тѣ не можеха да му простятъ за тая му безпредѣлна служба предъ олтаря на българското процъвтяване и нѣколко пжти бѣ клеветенъ предъ турцитѣ, че е комита. Той е затварянъ, но по консулски настоявания пусканъ, стрелянъ отъ гърци, докато на 10 май 1909 год. пада убитъ въ Скече.

Табло XXXV — 123

Пантелей Н. Баджовъ е роденъ въ гр. Прилепъ презъ 1860 год. Следъ завършване на срѣдното си образование учителствувалъ последователно въ Самоковъ, Битоля, Тетово и Воденъ. Завършилъ при голѣма мизерия на многочленното си семейство юридическия факултетъ на софийския университетъ и се установилъ като адвокатъ въ София. Издавалъ вестникъ „Промишлено-търговски вестникъ“ въ продължение на три години и в. „Поминъкъ“ въ продължение на две години. Написалъ множество статии въ ежедневници и списания предимно по политико-икономически въпроси. Авторъ е на пьрва по рода си излѣзла книга въ България „Юридически речникъ“. Благодетель. Членъ е на Македонския научен институтъ и е единъ отъ основателитѣ на „Българското икономическо дружество“.

Табло XXXVI — 124

Йорданъ К. Ризовъ. Роденъ въ гр. Велесъ, ученикъ на познатия български патриотъ Йорданъ Хаджи-Костадиновъ — Джинотъ. Взелъ живо участие въ черковно-училищнитѣ и революционно-националнитѣ борби въ родния си градъ. Презъ винишката афера осжденъ на обесване, а въ последствие помилванъ отъ турцитѣ. Участникъ при образуването на еснафскитѣ търговски сдружения въ Велесъ и Солунъ. Починалъ презъ 1930 год.

Табло XXXVI — 125

Илия попъ Спирковъ, отъ гр. Прилепъ, адвокатъ. Въ македонската организация винаги е стоялъ въ първатѣ редове на дейцитѣ, които ратуватъ за свободата на родината си. Заемалъ видни обществени длъжности.

Табло XXXVI — 126.

Иванъ Марковъ. Родомъ отъ гр. Прилепъ. Бившъ председатель на прилепското братство.

Табло XXXVI — 127

Йосифъ Чешмеджиевъ е роденъ на 21.XII. 1890 година въ гр. Скопйе. Следвалъ е въ Скопйе, Солунъ, Цариградъ въ духовната семинария. Завършилъ композиционния отдѣлъ въ Кралската консерватория въ Лайпцигъ при Крелъ и Вегеръ. Учителствувалъ въ софийски гимназии, образцовъ учитель въ Държавната музикална академия. Сега е въ културното отдѣление при Министерството на просвѣтата по записване народни пѣсни, Композиралъ операта „Меглена“, 4 симфонични поеми, 3 увертюри, балетни сцени, пѣсни съ съпроводъ на пияно и много училищни пѣсни. Въ много ежедневници и списания сж помѣстени критични статии и етюди върху българската македонска пѣсень.

Табло XXXVI — 128

Василъ Здравевъ, отъ гр. Прилепъ, бившъ кметъ на София.

Табло XXXVI — 129

Мане Развигоровъ е братъ на Мише Развигоровъ. Роденъ е презъ 1886 год. въ гр. Щипъ. Почина презъ 1919 г. Учителствуваше въ гр. Щипъ и сжщевременно бѣ околийски ржководитель на организацията въ сжщия градъ презъ време на обезоржжителната акция.

Табло XXXVII — 130

Тодоръ Станковъ е роденъ на 28 януари 1875 г. въ гр. Прилепъ. Свършилъ солунската гимназия презъ 188?-94 год. и още ученикъ билъ покръстенъ отъ Даме Груевъ.

Учителствувалъ въ Прилепъ, Щипъ, Радовишъ Крушово и др., дето подъ формата на учитель е билъ организаторъ на В. М. Р. О. и спомогналъ да се разшири и закрепне раволюционната организация здраво.

Презъ винишката афера падналъ въ затвора презъ 1898 год. и лежалъ 2 години въ Скопйе и Прищина.

Презъ илинденското възстание е взелъ живо участие въ одринско и Македония.

Тодоръ е участвувалъ въ всичкитѣ войни По-после презъ времето отъ 8-III. 1916 г. до 22-IX. 1918 г. билъ кметъ на гр. Щипъ.

Следъ погрома става пакъ чиновникъ.

Тодоръ Станковъ справедливо се смѣта за сподвижникъ на Даме Груевъ и Гоце Дѣлчевъ, съ които е билъ учитель въ Щипъ и тѣхна дѣсна ржка въ агитациитѣ.

Табло XXXVII — 131

Илия Димушевъ, синъ на Димушъ Търпеновъ отъ гр. Леринъ, голѣмъ богаташъ и крепитель на българщината въ леринска околия. Илия е роденъ презъ 1876 год., свършилъ IV класъ въ битолската гимназия. Посветенъ въ революционната организация отъ Пере Тошовъ.

Отъ 1897 до 1900 г. билъ е касиеръ на околийската организация въ леринско, а отъ 1901 г. — главенъ ржководитель и е въ тѣсна дружба съ именития лерински войвода Маѕко Леринѕки (Георги Ивановъ). Братски сж дѣлили грижи за издигането на революционното дѣло. Участвувалъ въ битолския конгресъ презъ 1905 година и отъ него билъ избранъ за касиеръ на окржга.

Презъ управлението на младотурцитѣ едва не билъ убитъ, поради което избѣгалъ презъ 1913 година съ чета отъ 21 души, проникналъ чакъ до Леринъ и падналъ въ гръцки ржце.

Осжденъ на смъртъ, а после, смекчено наказанието съ доживотенъ затворъ, излежавалъ въ атинската тюрма, отдето на 7 мартъ 1914 година билъ освободенъ и се прибралъ въ България.

Сега живѣе въ Бургасъ и е председатель на тамошната илинденска организация.

Табло XXXVII — 132

Пане Прошовъ е отъ Щипъ, роденъ презъ 1866 год., по занятие обущарь. Презъ 1894 год., когато дохаждатъ за учители Гоце Дѣлчевъ, Дамянъ Груевъ, Дели Ивановъ, да поставятъ основитѣ на В. М. Р. О., единъ отъ първитѣ съзаклятници въ Щипъ за „дѣлото“ се явява Пане Прошовъ. Единъ отъ най-ревностнитѣ легални дейци.

Чрезъ приятелство съ турцитѣ винаги е успѣвалъ да узнава полицейскитѣ разпоредби за обискъ и е предупреждавалъ на време скрититѣ нелегални дейци. Гоце го е наричалъ „Жаверъ“.

Отъ 1905 год става нелегаленъ и избѣгва въ София, кждето сега прекарва старитѣ си години.

Табло XXXVII — 133

Гйорче попъ Ангеловъ е родомъ отъ с. Зарово. Председатель на Петричкия окржженъ съветъ отъ 1922—1931 година.

Табло XXXVII — 134

Иванъ Поповъ е роденъ въ гр. Враня (Сърбия) презъ 1840 год., старъ учитель въ Македония.

Наклеветенъ отъ гърцитѣ като бунтовникъ, билъ осжденъ отъ турското правителство на строгъ тъмниченъ затворъ. Лежалъ въ солунската крепость „Беязъ-Куле“ петь години и три месеца.

Починалъ презъ 1915 година.

Табло XXXVII — 135

Вангелъ Стояновъ (житошанецъ) родомъ отъ гр. Крушово, на 31 година, емигриралъ презъ 1922 год., председатель на младежката македонска организация „Тодоръ Александровъ“ въ гара Бѣлово и основатель на благотворителното братство „Питу Гулевъ“, гара Бѣлово, и неинъ подпредседатель.

Табло XXXVIII — 136

Божилъ Райновъ е единъ отъ голѣмитѣ пионери на македонската просвѣта. Той е първиятъ директоръ на българската мжжка гимназия въ гр. Солунъ (1880-1881 г.) и благодарение на неговия тактъ, гимназията още на първо време почва да се издига до образцово срѣдно учебно заведение.

Божилъ Райновъ, К. Шапкаревъ и Хр. Бучковъ сж честита тройка, която си подала ржка, за да създаде отъ гр. Солунъ културенъ български центъръ.

Райновъ е роденъ въ гр. Котелъ (България). И сега, на преклонни години, не престава да обича и да работи съ перо за каузата на Македония.

Табло XXXVIII — 137

Стоянъ С. Шанговъ. На 10 августъ 1925 година се помина въ София Ст. С. Шанговъ, роденъ на 11 августъ 1867 година въ с. Ениджия (лозенградско). Той е единъ отъ най-виднитѣ основатели на ежедневния български печатъ и единъ отъ най-горещитѣ защитници на македоно-одринското освободително движение.

Кой не познава Шанговата поща, която даваше непрекжснато цѣли години най-обширни сведения за Македония и кой не ще си припомни съ благодарность за неговата инициатива за митинги, събрания и др. по македонския въпросъ?

Табло XXXVIII — 138

Христо Г. Дановъ е роденъ презъ 1828 г. въ гр. Клисура (Тракия), училъ се при знаменититѣ за времето си български учители Сава Радуловъ и Найденъ Геровъ.

Отъ 1849 до 1858 година е билъ учитель, а въ последната година е основалъ въ Пловдивъ първата българска книжарница.

Тази книжарница изигра голѣма роль не само въ събуждането и просвѣщението на българския народъ въобще, но и за оная часть отъ последния въ Македония. Тя бѣше единъ видъ училищенъ отдѣлъ, който търсѣше препоржчваше и даже назначаваше учители за много македонски градове.

Тази книжарница снабдяваше училищата съ учебници и учебни помагала на най-благоприятни условия.

По-късно, презъ 1868-69 г., книжарницата отвори свои клонове въ Солунъ и Велесъ.

Дановъ е и педагогически деецъ. Той е съставилъ повече отъ 50 разни учебници и училищни книги.

Патриархътъ на българското книжарство се помина презъ 1912 година.

Табло XXXVIII — 139

Василъ Кънчевъ, макаръ и не македонецъ, обичаше Македония много повече отъ хиляди македонци и главно той ѝ служи съ голѣма мждра любовь. За нейното изучване той направи толкова много, щото едва ли има равенъ на себе си. И опознаѵъ я всестранно той бѣше нейнъ трибунъ предъ приятели и врагове, дори и на чужбина.

В. Кънчевъ е роденъ въ гр. Вратца. Основното образование е получилъ въ родното си мѣсто, а висшето — по химия — въ Германия. Презъ 1889 г. е учителствувалъ въ Солунската гимназия, гдето заедно съ други колеги редактира списанието „Книжици за прочитъ“, после нѣколко години е директоръ на сѣрското педагогическо училище.

Отъ Сѣръ бива премѣстенъ въ Цариградъ като главенъ екзархийски инспекторъ и въ качеството на такъвъ пропжтува и посети цѣла Македония и изнесе въ печата нейния животъ. Кънчевъ написа следнитѣ книги: „Етнография и статистика на Македония“— 1900 год.; 2) „Орохидрография на Македония“, 3) „Пжтни съобщения въ

Македония“ — 1898 год. и много други. Той бѣше и белетристъ.

Като народенъ представитель на 14. XI. 1899 год. държа паметната речь „Турция и България“; на 29. IV. 1898 год. държа сказка въ славянска беседа „Положението на Македония“

Василъ Кънчевъ падна убитъ отъ ржката на умопомраченъ човѣкъ на 6. II. 1903 година като министъръ на просвѣтата.

Табло XXXIX — 140

Ржководното тѣло на Цариградския революционенъ комитетъ, който приемаше и препращаше взривни материали за извършване атентати въ Македония, като голѣмия солунски атентатъ и пр.; съдействува на хиляди костурчани, ресенчани, леринчани, охридчани и други да заминатъ за роднитѣ си мѣста и взематъ участие въ илинденското възстание презъ 1903 г.

Табло XL — 141

Коста Стояновъ е роденъ въ с. Емборе, кайлярска околия — Македония, презъ 1848 г. Произхожда отъ скромно и бедно семейство. Презъ 1863 год. дохожда въ Плѣвенъ, нѣколко години работи изъ околнитѣ села и окончателно се установява въ града презъ 1876 год. Сжщата година съ брата си Дим. Стояновъ и Дим. Константиновъ, тоже отъ Емборе — плѣвенски благодетель, и други сънародници образуватъ търговската фирма: Стояновъ—Константиновъ и Сие, която фирма непрекжснато сжществува отъ тогава и до днесъ и на която той остава съдружникъ и деятель до смъртьта си — 4. IX. 1929 год.

Презъ цѣлия си животъ се посвещава на организирана и плодоносна стопанска дейность. Въ резултатъ на неговия и другаритѣ му, съдружници отъ фирмата, трудъ едно следъ друго никнатъ разновидни тѣхни предприятия и скоро следъ освобождението на България тя добива обликъ на мощна и ползуваща се съ завидно реноме кжща дори вънъ отъ предѣлитѣ на България. Минава като главна експортна кжща на зърнени храни и притежателитѣ на фирмата съ право могатъ да се нарекатъ родоначалници на мелничарската индустрия въ северна България.

Покойниятъ е билъ единъ отъ най-голѣмитѣ акционери на мѣстната акц. банка „Напредъкъ“ и бившъ председатель въ управителния й съветъ; основатель и членъ акционеръ е билъ и на Българското параходно д-во въ Варна и др.

Билъ е голѣмъ родолюбецъ, живо се е интересувалъ отъ сждбата на своята Родина и остро и болезнено е посрещналъ развръзката на борбата за освобождението на родния му край. Ала и до последни дни на живота си той не е изгубилъ вѣрата въ тържеството на идеалитѣ на българското племе.

Своето родолюбие и хуманность той засвидетелствувалъ съ редъ благодеяния презъ живота си, а главно съ предсмъртното си завещание.

Въ своето завещание Коста Стояновъ между другото оставя 2 милиона лева, както и единъ недвижимъ имотъ въ центъра на града, състоящъ се отъ 6 магазини, на приблизителна стойность 1,500,000 лева, за издръжката на родиленъ домъ въ гр. Плѣвенъ, като $^1/_{10}$ отъ доходитѣ ежегодно да се отдѣлятъ за нуждитѣ на бедни ученици при плѣвенскитѣ основни училища предимно такива отъ Емборе или деца на македонски бѣжански семейства.

Независимо отъ горното покойниятъ е дарилъ значителни суми на мѣстнитѣ черкви, благотворителни и спортни организации и др.

Табло XL — 142

Дим. К. Стояновъ е наследникъ на К. Стояновъ. Роденъ е въ с. Емборе, свършилъ солунската гимназия. Понастоящемъ живѣе въ гр. Плѣвенъ, кждето се ползува съ почитьта на своитѣ съграждани. Въ дейностьта си се оказа достоенъ наследникъ на покойния К. Стояновъ. Сжщиятъ щедро подпомогна настоящето издание, съ което поощри реализирането на този трудъ.

Табло XL — 143

„Странно търговско дружество „Напредъкъ“, Плѣвенъ. Понеже основателитѣ на дружеството били преселници въ Плѣвенъ отъ севлиевско и отъ Македония, тѣ го нарекли, „странно“. То било основано презъ 1875 год. и започнало работата си въ началото на 1876 год. Първия вносъ е билъ по една лира турска, а следъ това седмично по два гроша. Не сме могли да намѣримъ първитѣ акции, но срещу седмичнитѣ вноски се е давалъ билетъ. № 1 е издаденъ на 31 октомври 1876 г., на Петъръ Рачевъ, (кочанътъ отъ тази разписка е илюстриранъ тукъ. Другата часть е изгубена)

„Основатели били:

Георги Костовъ, Атанасъ Костовъ, Димитъръ Стояновъ, Дим. Константиновъ, Хр. Г. Върбеновъ, г-жа Костова (съпруга на основателя Г. Костовъ) и други, дружеството е имало за цель да помага и на Революционния комитетъ въ Букурещъ, на когото то било изпращало суми. „Изъ кн. „Акционерното дѣло въ странство и у насъ“ — проф. Ан. Цанковъ, Д. Мишайковъ, Ст. Бочевъ.

Любопитно е, че нѣкои отъ основателитѣ взели акции и на името на децата си и едно бебе-акционеръ отъ онова време—М. Г. Костовъ. Последниятъ бѣ напоследъкъ управитель на дружеството — станало сега акционерна банка „Напредъкъ“ — единственото българско акционерно дружество, оцѣляло отъ предосвободителната епоха и до сега. Сегашниятъ председатель г. Коста Стояновъ е братъ на основателния членъ, Дим. Стояновъ.

Македонски националенъ комитетъ

Д-ръ Станишевъ, председатель (гледай № 2 отъ обясн. текстъ — табло II, стр. 1).

Димитъръ В. Михайловъ, роденъ на 12 октомври 1873 год. въ гр. Битоля.

Основното и гимназиалното си образование получилъ въ родния си градъ, а висшето въ Софийския и Мюнхенския университети.

Учителствувалъ е 8 години въ I Соф. мжжка гимназия, 1 година въ I Соф. девическа гимназия, 20 години въ Софийската духовна семинария. Билъ е една година преподаватель по гръцки езикъ въ Военната академия въ София (1914 год.) и 5 години секретарь на Екзархията и инспекторъ на българскитѣ училища въ Турция.

Билъ е 16 години председатель на Битолското братство, подпредседатель на македонското д-во въ София, касиеръ на Благодетелния съюзъ, подпредседатель на Изпълнителния макед. комитетъ, подпредседатель на Македонския националенъ комитетъ и пр.

Манолъ (Емануилъ) Благоевъ Димитровъ, роденъ на 10 X. 1894 год. въ гр. Емборе, свършилъ софийската класическа гимназия, а висше—юристъ, въ софийския университетъ. За-

пасенъ подпоручикъ, участвувалъ презъ общо-европейската война въ 26 пехотенъ полкъ. Заемалъ различни служби въ Министерството на правосъдието като мирови съдия въ София и провинцията и замѣстникъ прокуроръ въ Софийския окржженъ съдъ. По настоящемъ е адвокатъ. Отъ 1925 г. до днесъ е членъ на Македонския националенъ комитетъ, а презъ 1931 г. е подпредседатель.

Василъ Ив. Василевъ, роденъ въ Емборе на 19 октомври 1897 год.

Първоначалното си образование получилъ въ родното си мѣсто, а срѣдното — въ Солунъ (българска търговска гимназия) и Варна.

До 1924 година заема разни банкови служби, публицистъ и кооперативенъ деятель.

Дългогодишенъ председатель на македонската младежка организация въ Варна. Въ 1923 година бива избранъ за организаторъ на Македонския младежки съюзъ, а въ 1924 год. и на братствата въ България — до 1927 год., когато бива избранъ за членъ на Комитета. До 1929 год. е членъ и организационенъ секретарь, а отъ тогава до сега, членъ и политически секретарь на Комитета.

Никола Сотировъ Габровски, роденъ въ гр. Крушово на 29. IV. 1871 год., запасенъ полковникъ отъ артилерията. Билъ е главенъ ревизоръ въ дирекцията на трудовата повиность. Гимназиално образование и военно училище е завършилъ въ София.

Той непрекжснато отъ 1924 г. и до днесъ е избиранъ за членъ въ Македонския националенъ комитетъ.

Козма Георгиевъ Чурановъ, роденъ въ гр. Смилево, битолско. Свършилъ класическа гимназия въ Битоля и висша математика въ Софийския държавенъ университетъ. Билъ е гимназиаленъ учитель въ Одринъ, Сѣръ, Солунъ и Стара Загора, а напоследъкъ директоръ въ непълната гимназия въ Анхиало.

Понастоящемъ е избранъ членъ въ Македонския националенъ комитетъ и изпълнява длъжностьта организационенъ секретарь.

Йорданъ Илиевъ Ачковъ, роденъ презъ 1877 год. въ гр. Прилепъ. Свършилъ класическата гимназия въ Солунъ, висша славянска филология въ София и правото въ Лозана. Запасенъ капитанъ, участвувалъ въ редовната армия презъ балканската и общоевропейската войни. Бившъ председатель на Прилепското братство. Сега е избранъ членъ въ Македонския националенъ комитетъ.

Георги п. Конст. Апостоловъ, роденъ на 23 априлъ 1898 г. въ гр. Криворѣчна Паланка — Македония.

Свършилъ гимназиално образование и висше по математика и физика въ София. Две години специализиралъ по техническа механика въ Берлинъ, запасенъ подпоручикъ отъ артилерията. Участвувалъ въ европейската война на македонския фронтъ.

Учитель по математика и механика въ Соф. срѣдно механо-електротехническо училище.

Членъ на Македонския националенъ комитетъ отъ 1926 година.

Щерьо Божиновъ Бояджиевъ, роденъ на 29. VI 1894 год. въ гр. Солунъ. Свършилъ реалната гимназия въ Солунъ и военното училище въ София. Участвувалъ е въ общо-европейската война въ 60-и полкъ и се уволнилъ въ чинъ капитанъ. Останалъ инвалидъ, бившъ дългогодишенъ председатель на Солунското братство. Понастоящемъ е избранъ членъ въ Македонския националенъ комитетъ. Сега е търговецъ.

Иванъ Трифуновъ, роденъ на 19 септември 1893 год., с. Бабчаръ, костурско — Македония. Свършилъ гимназия въ Солунъ и полувисше образование въ Софийския юридически факултетъ.

Свършилъ военното на Н. В. училище въ София. Участвувалъ като офицеръ презъ цѣлата европейска война. Членъ е на Македонския националенъ комитетъ отъ 1929 год.

Тодоръ Лаз. х. Стояновъ, роденъ на 29 януари 1884 год. въ гр. Велесъ — Македония. Свършилъ педагогическото училище въ гр. Скопйе презъ 1900—1901 год. Билъ е учитель, главенъ учитель и учил. инспекторъ въ различни градове на Македония.

Зап. подпоручикъ отъ армията. Инвалидъ съ голѣма инвалидность отъ последната европейска война. Членъ на Македонския нац. комитетъ отъ 1929 год., пенсионеръ.

Стефанъ Ивановъ Бидиковъ, роденъ на 22. XII. 1886 год. въ гр. Кратово — Македония. Свършилъ скопското педагогическо училище и учителствувалъ въ гр. Кратово, Паланка, Струмица и Цариградъ и отъ 1922 година въ гр. София.

Презъ последната война се е числилъ въ партизанския отрядъ и е награденъ съ орденъ за гражданска и военна заслуги.

Избранъ за членъ на Македонския нац. комитетъ въ IX редовенъ конгресъ.

Благотворителни братства

Табло XV—60

Щипско благотворително братство „Тодоръ Александровъ". Настоятелство — първи редъ отъ лѣво на дѣсно: Ст. Шандаровъ, председатель; Владо Икономовъ, единъ отъ родолюбивитѣ щипски граждани, подпредседатель; Григоръ Александровъ, желѣзничарь, съветникъ; втори редъ: Андонъ Хр. Пиперевски, търговецъ, ангросистъ на колониалъ въ София — заемалъ е видни обществени народополезни длъжности въ Солунъ и Щипъ; Йорданъ Митровъ, секретарь; Ал. Развигоровъ, съветникъ и Хр. Пешевъ, касиеръ, индустриялецъ на захарни издѣлия въ София. Братството е едно отъ първитѣ, основани въ София благотворителни братства (1899 год.). Едно отъ крупнитѣ дѣла на братството е издаването на сборникъ отъ български народни пѣсни въ Македония отъ Панчо Михайловъ (1923 г.). Сжщата година по инициативата на братството се основа Македонски научен институтъ, както и първата женска група.

Табло XVI—62

Ресенско братство „Трайко Китанчевъ". Председатель: Коста Николовъ, касиеръ въ кооперативната македонска банка, бившъ гимназиаленъ учитель въ Македония; подпредседатель: Бенчо Еф. Гещаковъ; секретарь: Георги Балиевъ; касиеръ: Наце Дански и съветници: Анастасъ Ляпчевъ и Дим. Павловъ.

Табло XVI—63

Демиръ-Хисарското (битолско) благотворително братство е основано презъ 1891 год. Първитѣ основатели на братството сж родолюбивитѣ българи-македонци: Янаки Ангеловъ отъ с. Голѣмо Цѣрско, Спиро Ивановъ и Никодинъ

Стояновъ отъ с. Цѣрско и др. Презъ 1929 г. братството брои повече отъ 200 члена. Сжщата година е образувана и женска група при братството. — Членове на настоятелството презъ тая година сж: председатель: Алексо Стефановъ; секретарь: Георги Колевъ; подпредседатель: Георги Стояновъ; касиеръ: Методи Илиевъ — втори редъ отъ лѣво на дѣсно; съветници: Смиле Велевъ, Ив. Стояновъ, Силянъ Трайчевъ — първия редъ.

Табло XVII—64 и 65

Горно-Джумайско благотворително братство „Тодоръ Александровъ". Брои повече отъ 1200 редовни члена. Едно отъ отлично организиранитѣ братства. Настоятелството на братството презъ 1929 година е било подъ председателството на Георче п. Ангеловъ при съставъ: подпредседатель: Иванъ Илиевъ; секретарь-касиеръ: Илия Т. Орлиновъ и съветници: Иванъ Марковъ, Дели Кировъ, Георги Т. Московъ и Ив. Клифовъ. Презъ 1930 год. подъ председателството на Хр. Кенинъ, подофицеръ, и членове: Георги п. Ангеловъ, Ив. Илиевъ, Орлиновъ, Мицо Христовъ, Миланъ Деликировъ и Иванъ Марковъ.

Табло XVIII—66

Македонско благотворително братство въ Станимака, основано на 10 ноември 1921 год. съ 503 члена отъ всички краища на Македония. При дружеството има женска секция. Управителното тѣло—председатель: Ив. х. Костовъ; подпредседатель: Перикълъ Алексиевъ; секретарь: Маринъ Ванчевъ; касиеръ: Кост. Филиповъ; съветници: Хр. Сърбиновъ, Вангелъ Пехливанчевъ, Гйошо п. Яневъ. Контролна комисия: Стойчо Атанасовъ, Ив. Кожухаровъ и Тома Ковачевъ.

Табло XVIII—67

Македонско благотворителнобратство „Иосифъ Кировъ" въ с. Пиперица (св. врачко). Председатель: Георги А. Хаджиевъ; подпредседатель: Никола Стефановъ и членове: Марко Г. Газевъ (библиотекарь), Желю Г. Димовъ, Стоянъ Н. Хаджовъ и Косто Д. Жаровъ отъ с. Петрово.

Петричко македонско благотворително братство „Хр. Матовъ"

Табло XIX — 68

Бѣжанци въ гр. Петричъ сж настанени още презъ 1913 г. Поради настаняването имъ на сигурно и постоянно мѣстожителство и поради настжпването на общоевропейската война, братството е образувано къмъ края на 1919 год. Основатели сж били г. г. Ат. Маджаровъ, Ат. Калибацевъ, Ангелъ Дончевъ, Георги Тушиновъ, Иванъ Узуновъ, Д. Георгиевъ и др.

Сега братството брои 560 члена, разпредѣлени на 18 тридесетки съ по три десетки. Всички съобщения и нареждания се извършватъ чрезъ тридесетаритѣ и десетаритѣ.

Презъ 1930 година братството построи свой братственъ домъ въ центъра на града. За тая цель е вече събрана отъ доброволни пожертвувания една сума надъ 600,000 лв.

Презъ 1929 г. братството е дало едно представление, имало е 5 общи събрания и 26 заседания на братственото настоятелство.

Понеже братството е най-близко до сръбската и гръцка граници, често пжти се посещава отъ чужденци, идящи на Балкана за запознаване съ положението тукъ. Така презъ 1929 год., посетено бѣше отъ двама журналисти, една комисия отъ английско дружество и единъ шефъ на международенъ икономически институтъ. Следъ като всички тѣ узнаваха положението на бѣжанцитѣ и следъ като имъ бѣха съобщавани целитѣ и срѣдствата въ борбата, всички си заминаваха увѣрени въ правотата на македонската кауза и съ обещания, че оставатъ за винаги приятели на Македония.

При братството ни е образувана отъ преди 4 години женска секция, която развива голѣма дейность.

Настоятелството на братството се състои отъ: председатель: Дончо Лазаровъ; подпредседатель: Андрея Садразамовъ; секр.-касиеръ: Димитъръ Г. Мешковъ; съветници: Никола Георгиевъ, Никола п. Георгиевъ, Тодоръ Стояновъ и Димитъръ Георгиевъ.

Табло XIX — 69

Благотворително дружество „Али Ботушъ", св. врачко — основано презъ 1925 г. — основатели: Илия Халяновъ, Иванъ Невѣнчинъ и Иванъ Парапановъ, бѣжанци отъ с. Крушово (демиръ-хисарско). Братството брои повече отъ 50 редовни члена.

Настоятелството въ съставъ: Ив. п. Веселиновъ (председатель), Г. Граматиковъ (секретарь), Велю Костадиновъ (касиеръ) и съветници: Никола Данаиловъ, П. Чалъковъ и Стоянъ Дриновъ.

Табло XX — 70

Македонско благотворително дружество въ с. Бѣлица (св. врачко) — основано презъ 1924 год., съ повече отъ 125 члена. Настоятелство подъ председателството на Ат. Д. Начевъ, съ членове — Никола Манолевъ, Иванъ Продановъ, Анг. Петровъ, Яно п. Яновъ.

Табло XX — 71

Малешевско благотворително братство въ София — едно отъ най-старитѣ братства. Педседатель — Асенъ Марчинковъ, подпредседатель — Трайко Благоевъ, секретарь — Крежовъ, членъ — Ат. Кузмановъ.

Табло XX — 71, 72, 73

Македонско благотворително братство „Трайко Мечевъ" въ квартала „Мара Бунева", София — основано презъ 1926 год. Основатели: Конст. Пешковъ отъ с. Смоквица (гевгелийско). Дамянъ Буюклиевъ — отъ с. Ябланица (дебърско), и Пошка Казанджиева — инициаторка за образуване женската секция при братството.

Освенъ горнитѣ братства въ София има още:

Битолско, Велешко, Воденско, Гевгелийско, Драмско, Дойранско, Дебърско, Енидже Вардарско, Кайлярско, Кумановско, Костурско, Кичевско, Кочанско, Крушовско, Кукушко, Кратовско, Католическата лига, Леринско, Малко Папрадищко, Охридско, Паланечко, Прилепско, Радовишко, Галичко-рѣканско, Сѣрско, Солунско, Скопско, Струмишко, Стружко, Смилевско, Тиквешко, Тетовско, Гостиварско, Красноселско, Княжевско и с. Надежда.

Провинциални братства

Анхиалско, Айтоско, с. Атолово (ямболско); Айдиново (пещерско), Алекария (анхиалско), Бургазко, Борисовградско, Бѣлащица (пловдивско), с. Баня (анхиалско), Бѣла (варненско), с. Башикърово (пазарджишко), с. Радешево (плѣвенско), Батакъ (пещерско), гара Бѣлово, с. Бешли (орѣховско), с. Брѣзница (петричко), Варна, Видинъ, Враца, с. Въксенъ (петричко), с. Врана (петричко), Горна-Орѣховица, Габрово, Гюешево (кюстендилско), с. Горни Боденъ (станимашко), с. Галово (орѣховско), Горни Чифликъ (провадийско), Голѣмо Конаре (пловдивско), с. Горно Спанчево (св. врачко), с. Гложене (орѣховско), с. Гореле (петричко), гр. Дупница, Дарж-дере, Долни Джбникъ (плѣвенско), Долни Чифликъ (варненско), Даутли (анхиалско), с. Долни Луковитъ (орѣховско), с. Дудене (пловдивско), Дълги Геранъ, (пловдивско), Долна Баня (ихтиманско), Долно Спанчево (св. врачко), Долни Воденъ (станимашко),Ески Джумая, Елхово, Елидере (татаръ-пазарджишко), Елисейна (врачанско), Ени-кьой (пловдивско), Егри дере, Игралище (петричко), Кюстендилъ, Кушу-Кавакъ, Карнобатъ, Кърджали, Кула, Кавакли, Казанлъкъ, с. Крупникъ (Горна-Джумая), Карлово, с. Кукленъ (станимашко), с. Кюсе-Муратово (татаръ-пазарджишко), Кричимъ (пловдивско), Кесарево (Горна-Орѣховица), Криводолъ (врачанско), Куртово-Конаре (пловдивско), Камена (петричко), Кнежа (орѣховско), Крива-бара (ломско), Козлодуй (орѣховско), Караисенъ (свищовско), Ключъ (петричко), Кулата (свети Врачъ), Коиловци (никополско), Ломъ, Ловечъ, Левски (плѣвенско), Левуново (свети Врачъ), Мелникъ, Месемврия, Махалата (плѣвенско), Мандрица (орта-кьойско), гара Мездра, Малъкъ-Чардакъ (пловдивско), Марикостиново (свети Врачъ), Морава (свищовско), Митлиово (петричко), Манджово (св. врачко), Нова Загора, Никополъ, Невракопъ, Нови-Пазаръ, Насва-кьой (пловдивско), Ново-Ходжово (свети Врачъ), Орта-Кьой, Орѣхово, Оча-Могила (свищовско), Пловдивъ, Плѣвенъ, Перникъ (мината), Петричъ, Провадия, Пещера, Попово, Перущица, Петрово (Свети Врачъ), Плоски (мелнишко), Бѣла-Слатина, Пателяница (татаръ-пазарджишко), Пиперица (Свети Врачъ), Русе, Радомиръ, Разградъ, Разлогъ, Равда (анхиалско), Рила (дупнишко), Ружинци (бѣлославинско), Ракитово (Пещерско), Стара-Загора, Свиленградъ, Самоковъ, Станимака, Свети Врачъ, Свищовъ, Севлиево, Сливенъ, Сливница (софийско), Сливовикъ (ломско), Симитли (горно-джумайско), Власи, (анхиалско), Сарамбей, Ставерци (орѣховско), Старчево (петричко), Саладиново (никополско), Склаве (свети Врачъ), Скъртъ (петричко), Татаръ-Пазарджикъ, Велико-Търново, Троянъ, Т.-Тръстеникъ (никополско), Телишъ (луковитско), гара Тръмбешъ, Тополница (петричко), Фердинандъ, Фотакларъ (кърджалийско), Хасково, Харманли, Хайреди нъ (орѣховско), Църча (татаръ пазарджишко), Чирпанъ, Брѣзово (пловдивско), Чимосъ (анхиалско), Червенъ Брѣгъ, Чаушово (свищовско), Чучулигово (свети врачко), Шуменъ, Шияково (никополско), Ширбаново (петричко), Ямболъ, Хотинци (русенско), Хърсово (свети врачко), Лехово (Свети Врачъ), Добри-Лаки (петричко), Скобелево (чирпанско), Мечкюръ (пловдивско), гара Раднево, Марино-Поле (Свети Врачъ), Демиръ-Дишли (пловдивско), Копривленъ (неврокопско).

Начало на революционната организация въ Македония

Солунъ, благодарение на своето мѣстоположение, като естественъ излазъ на цѣла Македония къмъ морето, бѣше станалъ не само търговски, но и просвѣтенъ центъръ на българитѣ въ Македония. На редъ съ цвѣтущитѣ търговски фирми, като тѣзи на: братя х. Мишеви и Никола п. Стефановъ отъ Велесъ, на братя Христо и Дим. Златареви отъ Кукушъ; комисионерскитѣ кжщи на братя Дамянъ Петрови, Пиперкови, братя Куситасеви и Мурджевъ отъ Прилепъ и други, се издигаше и Солунската мжжка гимназия, отдето излѣзоха най-добритѣ македонски синове. Тамъ (въ Солунъ) се стичаха всички по-събудени македонци българи отъ вжтрешностьта, за да разширятъ своето образование и бждатъ полезни на своята родина, която имаше толкова голѣма нужда отъ просвѣтени хора. Поради оживѣнитѣ търговски връзки съ чужбина, въ Солунъ лесно проникваха свободолюбивитѣ идеи на западна Европа и патриотичниятъ духъ на свободна България. Тѣ се разпространяваха главно между младата и родолюбива интелигенция. Благодарение на тѣзи свои предимства, Солунъ можа да застане на чело въ борбата ни за политическо освобождение. Тамъ бѣ създадена отъ група младежи идеалисти революционната организация, на която бѣ сждено да изиграе грамадна роля въ македонското движение.

Непосрѣдственъ поводъ за създаването на революционната организация даде откриването на сръбско училище въ Солунъ. Това училище имаше за преподаватели българи-ренегати, като Иванъ Величъ отъ Дебъръ, Н. Поповичъ отъ Битоля и други, всички бивши питомци на Солунската мжжка гимназия, свършивши и Бѣлградската висша школа. Това училище имаше за цель да подлъгва бедни, недоволни или изпжждани за лошо поведение ученици отъ българскитѣ училища въ Солунъ. Макаръ че нѣмаше нито единъ сърбинъ въ Солунъ, все пакъ безпокойството бѣше голѣмо отъ настаняването на тѣзи сръбски агенти въ най-южния край на Македония.

Съглеждайки голѣмата опасность, която застрашаваше българщината въ Македония отъ засилващата се сръбска пропаганда, която отдавна вече бѣ минала границата на Шаръ-планина, група интелигентни и родолюбиви младежи се събраха да обсждятъ срѣдствата за борба срещу това зло. На 23 октомври 1893 год. тѣ решиха да турятъ основитѣ на една конспиративна организация, която да гледа и организира българитѣ въ Македония за успѣшна борба срещу гръцката и сръбска пропаганди, и крайната цель на която бѣше създаването на автономна Македония

Идеята за тази организация бѣ дадена отъ Иванъ х. Николовъ родомъ отъ Кукушъ. Възприета отъ Андонъ Димитровъ отъ с. Айватово (солунско) и Дамянъ Груевъ отъ с. Смилево (битолско), тя биде внушена на д-ръ Христо Татарчевъ отъ Рѣсенъ, който, като единственъ българинъ лѣкарь, се ползуваше съ симпатиитѣ на всички българи не само въ гр. Солунъ, но и въ цѣла Македония. Идеята допадна на схващанията на Петъръ х. Арсовъ отъ с. Богомила (велешко) и на Христо Батанджиевъ отъ Гумендже.

Първата среща стана въ квартирата на Хр. Батанджиевъ, бивша квартира на Ив. х. Николовъ до „Челеби-Бакалъ"; а втората, и окончателна, въ квартирата на Андонъ Димитровъ, срещу кжщата сега на братя Дамянъ Петрови,

бившия български пансионъ, известенъ подъ името „Спандони".

Организацията бѣ основана подъ името: „Македонска революционна организация". За председатель бѣ избранъ единодушно, уважавания отъ всички ни, д-ръ Хр. Татарчевъ; за подпредседатель — Ив. х. Николовъ, за секретарь — Дамянъ Груевъ, за касиеръ Андонъ Димитровъ; а останалитѣ двама: Петъръ п. Арсовъ и Хр. Батанджиевъ — за съветници. Всѣки отъ насъ се задължи да действува тамъ, кждето виждаше, че може да има най-голѣмъ шансъ да пропагандира идеята. Организацията бѣ възприела следнитѣ два принципа: таинственостьта и авторитетностьта. Възложено бѣ на Петъръ п. Арсовъ да изработи устава. Смѣташе се, че въ една автономна Македония, подъ гаранцията на великитѣ сили, българскиятъ елементъ, който съставляваше въ страната грамадно мнозинство, ще може най-лесно да развива своитѣ борби въ всѣко отношение.

Веднага следъ съставянето на централното управително тѣло, д-ръ Хр. Татарчевъ, въ качеството си на лѣкарь, тръгна да обикаля градоветѣ: Гевгели, Дойранъ, Струмица, Кочани, Радовишъ, Щипъ, Кратово, Скопйе, Велесъ, а специално Кукушъ, кждето, благодарение на своитѣ голѣми връзки и авторитетъ, можа да привлече голѣмъ брой съмишленици къмъ дѣлото.

На Андонъ Димитровъ бѣ възложено организирането и ржководството на новитѣ членове на организацията въ Солунъ. Той имаше връзки съ еснафа и турскитѣ чиновници; като учитель по турски езикъ въ българската гимназия и по български езикъ въ турската гимназия, той доста умѣло можа да използува това свое положение за целитѣ на организацията. На първо мѣсто, нуждно бѣше да се организиратъ пжтища за революционно сношение съ вжтрешностьта на Македония и съ чужбина. За тази цель, следъ дълго оглашение, той успѣ да подведе подъ клетва двама силни въ своята вѣра българи, а именно: Василъ Мончевъ отъ Прилепъ, съдържатель на хотелъ „Бошнакъ-ханъ", и Стефанъ Матлиевъ отъ Охридъ, търговецъ на погребални вещи. На Василъ Мончевъ бѣше възложено да улеснява посрещането и изпращането на хората на организацията, идващи отъ вжтрешностьта. Стефанъ Матлиевъ бѣше натоваренъ да освобождава отъ митницитѣ революционната литература и материалитѣ, които евентуално биха пристигнали по море за организационни цели. Уреждането на тѣзи канали позволяваше на хората на организацията безпрепятствено да се движатъ. Уредено бѣше и специално бюро, което снабдяваше сжщитѣ съ редовни документи за пжтуване (нуфузи, тескерета и паспорти).

Първиятъ мѣстенъ комитетъ на гр. Солунъ се състоеше отъ ржководителя Андонъ Димитровъ, и членове: Василъ Мончевъ, Стефанъ Матлиевъ, Тодоръ Гавазовъ (отъ Прилепъ) и Христо Червенъ Ивановъ (отъ гр. Кукушъ). Лѣтно време заседанията ставаха на открито перипатически. Обикновено се отиваше на разходка къмъ мелницата на Алатини (близо до малкия Кара-бурунъ), кждето почти не живѣеха българи и следователно по-лесно можеше да се избѣгне будното око на полицията.

Дѣлото бѣше подето съ голѣмъ ентусиазъмъ и въ кратко време цѣла Македония бѣ прошарена отъ малки революционни ядра. Стана нужда да се обмислятъ мѣркитѣ за една по-планомѣрна дейность. Налагаше се обща среща на ржководителитѣ отъ цѣлата страна. Такава среща се състоя на 15 августъ 1894 год. въ гр. Рѣсенъ, по случай освѣщаването на новопостроения храмъ „св. св. Кирилъ и Методи" въ сжщия градъ. Тази сбирка бѣше и първия конгресъ на Македонската революционна организация.

Д-ръ Хр. Татарчевъ се завърна отъ сбирката пълненъ съ голѣми надежди, че дѣлото преуспѣва на всѣкжде, и че ще се увѣнчае съ пълненъ успѣхъ. При връщането си отъ Рѣсенъ въ Битоля, другаритѣ му успѣха да повлияятъ на Пере Тошовъ, тогава учитель тамъ, да прегърне идеята. И действително, презъ м. октомври 1894 год., той бѣ причисленъ къмъ организацията.

Д-ръ Татарчевъ, съ своето често сновене до Кукушъ и обратно, можа да достави срѣдства за организацията. Отъ тѣхъ Централниятъ комитетъ раздаде на първо време взаимообразно известни суми на по-слабитѣ мѣстни организации.

Революционниятъ кржжокъ въ Щипъ се създаде презъ 1894 год. отъ главния учитель Туше Дели Ивановъ (отъ Кукушъ), заедно съ Гоце Дѣлчевъ, сжщо учитель тамъ (пакъ отъ Кукушъ).

Христо Матовъ бѣ зачисленъ въ организацията презъ 1895 год., а Георче Петровъ, до тогава отявленъ противникъ на организацията, се зачисли къмъ нея едва въ началото на 1896 год. Нахлуването на върховистски чети отъ България презъ 1895 година и вредитѣ, причинени отъ това нахлуване на дѣлото, стрѣснаха организаторитѣ въ Македония. Много тежко впечатление направи докарването въ Солунъ, завързани за ржцетѣ одрипавѣли селяни отъ селата въ горноджумайско, мелнишко и неврокопско. Яви се нужда да се свика втора сбирка, за да се обмислятъ мѣркитѣ, какъ да се тури край на това ненормално положение. Сбирката се състоя презъ великденската ваканция на 1896 год. въ гр. Солунъ, въ квартирата на Андонъ Димитровъ, която се намираше срещу мжжката гимназия. Въ нея взеха участие всички ржководни лица на организацията, които бѣха пристигнали въ Солунъ тайно, понеже по-голѣмата часть отъ тѣхъ бѣха екзархийски служители и, като такива, строго се преследваха за революционна дейность отъ своето началство. На сбирката присжтствуваха: д-ръ Христо Татарчевъ, Дам. Груевъ и Ант. Димитровъ, като представители на гр. Солунъ, Гоце Дѣлчевъ — на Щипъ, Велко Думевъ — Велесъ, Хр. Матовъ — Скопйе, Вангелъ Калейчевъ — Сѣръ, Гьорче Петровъ — Битоля и др.

Реши се, да се влѣзе въ контактъ съ ржководителитѣ на Върховния комитетъ въ София и да имъ се внуши, да не пакостятъ на дѣлото съ необмислени нахлувания отъ вънъ. Господата отъ София, не само че не се вслушаха въ молбата на Централния комитетъ въ Солунъ, но презъ 1898 г. тѣ внушиха на свои приятели въ Солунъ — Гарвановъ и компания — да основатъ единъ контракомитетъ. Комитетътъ бѣше основанъ подъ името „Революционно братство". Съ основаването на този комитетъ се тури начало на разкола въ македонското освободително движение. Отъ тогава датиратъ борбитѣ между върховисти и централисти, която борба причини грамадна пакость на освобождението. Тази борба не е утихнала и до сега. На нея се дължи, може би, и последното разцепление въ редоветѣ на В. М. Р. О.

Основатель

Дейностьта на В. М. Р. О презъ младо-турския режимъ

Не се мина и цѣла година отъ обявяването на хуриета (11 юли 1908 г.) и младотурцитѣ, авторитѣ на държавния превратъ въ Турция, обърнаха гръбъ на всички свои обещания за братство, равенство и свобода и проявиха такъвъ безогледенъ шовинизъмъ, че всички нетурски народности въ империята почнаха да третиратъ като врагове, щомъ се не поддаваха на отоманизиране, сир. щомъ искаха да запазятъ националнитѣ си физиономии.

Нѣщо повече:

Тѣ почнаха да преследватъ и убиватъ водителитѣ и по-виднитѣ лица. Особено силно бѣ гонението противъ българитѣ. За илюстрация ще приведемъ нѣколко примѣри:

1) Спиро Стефановъ отъ с. Полчища (прилепско), убитъ; 2) Митре Славковъ отъ с. Коселъ (охридско); 3) Мире Чечиковъ отъ с. Чеганъ (островско); 4) К. Шкуртовъ отъ с. Царичани (костурско); 5) Ганджо Клайчевъ отъ с. Гюпчево (енидженско); 6) Сава Цвѣтановъ отъ с. Д. Солйе (скопско); 7) Василъ Аджаларски отъ Скопйе 8) Бано Кушевъ, училищенъ инспекторъ, убитъ; 9) Пере Тошовъ, единъ отъ стълбоветѣ на ВМРО падна убитъ на пѫть за дома си и дълга низа отъ имена сѐ на видни македонски българи.

Обезоржжителната акция, предприета отъ младотурцитѣ презъ 1910 година, съсипа хиляди добри македонски синове и внесе разорение срѣдъ селското население. Особено мохаджирската политика на насилствено изселване на туземното население и колонизация на мохамедани на тѣхната опразднена земя. Училища и черкви силомъ биваха отнемани отъ българи и подарявани на сърбомани и гъркомани.

Чашата се препълни. Българското население настръхна и стария духъ за борба закипѣ. Водителитѣ на Революционната организация намѣриха, че настжпи моментъ да се развие знамето на бойцитѣ, които бѣха прекжснали борбата презъ първитѣ две хуриетски години въ очакване на по-добри времена.

На чело на В. М. Р. О. сега застанаха изпитанитѣ войводи: Тодоръ Александровъ, П. Чаулевъ и Черноп҃евъ, а за задгранични представители бѣха: Тодоръ Лазаровъ и Павелъ Христовъ.

Вжтрешната организация държеше смѣтка за своитѣ сили и пое нова тактика на борба — атентатитѣ, които и зачестиха както следва:

По гаритѣ Аджерлеръ (кумановско), ст. Куманово, Бояново и Мировци (прешовско).

Разрушенъ бѣше правителствения домъ въ с. Конаре (скопско).

Атентатитѣ при гаритѣ Зелениково, скопско и Килиндиръ, кукушко.

Атентатътъ противъ жандармерийския постъ при Велесъ.

Атентатътъ по желѣзнопжтната линия Солунъ—Цариградъ срещу товарния влакъ при преминаването му на 20 ноември 1911 год. недалечъ отъ Деде-Агачъ.

Атентатитѣ въ Радовишъ и въ Битоля близо при Банкъ де Салоникъ.

Атентатътъ при Дойранъ срещу трена по линията Солунъ-Цариградъ.

Разрушаването на влагалището при велешката гара.

Атентатитѣ въ турскитѣ околийски управления въ Кичево и Крушово.

Атентатитѣ въ градоветѣ Кавадарци, Охридъ и Прилепъ.

Атентатитѣ въ Солунъ, гдето избухнаха динамитни бомби въ австрийската поща, трамвайното депо.

Атентатитѣ въ Дойранъ. гдето отъ експлозията бѣха убити 13 души турци, тежко ранени 17 души турци, леко ранени 25 турци и 4 българи. Ала най-голѣмъ ефектъ направиха атентатитѣ въ Щипъ и Кочани.

На 4 декември 1911 год., пазаренъ день въ Щипъ, избухна една динамитна бомба въ кантарджийницата близо до джамията. Ефектътъ е билъ тъй силенъ, че всички, намиращи се на пазаря, почнали да бѣгатъ. Въ туй време една тълпа мюсюлмани нападатъ българитѣ и извършватъ формено клане; убити сж 20 души българи и ранени около 300 души. Въ този погромъ сж замесени полицейски агенти, жандарми и войници. Този атентатъ направи силно впечатление въ цѣла Македония, а клането предизвика голѣмо негодувание въ царство България, гдето и тъй следѣха съ трепетъ систематичното преследване на българитѣ въ Македония.

На 1 августъ 1912 год. бѣ извършенъ атентатътъ въ Кочани. Тамъ бѣха изклани 39 души българи, 50 тежко и 170 леко ранени. Това трагично произшедствие развълнува още по-силно общественото мнение въ България.

Ултранационалистичната политика на младотурското управление застраши и тѣзи малко правдини на нетурскитѣ народности въ империята, които що годе осигуряваха самостойното имъ културно развитие. Заинтересованитѣ балкански държави въ участьта на съплеменнитѣ имъ населения въ Турция потърсиха пжтища на споразумение. Така стана възможенъ съюзътъ между балканскитѣ държави въ 1912 год.

Новото робство

Балканската война се обяви при неописуемъ ентусиазъмъ въ всички обществени слоеве на съюзенитѣ балкански държави, води се съ нарастващо подозрение и свърши съ погромъ за най-мощния съюзникъ — българския народъ. Букурещкия миръ бѣше вѣнецъ. Македония бѣше разпокжсана и най-голѣмата ѝ часть попадна въ ржцетѣ на враговетѣ — по-върли отъ старитѣ потисници — турцитѣ.

Още отъ първия месецъ на встжпването си, сърбитѣ подеха борба противъ българската народность.

На 18 декември 1912 г. въ Прилепъ бѣше убитъ българския учитель Анаст. Лютвиевъ; прогониха българскитѣ четници, затвориха училищата, подъ предлогъ, че било военно време; заповѣдаха да се изхвърли ѣ отъ всички табла на фирмитѣ; въведоха задължително празднуване на сърбски черковни и държавни праздници. Съ една дума, почнаха една денационализаторска политика — точно по шаблона на младотурцитѣ. Сжщото положение бѣше и въ Гърция.

Не можеше да не се потърсятъ отъ страна на потиснатитѣ старитѣ революционни пжтища.

Възкръсна пакъ Вжтрешната македонска революционна оргацизация. Старитѣ вождове — Тодоръ Александровъ, Хр. Матовъ и пр. отново сж на чело.

Изникватъ почти въ всички македонски околии нови чети: въ битолско — четата на Кръстю Льондовъ, въ прилепско — Дамянъ Поповъ, въ велешко — Владимиръ Сланковъ, въ кумановско

— Кръстьо Лазаровъ, въ тиквешко — Лазаръ Тодоровъ, въ скопско — Лазаръ Велковъ Дивлянецъ, въ кратовско — Дончо Ангеловъ, въ ресенско — Кръстьо Трайковъ, въ г-вгелийско—Дельо Тушински, въ малешевско—Петко Стефановъ и пр. и пр.

Тѣзи чети постоянно сж въ движение и ето защо често влизатъ въ стълкновение съ потеритѣ, които на всѣка стжпка ги преследватъ.

Тукъ ще споменемъ само нѣкои сражения, дадени отъ четитѣ срещу преследващитѣ ги.

1. Кумановския войвода Кръстю Лазаровъ се сражава на 4, 5, 7 октомври 1914 г. при с. с. Кетеново, Пезово, Патерино, 9 юни 1915 год. при м. Островица; 27, 28 и 29 августъ с. г. и пр.

2. Кратовската чета съ войвода Дончо Ангеловъ води три сражения въ с. с. Мушково, Ямица, Койково и пр.

3. Велешката чета на Вл. Сланковъ извърши атентатъ на желѣзопжтната линия при с. Веноле и после при с. Скачанци (16. VIII. 1914 г.) (велешко) води сражение и цѣлата чета става жертва заедно съ войводата.

4. Малешевската чета на Гаве Стоиловъ се сражава при с. Негрево, планина Сливница, Симова рѣка, Смаймирово и пр.

5. Криво-паланската чета подъ началството на Петко Стефановъ презъ м. мартъ 1915 година води две денонощни сражения съ сръбскитѣ потери при с. Градецъ.

6. Щипската чета на Ефремъ Младеновъ се сражава при Богословецъ.

7. Прилепската чета на чело съ войвода Даме Поповъ се бие при Червената стена и пр. и пр.

Четитѣ извършиха и единъ отъ голѣмо значение атентатъ: бомбардираха мостоветѣ Карадачкия и Видосирския на Демиръ-капия (вардарско), та много се поврѣчи на сръбската войска да се снабдява съ припаси.

Ще споменемъ и за нападението на с. с. Валандово и Удово, станции на желѣзницата Солунъ—Скопйе, станало презъ априлъ 1915 год,, дето паднаха 470 души сърбски войници и 7 офицери, срещу 28 души отъ страна на четитѣ — 400 души на брой.

Нито мѣстото, нито предназначението на нашия албумъ помагатъ да се простираме повечко върху дѣлата на В. М. Р. О. презъ време на свѣтовната война, а по общото признание тя е отъ грамадно значение, защото около 80,000 македонски синове се отзоваха подъ знамето на освободителната война.

Революционниятъ методъ въ македонското освободително движение

Македония — плодната нива на българския смѣлъ духъ и на високата българска просвѣта — бѣ заприличала, особено следъ 1918 год., на една цѣлина, върху която нейнитѣ поробители се готвѣха да сѣятъ безпрепятствено своитѣ национални тръне. Като такава тя се рисуваше въ съзнанието на чуждия свѣтъ, на мнозина българи отъ свободна България и особено на нейнитѣ владѣтели: сърби и гърци.

Тодоръ Александровъ пусна въ тази цѣлина дълбоки бразди, които възстановиха продължението на българската история въ Македония и дадоха тонъ за борчество на цѣла една епоха.

Затуй намъ се вижда неестествено да се казватъ прибързани приказки и да се вадятъ още по-прибързани заключения върху дѣлото на Тодора и на В. М. Р. О., за да се угажда на временни или нечисти смѣтки. Ние имаме предвидъ похватитѣ на нѣкои българи, които отричатъ исторически истини, безъ да искатъ да знаятъ, че съ това се уврежда една висша правда, стоеща въ връзка съ дълбоки интереси на самия български народъ.

Вземайки поводъ отъ годишнината отъ смъртьта на Тодоръ Александровъ, ние искаме да изложимъ накратко нѣкои схващания въ самата революционна организация за нейния методъ на борба и съпротивление срещу чуждото господство.

Положително е, че ако турцитѣ продължаваха да владѣятъ Македония и следъ 1912 г., тѣ щѣха да назоватъ македонскитѣ българи съ сжщото име, съ което ги наричаха въ продължение на 500 години. Въ сравнение съ днешното наше окаяно положение, много блажено е времето, когато турскиятъ султанъ признаваше съ ферманъ българския народъ следъ черковната борба. Найголѣмото наше разочарование отъ 1912 година насамъ произхожда отъ две обстоятелства: отъ отричането на българското народно име въ Македония отъ страна на гърци и сърби и отъ явното или мълчаливо одобрение на тѣхната политика въ нѣкои държави.

Следъ 1918 г. мнозина считаха, че македонскиятъ народъ е окончателно разрешенъ чрезъ договора отъ Ньоий. За множеството фарисеи на западната цивилизация се виждаше твърде умѣстенъ изрекътъ, че червеният султанъ е замѣстенъ въ Македония съ християнски управления.

По какъвъ начинъ, при това положение, можеше, да се прояви въ Македония българскиятъ духъ и какъ свѣтътъ би могълъ да разбере, че въ тая страна нито владѣе повече редъ и законность, отколкото подъ властьта на турцитѣ, нито въ нея живѣятъ гърци и сърби, нито най-после, македонскиятъ въпросъ е разрешенъ окончателно.

Ние поддържаме, че македонскиятъ духъ можеше да се прояви само по-нелегаленъ пжть; когато всички условия за единъ взривъ сж на лице, той нѣма да закъснѣе да избухне.

Революционната борба, която се започна противъ сърби и гърци, е борба съвършено неотвратима. Безъ тази героична и свещенна борба свѣтътъ би счелъ, че историята на македонския българинъ е спрѣла на 1912 г. Съ нея, обаче, въпросната история продължи и ще продължава за общо удивление на свѣта и даже при постепенното изоставяне на теорията, която се стараеше да оправдае насилствено денационализиране на Македония. Съ огледъ на възможноститѣ за национално самозапазване, борбата противъ гърци и сърби, макаръ и водена отъ всѣка страна при по-мжчни условия, има по-голѣмо оправдание отколкото борбата срещу турцитѣ. Съ метода и плана на Екзарха, българинъ подъ турско владичество все пакъ можеше да живѣе и да се развива, когато сега единствено методътъ на Караджата можа и трѣбваше да възстанови и подържа надеждитѣ и изгледитѣ за спасение.

Подхвърля ни се, че революционното движение срѣщало неодобрение въ външни политически фактори. Когато Тодоръ Александровъ започна да се бори преди десеть години, още по-малко одобрения имаше отъ въпроснитѣ фактори. Както споменахме по-горе, днесъ е на лице постепенната заинтересованость и промѣна на мненията въ много политически срѣди по отношение на македонския въпросъ. Не е желателно за насъ да се аргументираме подробно по тая точка. Но защо нѣкои българи, като се позоваватъ на мненията на чужденци, съ особена охота взиматъ напълно отри-

цателно становище спрямо нашата борба? Тия българи немогатъ да ни посочатъ другъ възможенъ методъ за борба; самитѣ тѣ биха правили сѫщото, що вършимъ ние, ако изпаднѣха въ нашето положение. Най-после, тѣ не вематъ предвидъ мнението и на други чужденци, които смѣтатъ за напълно основателенъ революционния начинъ на борба срещу робството.

На какво да отдадемъ поведението на такива българи; на тѣхната демагогия ли, или на липсата на политическа мисъль у тѣхъ?

Нека не се забрави, обаче, че вънъ отъ крайнитѣ политически постижения предъ чуждия свѣтъ, революционната борба има свои важни задачи и постига добри резултати и на чисто домашна почва. Това е една интимна за освободителното движение материя, която ние по дългъ не можемъ да изясняваме въ подробноститѣ ѝ. Отъ друга страна, бидейки проява главно на българска вѣра и воля, македонското революционно движение само по себе си упражнява ценно въздействие и върху родолюбцитѣ въ самата България. Нека си спомнимъ нещастната 1918 година. Тогава вѣрващитѣ въ бѫдещето на българщината, които биха могли да одобрятъ какъвто и да е рискъ и жертва за едно родолюбиво дѣло, трѣбваше да се търсятъ съ фенеръ въ България. Ако говоримъ отъ чисто българско становище за македонското дѣло, нека на горната констатация се спратъ най-вече тѣзи българи отъ Царството, които днесъ отричатъ нашата борба. Подобна констатация не може да послужи като доводъ на заинтересувани чужденци да оспорватъ самостойностьта на македонското дѣло, понеже ние говоримъ за морални и народностни връзки между свободни и поробени българи, които връзки историята е установила и които ние желаемъ да останатъ навѣки живи.

Казва се още, че поради македонското революционно движение българската държава не могла да изпълни дълга си спрямо страдащия въ Македония българинъ. Никой отъ ония, които искрено и сериозно следятъ развитието на македонския въпросъ нѣма да повѣрва въ това. Българскитѣ правителства всѣкога сѫ длъжни и свободни да се застѫпватъ за правата на македонскитѣ българи стига да иматъ съзнанието и куража за това. Отъ факта, че последнитѣ, бидейки тъй зле поставени, предпочитатъ да теглятъ рисковетѣ на една революционна борба, отколкото да загинатъ, произхожда още едно по-голѣмо право и основание за българскитѣ правителства да правятъ съответни постѫпки. Но ако тѣ, вмѣсто да изпълнятъ дълга си, осѫждатъ македонцитѣ за борбата имъ, следва ли да се приеме, че последнитѣ, за да угодятъ на българскитѣ правителства, би трѣбвало да търпятъ робството като стадо, за да повѣрва всѣки, че сѫ се вече денационализирали, или че никога не сѫ били и българи? . . Споредъ насъ преди всичко угнетениятъ трѣбва да говори самъ за себе си и да действува.

Да вземемъ единъ примѣръ. Българитѣ въ Поморавия не се организираха и не подеха борба на времето, не решиха да упорствуватъ докрай и резултатътъ е известенъ: никой отъ чужбина не дойде да ги възкръсва, нито пъкъ България се сѣти да се застѫпи за тѣхнитѣ потъпкани права. Ако при днешното кипеще състояние на македонския въпросъ България не намира възможности да се застѫпва за поробения си братъ, нима ще намѣри по-голѣмо право и основание да се застѫпва, ако съ Македония би станало евентуално това, което стана съ Поморавия.

Само гордость и куражъ трѣбва да буди въ всѣко българско сърдце борбата, която македонцитѣ водятъ. Ако тя е революционна, отговорни сѫ затова, преди всичко, ония велики държави, които за свои интереси създадоха и крепятъ едно положение, противно на всѣка правда и което струва толкова кръвь на нашия народъ и на Европа.

Ние, които сме имали възможность да знаемъ намѣренията на Тодоръ Александровъ следъ 1918 г., заявяваме, че и неговото искренно желание бѣше да види въ Македония започната и водена легална народна борба. Но намѣренията на поробителитѣ се оказаха по-силни отъ най-добритѣ желания на македонцитѣ. Това е едно минало, отъ което органически произхожда сегашната борба.

И въ този случай ние искаме да подчертаемъ неизмѣнното и отдавна установено мнение въ нашитѣ редове, а именно: ако цѣлитѣ, които ВМРО преследва, биха могли да се осѫществятъ по други пѫтища, тя доброволно ще измѣни своя методъ на действие. Обаче, на лице трѣбва да бѫдатъ дѣла и гаранции — безразлично отъ чия страна идатъ тѣ — задоволяващи македонцитѣ. На праздни приказки нѣма защо да се осланяме. Иначе революционниятъ методъ ще бѫде прилаганъ, независимо отъ обстоятелството, че тоя методъ тукъ или тамъ, по едни или други съображения, ще срѣща и неодобрение.

Ще кажемъ пакъ, че най-неоправдано и най-безсмислено си остава за насъ неодобрението, което иде отъ слѣпата партизанщина въ България. Тая партизанщина има непростимъ грѣхъ и предъ свободния българинъ за това, че въ продължение на 50 години се лута въ омагьосанъ кржгъ, неспособна да създаде, даже следъ страшната катастрофа отъ 1918 г., единството поне по сѫдбоноснитѣ за нацията въпроси на външната политика. А нейниятъ най-тежъкъ грѣхъ предъ Македония е въ това, че отъ 1893 г. насамъ, тя не е чужда на всички прѣчки, които подкопаваха единството и силата на македонското дѣло.

Македонския духъ е по-силенъ отъ всѣкакви прѣчки и ние сме увѣрени, че на края той ще възтържествува надъ всички тѣхъ. За това, което е отъ 1918 г. насамъ, тоя духъ се дължи на величавия образъ на покойния Тодоръ Александровъ, предъ който ние днесъ стоимъ, а и бѫдащитѣ поколѣния ще стоятъ съ почить и благоговение.

(изъ в. Македония) Ив. Михайловъ

Малцинствата

Просвѣтенитѣ умове и благороднитѣ сърдца на нашия континентъ съ радость посрещнаха 14-тѣ точки на Уйлсона и се надѣваха на единъ справедливъ безъ победители и победени миръ. Политицитѣ и дипломатитѣ, обаче, вслушвайки се, между другото и въ гласа на своитѣ още ожесточени народи — победители, пакъ се поклониха на вѣчния принципъ vae victis. Тѣ вписаха въ договоритѣ за миръ или въ отдѣлни анекси и клаузи за малцинствата, безъ намѣрение, обаче, да ги приложатъ нѣкога.

Това пролича, още когато на другия день, следъ като Давидовичъ подписа Сенъ-Жерменския договоръ, сърбитѣ се провикнаха — „нѣма Македония, има южна Сърбия, нѣма българи въ нея, има прави сърби“. Това подсказваше на насъ, македонскитѣ българи, и гръцкиятъ „Абецедаръ“.

Тезата на Мело Франко за асимилацията на

малцинствата, удобрявана даже и отъ Чембърлейнъ, подчертаваше сѫщитѣ намѣрения и къмъ всички други потиснати народностни малцинства.

Наспорилитѣ се веднага следъ Парижкия договоръ за миръ международни дружества и лиги за защита правата на малцинствата, при чиито нескончаеми конференции и конгреси първитѣ цигулки държеха многобройнитѣ делегати, изпращани неофициално отъ правителствата на странитѣ-победителки, имаха за цель да приспиватъ истинскитѣ и далновидни европейски общественици, които въ интереса на човѣчеството търсѣха право и правда за всички поданици въ дадена държава. Тѣ имаха за цель, будейки надежди за по-добро бѫдеще въ душитѣ на угнетенитѣ и замайвайки радетелитѣ за миръ между народитѣ, да печелятъ нуждното време за по-безропотното асимилиране на малцинствата, останали въ рѫцетѣ на победителитѣ.

Малцинствата, обаче, се указаха навредъ много корави. Тѣ не проличаха като тѣсто, пригодено за всѣкаква форма. Десеть години изминаха вече отъ приключването на голѣмата война и повика за свобода на националната съвесть зарадъ всѣкиго все повече и повече се засилва. Отъ друга страна пъкъ времето лѣкува всичко. Ненавистьта отстѫпва мѣсто на по-благородни човѣшки чувства и кара свѣтътъ все повече и повече да се вслушва въ гласа на човѣколюбцитѣ, които добре рисуватъ, до какви нови кръвопролития може да се стигне пакъ, ако днешното положение продължи.

Дандюранъ и Стреземанъ презъ последната мартенска сесия на О. Н. смѣло потърсиха пѫть за приложение обещанитѣ въ договоритѣ клаузи за права на малцинствата. Чембърлейнъ се поправи въ смисъль, че той е разбиралъ тезата на Мело Франко само като едно приобщение духътъ на мнозинствата за запазване днешнитѣ граници на държавитѣ, въ които тѣ живѣятъ, но не че малцинствата трѣбва да приематъ езика, вѣрата, нравитѣ, традициитѣ и културата на мнозинствата.

Впечатлението отъ последната конференция на Съвета на О. Н. е, че на 4 мартъ т. г. се тури едно начало за действително прилагане правата на малцинствата; че то ще подкачи за всѣка държава поотдѣлно по-рано или по-късно, споредъ степеньта на културното развитие на отдѣлнитѣ народи.

За голѣмо съжаление нѣма перспективи за насъ македонскитѣ българи, да настѫпятъ скоро почестити дни въ предѣлитѣ на днешна Югославия. Тамъ днесъ управляватъ военнитѣ, които не могатъ да се освободятъ отъ химеритѣ си за една велика Сърбия. Управницитѣ на тая държава тровятъ своя народъ, като систематически насаждатъ въ душата му нечовѣшки чувства къмъ всичко, което не е сръбско. За владението на Солунъ сръбскитѣ държавници търсятъ хомогенна народна маса отъ Бѣлградъ до Егейско море. И зарадъ това днесъ македонскиятъ българинъ е подложенъ на невъобразимъ по своята жестокость режимъ и по дветѣ страни на Вардара. За неговата асимилация, въпрѣки протеста на европейската обществена съвесть, сърбитѣ съ завидна енергия и настойчивость проповѣдватъ теориитѣ на Цвиича и Бѣлича, които между прочемъ гордото и силно национално самосъзнание на македонскитѣ българи системно опровергава всѣки день и всѣки часъ. Схванали, обаче, въ последно време, че измислицитѣ само увеличаватъ интереса на европейското обществено мнение къмъ онеправданитѣ малцинства, че тоя интересъ все повече расте, сърбитѣ днесъ прибѣгватъ и къмъ други умувания.

Тѣхни агенти презъ миналия месецъ мартъ въ Женева проповѣдваха, че договоритѣ за миръ не ги задължавали да даватъ права на малцинствата, живущи въ страни, присъединени къмъ тѣхната държава по-рано отъ 1919 год., докато въ Сенжерменскиятъ договоръ въ чл. 9, алинея II е казано: постановленията на тоя членъ важатъ само за земитѣ, съединени къмъ Сърбия или къмъ С. Х. С. отъ 1 януари 1913 год. насамъ. А тъкмо въ тоя членъ именно се говори за правата на малцинствата.

Сѫщитѣ агенти се позоваватъ на едно своего рода тълкувание договоритѣ за миръ, като твърдятъ, че еднаквитѣ по раса и вѣра и близки по езикъ малцинства трѣбвало да бѫдатъ асимилирани отъ мнозинствата, съгласно духа, но не и буквата на договоритѣ за миръ.

Македонскитѣ българи, обаче, сѫ убедени, че въпрѣки всичко честната европейска обществена съвесть ще се наложи и че и тѣ рано или късно ще добиятъ право да се учатъ и да се молятъ на Бога на своя майчинъ езикъ, както и да добиятъ въ родната си земя и всички политически и граждански свободи.

Тѣ иматъ пълна вѣра, че съвременнитѣ великани, поклонници на великитѣ човѣшки добродетели — любовь и истина, ще вразумятъ угнетителитѣ, че всичкитѣ народи-победители, като подкачимъ отъ поляцитѣ, освободени отъ насадената отъ душитѣ имъ злоба поради голѣмитѣ кръвопролития на всесвѣтската война, ще си спомнятъ своето недавнашно минало, ще създадатъ условия за честенъ трудъ и творение на блага за всѣко човѣшко сѫщество подъ божието небе. Тѣ вѣрватъ, че скоро ще дойде день, когато, заедно съ своитѣ народни съотечественици, ще заживѣятъ въ миръ и любовь при пълна свобода за всѣкиго въ предѣлитѣ на своята родина. Дай боже другитѣ български малцинства, пъкъ и всички други такива по свѣта да получатъ въ скоро време сѫщото, за да зацари братска хармония между човѣцитѣ.

Д-ръ К. Д. Станишевъ

Петицията на поробена Македония до О. Н.

Скопйе, декември 1929 г.

До Негово Превъзходителство сръ Ерикъ Дръмондъ, главенъ секретарь на О. Н. въ Женева.

По силата на чл. 2 отъ договора, подписанъ въ Сенъ-Жерменъ на 10 септември 1919 г. между главнитѣ съюзни сили и кралство Сърбия, Хърватско и Словения, покровителството на малцинствата, които живѣятъ въ кралството е подъ гаранцията на О. Н. Подписвайки тоя договоръ, кралството пое, съобразно съ тоя договоръ, задължението да даде права на всички малцинства, включени въ границитѣ му следъ 1 януари 1913 г.

По силата на всичко това, тия права и тая протекция сѫ признати сѫщо за българското население въ Югославия, присъединено къмъ нея следъ споменатата дата Основавайки се на тоя договоръ, населението се обръща къмъ О. Н. съ молба, то да изпълни и приложи договора за покровителството на малцинствата въ дадения случай за българското малцинство въ Югославия, дето то съставя компактна маса всрѣдъ населението, което живѣе въ Македония.

Десеть години минаха отъ сключването на договора за миръ. Въпрѣки това Сенжерменския договоръ за покровителство на малцинствата си остана мъртва буква. Нѣщо повече: българскитѣ малцинства въ Югославия сѫ не само лишени отъ

предвиденитѣ права въ тоя договоръ, но сѫ и подложени на една системна денационализация и насилствена асимилация, лишени сѫ отъ политически права и сѫ превърнати на икономически роби и обречени на мизерия.

Противно на сѫществуващитѣ договори югославянското правителство унищожи всички наши културни институти — национални, образователни и политически — затваряйки 641 български училища съ 37,000 ученици, прогони 1013 български учители, конфискува и превърна въ сръбски черкви 761 български черкви, изпѫди шестима владици, прогони и унищожи 833 български свещеници, унищожи всички български библиотеки и читалища, въ които ние се учихме на майчиния си български езикъ, забрани български вестници и списания въ Македония. Съ една речь югославянското правителство разруши въ Македония всичко, което може да служи за национално, културно и социално развитие на македонскитѣ българи.

Въ преследването на своята политика за унищожаване българщината въ Македония югославянското правителство прибѣгва дори къмъ мѣрки, които навсѣкѫде се считатъ като пълно отрицание на съвременната цивилизация и елементарнитѣ понятия за свобода:

a. Въпрѣки чл. 7 отъ Сенжерменския договоръ, то ни забрани да си служимъ по улицитѣ съ нашия майчинъ български езикъ, както въ частнитѣ си отношения, въ търговията, въ събранията и пр. безъ да може да става дума за употрѣбяването на българския езикъ въ публикации и въ печатъ. Употрѣбяването на нашия български езикъ въ държавнитѣ, общинскитѣ и др. учреждения е напълно забранено;

b. Нашитѣ имена бѣха насилствено промѣнени съ сръбски окончания.

Кръщаването на нашитѣ деца съ национални имена е забранено и ние сме заставени да ги кръщаваме по единъ списъкъ, изработенъ отъ сръбскитѣ църковни власти специално за Македония;

c. Четенето на български книги и български вестници е забранено подъ страхъ на най-тежко наказание и ние никога нѣмаме възможността да прочетемъ нито единъ редъ на нашия майчинъ езикъ. Четирима младежи бѣха осѫдени въ Кавадарци, защото у тѣхъ е била намѣрена една българска книга.

d. Пѣнието на български народни пѣсни се счита за престѫпление.

Въ Тетово много граждани, начело съ единъ свещеникъ, бѣха осѫдени защото сѫ пѣли на едно празденство български пѣсни;

e. Югославянскитѣ власти ни забраниха да празднуваме нашитѣ национални и обичайни празднични, именитѣ и еснафски празднични, налагайки ни вмѣсто тѣхъ сръбската „слава“.

f. За да улеснятъ асимилацията, властитѣ насилствено заставятъ да се женятъ млади момичета и жени отъ Македония за сръбски жандарми, доведени тамъ, и всички протести противъ това насилие досега сѫ били безъ резултатъ.

g. На македонската интелигенция се отказватъ всички общински и държавни служби. Тѣхнитѣ заявления се оставятъ безъ последствия и самитѣ тѣ се пропѫждатъ отъ кралството, както бѣше случая съ г-жа д-ръ Пиперкова отъ Скопйе, д-ръ Наумовъ отъ Охридъ, д-ръ Ципушевъ отъ Велесъ или се интернираттъ, както е случая съ инж. Каражовъ и д ръ Тошановъ. отъ Щипъ, или се убиватъ, какъвто бѣше неотдавна случаятъ съ Благой Моневъ отъ Щипъ, Рампо Поповъ отъ Прилепъ и пр. -- безъ да говоримъ за многобройнитѣ убийства, които станаха по-рано.

Ваше Превъзходителство, българското население въ Македония има дълбока вѣра къмъ великата мисия на О. Н. и иска да вѣрва, че то бди надъ точното прилагане на международнитѣ договори. Затова, имайки съзнание за правата, които му сѫ гарантирани като малцинство отъ Сенжерменския договоръ и въпрѣки голѣмитѣ страдания поради насилствената асимилация на югославянското правителство, българското население въ Македония, организирано въ своитѣ национални организации, реши да ни изпрати въ Женева въ качеството на негови законни представители, за да отправимъ до О. Н. тая петиция и да искаме неговата протекция въ качеството на национално малцинство въ Югославия — нѣщо, отъ което досега ние не сме се ползували, вследствие познатото поведение на югославянското правителство.

Ние, долуподписанитѣ югославянски подданици, родени и живущи въ Македония, сме заемали разни обществени и политически служби и сме участвували въ политическия животъ на нашата страна, въ качеството си на представители на българското национално малцинство въ Югославия, приехме деликатната и патриотическа мисия да отправимъ до О. Н. тая петиция, убедени, че съ тоя актъ ние изпълняваме единъ дългъ къмъ нашия собственъ народъ и цивилизованото човѣчество, защото ние вѣрваме, че подпомагаме, за да се отстранятъ по миролюбивъ пѫть угрози за мира.

Излагайки всичко това, ние си позволяваме да обърнемъ внимание на О. Н. върху опасноститѣ, които заплашватъ самото сѫществуване на българското население въ Югославия.

Ние заявяваме въ сѫщото време, че всички тия и други изложени досега факти въ петициитѣ, представени било отъ емигрантската организация на македонцитѣ, било отъ други организации, като Балканския комитетъ въ Лондонъ, французката лига за правата на човѣка, или американската лига, напълно отговарятъ на действителностьта и на желанията на българското население въ Югославия.

За да се отстрани тежкото и непоносимо положение, въ което се намира българското малцинство въ Югославия, положение, което създава всички условия за нежелателни събития, ние вѣрваме, че е необходимо и целесъобразно да се вематъ следнитѣ мѣрки:

1. Да се признае националностьта на македонското население и строго да се съблюдава подъ контрола на Обществото на народитѣ договора за покровителството на малцинствата.

2. Да се позволи завръщането въ Македония на нашитѣ емигрирали братя.

3. Да се амнистиратъ всички политически затворници, осѫдени отъ сръбскитѣ сѫдилища само за това, защото тѣ сѫ искали права и свободи, гарантирани отъ договора за покровителство на малцинствата.

4. Да се разреши отварянето на българскитѣ черкви и училища, издигнати съ толкова жертви отъ самото население преди сръбското владичество въ Македония.

5. За да се контролира изпълнението на поетитѣ задължения отъ югославянското правителство по силата на договоритѣ да се изпрати въ Македония една специална комисия, назначена отъ О. Н., която да бди за изпълнението на тоя договоръ.

Ваше Превъзходителство, македонското население, което ние имаме честьта да представляваме посрещна съ радость новината за Вашето идване въ югославянската столица. Това е доказателство за вѣрата, която има това население къмъ О. Н. и за голѣмата му мисия да въдвори една ера на

пълна толерантность въ отношенията между народитѣ, толерантность необходима за мира. Ние сме убедени, че тая вѣра на нашитѣ братя ще бжде оправдана, като Ваше Превъзходителство даде ходъ на тая петиция.

Д. Шалевъ, Д. Илиевъ, Гр. Анастасовъ

Дѣлото на тримата

Въ Бѣлградъ, обикновено словоохотливи по всѣка македонска акция, която развързва ржцетѣ на властьта имъ за тероръ и произволи, не обѣлватъ зжбъ по петицията на Шалевъ, Илиевъ и Анастасовъ, отправена до О. Н. отъ името на живущитѣ въ Македония българи. Тамъ, въ Бѣлградъ добре разбраха и оцениха тая акция, която търси международното морално сътрудничество и поставя новитѣ „югославянски" управници предъ едно съвсемъ ново положение.

Досега бѣлградската власть се защищаваше, опрена на държавната самозащита: македонскитѣ революционери, по свой починъ или подъ влиянието на чужда интрига, атакуватъ „Югославия" и смущаватъ мирното население въ Македония; коя държава не би взела „нужднитѣ" мѣрки противъ подобенъ начинъ на действие? Сега положението е друго: тримата, които отидоха въ Женева, не само не атакуватъ държавата, но действуватъ въ името на нейното вжтрешно заздравяване. Въ своята петиция тѣ указватъ, че съвременното разбиране за сжщностьта и задачитѣ на държавата е несъвмѣстимо съ режима, който сърбитѣ въведоха въ Македония, а още по-малко — съ международнитѣ интереси, които предизвикаха създаването на О. Н. При това, като прибавимъ, че подателитѣ на петицията сж югославянски поданици и хора съ видно обществено положение, които идватъ направо отъ Македония, отстранява се и подозрението за чужда интрига.

Накжсо: Македония заговори сама — и въ това се състои голѣмото значение на дѣлото на тримата.

Свикнали съ шумни революционни борби и ефектни политически състезания, при които ползата и фразата се налагатъ надъ правилната оценка на събитията, мнозина, може би, не отдаватъ много голѣмо значение на скромната акция на тримата, макаръ героическиятъ елементъ и международниятъ ефектъ отъ нея да сж неизмѣримо по-голѣми отъ много шумни акции на революцията.

И още: по пжтя на македонското освободително движение, следъ създаването на македонския националенъ комитетъ, акцията на тримата иде да покаже, че това движение намѣри найсетне правилната изходна точка за своя успѣхъ при новитѣ международни условия.

Бръшлянъ

Македонски студентски съюзъ въ чужбина

Младата македонска интелигенция въ чужбина не можеше да остане безучастна къмъ страданията и стремежитѣ на своя народъ. Родена и откърмена въ борба за свобода и щастлива бжднина, още въ ранна възрасть тя трѣбваше да преживѣе моменти на всенародна скърбь и да изпие горчивата чаша на изгнанието.

Изгубила родината си, обаче, тя не изгуби любовьта си къмъ нея и желанието ѝ да я види пакъ свободна. Но, за да стане това, трѣбваше да бжде далечъ отъ отчаянието и бездейностьта. И тя пожела да вложи усилията си въ освободителната борба. Плодъ на желание е създаването на македонскитѣ студентски дружества въ София, Берлинъ. Парижъ, Виена и др. Това бѣха първитѣ македонски студентски дружества.

Презъ месецъ януари 1925 година, въ гр. Лайпцигъ — Германия, се състоя учредителния конгресъ на македонския студентски съюзъ. Презъ 1928 год., месецъ февруари, въ гр. Франкфуртъ на Майнъ — Германия, се състоя първия редовенъ конгресъ. Тази година пъкъ, въ гр. Мюнхенъ — Германия, презъ месецъ юли, се състоя втория редовенъ конгресъ.

Понастоящемъ македонския студентски съюзъ има 14 дружества въ следнитѣ градове: Парижъ, Монпелие, Нанси, Стразбургъ, Лиежъ, Берлинъ, Франкфуртъ, Дармщатъ, Мюнхенъ, Виена, Грацъ, Италия, Х..., София и Варна. Има изгледи да се основатъ нови дружества, особено въ Франция, кждето наплива на македонски студенти е голѣмъ, докато въ Германия числото на дружественитѣ членове намалява, поради поскжпнѣлъ животъ. Числото пъкъ на организиранитѣ македонски студенти е приблизително 450.

Съюзътъ има следнитѣ почетни членове: Проф. Густавъ Вайгандъ — Лайпцигъ, проф. Луборъ Нидерле и Лудвигъ Куба — Прага, проф. П. Н. Милюковъ — Парижъ, проф. Любомиръ Милетичъ — София и д-ръ Анте Павеличъ.

По-главнитѣ задачи на съюза, които сжщевременно се преследватъ и отъ отдѣлнитѣ дружества, сж: да се организира цѣлата македонска академическа младежь, за да се приучи къмъ организационенъ животъ; да се възпитава въ духъ на родолюбие и обществена деятелность; да се култивиратъ въ нея граждански добродетели; да се опознае тя съ миналото, бита и въжделенията на македонския народъ; да се приучи и къмъ народополезна служба. Извънъ тѣзи възпитателни и просвѣтителни задачи съюзътъ и дружествата иматъ и тежката задача да представляватъ културния ликъ на Македония въ чужбина, да освѣтляватъ чуждото обществено мнение върху народния идеалъ и днешното положение, въ което македонския народъ е изпадналъ. Тази задача още повече се усложнява отъ факта, че пропагандата на нашитѣ противници е извънредно много силна Тя води началото си отдавна. Сърбитѣ и гърцитѣ не сж жалили нито трудъ, нито срѣдства, за да заблуждаватъ обществото и да натрупватъ цѣлъ облакъ отъ неистини и изопачени факти върху нашата кауза. Тѣ и сега продължаватъ съ двойно повече срѣдства и съ утроена енергия.

Обаче колкото и тежка да е освѣтлителната дейность, тя ще продължи. Досегашнитѣ трудности и успѣхи ще послужатъ за поука, за да може да се развие въ бждеще една просвѣтителна дейность по-смислена и въ по-голѣмъ мащабъ. За решилитѣ да работятъ и се борятъ за свобода не сжществуватъ невъзможности. Още повече, когато тѣ иматъ на своя страна и най-могжщото оржжие — правдата.

Н. Коларовъ

Прахъ въ очитѣ

Значи Пуниша Рачичъ е осѫденъ и то на 20 години затворъ!

Неосведоменитѣ чужденци оставатъ съ впечатлението, че сѫдътъ е изпълнилъ своя дългъ. Но за съжаление не е така.

Случаятъ е искалъ сутриньта, въ деня на убийствата да пристигна въ Бѣлградъ и да присѫствувамъ на страшното, непознато въ историята на парламентаризма, злодеяние на бѣлградскитѣ „братя"

Влѣзохъ въ журналистическата ложа (въ лѣво отъ председателя на скупщината) въ момента, когато започна да говори хърватскиятъ народенъ представитель професоръ Машровичъ, който предупреди, че съ статиитѣ въ бѣлградския правителственъ в. „Единство" и съ повтарянитѣ въ скупщината закани се създава атмосфера за убийства. Това действително можеше да се почувствува. Може би това мое чувство бѣше причина да следя съ голѣмо внимание цѣлото развитие на заседанието.

При първия изтрелъ настана паника. Нѣкои журналисти избѣгаха вънъ, а други тичаха между банкитѣ насамъ-натамъ. Азъ останахъ на мѣстото си, за да видя по-добре какво ще стане. Затова мога да твърдя, че видяхъ цѣлото събитие. Но не допускахъ, че Пуниша ще продължи да стреля. И когато той продължи да убива, всичко ми стана ясно. (Бѣше ми мѫчно, че не носѣхъ никакво оръжие, за да попреча на Пуниша Рачичъ да продължи да стреля. При моето тръгване отъ Загребъ, тамъ никой не предчувствуваше, че работитѣ въ Бѣлградъ сѫ стигнали до тамъ). Ясно ми бѣше и това, защо преди извършването на убийствата, председателтъ на скупщината Нинко Перичъ покани формално Пуниша — когато вече последниятъ искаше да седне — да говори за лично обяснение (Перичъ мислеше, че Пуниша ще говори на всѣка цена и ще предизвика буря, при все че той не би му дѣлъ думата и така би се получило впечатление, че Пуниша е говорилъ безъ позволението на председателя. Но, когато председателтъ видя, че Пуниша ще седне, веднага самъ му даде думата за лично обяснение).

Като се знае всичко това, ясно става, че Пуниша извърши своето злодеяние по предварително споразумение, съ предумисълъ, хладнокръвно и по точно изработенъ планъ. Доказателство за това е фактътъ, че Рачичъ избѣга, безъ нѣкой да му попречи, презъ министерската стая, по предварително приготвенъ пѫть. Чакалъ го е автомобилъ, а въ галерията е имало много въоръжени комити, които сѫ били въ изправность за всѣки случай.

Когато интелектуалнитѣ съучастници на Пуниша Рачичъ схванаха създаденото настроение, особено срѣдъ външния свѣтъ, посъветваха го самъ да се предаде, тъй като опасность за живота му нѣма да има, нѣщо което се потвърди и отъ присѫдата.

Менъ още сѫщия день ми стана ясно какви ще бѫдатъ процесътъ и присѫдата. За да бѫдатъ освободени неговитѣ интелектуални участници отъ всѣко подозрение, Рачичъ трѣбваше да бѫде осѫденъ строго. Какво ще стане съ него после, това е другъ въпросъ. Никой не може да контролира, дали Пуниша излежава наказанието си или не. Даже самиятъ сѫдъ не допусна на процеса всички журналисти.

Пуниша се защищаваше, че е стрелялъ въ възбудено състояние, тъй като д-ръ Пернаръ го е обидилъ и се е опиталъ да извади револверъ. Срещу д-ръ Басаричекъ и Павле Радичъ — казва той — е стрелялъ въ самоотбрана, понеже тѣ тръгнали къмъ него съ дигнати ржце. Въ Гранджа е стрелялъ сѫщо така въ моментъ на самозащита, защото Степанъ Радичъ ужъ е викналъ къмъ Гранджа да стреля, да убие и защото последниятъ се пипналъ за джоба. За Радичъ казва, че не е искалъ да го убие, защото, ако е искалъ, могълъ е.

Това казва Пуниша. А коя въ сѫщность е истината?

Пуниша стреляше отъ трибуната, която е толкова висока и никой отъ доле не можеше да го достигне. Нито единъ отъ раненитѣ и убититѣ нѣмаше оръжие. Ако нѣкой отъ тѣхъ, имаше оръжие, то щѣше да се намѣри, когато ги пренесоха въ болницата.

Стреляйки въ Павле Радичъ, Рачичъ се провикна, че сѫщо и него търси. Степанъ Радичъ нищо не каза, Гранджа сѫщо не посегна къмъ джоба си. Веднага следъ първия изстрелъ, Гранджа легна върху банката предъ Степанъ Радичъ, за да го заслони и то съ лице къмъ Радичъ, а съ гърба си къмъ Пуниша. Пуниша стреля въ Степанъ Радичъ между банкитѣ и Гранджа. Затова Гранджа е раненъ въ ржката, върху която лежеше. Когато Гранджа се изправи отъ болка, вследствие на получената рана и по тоя начинъ Радичъ остана незаслоненъ, Пуниша повторно стреля въ него.

Далече бихъ отишелъ, ако взема да изредя и всички други моменти.

Ще свърша съ присѫдата. Сѫдътъ, наистина, призна, че Пуниша Рачичъ е стрелялъ умишлено срещу водителя на хърватския селски народъ Степанъ Радичъ, когото смъртно нарани и срещу неговитѣ другари, но не намѣри, че убиецътъ е стрелялъ съ предумисълъ, за да не бѫде принуденъ да го осѫди на смърть.

Всички, даже и неосведоменитѣ, пъкъ и самитѣ сѫдии, въ дълбочината на своята душа, сѫ увѣрени, че Пуниша Рачичъ извърши грозното злодеяние въ скупщината съ предумисълъ и по предварително приготвенъ планъ.

Ето какъ и защо:

Нѣколко дни преди убийствата въ скупщината, правителственият в. „Единство" открито писа, че Радичъ трѣбва да бѫде убитъ. Пуниша Рачичъ и неговитѣ оправдани другари явно сѫ се заканвали въ скупщината, че кръвь ще се лѣе и че глави ще падатъ. Презъ време на фаталното скупщинско заседание хърватскиятъ народенъ представитель проф. Машровичъ предупреди за всичко това скупщината. Пуниша носи въ скупщината револверъ и следъ половинъ часъ следъ Машровичевото предупреждение трещятъ изстрели отъ неговия револверъ, тече кръвь и падатъ глави. Д-ръ Пернаръ седѣше недалечъ въ дѣсно отъ Пуниша, и на последния бѣше по-лесно да стреля срещу д-ръ Пернаръ отъ своето мѣсто. Но Пуниша се качва на трибуната, за да може отъ по-високо мѣсто да намѣри онѣзи, които му трѣбваха и, за да може добре да заслони ржката си и сигурно да стреля, въ което, за съжаление, успѣ. Освенъ нѣкои бележки, които направи, Степанъ Радичъ тоя день въобще нищо не говорѣше, седѣше мирно и четѣше вестници. Пуниша нѣмаше никаква причина да стреля въ Радичъ.

Въ всичко това има повече отъ колкото сѫ нуждни доказателства, че Пуниша Рачичъ извърши злодеянието въ скупщината по предварително

споразумение, по точно изработенъ планъ и съ предумисълъ и съгласно сърбскиятъ наказателенъ законъ трѣбваше да бжде осжденъ на смърть и все пакъ не го осждиха! Защо? Защото въ такъвъ случай Пуниша би издалъ всички свои интелектуални съучастници.

И сега, обаче, обществото ги знае. Известно е сжщо и това, че два дена преди страшнитѣ убийства, Пуниша Рачичъ бѣше въ двореца.

Г. Перчецъ

Мустафа Кемалъ Паша

Той е строитель и реформаторъ отъ голѣмъ мащабъ на нова Турция. Роденъ е въ Солунъ презъ 1883 година, като дете на турски сановникъ. Завършилъ е срѣдното си образование въ Битоля. Следвалъ е въ Военното училище въ Цариградъ, следъ свършване на което бива премѣстенъ въ Дамаскъ поради свободолюбивитѣ му идеи. Тамъ той организирва „Лига за свободата". Изгоненъ въ Яфа, той избѣгва презъ Атина за Солунъ, кждето намира приемъ при революционния комитетъ и става дѣсна ржка на Махмудъ Шефкетъ, ржководителтъ на комитета „Единство и Напредъкъ". Презъ 1912 год. той заедно съ Фети и Енверъ е съучастникъ на възстанието противъ италиянцитѣ въ Триполитания. Следната година Кемалъ става воененъ аташе въ София. Следъ избухване на голѣмата война — той е билъ противникъ на идеята за турската намѣса въ тая война, става командуващъ на дарданелскитѣ войски, които нанасятъ силни удари на англичанитѣ. Следъ примирието Кемалъ е инспекторъ на 3 армия въ Анадолъ и председатель на комитета на съюза за защита правата на Анадолъ и Румелия. Презъ 1920 год. става председатель на великото народно събрание въ Ангора. Следната година Кемалъ е вече генералисимусъ на турската армия. Презъ 1923 година той е председатель на току що организираната републиканска народна партия, отъ името на която се избира за президентъ на турската република.

Ето въ най-едри линии — битието — житие на Мустафа Кемалъ, творецътъ на днешна реформирана Турция. Какъ тоя оригиналенъ общественикъ катурна поднесенитѣ на победена Турция за подписъ договори за миръ, каква роля играеше турската делегация въ Лозана подъ гърма на победоноснитѣ турски войски въ Анадолъ, какъ тия войски съ голѣма храбрость можаха да прогонятъ гръцката армия, всичко това става понятно отъ излѣзлитѣ на нѣмски езикъ два голѣми тома подъ название: 1) „Пжтьтъ къмъ свободата" и 2) „Националната революция" Gasi Mustafa Kemal Pascha, Der Weg zur Erelheit, I Bd, die nationale Revolution, II Bd. — 1928 Koehler Verlag Leipzig).

CARTE ETHNOGRAPHIQUE de LA MACEDOINE

d'après le Prof. Iordan Ivanoff. —

Echelle 1:1,500,000.

0 10 20 30 40 50 60 70 80 k.m.

BULGARIE

Bulgares
Bulgares musulmans (Pomaks)
Turcs
Grecs
Albanais
Valaques
Gagaouses
Serbes.
Frontières de la Macédoine.

Giliani · Tirnovets · Boulanovci · Samokov · Doupnitsa · Diakovo · Katchanik · Prechovo · Gradets · Palanka · KUSTENDIL · Bobochevo · Rila · PRIZREN · Koumanovo · Stratsin · Nagoritchino · Konopnitsa · Kratovo · Gornja Djoumaia · Iakorouda · Teartsi · Tetovo · Koutchevichta · Lesnovo · Tsarevo selo · Belitsa · Elechnitsa · Rhodope · SKOPIÉ · Nerezi · Vodno · Zletovo · Kotchani · Mehomia · Padege · Nemantsi · Trabotivichta · Vrabtchichta · Salnié · Sv. Nikola · Vinitsa · Blatets · Kroupnik · Bansko · Costivar · Bachino · Pehtchevo · Veles · CHTIP · Vladimirovo · Berovo · Nevrokop · Dolian · Djernontsa · Orizari · Radovich · Melnik · Pirin · Galitchnik · Zaias · Bistritsa · Izvor · Libiahovo · Debar · Bogomila · Negotino · Monospitovo · Lazaropole · Kitchevo · Debrechté · Kafadartsi · STROUMITSA · Petritch · Tarlis · Zirnovo · Trebichta · Salp · Vatocha · Makrievo · Krouchevo · Brodi · Gabrovo · Doukovo · Varoch · Prilep · Krouchevo · Valandovo · Poroï · Vitolichté · Demir Hisar · Kalapot · Prosotchani · DRAMA · Xanthi · Bogdantsi · Barakli-Djoumala · Alistrat · Doxat · Vehtchani · Strouga · Rojden · Ghevgheli · Dorran · Prosenik · SERRES · Ziliahovo · Sari Chaban · Enidgé · OHRID · Gopech · Nonte · Majadag · Todorak · Lahna · Pravichta · Cavalla · ELBASAN · Reseno · Tirnovo · Fourka · Koukouch · Nigrita · Tsaridvor · Malovichta · BITOLIA · Pojarsko · Soubotsno · Negovan · Zarovo · Radoulevo · Prespa · Kenali · Oumendgé · Souho · Volgaro · St. Naoum · Koufalovo · German · Ostrovo · Voden · Enidje Vardar · Baldja · Lagadina · THASSOS · Lerin (Florina) · Banitsa · Messimer · Kliseli · Smardech · Neveska · Varbeni · SALONIQUE · Moskopole · Bilichta · Zelenitché · Katranitsa · Negouch · Kolakia · Paizanovo · Pazarakia · Kortcha · Dimbeni · Zagoritchani · Ber · Lerigo · Izvor · Drenovo · Bobochtitsa · Kostour · Vlahoklisoura · Kaïlare · Vasilika · Ieriso · Hilendar · Embore · Djouma · Poliquero · Zograf · Nestram · Hroupichta · Blatsa · Premeti · Leskovik · Laptchichta · Kojani · SERFIDJÉ · Konitsa · Grebena